

Umevas rapport om vattenförsörjningen på Holmön 2015-12-11 beskriver befintliga vattenanläggningar, vattenproduktion idag och identifiering av brister och åtgärdsbehov. Det är tydligt att det är svårigheter med att garantera leverans av vatten från Umevas vattenanläggning på Holmön. Sökanden har på eget initiativ redogjort att vattenåtkomst till de nya fastigheterna går att lösa med teknik som även Umeva redogör för som alternativ till ökad vattenproduktion på Holmön i rapporten. Vidare redogörs även ett alternativ med en helt ny vattentäkt på Holmön inom ett område med uttagsmöjligheter på ca 1-5 l/s vilket bedöms som måttliga uttagningsmöjligheter. Det aktuella planområdet ligger i anslutning till detta område. Enligt rapporten har inga tekniska och/eller ekonomiska detaljer tagits fram för alternativet om en ny vattentäkt. *"Muntliga indikationer från hushåll med enskilda brunnar inom detta område pekar dock på relativt svårbehandlade råvatten samt med hög järnhalt och lågt pH. Vidare kan antas att det ligger ett flertal enskilda avloppsanläggningar inom upptagningsområdet vilket kan försämra vattenkvaliteten betydligt"*.

Sökande fick ett positivt planbesked i april 2012. Tidigt i planprocessen inför samrådet gjordes en översiktlig VA-utredning (2013-08-12), med den sammanlagda bedömningen att det fanns förutsättningar att förse planerade tomter med dricksvatten-, spillvatten- samt dagvattenlösningar. Dock konstaterades att det krävdes kompletterade undersökningar av spillvatten inför granskningskedet, detta för att fastställa jordens infiltrationskapacitet och grundvattennivåer för att kunna säkerställa placering och typ av avloppsanläggningar.

Under samrådet påvisar Miljö- och hälsoskydd att det är särskilt viktigt att säkerställa att vattentäkter i området inte riskerar att förorenas av tillkommande avloppsanläggningar. I januari 2014 görs kompletterade undersökningar gällande spillvatten varvid lämplig avloppslösning fastställs inför granskningskedet. Vakin (f.d. Umeva) yttrade sig under samrådet om att besked inte kunde ges om möjlighet att försörja de planerade fastigheterna med kommunalt vatten.

Vakin (f.d. Umeva) påbörjade en utredning av olika förutsättningar och aspekter för vattenförsörjningen på Holmön. I avvaktan på utredningen beslutar byggnadsnämndens presidium att planarbetet ska vila under

tiden. Detta för att undvika stora kostnader och risker för enskild fastighetsägare. Samtidigt är de positiva för utveckling på Holmön. När utredningen var klar, i december 2015, fastslog dåvarande styrelse i Umeva att inte tillåta flera fastigheter att ansluta sig till kommunala vattentäkten på Holmön.

I januari 2016 beslutar byggnadsnämnden att arbetet med detaljplanen ska återupptas och skickas ut på granskning när handlingarna är klara. Under maj-juni kompletterar sökanden handlingarna med vattenanalyser för att påvisa en alternativ lösning, med djupborrad brunn. Analyserna visar *"tjänligt med anmärkning"* och bedöms kunna uppnå tjänlig status med hjälp av rening. Kontakt med filterleverantör bekräftar detta samtidigt som offerter verifierar att det även är realiserbart kostnadsmässigt.

Utifrån detta bakgrundsmaterial bedömde Detaljplanering att krav enligt 2 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL, rimligen är uppfyllt och byggnadsnämnden beslutar att skicka planen på granskning. Det är inte minst viktigt att sökanden får sin sak prövad. Granskning pågick till den 25 augusti 2016 varav flera yttranden inkom varav miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut löd som följande:

"Miljö- och hälsoskyddsnämnden avstyrker att planen antas om inte ytterligare undersökningar visar hur vatten och avlopp kan ordnas i det södra området utan att riskera förorening av grundvattnet. Grundvattnet används idag som dricksvatten av grannar och behöver också användas av de bostäder som planeras nu."

Detaljplanering gör bedömningen att revidering av planhandlingarna inför antagande inte fordrar fortsatt handläggning och att kraven på lokalisering till mark som är lämpad för ändamålet uppfylls enligt 2 kap. 5 § PBL. Vidare bedöms att miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande inte föranleder någon ändring av detaljplaneförslaget.

Därmed ligger frågan på en mer principiell nivå. Ett negativt beslut för planen kan medföra långsiktiga konsekvenser för Holmöns utveckling. Ett positivt beslut kan medföra risk för Vakin, med behov av ett utökat verksamhetsområde och de åtgärder som krävs för att klara

vattenförsörjningen, vilket blir kostsamt. Även kommunen kan bli ersättningskyldig för åtgärder som kan påverka enskilda fastighetsägare. Sammantaget står två allmänna principer mot varandra, att utveckla Holmön samt att inte förorsaka kommunen stora kostnader för vattenförsörjningen. Detta är frågor av principiell art och därför bör detaljplanen antas i kommunfullmäktige.

Samråd och granskning

Planen har handlagts med s.k. normalt planförfarande och varit föremål för samråd under tiden **2013-10-04 – 2013-10-30** samt granskning under tiden **2016-06-30 – 2016-08-25**. Länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten, berörda sakägare, kommunala och statliga instanser har haft möjlighet att framföra synpunkter på förslaget.

Efter granskning har:

- Planbestämmelsen om byggrätt har **reviderats** till "*Största bruttoarea inklusive öppenarea i m² för varje fastighet är 150 varav komplementbyggnader får vara sammanlagt högst 70*". Olyckligtvis var det olika skrivningar i planbeskrivningen och i bestämmelsen på plankartan.
- Planbeskrivningen har **kompletterats** med bilagorna Jordprover och Vattenanalyser för att tydliggöra lämplighet kring vatten och avlopp.
- Planbeskrivningen **justeras** under rubriken *Byggnadskultur och gestaltning*.
- Det södra planområdet har **reviderats** och vägområdet **justerats** för att rymma en trevägskorsning, vilket möjliggör en så kallad T-vändning för att underlätta för slamtömningsfordon.
- Plankartan **kompletteras** inom det södra planområdet med ett e-område [E] för gemensam avloppsreningsanläggning för de planerade fastigheterna, en yta på ca 200 m².
- Planbeskrivningen **justeras** angående ansvar för befintlig 0,4 kV kabel inom norra planområdet, se under rubrikerna *E1* och *Fastighetsrättsliga frågor*.
- Planbeskrivningen **kompletteras** under rubriken *Fastighetsrättsliga frågor* angående befintlig byggnad på fastighetsgräns och även kring e-område för gemensam avloppsreningsanläggning.
- I övrigt har vissa förtydliganden i texten utförts.

Umeå kommun, Detaljplanering gör bedömningen att revidering av planhandlingarna inte fordrar fortsatt handläggning.

Kvarstående synpunkter

Berörda och sakägare, (underrättelse med besvärshänvisning):

- Fastighetsägare till Holmön 3:20
- Fastighetsägare till Holmön 3:21
- Fastighetsägare till Holmön 3:24
- Fastighetsägare till Holmön 7:97
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden
- Vakin (Vatten- och avfallskompetens i Norr AB).

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2017-01-05.

Yttrande från Miljö- och hälsoskydd daterad december 2016

Översiktlig utredning, vattenförsörjningen på Holmön, Umeå kommun, Umeva 2015-12-11

Antagandehandlingar

- Granskningsutlåtande daterat november 2016
- Plankarta med planbestämmelser daterad juni 2016, reviderad november 2016
- Planbeskrivning daterad juni 2016, reviderad november 2016
- Samrådsredogörelse daterad juni 2016
- Översiktlig VA-utredning för Holmön 3:7 m.fl. daterad augusti 2013
- Jordprover daterad januari 2014
- Vattenanalyser daterad maj 2016, reviderad juni 2016.

Beredningsansvariga

Tomas Strömberg, stadsarkitekt

Anna Åslin, planarkitekt

Förslag till beslut under sammanträdet

Mattias Sehlstedt (V) – Ajournering av sammanträdet.

Byggnadsnämnden ajournerar sammanträdet för överläggning i partigrupperna kl. 13:53–13:58.

Förslag till beslut efter ajourneringen

Mattias Sehlstedt (V) och Veronica Kerr (KD) – Avbryta planarbetet.

Mikael Berglund (S), Ulrik Berg (M) och Alireza Mosahafi (MP) – Godkänna och vidare till KF för antagande enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Beslutsgång

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att byggnadsnämnden beslutar att godkänna den reviderade detaljplanen och föreslå kommunfullmäktige att anta den reviderade detaljplanen.

Reservation från Veronica Kerr (KD):

”Kristdemokraterna motsätter sig inte en vidare utveckling av Holmön, men de uppgifter som har framkommit i arbetet med att ta fram detaljplanen om att vattenförsörjningen inte till fullo är löst gör att jag inte kan ställa mig bakom beslutet att anta planen. Det handlar inte om en smärre avvikelse utan istället gäller det absolut viktigaste som finns – en säker tillgång till dricksvatten. De risker som har påtalats i detaljplanen kan också leda till betydande kostnader för kommunen och de boende på ön. Eftersom det i slutändan betyder att ett antagande av detaljplan kan leda till stora kostnader är det bra att kommunfullmäktige får det sista ordet i frågan. Om nya uppgifter framkommer där ovanstående risker minimerats finns det en öppning för ett annat ställningstagande.”

Beslutet med handlingar ska skickas till

- Sökande
- Länsstyrelsen
- De med kvarstående synpunkter
- Umeå kommun, kommunfullmäktige.

§ 89

Diarienum: 2013-3203

Yttrande över remiss om detaljplan Holmön 3:7, del av**Beslut**

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att lämna följande yttrande som svar på Byggnadsnämndens frågor:

Det är möjligt att kräva sluten tank eller annan lösning som inte innebär något utsläpp av WC-spillvatten. Därvid kan avlopp från bad, disk, dusch och tvätt lösas med exempelvis slamavskiljare och upphöjd infiltration inom området markerat E₁ i plankartan. *Med sådana lösningar bedöms risken att förorena egen eller grannars vattentäkt med avloppsvatten vara minimal.*

Nämnden vill dock påpeka att grundvattenkvaliteten har brister idag (se tidigare yttrande) och kan komma att försämrats ytterligare av andra orsaker. De nya bostadsfastigheterna kommer att öka uttaget av grundvatten inom planområdet vilket kan dra åt sig salthaltigt vatten. Det är ett scenario som Vakins har tagit upp i yttrande över planförslaget. Idag visar ett av brunnsproverna indikation på saltvattenpåverkan. En ytterligare orsak till eventuell framtida lokal försämring av vattenkvaliteten är att utsläpp från andra fastigheter i området dras mot nya dricksvattenbrunnar.

På sikt kan kommunen tvingas att ordna kommunalt verksamhetsområde för dricksvatten för att säkra tillgång och kvalitet kring planområdena och för andra delar av Holmön. Risken för det ökar med exploateringen. Hur vattenförsörjningen på Holmön skulle kunna ordnas och ungefärliga kostnader för det framgår av Vakins rapport från 2015.

Kommunfullmäktige antog för bara några veckor sedan en utvecklingsstrategi för vatten och avlopp i Umeå kommun. Där finns inte Holmön med som ett prioriterat område för utbyggnad av vatten eller avlopp. *Om det skulle bli nödvändigt att göra verksamhetsområde för kommunalt vatten eller avlopp på Holmön kräver det investeringar. Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att det skulle gå ut över förutsättningarna att genomföra VA-strategin i den ordning som är bäst för att klara miljökvalitetsnormer för vatten. VA-strategin är också till för att stödja tillväxt enligt översiktsplanen och fullmäktiges mål. Förutsättningarna för det lämnar nämnden till Byggnadsnämnden och Kommunfullmäktige att ta ställning till.*

Ärendebeskrivning

Byggnadsnämnden har lämnat förslag till detaljplan för fritidsbebyggelse på Holmön på remiss till Miljö- och hälsoskyddsnämnden för att höra nämndens yttrande om det slutgiltiga förslaget samt för att se hur man i bygglovsfasen kan styra sökande att använda slutna lösningar för spillvatten.

Syftet med detaljplanen är att skapa planmässiga förutsättningar för fritidshus-bebyggelse och tillfartsvägar. Detaljplanen har upprättats av Umeå kommun, Detaljplanering, i juni 2016 och reviderats i november 2016.

Sökande fick ett positivt planbesked i april 2012. Tidigt i planprocessen inför samrådet gjordes en översiktlig VA-utredning (2013-08-12), med den sammanlagda bedömningen att det fanns förutsättningar att förse planerade tomter med dricksvatten-, spillvatten- samt dagvattenlösningar. Dock konstaterades att det krävdes kompletterade undersökningar av spillvatten inför granskningskedet, detta för att fastställa jordens infiltrationskapacitet och grundvattennivåer för att kunna säkerställa placering och typ av avloppsanläggningar.

Under samrådet påvisar Miljö- och hälsoskydd att det är särskilt viktigt att säkerställa att vattentäkter i området inte riskerar att förorenas av tillkommande avloppsanläggningar. I januari 2014 görs kompletterade undersökningar gällande spillvatten varvid lämplig avloppslösning fastställs inför granskningskedet. Vakin (f.d. Umeva) yttrade sig under samrådet om att besked inte kunde ges om möjlighet att försörja de planerade fastigheterna med kommunalt vatten.

Vakin (f.d. Umeva) påbörjade en utredning av olika förutsättningar och aspekter för vattenförsörjningen på Holmön. I avvaktan på utredningen beslutar byggnadsnämndens presidium att planarbetet ska vila under tiden. Detta för att undvika stora kostnader och risker för enskilda fastighetsägare. Samtidigt är de positiva till utveckling på Holmön. När utredningen var klar, i december 2015, fastslog dåvarande styrelse i Umeva att inte tillåta flera fastigheter att ansluta sig till kommunala vattentäkten på Holmön.

I januari 2016 beslutar byggnadsnämnden att arbetet med detaljplanen ska återupptas och skickas ut på granskning när handlingarna är klara. Under maj-juni kompletterar sökanden handlingarna med vattenanalyser för att påvisa en alternativ lösning, med djupborrad brunn. Analyserna visar *"tjänligt med anmärkning"* och bedöms av en filterleverantör uppnå tjänlig status med hjälp av rening och offerter verifierar att det även är realiserbart kostnadsmässigt. Utifrån detta bakgrundsmaterial bedömde Detaljplanering att krav enligt 2 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL, rimligen är uppfyllt och byggnadsnämnden beslutar att skicka planen på granskning. Det är inte minst viktigt att sökanden får sin sak prövad.

Granskning pågick till den 25 augusti 2016 varav flera yttranden inkom varav miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut löd som följande: *"Miljö- och hälsoskyddsnämnden avstyrker att planen antas om inte ytterligare undersökningar visar hur vatten och avlopp kan ordnas i det södra området utan att riskera förorening av grundvattnet. Grundvattnet används idag som dricksvatten av grannar och behöver också användas av de bostäder som planeras nu."*

Miljö- och hälsoskyddsnämnden önskade därför tydliggöra de faktorer som byggnadsnämnden har att förhålla sig till vid planläggning 2 kap. 5 § PBL.

"5 § Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till

- 1. människors hälsa och säkerhet,*
- 2. jord, berg- och vattenförhållandena,*
- 3. möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt,*
- 4. möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och*
- 5. risken för olyckor, översvämning och erosion."*

Detaljplanerings bedömning är att planområdet ligger i närheten till befintlig gemensamhetsanläggning för vatten som försörjs av Vakin. Därutöver har ett område för avloppsrening avsatts i detaljplanen. Efter Vakins beslut har alternativ till detta redogjorts. I och med detta uppfylls kraven på lokalisering till mark som är lämpad för ändamålet enligt 2 kap. 5 § PBL.

Därmed ligger frågan på en mer principiell nivå. Ett negativt beslut för planen kan medföra konsekvenser för Holmöns utveckling. Ett positivt beslut kan medföra risk för Vakin, med behov av ett utökat verksamhetsområde och de åtgärder som krävs för att klara vattenförsörjningen vilket blir kostsamt. Även kommunen kan bli ersättningskyldig för åtgärder som kan påverka enskilda fastighetsägare. Sammantaget står två allmänna principer mot varandra, att utveckla Holmön samt att inte förorsaka kommunen stora kostnader för vattenförsörjningen. Detta är frågor av principiell art och därför bör planen enligt Detaljplan antas i kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

Förslag till beslut.

Bilagor: Plankarta, planbeskrivning, miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande 2016-08-16

Beredningsansvarig

Per Hänström

Förslaget till beslut har tagits fram i samverkan inom Miljö- och hälsoskydd och med representanter för Vakin och övergripande planering.

Beslutet ska skickas till

Umeå kommun, Byggnadsnämnden

Översiktlig utredning

VATTENFÖRSÖRJNINGEN PÅ HOLMÖN, UMEÅ KOMMUN

Befintliga vattenanläggningar
Vattenproduktionen idag
Identifiering av brister
Åtgärdsbehov

2015-12-11

Sammanfattning

Vattenförsörjningen på Holmön har under flera år varit problemtyngt. Flera insatser har gjorts genom åren för att öka leveranssäkerheten. För närvarande sker vattenförsörjningen från en vattentäkt på norra sidan av Holmön. Vattenverket drivs i UMEVA:s regi och försörjer idag ca 130 fastigheter med dricksvatten. Vattenförbrukningen från de anslutna fastigheterna på Holmön varierar kraftigt under året, med hög förbrukning under sommaren och låg förbrukning under vintern:

- September - april ca 7-10 m³/dygn
- Maj - juni o aug ca 10-15 m³/dygn
- Juli ca 20-30 m³/dygn
- Visfestivalen ca 50-65 m³/dygn

Den höga förbrukningen på sommaren har under vissa år lett till svårigheter att uppfordra råvatten från vattentäkten (på grund av låga grundvattennivåer) och därmed producera tillräckligt med dricksvatten. I anledning av den tekniska utmaningen att trygga vattendistributionen, det oklara rättsförhållandet mellan UMEVA och fastighetsägarna samt den ökade efterfrågan beslutade UMEVA i början av år 2014 att inte medge ytterligare anslutningar i avvaktan på en bredare utredning av olika förutsättningar och aspekter.

Syftet med utredningen är att kartlägga dagens vattenanläggningar på Holmön, identifiera brister och åtgärdsbehov samt beskriva och kalkylera tänkbara framtida alternativ för att säkerställa dricksvattenproduktionen. Utredningen ingår som en teknisk bilaga till konsekvensanalysen som har överlämnats till Umeva:s bolagsstyrelse 2015-12-03.

Det har under 2015 gjorts ett enkätutskick i syfte att få besked hur samtliga bostadsfastigheter får sitt dricksvatten. Svarsfrekvensen var 87 %. Utredningen visar att ca 134 fastigheter får sitt dricksvatten från UMEVA:s vattentäkt; 73 via vattenföreningar och 61 direkt. Omkring 70 bostadsfastigheter har enligt undersökningen eget vatten alternativt inget vatten, av dessa har 16 uttryckt önskemål om att få ansluta.

UMEVA:s vattenanläggning på Holmön består av ett antal råvattenbrunnar, ett vattenverk samt omkring 4,5 km ledningsnät.

Uppgraderingen av vattenverket som genomfördes 2014 har bland annat ökat kapaciteten för råvattenuppfordring och renvattenproduktion, samt ökat möjligheterna till fjärrövervakning och – styrning från fastlandet. Flera faktorer har dock identifierats som ännu inte är åtgärdade, vilket gör dagens system sårbart:

- I ett värsta scenario med en nederbördsfattig vinter följt av en torr sommar kan vattenproduktionen bli så låg som ca 25-30 m³/dygn
- Mer reservoarvolym krävs för att jämna ut skillnaderna i råvattenproduktion och dricksvattenförbrukning under högtider och festivaler.
- Flaskhalsar i distributionsnätet map. ledningskapacitet, underhållsaspekter, m.m.

För att kartlägga åtgärdsbehovet har olika scenarion utarbetats, för vilka vissa antaganden har gjorts i antal anslutna och antal fast boende. För dessa har års- och dygnsflöden beräknats. Vidare har

även fyra tekniska alternativ för ökad dricksvattenproduktion beskrivits. Urval av dessa har skett utifrån meteorologiska, drift- och underhållstekniska samt infrastruktureller aspekter.

Även nollalternativet har beskrivits och kalkylerats, vilket innebär åtgärder på vattenanläggningen som erfordras oavsett hur utvecklingen i framtiden kommer att bli.

De beskrivna teknikerna för ökad vattenproduktion är:

- Indirekt vatten från Sävar
- Återinfiltration av grundvatten
- Fler bergbore brunnar
- Membranfiltrering av havsvatten

Vidare har även övriga förslag till åtgärder tagits med såsom uppgradering av reservoarvolym, förstärkning och förnyelse av ledningsnätet och underhållstekniska åtgärder i form av spolbrunnar, m.m.

Scenarion och de tekniska alternativen har sammanställts i en ekonomisk kalkyl där investeringskostnaderna och drift- och underhållskostnaderna finns redovisade.

Förutsatt att UMEVA av Umeå Kommun får i uppdrag att utreda vidare, bör arbetet fokusera på utredning och utvärdering av beskrivna alternativ för ökad vattenproduktion, modellering av distributionsnätet för att beskriva åtgärder inom distributionssystemet och utreda volym och utformning av ökad reservoarvolym, med målsättning att trygga vattenleveransen på Holmön.

Innehållsförteckning

1	ORIENTERING	6
1.1	BAKGRUND	6
1.2	SYFTE	7
1.3	ARBETSGRUPPEN	7
1.4	STYRANDE DOKUMENT	7
1.5	ÖVRIGT	8
1.5.1	<i>Sjöledningen</i>	8
1.5.2	<i>Enkät</i>	8
2	VATTENLÖSNINGAR PÅ HOLMÖN	9
2.1	ENKÄTUNDERSÖKNING	9
2.2	UMEVA:S DISTRIBUTIONSNÄT	10
2.3	ÖVRIGA VATTENLÖSNINGAR	12
3	UMEVAS VATTENPRODUKTION IDAG	14
3.1	VATTENTÄKTEN	14
3.1.1	<i>Risker</i>	16
3.1.2	<i>Vattendomar</i>	17
3.1.3	<i>Vattenskyddsområde</i>	17
3.2	VATTENVERKET	17
3.3	VATTENFÖRBRUKNING	19
3.3.1	<i>Årstidsvariationer</i>	19
3.3.2	<i>Momentanförlbrukning</i>	21
3.3.3	<i>Specifik förbrukning</i>	22
3.3.4	<i>Visfestivalshelgen</i>	22
3.3.5	<i>Vattenföreningarnas vattenförbrukning</i>	23
3.4	BRISTER	25
4	ÅTGÄRDSBEHOV	27
4.1	SCENARION	27
4.1.1	<i>Nollalternativ</i>	29
4.1.2	<i>Scenario 1</i>	29
4.1.3	<i>Scenario 2</i>	30
4.1.4	<i>Scenario 3</i>	32
4.1.5	<i>Scenario 4</i>	33
4.1.6	<i>Sammanfattande tabell</i>	34
4.2	ÅTGÄRDER VATTENPRODUKTION	35
4.2.1	<i>Alternativ 1 – Indirekt Sävarvatten (sjöledning)</i>	35
4.2.2	<i>Alternativ 2 – Återinfiltration av grundvatten</i>	38
4.2.3	<i>Alternativ 3 – Bergborrade brunnar</i>	39
4.2.4	<i>Alternativ 4 – Membranfiltrering av havsvatten</i>	41
4.2.5	<i>Alternativ 5 – Ny vattentäkt på Holmön</i>	42
4.3	ÅTGÄRDER VID VATTENVERKET	43
4.4	ÅTGÄRDER I DISTRIBUTIONSNÄTET	43
4.5	FÖRSTÄRKNING AV HUVUDLEDNING	44
4.6	SERVISER	45
4.7	ÖVRIGA KOSTNADER	45
5	SAMMANFATTANDE KALKYL	46

6	FORTSÄTTNING	48
6.1	FÖRSLAG TILL FORTSATT ARBETE	48

Bilagor

Bilaga 1 Rapport UVAT

1 Orientering

Föreliggande utredning är en del av konsekvensanalysen som har upprättats av Ulrika Sundin Bonnedahl 2015-12-03. Konsekvensanalysen har lämnats som beslutsunderlag till bolagsstyrelsen 2015-12-03.

1.1 Bakgrund

Vattenförsörjningen på Holmön sker för närvarande från en vattentäkt på norra sidan av Holmön. Råvattnet är ett grundvatten, som bereds till dricksvatten i ett mindre vattenverk beläget ca 1 km från Holmö Hamn. Vattenverket försörjer idag ca 130 fastigheter med dricksvatten. Vattenförbrukningen från de anslutna fastigheterna på Holmön varierar kraftigt under året. Variationen är säsongsbetingad, med hög förbrukning under sommaren och låg förbrukning under vintern.

Den höga förbrukningen på sommaren har under vissa år lett till svårigheter att uppfordra råvatten från vattentäkten (på grund av låga grundvattennivåer) och därmed producera tillräckligt med dricksvatten. Vissa år har det krävts reduktion av vattentrycket i distributionsnätet och/eller vattenavstängningar för att minska förbrukningen under helger med toppförbrukning. Syftet har då varit att inte torrlägga brunnarna, att klara en minimiproduktion av dricksvatten på ön och att därmed undvika långsiktiga skador på brunnar och vattentäkten.

Ett flertal utredningar och insatser har gjorts under åren för att höja leveranssäkerheten på Holmön:

- 1995-1997: Borrning av observationsrör för observation av grundvattennivåer inom vattentäkten, borrning av två nya borrhål, samt tillhörande ledningsdragningar.
- 2007-2008: Utredning med sjöledningalternativ kontra upprustning av vattenverket
- 2010-2011: Anläggning av ny sjöledning från Sävar vattenverk till Holmön
- 2014-2015: Uppgradering av vattenverket inkl. kapacitetsökning
- 2015: Vattentäktsutredning

Vissa av insatserna har gett goda resultat och lett till högre produktionskapacitet, medan exempelvis sjöledningen aldrig nått upp till förväntade resultat.

Förfrågningar för nyanslutningar av befintliga hus och för nya tomter har kontinuerligt registrerats av UMEVA. Att ansluta fler hushåll till befintligt distributionsnät motiverades dock inför sommaren 2014 som oansvarigt med hänsyn till historiken och kunskapsbristerna kring vattentäktens kapacitet. Den samlade bedömningen som gjordes av UMEVA inför sommaren 2014 var därmed att inte ansluta fler fastigheter till UMEVA:s distributionsnät förrän det juridiska läget kring UMEVA:s ansvar med hänsyn till vattentjänstlagen är klarlagt och leveranssäkerheten var höjt.

Beslutet följdes upp med ett flertal möten mellan Umeå Kommun och UMEVA under 2014-2015, med syfte att bemöta behovet av kunskapsutbyte mellan varandra. UMEVA redovisade kunskapsläget och –luckor kring vattentäktens kapacitet och därmed förknippade problem. Umeå Kommun förmedlade kunskaper kring den kommunala planeringen på Holmön, pågående plan- och bygglovsprocesser samt framtida övergripande planer.

En konsekvensanalys av de olika juridiska alternativen med avseende på vattentjänstlagen har utarbetats under hösten 2015 och utgör stommen i föreliggande utredning.

Samtidigt startade UMEVA en utredning i samarbete med en extern hydrogeolog för att kartlägga kunskaperna kring vattentäkten och täktens kapacitet. Resultaten från denna utredning presenterades för UMEVA i september 2015, och ingår delvis i föreliggande rapport. Utredningen i sin helhet återfinns som bilaga 1.

1.2 Syfte

Utifrån beskrivningen ovan startades föreliggande interna utredning, med följande syften:

- Kartlägga antal anslutna fastigheter
- Kartlägga intresset för anslutningar
- Kartlägga övriga vattenförsörjningar
- Identifiera brister och åtgärdsbehov
- Utredda tekniska alternativ för att höja leveranssäkerheten
- Uppskatta framtida förbrukning utifrån olika scenarion
- Uppskatta kostnaderna för de redovisade alternativen

Utredningen relaterar till konsekvensanalysen, och ska tillsammans med den utgöra beslutsunderlag för de juridiska vägvalen som ska göras för Holmöns framtida vattenförsörjning.

1.3 Arbetsgruppen

Följande grupper, organisationer och intressenter har träffats och kontaktats i olika syften under utredningens gång:

- UMEVA
- Bygglovsenheten, Umeå Kommun
- Övergripande planering, Umeå Kommun
- Planenheten, Umeå Kommun
- Mark- och exploateringskontoret, Umeå Kommun
- Visfestivalen, festivalskommittén
- Holmön Utvecklings Forum HUF
- Hamnförening Holmön
- Statistiska Centralbyrån
- Trafikverket

1.4 Styrande dokument

Kommunstyrelsen har beslutat om ett antal strategiska mål för Holmöns utveckling. Följande kommunala dokument hanterar Holmön:

- Holmön – Umeås Utpost i Kvarken. Strategier för framtiden. Kommunstyrelsen Umeå Kommun, 2013-01-15, med tillhörande samrådsredogörelse.
- Natur- och kulturvärden i Holmöskärgården – en resurs för framtida utveckling. 2012-05-15, Ulf Holmgren.

Följande information i dokumenten ovan har betydelse för vattenförsörjningen på Holmön:

- Minst 100 bofasta på Holmön i en nära framtid
- Ökad bebyggelse (fritidshus, permanenta bostäder, konferensanläggning)

1.5 Övrigt

1.5.1 Sjöledningen

Sjöledningen mellan Ivarsboda och Holmön anlades 2011 och är ca 11,5 km lång. Projektet har sedan starten varit problemtungt, vilket även fortsatte under drifttagningen. Ett flertal försök har gjorts för att ta sjöledningen i drift varvid läckor har upptäckts. Hittills sista försöket gjordes i december 2013 men misslyckades pga. en ny läcka. En utredning genomfördes under vårvintern 2014 för att diskutera alternativ till reparation, andra typer av ledningsmaterial och alternativa sträckningar. I samband med utredningen fördes diskussioner med bl a:

- SMHI (is- och vindförhållanden, havsströmmar)
- Trafikverket/Färjered (lokala strömningsförhållanden)
- Umeå Marina Forskningscentrum (mätningar, observationer)
- Umeå Energi (erfarenheter elkabel)
- Leverantörer av ledningsmaterial (förstärkta ledningar)
- Lokala dykare (observationer, mätningar)

Följande slutsatser har dragits i samband med utredningen:

- De lokala strömnings- och isvallningsförhållandena mellan fastlandet och Holmön är ovanligt svåra för svenska förhållanden. SMHI och Trafikverket bekräftar att mycket kraftiga strömmar förekommer regelbundet (uppemot 7-8 knop)
- Havsbotten är stenig enligt uppgifter från dykare, i alla fall i slutningen där vattendjupet övergår från lägre till större djup. I kombination med starka strömmar och kraftig isvallning skapas tuffa förutsättningar för att sjöledningen ska hålla på sikt, i befintlig position.
- Hittills upptäckta läckor har förekommit på utpekade områden där förhållandena är som värst.
- Befintlig ledning bedöms inte ha förutsättningar att kunna stå emot genomötning på sikt på befintlig sträckning.
- Ett flertal ledningsmaterial förekommer på marknaden, varav vissa är avsedda för just sjöförläggning. Kontakter med leverantörer visar dock att strömningshastigheten är så kraftig att inga garantier kan ges mot genomötning.
- Det avråds från att enbart byta ledningsmaterial, eller bara punktrepamera ledningen men behålla lednings befintliga position, på grund av risk för genomötning på kort sikt.

Sjöledningen är därmed inte i drift och tills vidare nedlagd.

1.5.2 Enkät

För att fastställa befintlig vattenförsörjning på Holmön idag, utöver anslutna till UMEVA:s distributionsnät, har en enkät skickats ut i januari 2015. Enkäten har gått ut till samtliga fastighetsägare på Holmön. Fastighetsägare som inte svarade i januari fick en förnyad chans att

svara på enkäten i augusti 2015. Svarefrekvensen totalt låg på ca 87%. Resultaten från enkäten ingår i föreliggande rapport, se följande kapitel.

2 Vattenlösningar på Holmön

Utöver UMEVA som vattenleverantör finns det ett flertal privata enskilda brunnar och privata vattenföreningar. Hushåll som är anslutna till UMEVA är direktanslutna, anslutna via annan fastighet, eller anslutna via vattenförening. Nedan ges en överblick över dagens situation på Holmön, baserat på enkätsvaren.

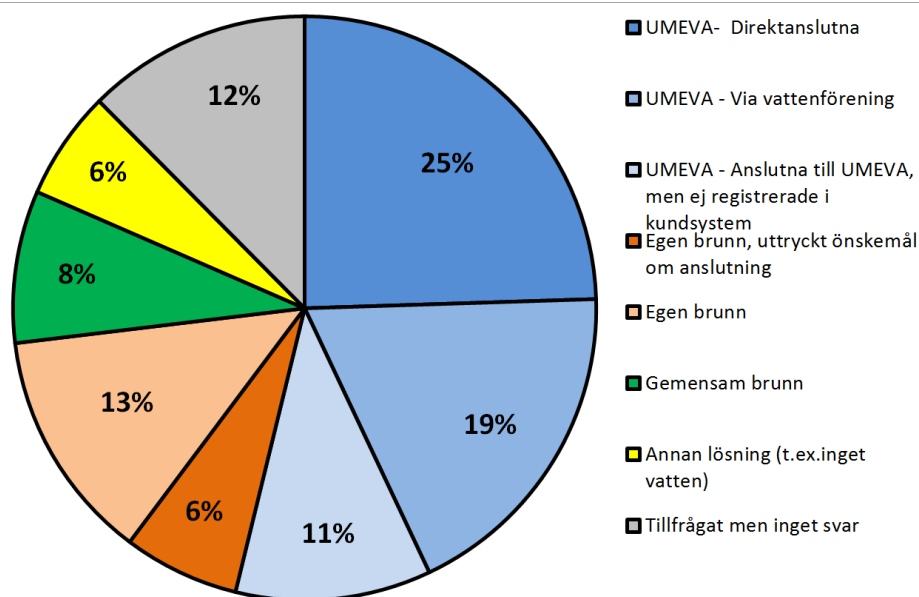
2.1 Enkätundersökning

Enkätundersökningen som genomfördes 2015 gav följande resultat.

Tabell 2.1 Resultat från enkätundersökningen 2015

		Antal fastighetsägare
Summa tillfrågade fastighetsägare	-	<u>249</u>
Anslutna till UMEVA	Direktanslutna	61
	Via vattenförening	46
	Anslutna till UMEVA, men ej registrerade i kundsystem	27
	Summa UMEVA	<u>134</u>
Annan vattenförsörjning	Uttryckt önskemål om anslutning	16
	Egen brunn	32
	Gemensam brunn	21
Annan lösning (t.ex. inget vatten)	-	15
Tillfrågat men inget svar	-	31

Uttryckt i procent ser det ut enligt följande figur.

Figur 2.1 Resultat från enkätundersökningen 2015, uttryckt i procent.

Undersökningen visade att något mer än hälften av hushållen på norra delen av Holmön är anslutna till UMEVA:s distributionsnät (ca 55%).

Hushåll som har egna vattenlösningar utgör totalt ca 27% motsvarande 115 hushåll, varav 8% är anslutna till en gemensamhetsanläggning. Av dessa 27% har 6% av hushållen uttryckt önskemål om att ansluta sig till UMEVA (16 hushåll).

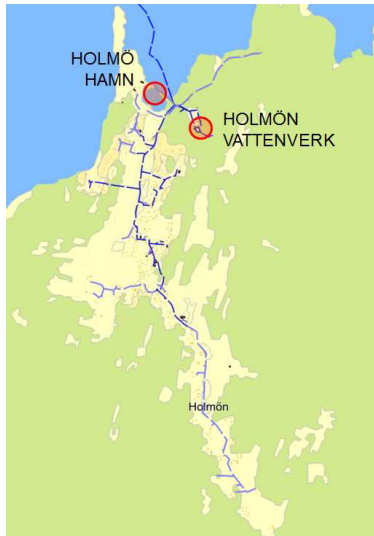
Cirka 6% av de tillfrågade hushållen har en annan lösning (inget eget vatten, hämtar vatten vid affären, tar med sig, etc.) och ca 12% av de tillfrågade hushållen valde att inte svara på enkäten.

Enkätundersökningen visade också att UMEVA försörjde 27 fler fastigheter med vatten än vad som finns registrerat i UMEVA:s kundsystem, vilket – enbart sett ur ett tekniskt perspektiv - genererar en extra förbrukning på ca 20 %.

2.2 UMEVA:s distributionsnät

De totalt 134 fastigheterna som idag är anslutna till UMEVA är utspridda över en ca 4,5 km lång sträcka från Holmöhamn sett och söderut.

Vattenverket och försörjningsområdet ligger på norra halvan av Holmön. Vattenverkets ungefärliga läge samt distributionsnätet framgår av figuren nedan. Den blåstreckade linjen är befintligt ledningsnät på Holmön.

Fakta om Holmön:

Antal bofasta ¹ :	60 personer
Antal hushåll, anslutna till UMEVA:	134
Antal vattenföreningar:	5
Totalt antal hushåll på norra Holmön:	224
Ledningsnätets längd:	ca 4,5 km

Figur 2.2 Situationsplan över distributionsnätet på Holmön samt fakta.

SCB och Umeå Kommun är 60 personer skrivna på Holmön (fast boende).

Umeva förser sammanlagt fem vattenföreningar med dricksvatten. Vattenföreningarna är spridda över Holmön, vilket framgår av kartan nedan. Även Umeå Fritid finns med som avtalskund med egen vattenmätare. Umeå Fritid har sin största vattenförbrukning i servicehuset, placerat intill småbåtshamnen mitt emot Holmöhamn.

I tabellen redovisas antal medlemmar för respektive förening².

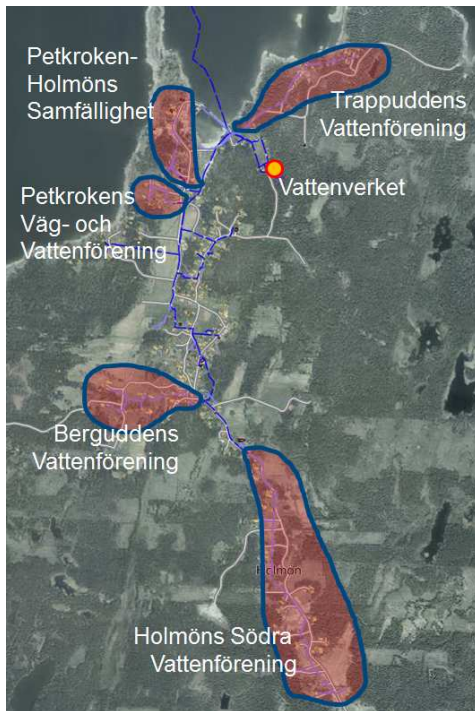
Tabell 2.2 Antal medlemmar i respektive vattenförening.

Förening	Antal medlemmar ³
Trappuddens Vattenförening	15
Petkroken-Holmöns Samfällighet	10
Petkrokens Väg- och Vattenförening	15
Berguddens Vattenförening	8
Holmöns Södra Vattenförening	25

¹ Enligt SCB och Umeå Kommun, 2014

² Källa: Enkätundersökning 2015, Umeva

³ Källa: Enkätundersökning 2015, Umeva

Figur 2.3 Vattenföreningarnas respektive försörjningsområde på Holmön.

2.3 Övriga vattenlösningar

Övriga privata vattenlösningar som förekommer har inte studerats i detalj, men har kunnat lokaliseras genom enkätundersökningen. Inga detaljerade uppgifter om dricksvattnets respektive kvalitet har inhämtats. Privata vattenlösningar kan vara enskilda vattenbrunnar för 1-2 hushåll, alternativt ett mindre vattenverk som försörjer ett flertal hus med dricksvatten. I de allra flesta fallen utgörs vattenförsörjningen av antingen grävda eller borrarade brunnar.

Figur 2.4 Gråmarkerade fastigheter med privat vattenlösning.

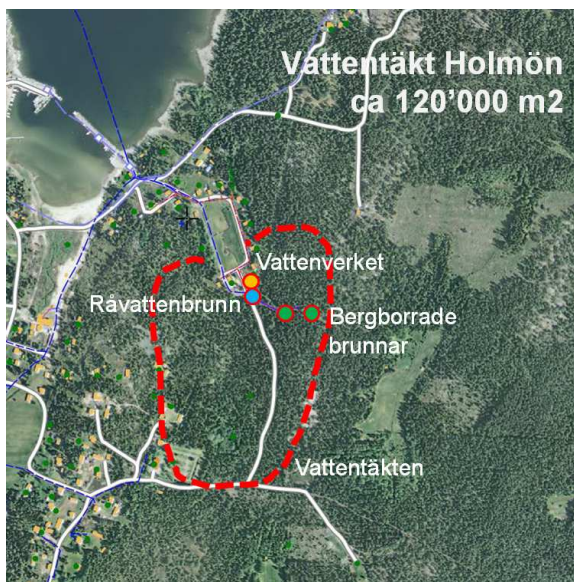
Figur 2.4 visar ungefärligt läge för de flesta fastigheterna som i enkäten har uppgett att de har privat vattenlösning (gråmarkerade fastigheter). Områdena märkta med 1 och 2 är gemensamhetsanläggningar med fler än två anslutna fastigheter (privata föreningar).

3 UMEVAS vattenproduktion idag

3.1 Vattentäkten

Grundvatten till dricksvattenproduktionen tas från en vattentäkt söder om vattenverket. Råvattnet uppfordras från lösa jordlager ur en grävd brunn (kallad råvattenbrunn).

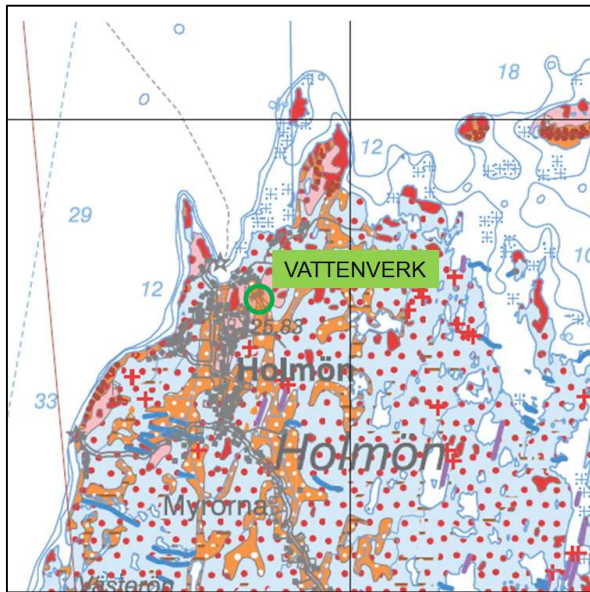
Materialet inom vattentäkten består av finkorning sand som har bildats genom isälvsavlagringar, med en mäktighet om ca 7 m i närheten av vattenverket, se även figur 3.2 (orangefärgat område med vita prickar). Mäktigheten avtar successivt ju högre upp (söderut) man kommer inom vattentäkten. Sanden har bildats genom svallning och har relativt kantig form, vilket gör att vattnet strömmar relativt långsamt. Gradienten, dvs. grundvattnets lutning, bedöms ligga på ca 1,5 – 3,5 %, och är därmed relativt flack.⁴

Figur 3.1 Vattentäkten på Holmön med ungefärligt läge för brunnarna.

Grundvattenmängden inom vattentäkten är begränsad till nybildningen som sker genom nederbörd inom området i form av snö eller regn. För att öka vattentillgången har 1996 två bergborrade brunnar anlagts med ett djup på ca 65 m, ca 100 m från vattenverket. Dessa brunnar tar vatten från bergsprickor (ej lösa jordlager), och infiltrerar vattnet till de lösa jordlagren (isälvsanden) ca 10 m uppströms vattenverket. På så sätt tillförs vattentäkten ca 20-30 m³ vatten varje dygn (tillskott).

⁴ VAB, 1995-06-09

Figur 3.2 Utdrag ur SGU:s jordartskarta (Källa: SGU).

Under VAB:s utredningsarbete med vattentäkten år 1995 har även tre nya formationsfilterbrunnar anlagts i de lösa jordlagren, i en sektion i höjd med vattenverket. Brunnarna gavs beteckningarna 9501, 9502 och 9503. Syftet med brunnarna var att uppfodra vatten under snösmältningen och återinfiltrera det vattnet högre upp i täkten för att ”fylla på” grundvattenmagasinet inför sommarsäsongen, när grundvattennivån är låg på grund av låg nederbörd och hög förbrukning. Brunnarna har dock aldrig använts sedan de anlades.

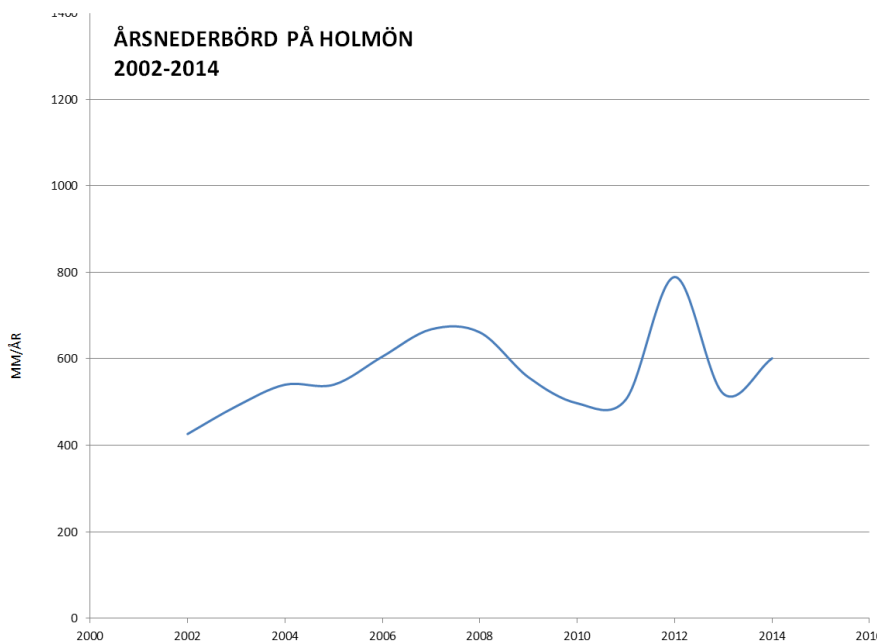
Tabell 3.1 Fakta Holmön vattentäkt inkl. brunnar

Parameter	Värde	Enhet
Vattentäktens yta	120'000	m ²
Nederbörd (inkl. snösmältning) ⁵	566	mm/år
Avdunstning	320	mm/år
Grundvattenbildning	246	mm/år
Grundvattenbildning	29'500	m ³ /år
Bergborrade brunnar, antal	2	st
Bergborrade brunnar, djup	66	m
Foderrör, diameter	140	mm
Kapacitet, sammanlagt	ca 26	m ³ /d

⁵ SMHI, medelnederbörd på Holmön sedan 1901

Råvattenbrunn (grävd brunn), antal	1	st
Råvattenbrunn, diameter	2,0	m
Råvattenbrunn, djup	8,6	m
Extra brunnar, antal	3	st
Djup	6,5 – 7,0	m

Årsnederbörden på Holmön varierar, men har i medel sedan 2002 legat på ca 590 mm/år (se figuren nedan), och i medel sedan 1901 på ca 566 mm/år. Avgörande för grundvattenbildningen är dock hur mycket av nederbörden som infiltrerar i marken. Där spelar avdunstningen en stor roll, nederbördsfattiga år med hög avdunstning kan slå hårt mot nybildning av grundvatten.

Figur 3.3 Årsnederbörd på Holmön, 2002-2014.⁶

3.1.1 Risker

På Holmön finns en s.k. ”slamlagun” för tömning av slam från enskilda avloppsbrunnar. Slamlagunen ligger några kilometer längre bort och därmed klart utanför vattentäkten, se figur nedan.

Söder om vattentäkten, och därmed utanför täktens tillrinningsområde, finns en f.d. avfallsdeponi⁷. Deponin har historiskt sett tagit emot hela Holmöns samlade avfall, från inert till farligt avfall.

⁶ SMHI, 2015-10-30

⁷ Kontakt UMEVA, Avfall, Lars Wårdh, 2015

Deponin har avslutats och avstädat för några år sen, men marken har inte sanerats. Risken för att föroreningar läcker ut i lösa jordlager som påverkar Holmöns vattentäkt bedöms som låg. Risken för att förorenat vatten sprider sig till underliggande sprickzoner i berg är dock inte helt otänkbar. Följden av detta vore att föroreningar kan spridas med grundvatten i berg och i så fall förorena grundvattenförande sprickor som nyttjas för råvattenuttag. Analyserna som har tagits hittills tyder inte på någon påverkan, men en omfattande screeninganalys med fokus på utvalda indikatorparametrar har inte gjorts.

På avrinningsområdets gräns ligger dessutom Holmöns kyrkogård. Dränvatten från kyrkogårdar klassas som avloppsvatten. Det är sannolikt att vatten som infiltrerar inom kyrkogården rinner ner mot tälten och blandas med grundvatten. Uppehållstiden ner till råvattenbrunnen är dock relativt lång, så att flera föroreningar hinner fastläggas eller brytas ner på väg ner genom akviferen. Analyserna som har tagits hittills tyder inte på någon påverkan, men en omfattande screeninganalys med fokus på utvalda indikatorparametrar har inte gjorts.

Figur 3.4 Situationsplan med ungefärliga lägen för slamlagun, kyrkogård och f.d. deponi.

3.1.2 Vattendomar

Inga vattendomar har kunnat hittas i arkiven för någon av brunnarna.

3.1.3 Vattenskyddsområde

Inget vattenskyddsområde har bildats för befintlig vattentäkt. VAB har i samband med utredningen 1996 gjort ett förslag till vattenskyddsområde.

3.2 Vattenverket

Vattenverket försörjs idag med råvatten från den grävda brunnen, se beskrivning ovan. Råvattnet har något varierande kvalitet, men kan generellt beskrivas med något förhöjd halt av järn, låg alkalinitet och ett för lågt pH-värde. Råvattnet bereds inne i vattenverket genom ett alkaliskt filter (kalciumkarbonat) för att neutralisera naturlig kolsyra, och därmed höja pH-värdet. Samtidigt höjs alkaliniteten i vattnet och kalciumhalten, och en del av järnet faller ut på filtermaterialet.

När vattnet har passerat filtret avleds det till lågreservoaren som är placerad under vattenverksbyggnaden. Från lågreservoaren pumpas vattnet ut på distributionsnätet genom två torruppställda pumpar. Pumparna är varvtalsreglerade och styrs mot trycket i ledningsnätet, dvs. pumparnas frekvens anpassas för att hålla ett visst tryck på nätet.

Som mikrobiologisk säkerhetsbarriär finns möjlighet att dosera klor på råvatten och/eller utgående renvatten. Även ett UV-aggregat finns installerat, med möjlighet att behandla både råvatten eller utgående renvatten med UV-strålning som desinfektion.

Tabell 3.2 Fakta Holmön vattenverk

Parameter	Värde	Enhet
Råvattenpump, antal	2	st
Råvatten, kapacitet (normalt) ⁸	1,0	m ³ /h
Råvatten, kapacitet (maximalt) ⁹	6,0	m ³ /h
Råvatten, kapacitet per dygn, maximalt, under korta perioder ^{10 11}	132	m ³ /d
Alkaliskt filter, yta	1,0	m ²
Alkaliskt filter, bäddhöjd	1000	mm
Ytbelastning, normal drift	1,0	m/h
Ytbelastning, maximal drift	6,0	m/h
Uppehållstid EBCT ¹² , normal drift	60	min
Uppehållstid EBCT, maximal drift	10	min
Erforderlig uppehållstid, EBCT	28	min
UV-aggregat, antal ¹³	1	st
UV-dos, normal drift	400	J/m ²
UV-dos, maximal drift	200	J/m ²
Lågreservoar, antal	1	st

⁸ Period september-april

⁹ Maximalt möjlig produktion utifrån pumpkapacitet

¹⁰ Förutsättning: tillräckligt höga grundvattennivåer

¹¹ Antagen drifttid: 22 h/dygn

¹² EBCT = Empty-bed contact time

¹³ Lamptyp: Lågtryck, cert. ÖNORM

Lågreservoar, effektiv volym	8	m ³
Renvattenpumpar, antal	2	st
Börtryck på distributionsnätet, normala förhållanden	2,7	bar
Kapacitet, vid 2,7 bars utgående tryck	10,5	m ³ /h
Kapacitet renvatten, per dygn, maximalt ¹⁴	132	m ³ /d

Vattenverket är dimensionerat för att systemet från rå- till renvatten inkl. filteranläggning, ska klara årets säsongsbetingade variationer i dygnsförbrukning och att vattenkvaliteten uppfyller Livsmedelsverkets föreskrifter SLV FS 2001:30.

Under högtider, som t.ex. Visfestivalen, körs anläggningen hårdare, med högre pumpkapaciteter, kortare uppehållstider i filtret och snabb omsättning i lågreservoaren. Följden av det är att vattnet under högtider kan uppvisa något lägre pH än normalt (ca 7,5-7,7 istället för normalt 8,2).

Bedömningen är att akviferen och brunnen kan klara en kortvarig period med mycket höga uttag upp emot ca 100 m³ per dygn, förutsatt att grundvattennivåerna är tillräckligt höga, men att akviferen som den ser ut idag inte medger dessa uttagkapaciteter under en längre tid. De angivna maximala uttagen i tabellen ovan förutsätter därmed att akviferen är väl påfylld med grundvatten, dvs. att nederbörden i form av snö på vintern och regn på våren varit inom normala intervall. I annat fall är uttagmöjligheterna betydligt sämre.

Även kortvariga höga momentana uttag uppemot 8-10 m³/h klarar vattenverket med nuvarande installationer, dock inte över en längre tid. Utökad reservoarvolym krävs för att få driftsäkra förhållanden i samband med högtider och festivaler på Holmön.

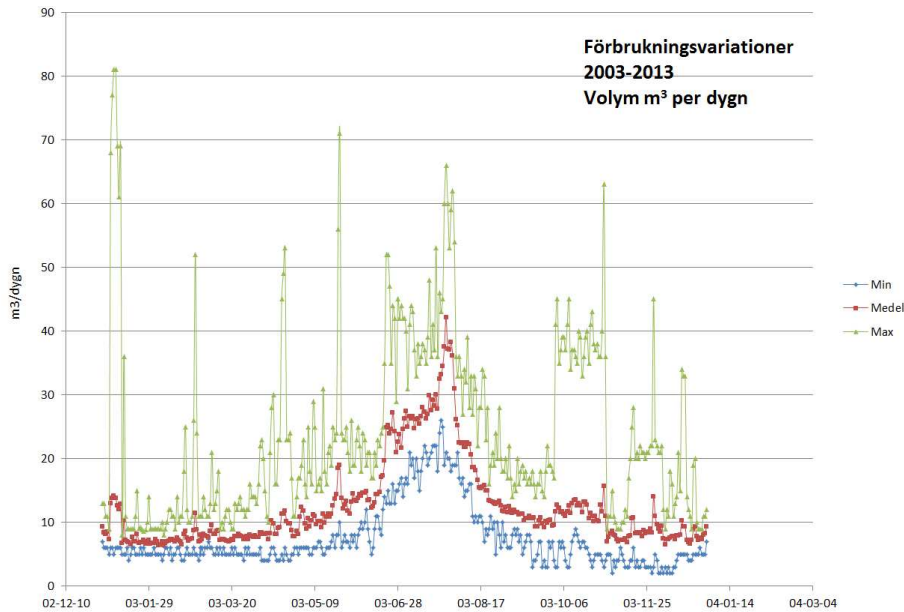
3.3 Vattenförbrukning

Vattenförbrukningen på Holmön följer inte normala förbrukningsmönster. Förbrukningen är starkt säsongsbetingad med en låg förbrukning vintertid och en hög förbrukning på sommaren. Förbrukningen kan jämföras med turistorter. Den höga förbrukningen sammanfaller på Holmön med nederbördsfattiga månader vilket försvårar situationen. På Holmön hålls under perioder med hög förbrukning även festivaler vilket lockar till sig gäster, vilket i sin tur ökar förbrukningen. Historiskt sett har ofta festivalhelger varit den perioden som har sammanfallit med problem i vattenleveransen.

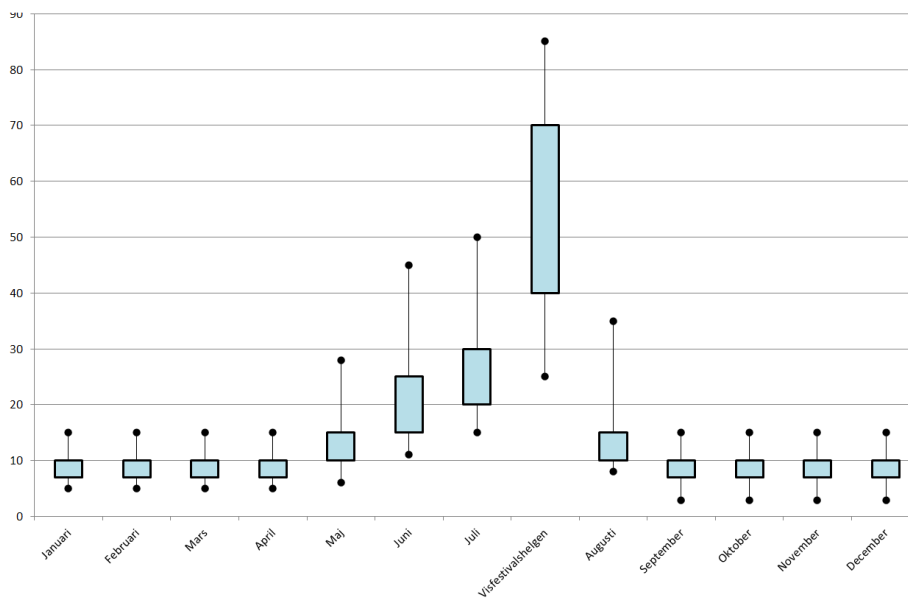
3.3.1 Årstidsvariationer

Årstidsvariationerna ser ut enligt följande figurer. Värdena är för åren 2003-2013 och visar dygnsförbrukningen under ett kalenderår.

¹⁴ Antagen drifttid: 22 h/dygn, begränsas av råvattenkapaciteten

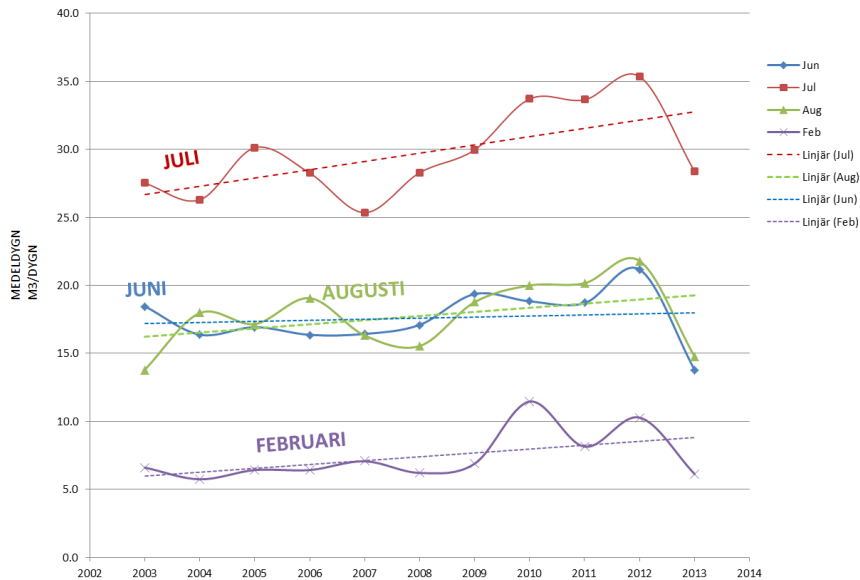
Figur 3.5 Förbrukningsvariationer m^3/d under ett kalenderår. Mätvärden från 2003-2013.

Figur 3.6 Dygnsförbrukningen min-medel-max i m^3/d månad för månad. Mätvärden från 2003-2013.

Figur 3.5 och 3.6 visar förbrukningsvariationerna under ett kalenderår, med tydlig högförbrukning mellan juni till augusti och tydliga förbrukningstoppar i juli i samband med visfestivalen. Maximal förbrukning som har uppmätts ligger på ca $65 \text{ m}^3/\text{dygn}$ under julimånad (övriga värden som avviker från mönstret utanför sommarhalvåret är orsakade av läckor på ledningsnätet). Förbrukningen sommartid ligger i medel ca en faktor 5 högre jämfört med vintermånaderna.

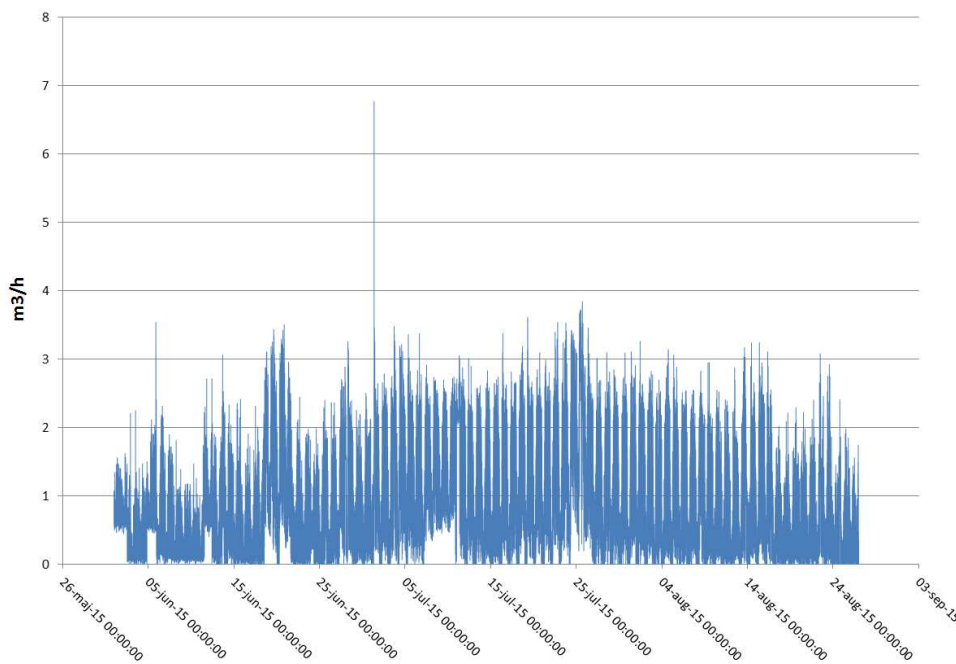
I Figur 3.7 redovisas månadsförbrukningen för månaderna februari, juni, juli och augusti, för åren 2002-2013. Figuren visar att förbrukningstrenden är stigande, för samtliga månaderna. Kraftigaste ökningen står julimånad för.

Figur 3.7 Medelygn för utvalda månader, för åren 2003-2013 samt tillhörande trendkurvor.

3.3.2 Momentanförförbrukning

Den momentana förbrukningen på Holmön under sommaren framgår av figuren nedan.

Figur 3.8 Variation i momentanförförbrukning på Holmön under sommaren 2015, enhet i m³/h.

I medel över sommaren ligger förbrukningen på ca 0,23 l/s (=0,81 m³/h). Den maximalt uppmätta förbrukningen i samband med midsommar låg på ca 1,9 l/s (=6,7 m³/h). Förbrukningen över visfestivalen låg i år på en lägre nivå än förväntat. Orsaken till det tros vara den omfattande informationskampanjen som har genomförts inför sommaren 2015 och särskilt inför visfestivalen.

3.3.3 Specifik förbrukning

Med facit från enkätundersökningen i hand kan den specifika, maximala sommarförbrukningen i liter per fastighet och dygn beräknas för år 2015. Det förutsätts att i princip samtliga anslutna fastigheter (totalt 134 st) är bebodda under visfestivalen, i totalt 3 dygn.

Den specifika, lägsta vinterförbrukningen kan räknas ut genom månadsförbrukningen under januarimånad, och jämföras med antal skrivna personer på Holmön (60 personer), fördelade på 18 anslutna fastigheter (enligt kommunens klusteranalys).

Dygnsförbrukning sommar, max.	41 m ³ /dygn
Specifik förbrukning per fastighet	ca 310 liter per fastighet och dygn
Dygnsförbrukning vinter, min	7 m ³ /dygn
Specifik förbrukning per fastighet	ca 388 liter per fastighet och dygn

I jämförelse med Umeå Stad ligger en genomsnittsförbrukning för en villa på ca 356 liter per dag och för en lägenhet på ca 232 liter per dag. Beräkningarna kan därför antas ligga på rimliga nivåer.

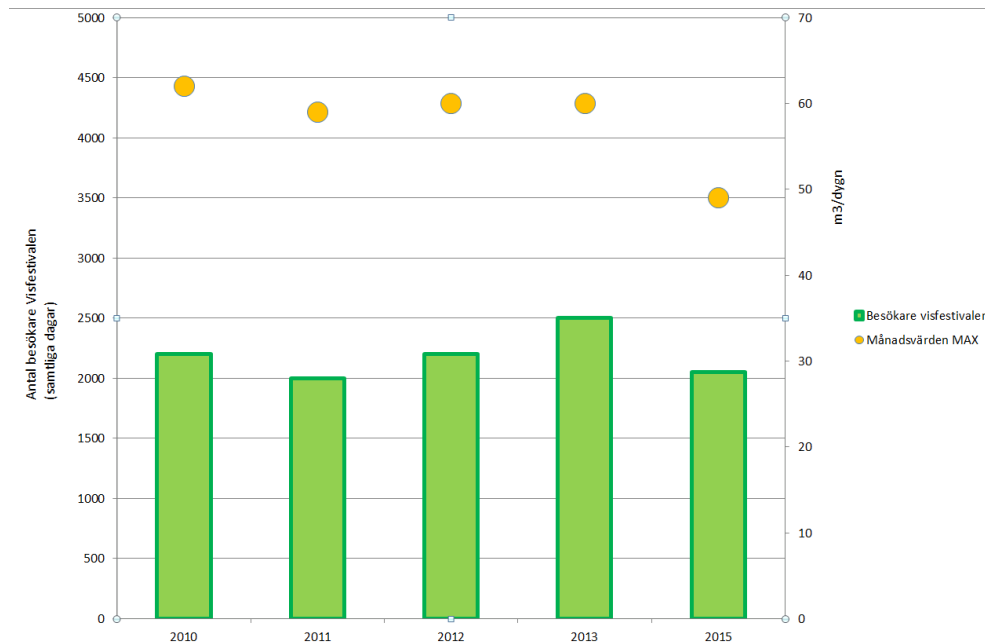
3.3.4 Visfestivalshelgen

Visfestivalen är en årligen återkommande festival som äger rum sista helgen i juli. Festivalen lockar till sig många besökare till Holmön. Generellt kan konstateras att det dels rör sig om många festivalsbesökare, och dels att festivalen utgör ett tillfälle för många att åka till ön (utan att besöka festivalen). Inom festivalsområdet finns inga vatteninstallationer som ökar förbrukningen. De ökade vattenuttagen sker främst på grund av följande:

- Festivalen bidrar till att många personer samtidigt vistas på Holmön, dvs stugorna och hushållen är maximalt nyttjade.
- Ökad besöksfrekvens i servicehuset (dusch, WC, tvättmaskin, m.m.), som nyttjas av båtägare, campare och allmänheten i övrigt.
- Högre förbrukning vid spolposter.
- Högre förbrukning i restaurangen.

I figuren nedan visas besöksstatistiken¹⁵ och högförbrukningen för åren 2010-2015 (exkl. år 2014 där flödesdata saknas).

¹⁵ Källa: Visfestivalskommittén, 2015.

Figur 3.9 Besöksstatistik på visfestivalen (totalt antal besökare) jämfört med maxdygnsförbrukning (m^3/dygn) under visfestivalshelgen för åren 2010-2015.

Ett samband mellan hög toppförbrukning och högt festivaldeltagande syns i figuren. Det är dock svårt att prognosticera detta från år till år, eftersom antal festivalbesökare även beror på artisterna som uppträder, väderleksförhållanden, m.m.

Den relativt sett låga förbrukningen för år 2015 kan förklaras med en omfattande informationskampanj som har genomförts mellan juni och augusti, för att reducera vattenförbrukningen och upplysa om den begränsade vattentillgången på Holmön. Informationskampanjen initierades av Umeva, och involverade Visfestivalen, Umeå Motorbåtsällskap, Umeå Fritid, Holmön Hamnförening, Holmön Utvecklingsforum och Trafikverket. Man kan se att informationskampanjen reducerade vattenförbrukningen med ca 15% (från 60 till $50 \text{ m}^3/\text{dygn}$), i jämförelse med 2011 som hade liknande besöksstatistik.

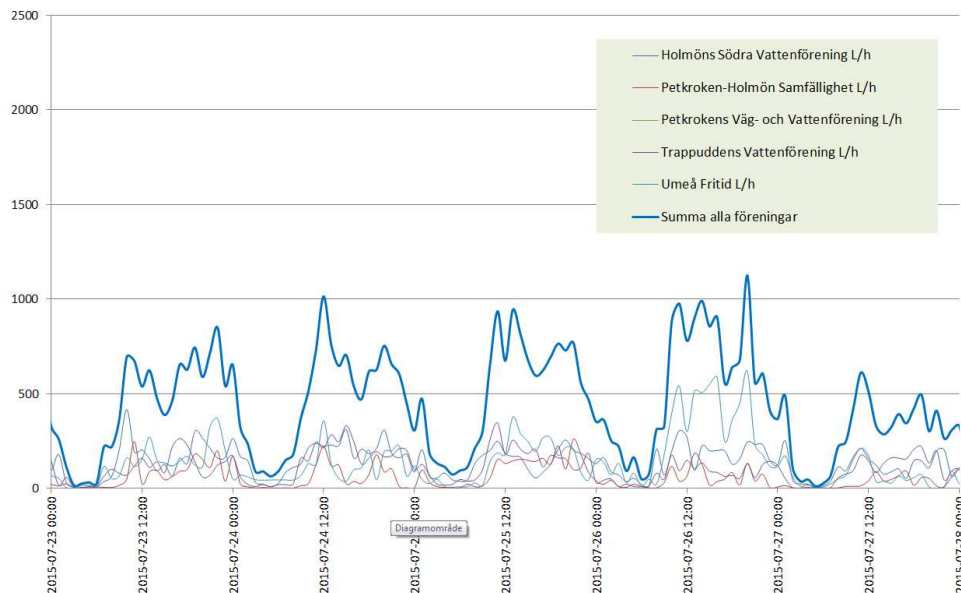
År 2014 var exceptionellt ur många perspektiv, med avseende på höga temperaturer och en nederbördsfattig sommar i Västerbotten. Detta inträffade dessutom efter en relativt snöfattig vinter. Eftersom vattenverket var i slutskedet av en uppgradering och ombyggnation, finns inga flödesdata för sommaren 2014 tillgängliga.

Det kan generellt konstateras att den höga toppförbrukningen under visfestivalen inte är dimensionerande för Holmöns framtida vattenförbrukning. Kortvariga uttagstoppar ska täckas av akviferens magasinerade volym.

3.3.5 Vattenföreningarnas vattenförbrukning

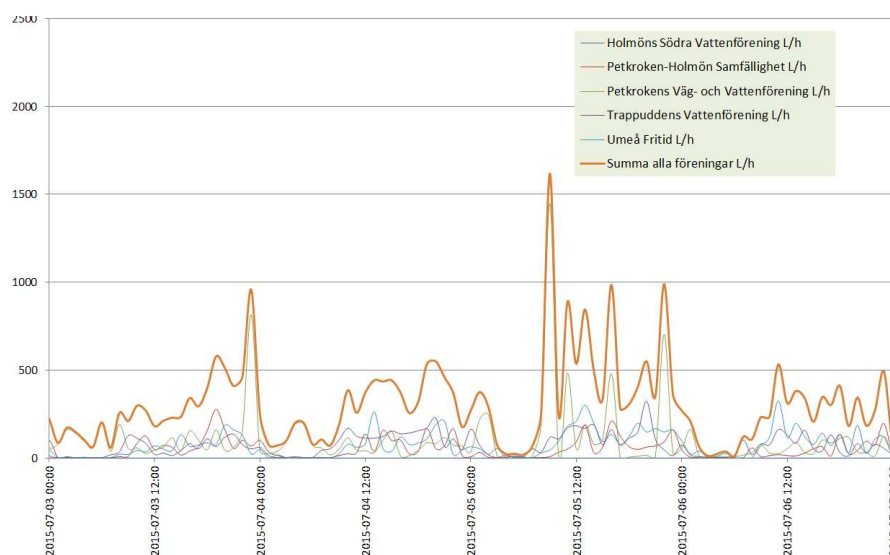
De fem vattenföreningarna har inför sommaren 2015 försetts med vattenmätare som är fjärravlästa. Syftet var att Umevas driftpersonal ska kunna följa förbrukningsutvecklingen under sommaren online från fastlandet och sätta in åtgärder (t.ex. information, tryckreducering, vattenavstängning,

m.m.) om förbrukningen stiger utöver normala förhållanden (t.ex. vid läckor, onormalt hög förbrukning, etc.).

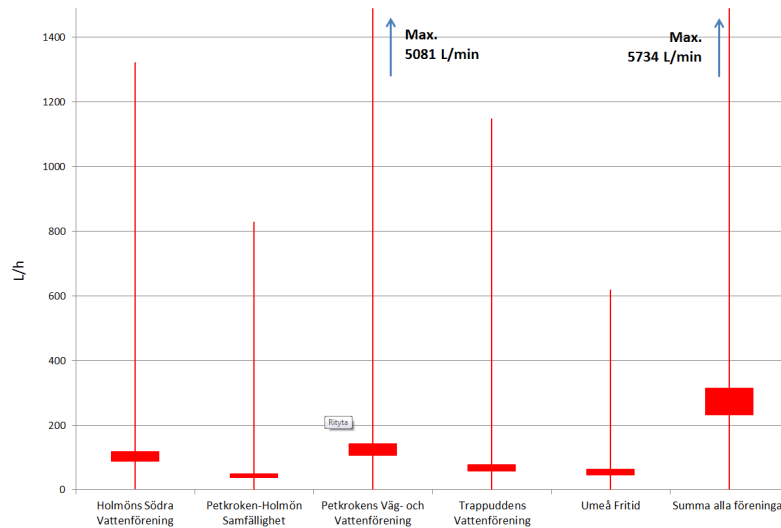
Figur 3.10 Förbrukning över visfestivalen år 2015 för respektive förening i liter/timme.

Figuren ovan visar förbrukningsmönstret för föreningarna samt föreningarnas sammanlagda förbrukning, under visfestivalen 2015. I figuren är även Umeå Fritids förbrukning med (förbrukning huvudsakligen från servicehuset vid gästhamnen). Dygnsvariationen syns tydligt i figuren, samt att förbrukningen är ganska likartad mellan föreningarna. I övrigt finns inga onormalt höga förbrukare som sticker ut, det är dock värt att notera att varken Petkrokens Väg- och Vattenförening eller Berguddens Vattenförening är med på den figuren på grund av att mätdata saknas för den perioden.

Figur 3.11 Förbrukning i början av sommaren 2015, för respektive förening i liter/timme.

Figur 3.11 visar förbrukningen i början av sommaren 2015. Petkrokens Väg- och Vattenförening ligger något högre än övriga föreningar, i övrigt är förbrukningsmönstret relativt likartat. Samma mönster syns också för andra tidsfönster under sommaren. Berguddens Vattenförening finns inte med i redovisningen på grund av att data saknas.

Figur 3.12 Min-, medel- och maximal förbrukning för vattenföreningarna på Holmön, inkl. Umeå Fritid.

Figur 3.12 visar att föreningarnas medelförbrukning ligger på ca 50-120 L/h. Föreningarna tillsammans ligger på ca 250 L/h som medelförbrukning. Vad gäller de maximala förbrukningarna skiljer sig föreningarna åt. Petkrokens Väg- och Vattenförening visar en maximal förbrukning på ca 5081 L/h, medan övriga föreningar ligger på ca 600-1200 L/h. Mätningarna visade att föreningarnas gemensamma, maximala förbrukning låg på ca 5700 L/h (samtidigt).

3.4 Brister

Befintligt system har under ett antal år visat på brister i vattenförsörjningen, se även beskrivning tidigare. Uppgraderingen av vattenverket som genomfördes 2014 har bland annat ökat kapaciteten för råvattenuppföring och renvattenproduktion, samt ökat möjligheterna till fjärrövervakning och -styrning från fastlandet. Flera faktorer har dock identifierats som ännu inte är åtgärdade, vilket gör dagens system sårbart:

- Vattentäcksutredningen (se bilaga 1) visar att en nederbördsfattig vinter följt av en torr sommar kommer att ge stora problem i nybildningen av grundvatten. Det innebär i sin tur låga grundvattennivåer och mycket begränsade uttagsmöjligheter. I ett värsta scenario kan tillrinningen i grundvattnet bli så lågt som ca 0,3 l/s eller ca 26 m³/dygn. Senast detta inträffade var 1996 (beskrivet i VAB-utredningen). Enligt den geohydrologiska utredningen (bilaga 1) är det bara en tidsfråga tills det kan inträffa igen.
- Lågreservoaren har för låg volym för att kunna jämna ut förbrukningstoppar under sommaren, särskilt i samband med högtider. Reservoarvolymen brukar som tumregel utgöra ca 25-30% av den maximala dygnsförbrukningen, vilket skulle innebära ett behov av reservoarvolym på ca 17-21 m³. Idag finns ca 8 m³ effektiv volym tillgängligt, vilket är tillräckligt för perioden september till maj. Variationen i förbrukning mellan säsongerna

ställer dock krav på utformning och på att inte hela volymen nyttjas under perioder med låg förbrukning, för att minimera uppehållstiden mellan produktion och konsumtion.

- Flaskhalsar och långa ledningar i distributionsnätet gör att många fastigheter de senaste åren har klagat på lågt tryck i samband med hög förbrukning. Särskilt utsatta är fastigheter som är belägna på högre nivåer eller som är placerade på långt avstånd från vattenverket.
- I ett distributionsnät med varierande förbrukning kan vattnets uppehållstid i ledningarna bli relativt lång under perioder med låg förbrukning. För lång uppehållstid i ledningarna innebär alltid en risk för tillväxt av oönskade mikroorganismer och/eller avlagringar som försämrar vattenkvaliteten. Ur en underhållsperspektiv vore det önskvärt med ett flertal strategiskt utplacerade spolposter som förenklar spolning och desinficering av distributionsnätet.

Utifrån beskrivningen ovan finns det risker som kan påverka vattenproduktionen och/eller som kan ge allvarliga driftstörningar. Oavsett hur Umevas roll kommer att vara på Holmön (se konsekvensbeskrivningen), behövs ett antal åtgärder, s.k. nollalternativ, för att säkerställa vattenproduktionen och god vattenkvalitet på Holmön. Åtgärder behövs oavsett, och är i högsta grad användbara även vid en eventuell utbyggnad av distributionsnätet med fler abonnenter i framtiden.

Påpekade brister och risker var också anledningen till att inga fler nyanslutningar har godkänts av UMEVA i avvaktan på resultaten från föreliggande utredning och beslut från Umeå kommun.

4 Åtgärdsbehov

För att kunna kvantifiera och kalkylera det totala åtgärdsbehovet har fyra framtida scenarion med antaganden på antal nyanslutningar till systemet och andel bofasta satts upp. Även nollalternativet (motsvarande en mindre uppgradering av dagens system) finns med som ett scenario (uppgradering oavsett hur utvecklingen blir). Det totala åtgärdsbehovet avser både produktion och distribution, och blir således olika beroende på scenarion med antal anslutna och belastningen på nätet. I beräkningarna för respektive scenario finns en uppskattning av de framtida flöden (års, dygns- och momentanflöden) som är att vänta.

För att åtgärda produktionen finns det ett flertal tekniska alternativ. Alternativen skiljer sig i både tekniskt utförande och ekonomi (investerings- och driftskostnader), och använder sig av olika typer av råvatten. I detta tidiga skede är det svårt att exakt beskriva och kalkylera de olika alternativen. Det är värt att notera att samtliga alternativ kräver utredningsarbete och pilotförsök för att utvärderas, prövas och godkännas respektive avfärdas. Samtliga alternativ utvärderas utifrån att de ska dimensioneras för att klara samtliga scenarion.

För att åtgärda distributionsnätet är det framför allt antal anslutna som styr utförande och kostnaderna. Ett högt antal tillkommande hushåll längre bort från vattenverket kräver större insatser i form av flera serviser, förstärkning av huvudledning, eventuell tryckstegring, m.m.

Samtliga scenarion och alternativ sammanställs ur ett ekonomiskt perspektiv, med både investerings- och drift- och underhållskostnader.

4.1 Scenarion

En klusteranalys har genomförts för Holmön för att fastställa områden med s.k. samlad bebyggelse, se figuren nedan. Syftet var att fastställa hur många fastigheter som skulle kunna tänkas vara anslutna till distributionsnätet.

Tabell 4.1 Underlag för scenarion

		Antal fastighetsägare
Anslutna idag	Direktanslutna, inkl. säkerhetsmarginal	65
	Anslutna via föreningar, inkl. säkerhetsmarginal	80
Summa		145
Anslutna i framtiden	Alla direktanslutna, inkl. säkerhetsmarginal	200

Totalt rör det sig om ca 65 fastigheter som är direktanslutna idag (inkl. säkerhetsmarginal). Vidare skulle sammanlagt 80 fastigheter försörjas med vatten baserat på avtal genom vattenföreningar. Av dessa är ca 60 personer bofasta på Holmön. Detta scenario skulle i stora drag motsvara dagens situation (nollalternativ).

Antal permanent bebodda fastigheter i scenarion nedan baseras på kommunens uppgifter.¹⁷

- Nollalternativ: 145 hushåll anslutna, varav 60 personer bofasta
- Scenario 1: 145 hushåll anslutna, varav 100 personer bofasta
- Scenario 2: 200 hushåll anslutna, varav 60 personer bofasta
- Scenario 3: 200 hushåll anslutna, varav 100 personer bofasta
- Scenario 4: 220 hushåll anslutna, varav 120 personer bofasta

4.1.1 Nollalternativ

Nollalternativet omfattar i princip dagens situation inklusive säkerhetsmarginal på ca 10 hushåll. Alternativet beskrivs inte närmare eftersom detta i princip motsvarar beskrivningen i föregående kapitel.

4.1.2 Scenario 1

I detta scenario antas att antal anslutna förblir ungefär samma som idag. Förändring i förbrukningsmönstret sker genom att ytterligare ca 40 personer blir bofasta på Holmön, enligt kommunens strategidokument (se tidigare i rapporten), till totalt ca 100 personer. Vi kan därför anta att förbrukningen mellan september till april blir fördubblad, medan sommarförbrukningen förblir ungefär på samma nivå som idag.

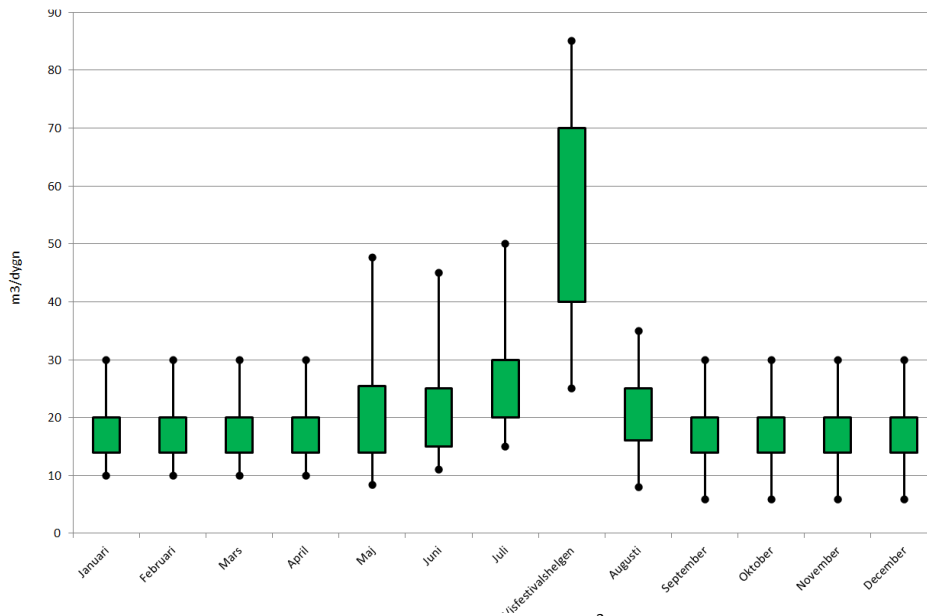
¹⁷ Holmön – Umeås Utpost i Kvarken. Strategier för framtiden. Kommunstyrelsen Umeå Kommun, 2013-01-15, med tillhörande samrådsredogörelse.

4.1.2.1 Årsförbrukning

Beräkningar visar att medelårsförbrukningen stiger till ca 5500-6500 m³ årligen i detta scenario.

4.1.2.2 Dygnsförbrukning

Dygnsförbrukningen stiger under vinterhalvåret med fler bofasta på ön. Sommarförbrukningen antas vara i princip oförändrad, se figuren nedan.

Figur 4.2 Beräknad dygnsförbrukning för scenario 1, i m³/dygn, måndag för månad under ett kalenderår.

Beräkningar visar att dygnsförbrukningen därmed stiger till ca 15-20 m³ per dygn i medel. Enstaka maxdygn kan uppnå ca 30 m³ per dygn under vinterhalvåret.

4.1.2.3 Momentanförförbrukning

Momentanförförbrukningen förblir i stort sett oförändrad under året, dock med en fördubbling av maxtimmen under vintern till ca 0,5 l/s med toppar upp emot ca 1,2 l/s.

4.1.3 Scenario 2

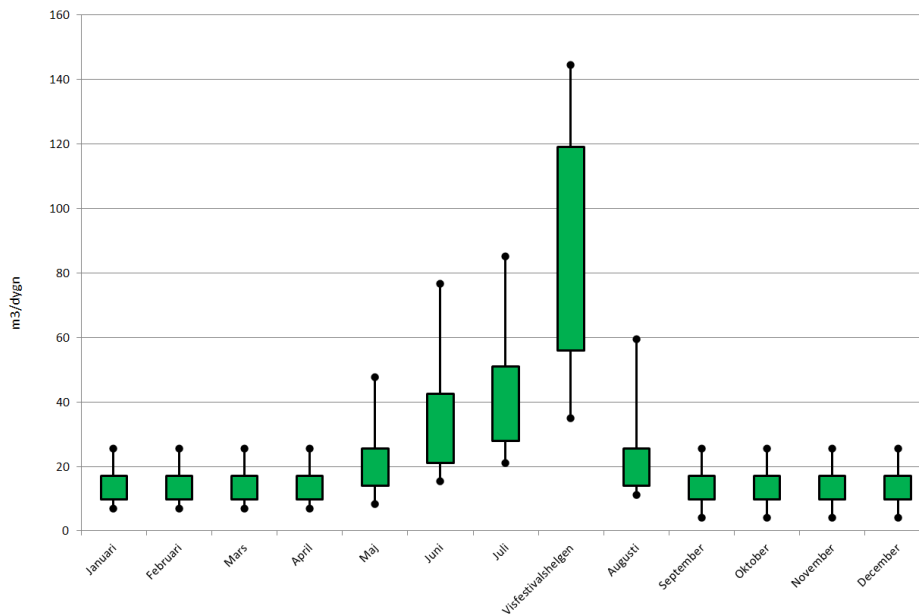
Beräkningarna nedan baseras därmed på totalt 200 anslutna fastigheter. Det är rimligt att anta att förbrukningsmönstret liknar dagens situation, med lägre förbrukning under vintern och högre förbrukning på sommaren. Detta ligger till grund för dimensioneringen av den framtida förbrukningen. Det är därför rimligt att anta att förbrukningen i detta scenario ligger på en nivå motsvarande en faktor 1,3 – 1,7 högre än idag.

4.1.3.1 Årsförbrukning

Årsförbrukningen för 2013 låg på ca 3800 m³ totalt. Det är rimligt att anta att årsförbrukningen vid en full utbyggnad enligt beskrivning ovan kommer att öka till ca 6000 – 7000 m³ per år.

4.1.3.2 Dygnsförbrukning

Dygnsförbrukningens variation månad för månad kan uppskattas enligt figuren nedan. Spridningen i resultaten bör sannolikt täcka in den framtida förbrukningen, inkl. variation från år till år samt extremvärden.

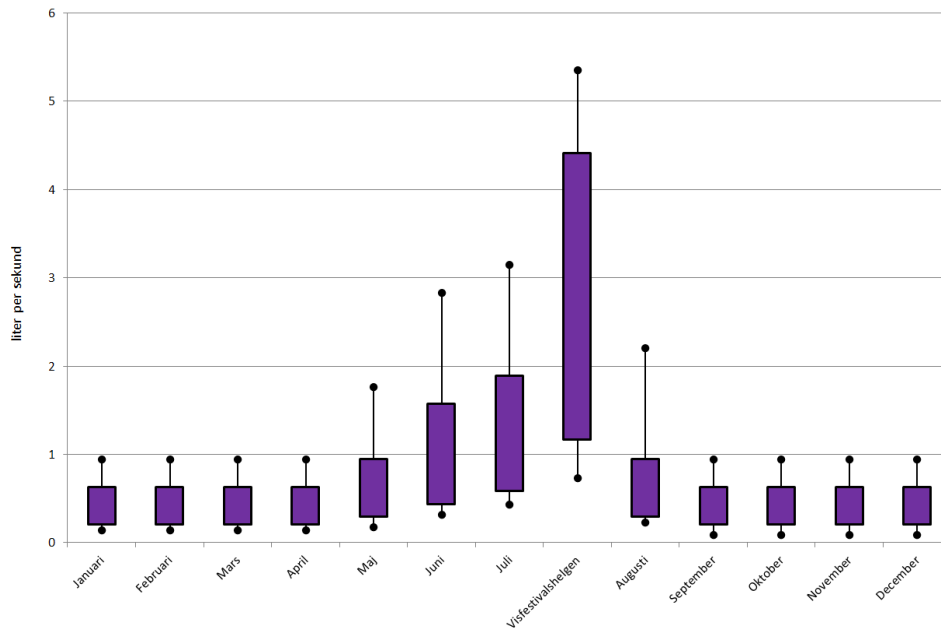
Figur 4.3 Uppskattning av den framtida dygnsförbrukningen för scenario 2 på Holmön, månad för månad, i enheten m³/dygn.

Vintermånaderna kan antas ligga på ca 10-15 m³ per dygn i medeltal, med enstaka toppar. För- och sensommarmånaderna maj-juni respektive augusti uppskattas genererera en vattenförbrukning om i medeltal 20-40 m³ per dygn med toppar (midsommar exempelvis) om upp emot 50-70 m³ per dygn. Högsommarmånaden juli kan ge en förbrukning som i medeltal ligger på ca 30-50 m³ per dygn, med maximala värden på 80-90 m³ per dygn. Visfestivalen som undantagshändelse, skulle kunna ge ca 60-120 m³ i medel under året, i ett värsta scenario ca 150 m³ per dygn.

Visfestivalen är ett undantagsevenet som mer ställer krav på den tekniska utformningen av systemet (pumpar, reservoarvolym, m.m.) än på hur grundvattentillgången är. Däremot är ökade uttag ur akviferen under sommarmånaderna ett allvarligt problem, vilket tänken med dagens kapacitet sannolikt inte klarar av.

4.1.3.3 Momentanföbrukning

Momentanföbrukningen bedöms också stiga i princip i samma storleksordning som dygnsförbrukningen. Momentanföbrukningen anges i enheten liter per sekund och är ett mått på hur mycket förbrukningen momentant kan variera, beroende på variationen per timme.

Figur 4.4 Uppskattning av den framtida momentanförbrukningen på Holmön, för olika månader, i enheten liter per sekund. Beräkningarna är baserade på max.timvärden från VAV P83, Svenskt Vatten.

I figuren ovan visar att momentanförbrukningen av dricksvatten varierar mellan ca 0,1-0,9 l/s under stora delar av året. Försommaren kan man anta att förbrukningen kommer att stiga till 1,5-2,0 l/s i medel, men toppar på upp emot 3 l/s. Visfestivalshelgen kan enligt beräkningarna generera maxtimmesförbrukning på mellan 1-4 l/s, eventuellt upp emot maximalt 5,2 l/s. Detta bör inte vara något problem om den tekniska utformningen är anpassad till detta, dvs med tillräcklig reservoarvolym samt tillräcklig kapacitet på renvattenpumparna.

Enligt beräkningar för 200 anslutna fastigheter bör enligt VAV P38 och enligt Svenskt Vatten P83 den momentana förbrukningen ligga på ca 3,5-3,8 l/s, vilket ligger inom ett rimligt spann jämfört med värdena för visfestivalen då samtliga fastigheter antas vara nyttjade till fullo.

Maximalförbrukning för nuvarande distributionssystem ligger på ca 1,8-2,1 l/s, förutsatt att samtliga anslutna 134 hushållen är fullt bebodda under visfestivalen. Den teoretiska förbrukningen enligt bransch-schabloner har för nuvarande distributionssystem beräknats till ca 2,8-3,1 l/s. Det kan därför antas att den teoretiska framtida förbrukningen överskattar verkligheten något.

4.1.4 Scenario 3

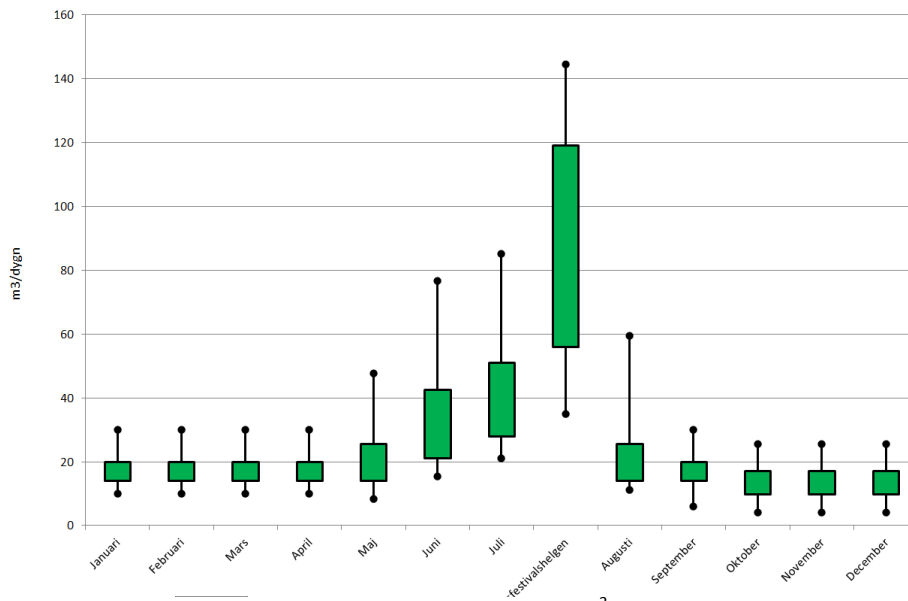
I detta scenario antas att 100 personer bor permanent på Holmön och att samtliga fastigheter inom klusteranalysen försörjs av vattenverket, samt att befintliga vattenföreningar (utanför klusteranalysen) också försörjs med vatten från vattenverket.

4.1.4.1 Årsförbrukning

Beräkningar visar att medelårsförbrukningen stiger till ca 6500-7500 m³ årligen i detta scenario.

4.1.4.2 Dygnsförbrukning

Dygnsförbrukningen från månad till månad under ett kalenderår skulle se ut enligt nedan.

Figur 4.5 Beräknad dygnsförbrukning för scenario 3, i m³/dygn, måndag för månad under ett kalenderår.

Beräkningar visar en kombination av förbrukningarna för scenario 1 och scenario 2, vilket innebär fördubblad förbrukning vintertid (till ca 15-20 m³/dygn) och en kraftig ökning av förbrukningen på sommaren (till ca 20-40 m³/dygn, och ca 60-120 m³/dygn under visfestivalen).

4.1.4.3 Momentanförförbrukning

Även momentanförförbrukningen blir en kombination av scenario 1 och scenario 2, med en medelmomentanförförbrukning på ca 0,5 l/s vintertid, och toppförbrukningar på upp emot 5,0-5,5 l/s under visfestivalen.

4.1.5 Scenario 4

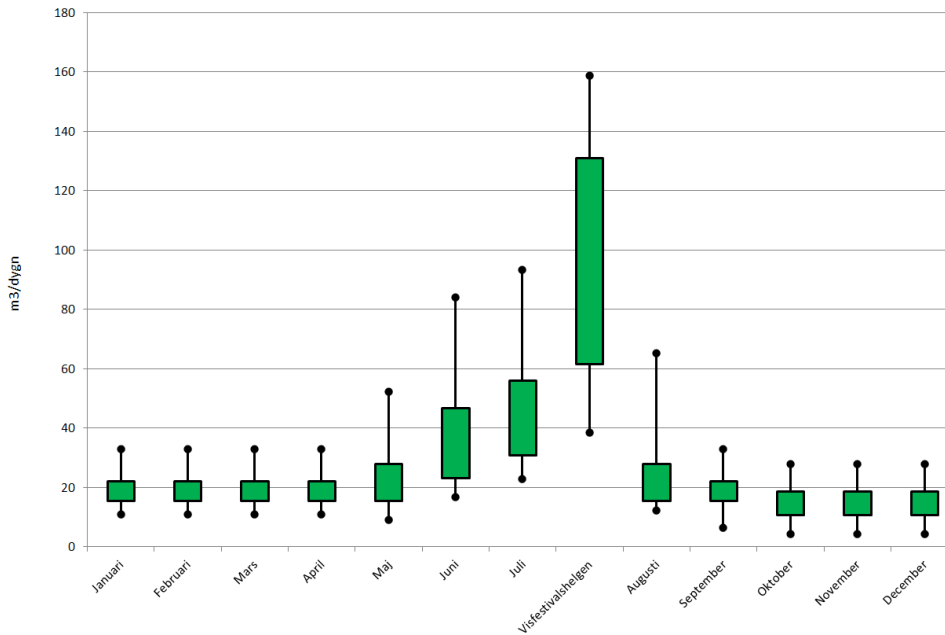
I detta scenario är utgångspunkten scenario 3 med en utökning av antal stugor med ca 10%, med en ökning från 100 till 120 bofasta personer.

4.1.5.1 Årsförbrukning

Årsförbrukningen stiger för detta scenario till ca 7500-8500 m³ per år.

4.1.5.2 Dygnsförbrukning

Dygnsförbrukningen ligger därmed 10% högre än i scenario 4, med en vinterförbrukning på i medel 15-25 m³/dygn, sommartid kring 40-60 m³/d i medel och en toppbelastning under visfestivalen på ca 130 m³/dygn.

Figur 4.6 Beräknad dygnsförbrukning för scenario 4, i m³/dygn, måndag för månad under ett kalenderår.

4.1.5.3 Momentanföbrukning

Givetvis ökar även momentanföbrukningen med ca 10%, vilket resulterar i en medelmomentanföbrukning på ca 0,6 l/s på vintern, och ca 1,5-2,0 l/s på sommaren. På visfestivalen beräknas toppbelastningen kunna uppgå till nästan 6,0 l/s.

4.1.6 Sammanfattande tabell

Tabell 4.2 Sammanfattning av scenarion och respektive beräknad förbrukning.

SCENARIO	Årsförbrukning	Dygnsförbrukning		Momentanföbrukning	
		Vinter	Sommar (Visfestivalen)	Vinter	Sommar (Visfestivalen)
	[m ³ /år]	[m ³ /d]		[l/s]	
Nollalternativ (145 anslutna hushåll varav 50 bofasta)	3500-4500	5-10	15-30 (40-70)	0,1-0,4	0,3-0,9 (0,8-2,6)
Scenario 1 (145 anslutna hushåll varav 100 bofasta)	5500-6500	15-20	15-30 (40-70)	0,3-0,7	0,3-1,1 (0,8-2,6)
Scenario 2 (200 anslutna hushåll varav 60 bofasta)	6000-7000	10-20	20-45 (55-120)	0,2-0,6	0,5-1,8 (1,1-4,4)

Scenario 3 (200 anslutna hushåll varav 100 bofasta)	6500-7500	15-20 30-50 (55-120)	0,3-0,8 0,5-1,8 (1,1-4,4)
Scenario 4 (Scenario 3 + 20 hushåll, 120 bofasta)	7500-8500	16-25 25-55 (60-130)	0,3-0,8 0,6-2,0 (1,2-4,8)

4.2 Åtgärder vattenproduktion

Nedan ges ett antal förslag till uppgradering av vattenproduktionen. Förslagen baseras på de tekniska, geohydrologiska och meteorologiska förutsättningarna. Varje alternativ beskrivs med konsekvenserna för vattenförsörjningen på Holmön, en uppskattning av kostnaderna samt en plus/minus-lista med för- och nackdelar.

4.2.1 Alternativ 1 – Indirekt Sävarvatten (sjöledning)

4.2.1.1 Allmänt

Historiken kring sjöledningen har gjort att Sävarvatten från sjöledningen inte ses som en möjlighet för direkt nyttjande på Holmön. Detta med anledning av följande faktorer:

- Läckage kan vara svåra att laga vintertid, vilket innebär att vattenverket ändå måste vara igång för att på kort tid kunna startas upp och försörja ön med vatten.
- Läckor innebär alltid en föroreningsrisk, vilket gör att vattnet fortlöpande måste övervakas och eventuellt desinficeras innan det kan pumpas ut till kunderna.

Ett alternativt nyttjande av sjöledningen vore dock att använda Sävarvattnet indirekt. Ett tänkbart angreppssätt vore då att infiltrera vattnet från sjöledningen inom vattentäkten, uppströms vattenverket. Vattnet skulle blandas med nuvarande råvatten på Holmön i ett blandningsförhållande ca 50/50, för vidare desinficering på verket före distribution. Liknande förfaranden finns väl etablerade i Sverige, där dricksvatten från överföringsledningar återinfiltreras inom vattentäkten, bland annat i Helsingborgs kommun där man infiltrerar ett färdigberett dricksvatten från Ringsjöverket.

Fördelarna är följande:

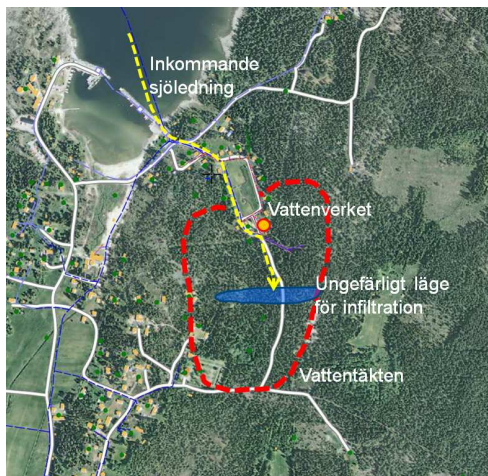
- Påfyllning av akviferen med externt vatten från fastlandet ger ett nettotillskott oberoende av nederbörds mängder på Holmön.
- Inget akut beroende av ledningen vid läckage eller ledningsbrott på sjöledningen. Det finns tid att invänta gynnsamma förhållanden för ledningsreparation, eftersom akviferen är väl påfylld med vatten från de senaste månaderna.
- Småläckor kan ”buntas” ihop och lagas samtidigt vid gynnsamma förhållanden, kapaciteten är ändå tillräcklig.
- Eventuell förorening (mikrobiell eller av annan karaktär) vid läckage kan övervakas och upptäckas i tid utan att äventyra dricksvattenkvaliteten. Eventuella föroreningar (partiklar, bakterier, färg, m.m.) som kan ha följt med i sjöledningen och som redan har infiltrerats i marken, kommer högst sannolikt att brytas ner, fastläggas eller spädas ut i grundvatten

innan uppfordring. Möjligheterna till kontinuerlig övervakning av vattenkvaliteten är mycket goda.

- Systemet kan kompletteras med andra alternativ, som t.ex. nya bergborrade brunnar, återinfiltration, membranfiltrering om framtida behov finns.
- Det kan anses vara ett "billigt" alternativ med hänsyn till det faktumet att ledningen redan finns på plats.

Under tiden som isen ligger mellan Holmön och fastlandet är det dock mycket riskfyllt att försöka reparera en eventuellt skadad ledning. Dykarna måste ta med sig utrustningen ut på isen samt att det finns risker för horisontellt tryck där isvak sluts igen och dykaren blir inestängd. Reparation av ledningen vintertid eller vid hög sjögång är i princip omöjliga att genomföra. Reparation inför sommaren kan därmed först ske på våren eller sommaren. Det innebär att det är svårt att helt förlita sig på vattenförsörjningen från land.

En sjöledning innebär stora underhållskostnader. Ledningen kräver tillsyn och underhåll och det sker med dykare som är beroende av väderleken för att kunna utföra sina sysslor. En annan problematik är att det är stora vattendjup utanför Holmön som innebär korta dyktider och dessutom måste dykarna tryckutjämna vid djupdykningar och då är de beroende av en båt som kan hålla dykaren stilla på ett visst djup. Det ställer stora krav på väderleken och på den båt som man dyker från. Alla dessa omständigheter innebär att inspektioner och underhållsinsatser blir tidsödande och dyra.

Figur 4.7 Ungefärligt läge för infiltration av Sävarvatten.

4.2.1.2 Kvalitet och kvantitet

Det är sannolikt att med det alternativet kunna fördubbla vattenproduktionen på Holmön, under förutsättning att hela försörjningssystemet uppgraderas, se nedan. Skulle man kunna uppnå en infiltrationskapacitet på ca 2-4 m³/h (motsvarande 0,5-1,2 l/s) skulle nettonybildningen bli ca 50-100 m³/d.

Vattenkvaliteten är mycket god från Sävar vattenverk. Enda tänkbara förorening skulle kunna ske i samband med läckor på sjöledningen och/eller reparation av en läcka. Det kan antas att varken ledning eller infiltrationsyta behöver rengöras särskilt ofta.

4.2.1.3 Kalkyl

Uppskattad kostnad ca 1,5 – 2,0 Mkr.

4.2.1.4 Utredningsbehov

Följande utredningsbehov finns för detta alternativ:

- Test av sjöledningen (kapacitet, kvalitet)
- Lagning av befintlig läcka
- Borrning av observationsrör i akviferen
- Test av infiltration, infiltrationens läge och påverkan på grundvattnet (strömning, nivåer, kvalitet, kvantitet)
- Möjlighet att testa ny teknik för snabbare läcksökning.
- Hantering av ev. saltvatteninträngning genom onlinemätning

4.2.1.5 För- och nackdelar

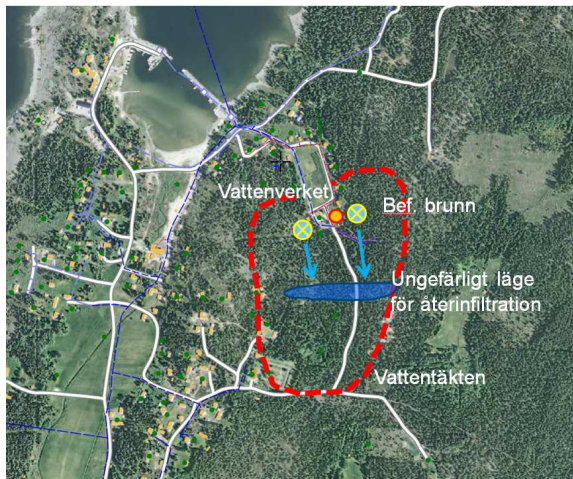
	
Nyttja befintlig sjöledning	Risk för läckor och/eller ledningsbrott
Tid att laga läckor	Kontinuerlig övervakning av ledningen
Bra kapacitet	Regelbunden reparation av ledningen
Relativt litet ingrepp i befintligt vattenverk (samma typ av vattenkvalitet)	Markintrång
Tillräcklig kapacitet i Sävar	Förhöjda grundvattennivåer kan påverka vegetation
Barriärverkan i akvifer mot ev. föroreningar	Svårighet att reparera ledningen vintertid
Kompatibelt med andra tekniker	
Låg investerings- och underhållskostnad	
Robust system	
Låg energiförbrukning	
Liknande teknik vid Forslunda vv	
Bra vattenkvalitet som infiltreras	
Oberoende av nederbörd på Holmön	
Nettotillskott av vatten i täkten	

(nederbördsobereonde)	
Utbyggnadsbart, kräver inga omfattande omedelbara ombyggnationer av vattenverket	

4.2.2 Alternativ 2 – Återinfiltration av grundvatten

4.2.2.1 Allmänt

Sedan VAB-utredningen från 1995-1996 finns tre brunnar borrade i lösa jordlager i en tvärsektion över vattentäkten i höjd med vattenverket. Två av brunnarna skulle kunna användas för att under nederbördsintensiva perioder och under snösmältningen uppförda grundvatten (som annars rinner förbi vattenverket) och återinfiltrera inom vattentäkten uppströms vattenverket. På så sätt magasineras grundvatten inför sommaren och perioder med mindre nederbörd och hög förbrukning.

Figur 4.8 Befintliga brunnar från 1996 och ungefärligt läge för återinfiltration.

4.2.2.2 Kvalitet och kvantitet

Kapaciteten för brunnarna uppskattas gemensamt uppgå till ca 100 m³ per dygn som kan återinfiltreras. På sätt skulle behovet kunna täckas i samma nivå som för alternativ 1.

Vattnet är relativt järnhaltigt med halter uppemot 0,6-1,2 mg/l järn. Det kan antas att både brunnar, pumpar och ledningar sätter igen regelbundet och behöver rengöras. Infiltrationsytan kommer att behöva skummas av regelbundet.

4.2.2.3 Kalkyl

Uppskattad kostnad ca 1,7 – 2,2 Mkr.

4.2.2.4 Utredningsbehov

Följande utredningsbehov finns:

- Renspolning och kapacitetsbestämning av befintliga brunnar
- Borrning av observationsrör

- Test av infiltration, infiltrationens läge och påverkan på grundvattnet (strömning, nivåer, kvalitet, kvantitet)

4.2.2.5 För- och nackdelar

+	-
Relativt litet ingrepp i befintligt vattenverk (samma typ av vattenkvalitet)	Osäker kapacitet i brunnarna
Barriärverkan i akvifer mot ev. föroreningar	För låg kapacitet vid nederbördsfattig vinter (nettonybildning av grundvatten detsamma som förut)
Kompatibelt med andra tekniker	Markintrång
Låg investerings- och underhållskostnad	Förhöjda grundvattennivåer kan påverka vegetation
Robust system	Järnhaltigt vatten kräver regelbunden skumning av infiltrationsyta
Låg energiförbrukning	
Kompatibelt med andra tekniker	
Utbyggnadsbart, kräver inga omfattande omedelbara ombyggnationer av vattenverket	
Brunnar redan etablerade	

4.2.3 Alternativ 3 – Bergborrade brunnar

4.2.3.1 Allmänt

Ett tredje alternativ är att borra fler bergborrade brunnar, utöver de två befintliga brunnarna. Det finns en sprickzon som löper i en tvärsektion över vattentäktområdet och uttagsmöjligheterna är relativt goda. Brunnarna anläggs i serie parallellt med vägen som går mellan vattenverket och kyrkan. Anläggningen kan byggas ut successivt för att möta ett ökande behov.

Figur 4.9 Förslag till ungefärligt läge för bergborrade brunnar.

4.2.3.2 Kvalitet och kvantitet

Den potentiella kapaciteten bedöms vara bra för uttag ur bergborrade brunnar. De två befintliga brunnarna ger en sammanlagd kapacitet på ca 25-30 m³/d. Om samma uttagsvolymerna kan uppnås borde det teoretiskt räcka med ca 4-6 brunnar till för att uppnå ca 100 m³/d.

Brunnarnas vattenkvalitet kan vara mycket varierande, beroende på vilken spricka som bidrar med vatten. Det är viktigt att ett flertal brunnar borraras och att bara brunnarna med bäst kapacitet och högsta vattenkvalitet används. Det är också viktigt att brunnarna inte borraras för djupa för att minska risken för saltvatteninträngning.

4.2.3.3 Kalkyl

Uppskattad kostnad ca 3,5 – 4,0 Mkr.

4.2.3.4 Utredningsbehov

Följande utredningsbehov finns:

- Borrning av brunnar
- Kontroll av kvalitet och kvantitet
- Åtgärder för dricksvattenberedning, eventuellt pilotförsök

4.2.3.5 För- och nackdelar

+	-
Kompatibelt med andra tekniker	Osäker kapacitet i brunnarna
Barriärverkan i akvifer mot ev. föroreningar	Osäker vattenkvalitet
Kompatibelt med andra tekniker	Markintrång
Successiv utbyggnad	Ev. omfattande ingrepp i befintligt vattenverk (beroende på vattenkvalitet)

	Placering nära kyrkogården och närmare f.d. deponi (risker)
	Risk för saltvattenintrång

4.2.4 Alternativ 4 – Membranfiltrering av havsvatten

4.2.4.1 Allmänt

Membranfiltrering har av UMEVA utvärderats 2007-2008 som ett möjligt alternativ, men har i utvärderingen förkastats till förmån för sjöledning. Vid en membranfiltrering används havsvatten som vattentäkt och filtreras över s.k. membranfilter för att avlägsna oönskade joner (främst salter och föroreningar). Membranfiltret ses även som mikrobiologisk skyddsbarriär, förutsatt att inget vatten shuntas förbi.

Vid detta alternativ frångår man grundvatten som råvatten och byter till en ytvattentäkt. Tekniken är väl beprövad och finns etablerad på många vattenverk världen över inklusive Sverige (t.ex. Fårösunds vattenverk, Herrviks vattenverk). Tekniken är dock ny för UMEVA och UMEVA:s driftpersonal. Generellt är tekniken relativt kemikaliekrävande (anti-scaling-kemikalie, kemikalie för membranvättning, återmineralisering vid behov), samt att processen är – i jämförelse med alternativen ovan – mer energikrävande.

Havsvatten uppfordras till ett förbehandlingssteg för att avlägsna grövre föroreningar, därefter tryckstegras vattnet för att pressas igenom ett membran med lämplig porstorlek för att avskilja oönskade salter, joner, metaller m.m. Eventuellt krävs efterbehandling, resp. beredning av vattnet för att återmineralisera med önskade joner som har avlägsnats i samband med membranfiltreringen.

Figur 4.10 Exempelbild på membranfilteranläggning (Källa: Björks Rostfria AB).

4.2.4.2 Kvalitet och kvantitet

Produktionsmöjligheterna med ett ytvatten som i föreliggande fall är obegränsade, det finns inga begränsningar i kapacitet utan handlar mer om att hitta lämplig storlek och eventuellt möjlighet till successiv utbyggnad, vid behov.

Vattenkvaliteten brukar vara mycket god och jämn efter en rätt dimensionerad membranfilteranläggning och med förbehandling av råvattnet.

4.2.4.3 Kalkyl

Uppskattad kostnad på ca 7,0-7,5 Mkr.

4.2.4.4 Utredningsbehov

Följande utredningsbehov finns:

- Omfattande provtagning av aktuellt ytvatten, på rätt djup, under minst ett år (för att täcka in årstidsvariationer)
- Pilotförsök med membranfilteranläggning på plats, under minst ett års tid.

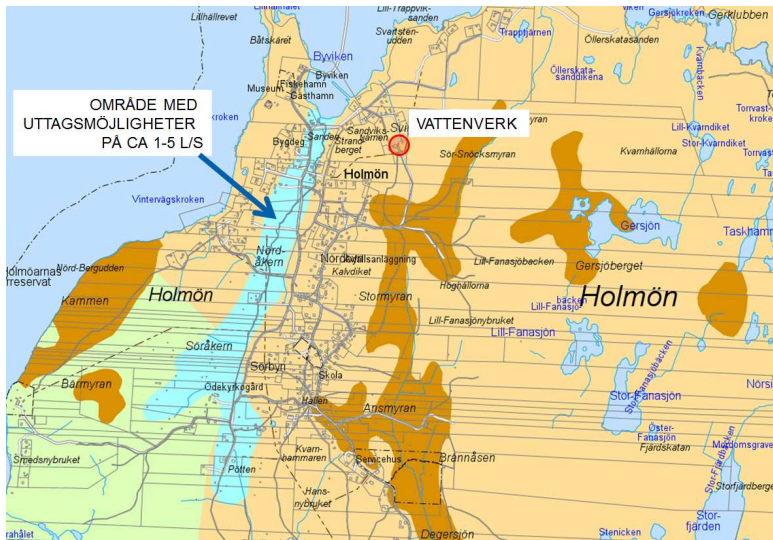
4.2.4.5 För- och nackdelar

+	-
Obegränsad råvattentillgång	Dyr investeringskostnad
Barriärverkan mot ev. mikrobiologiska föroreningar	Kemikaliekostnad och -åtgång
Successiv utbyggnad möjlig	Ojämn temperatur
Finns som färdiga "moduler"	Hög energiförbrukning
Beprovat på andra vattenverk	Komplex anläggning
	Återsaltning krävs (sannolikt)
	Logistik kemikalier
	Arbetsmiljö kemikalier
	Personalintensiv teknik

4.2.5 Alternativ 5 – Ny vattentäkt på Holmön

Ett alternativ med helt ny vattentäkt har inte studerats och utvärderats mer detaljerat i denna utredning. Motivet till det var att dagens vattentäkt ligger lämpligt till med hänsyn till befintlig infrastruktur, samt att det finns ett flertal förslag för att höja kapaciteten på vattentäkten samt att vattenkvaliteten i befintligt råvatten är relativt bra.

Det finns ett relativt centralt beläget område med enligt bedömning måttliga uttagsmöjligheter i storleksordningen 1-5 l/s (se kartbild nedan, ljusblått område). Området ligger bra till infrastrukturmässigt, och verkar bestå av postglacial sand enligt SGU. Muntliga indikationer från hushåll med enskilda brunnar inom detta område pekar dock på relativt svårbehandlade råvatten samt med hög järnhalt och lågt pH. Vidare kan antas att det ligger ett flertal enskilda avloppsanläggningar inom upptagningsområdet vilket kan försämra vattenkvaliteten betydligt.

Figur 4.11 Kartutdrag ur digital karta VA-Plan, Umeå Kommun.

För det alternativet har inga tekniska och/eller ekonomiska detaljer tagits fram.

4.3 Åtgärder vid vattenverket

Vid vattenverket krävs följande insatser, se nedan. Åtgärderna krävs oavsett vilket alternativ som genomförs för ökad råvattenproduktion, men kan skilja något i utformning beroende på alternativen.

- Utökning av befintlig lågreservoarvolym med $2 \times 15 \text{ m}^3$, utbyggnadsbart, flexibel användning mellan sommar- och vinterperioder.
Syfte: Mer utjämningsvolym för att klara toppförbrukning under högtider och festivaler.
- Vissa av alternativen kräver sannolikt en utökning av pumpkapaciteten för att klara dimensionerande momentanförbrukningen.

Kalkyl: 0,8-1,2 Mkr
+ 0,5 Mkr för extra renvattenkapacitet (vissa alternativ)

4.4 Åtgärder i distributionsnätet

Inom distributionsnätet krävs på sikt ett antal åtgärder ur ett drift- och underhållsperspektiv. Åtgärderna krävs oavsett vilket alternativ som väljs för ökad råvattenproduktion. Målsättningen är att klara momentana toppbelastningar under högtider, festivaler, m.m. för att få stabilare driftförhållande och enklare underhåll.

- Flertal spolposter för förenklat underhåll
Syfte: spolning, rensning, desinfektion
- Ringmatning mellan vattenverket och ledningen vid kyrkan
Syfte: avlastar nätet vid hamnen, reducerar risken för stillastående vatten och ökar

kapaciteten mot södra delen av försörjningssystemet

- Ny tryckstegringsstation, centralt placerad inom försörjningssystemet, om inte ringmatningen är tillräcklig
Syfte: stabilare tryckförhållanden i södra delen av försörjningssystemet

Ett tidigt förslag till utplacering av tryckstegring och spolposter redovisas i figuren nedan.

Figur 4.12 Förslag till placering av framtida tryckstegring och till nya och/eller ombyggda spolposter.

Kalkyl:	2,5 – 3,0 Mkr Ringmatning
	0,4 – 0,6 Mkr Spolposter
	1,3 – 1,5 Mkr Tryckstegring

4.5 Förstärkning av huvudledning

Generellt är stora delar av huvudledningen byggda med dimension 90 mm, vilket under stora delar av året ger mycket låga förluster och ett stabilt tryck på Holmön. Vid höga flöden i samband med t.ex. visfestivalen kan kortvariga höga tryckförluster uppstå, vilket blir särskilt märkbart i områden långt från vattenverket, t.ex. Bergudden och Södra Holmön. Bedömningen är att riktade insatser krävs för att öka dimensionen på ett antal utvalda strategiska delar av distributionsnätet. En detaljerad modellering av nätet rekommenderas att genomföras när det är bestämt omfattningen på den framtida anslutningen.

Det är vidare sannolikt att bergsschakt kommer att krävas då det förekommer berg i dagen på en del av sträckorna. Framdriften för entreprenörer blir då betydligt lägre med ökade kostnader till följd.

Huvudledningen rekommenderas att förnyas på ett antal sektioner för att möta nya anslutningar samt förbättra kapaciteten. Inga dimensioner har tagits fram i det här läget, men områden där huvudledning saknas idag och ska finnas i ett av framtidsscenario har tagits med, samt områden där förstärkning av dagens kapacitet är ett krav. Figuren nedan visar ungefärliga områden där nätet behöver förnyas, utökas och/eller förstärkas.

Figur 4.13 Förslag till områden där distributionsnätet ska förnyas/utökas.

Kalkyl: Ca 6,0 – 6,5 Mkr för förstärkning

4.6 Serviser

Varje nyanslutning kräver servisledning från huvudledning fram till respektive fastighets förbindelsepunkt. Beroende på alternativ så varierar denna post, beroende på antal anslutna fastigheter.

Kalkyl: Ca 60 Kkr per fastighet.

4.7 Övriga kostnader

Övriga kostnader som kan uppstå är bland annat:

- Kostnader för ansökningar för vattendom och vattenskyddsområde
- Eventuella kostnader för övertagande av VA-anläggning

Dessa kostnader är i dagsläget svåra att uppskatta.

5 Sammanfattande kalkyl

Nedan redovisas de uppskattade kostnaderna för respektive scenario samt utförande enligt flera alternativ. Några kommentarer till sammanställningen:

- Kalkylen är baserad på kunskapsläget idag. De faktiska, framtida kostnaderna kan därför avvika betydligt från denna kalkyl.
- Samtliga alternativ har tillräcklig kapacitet att förse vattenverket med råvatten och är därmed tänkbara alternativ. Fortsatt utredningsarbete föreslås för att få svar på vilket alternativ som är att föredra.
- Utfall av kostnader för respektive scenario beror på vilket av råvattenalternativen som väljs. Detta kräver mer detaljerat utredningsarbete samt försök och är därför svårt att bestämma i nuläget.
- Utbyggnad det framtida systemet föreslås ske successivt i etapper, med start vid råvattenproduktionen.
- Investeringskostnaden för respektive kombination av scenario och alternativ resulterar i en årlig kapitalkostnad, där hänsyn har tagits till 2,5% ränta och en avskrivningstid på 10 år.
- Generellt bedöms kostnaderna vara relativt höga för arbeten på Holmön med hänsyn till förekomsten av berg i dagen och därmed fördyring av schaktarbeten, samt att logistiken generellt blir mer resursintensiv på en ö.
- Drifts- och underhållskostnaderna har uppskattats för respektive alternativ, och omfattar energi-, personal- och eventuella kemikaliekostnader.

ANLÄGGNINGSGRÄD	RÄVVATTENPRODUKTION										SERVISER	INV.KOSTNAD		KAPITALKOSTNAD		DELKOSTNAD		SUMMIA ÅRSKOSTNAD
	Hushåll	Varav	Alternativ 1	Alternativ 2	Alternativ 3	Alternativ 4	Vattenverket	Distributionsnät	MIN [MSEK]	MAX [MSEK]		MIN [MSEK/ÅR]	MAX [MSEK/ÅR]	MIN [MSEK/ÅR]	MAX [MSEK/ÅR]	MIN [MSEK/ÅR]	MAX [MSEK/ÅR]	
Nollalternativ	anslutna	145					0,8-1,2	1,2-1,8		2,0	3,0	0,13	0,19	0,05	0,10	0,18	0,29	
	Varav	100																
	Stjöldring	145	1,5-2,0				0,8-1,2	3,0-3,6	0,5-0,7	5,8	7,5	0,37	0,48	0,10	0,20	0,47	0,68	
	Indirekt infiltration	145		1,7-2,2			0,8-1,2	3,0-3,6	0,5-0,7	7,2	7,7	0,46	0,49	0,05	0,06	0,51	0,55	
Scenario 1	anslutna	145					0,8-1,2	3,0-3,6	0,5-0,8	7,8	9,6	0,50	0,61	0,09	0,10	0,59	0,71	
	Varav	100					0,8-1,2	3,0-3,6	0,5-0,8	11,3	13,1	0,72	0,84	0,16	0,17	0,88	1,01	
	Stjöldring	200	1,5-2,0				1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	15,3	18,2	0,98	1,16	0,10	0,20	1,08	1,36	
	Indirekt infiltration	200		1,7-2,2			1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	15,5	18,4	0,99	1,18	0,05	0,06	1,04	1,24	
Scenario 2	anslutna	200					1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	17,3	20,2	1,11	1,29	0,09	0,10	1,20	1,39	
	Varav	100					1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	20,8	23,7	1,33	1,52	0,16	0,17	1,49	1,69	
	Stjöldring	200	1,5-2,0				1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	15,3	18,2	0,98	1,16	0,10	0,20	1,08	1,36	
	Indirekt infiltration	200		1,7-2,2			1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	15,5	18,4	0,99	1,18	0,05	0,06	1,04	1,24	
Scenario 3	anslutna	200					1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	17,3	20,2	1,11	1,29	0,09	0,10	1,20	1,39	
	Varav	100					1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	20,8	23,7	1,33	1,52	0,16	0,17	1,49	1,69	
	Stjöldring	200	1,5-2,0				1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	15,3	18,2	0,98	1,16	0,10	0,20	1,08	1,36	
	Indirekt infiltration	200		1,7-2,2			1,3-1,7	10,0-11,5	2,5-3,0	15,5	18,4	0,99	1,18	0,05	0,06	1,04	1,24	
Scenario 4	anslutna	200					1,5-2,0	10,2-11,6	3,0-3,5	16,2	19,1	1,04	1,22	0,10	0,20	1,14	1,42	
	Varav	120					1,5-2,0	10,2-11,6	3,0-3,5	16,4	19,3	1,05	1,24	0,05	0,06	1,10	1,30	
	Stjöldring	200	1,5-2,0				1,5-2,0	10,2-11,6	3,0-3,5	18,2	21,1	1,16	1,35	0,09	0,10	1,25	1,45	
	Indirekt infiltration	200		1,7-2,2			1,5-2,0	10,2-11,6	3,0-3,5	21,7	24,6	1,39	1,57	0,16	0,17	1,55	1,74	

6 Fortsättning

6.1 Förslag till fortsatt arbete

Förutsatt att UMEVA av Umeå Kommun får i uppdrag att utreda vidare, ges nedan förslag till tänkbara utredningsinsatser:

- Utredning och utvärdering av beskrivna alternativ för ökad råvattenproduktion, med prioritering av de billigaste alternativen först.
- Modellering av distributionsnätet för att beskriva åtgärder inom distributionssystemet i detalj (omfattning, placering, kapacitet).
- Utreda volym och utformning av ökad reservoarvolym.
- Dimensionering av eventuell tryckstegring i Ivarsboda bör även ta höjd för alternativ 1.

- xxx -

Detaljplan för fastigheten HOLMÖN 3:7 inom Holmön i Umeå kommun, Västerbottens län

Ett förslag till detaljplan för fastigheten HOLMÖN 3:7 har upprättats av Umeå kommun, Detaljplanering under juni 2016. Syftet med planen är att skapa planmässiga förutsättningar för fritidshusbebyggelse och tillfartsvägar. Bebyggelsen utformas med hänsyn till landskapet och den kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljön.

Samråd och granskning

Planen handläggs med s.k. normalt planförfarande och har varit föremål för samråd under tiden **2013-10-04 – 2013-10-30** samt granskning under tiden **2016-06-30 – 2016-08-25**. Sakägare, statliga och kommunala instanser, föreningar m.fl. har getts möjlighet att lämna synpunkter på förslaget. Följande skriftliga synpunkter har inkommit under granskningen:

LÄNSSTYRELSEN

Har inkommit med ett yttrande enligt nedan.

Allmänt

Syftet med detaljplanen är att skapa planmässig förutsättning för fritidshusbebyggelse och tillfartsvägar. Bebyggelsen placeras med hänsyn till landskapet och närliggande kulturhistorisk värdefull bebyggelse.

Länsstyrelsen yttrade sig över samrådet den 8 oktober 2013.

Överprövningsgrunder enligt 11 kap PBL

Utifrån inkomna granskningshandlingar har länsstyrelsen ingen erinran.

Övrigt

Länsstyrelsen ser positivt på att planhandlingarna har kompletterats gällande kulturmiljön vilket minskar ett eventuellt negativt intrång i riksintressemiljön.

Kommentar

Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

VÄSTERBOTTENS MUSEUM

Planförslaget gäller sex nya tomter för fritidshus i anslutning till befintlig bebyggelse, upplade på två områden.

Det är glädjande att planen nu på flera punkter har kompletterats med bestämmelser som syftar till att värna den kulturhistoriskt värdefulla miljön och som ligger i linje med museets synpunkter från samrådsskedet.

I planbeskrivningen, avsnittet *Byggnadskultur och gestaltning (sid 7)*, förekommer dock en formulering som vid närmare granskning är något missvisande: *”Genom att använda traditionella material och kulörer förstärks bebyggelsens sammanhållna karaktär och värde som kul-*

turmiljö". Meningen är direkt hämtad från museets samrådsyttrande men var tyvärr olyckligt formulerad. Vad som menades var att med traditionella material och kulörer ges bättre förutsättningar för att landskapets och bebyggelsens karaktärdrag och därmed värde som kulturmiljö kvarstår – i motsats till om moderna material och kulörer som är främmande i miljön skulle införas. Kulturmiljövärdet kan inte förstärkas av den nytillkommande bebyggelsen.

Vi skulle därför önska att meningen ändras t ex genom att *förstärks* byts mot *bibehålls* eller *kvarstår* – eller att den stryks helt.

Kommentar

Planbeskrivningen revideras i enlighet med yttrandet. I och med att detaljplanen reglerar att den nya bebyggelsen ska utformas med hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön så kan med fördel meningen strykas.

NÄRINGS- OCH PLANERINGSUTSKOTTET, UMEÅ KOMMUN

Beslut

Närings- och planeringsutskottet beslutar

- att tillstyrka att planförslaget förs vidare i planprocessen
- att förklara paragrafen omedelbart justerad

Ärendebeskrivning

Förslag till detaljplan för Holmön 3:7 är på granskning och syftet är att skapa planmässiga förutsättningar för fritidshusbebyggelse och tillfartsvägar. Bebyggelsen utformas med hänsyn till landskapet och den kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljön.

Detaljplanen var ute på samråd under hösten 2013. Närings- och planeringsutskottets uppfattning var då att utveckling på Holmön ses som positiv med stöd av det strategiska dokumentet *Holmön – Umeås utpost i Kvarken. Strategier för framtiden* (2013). Under tiden för samrådet var utgångspunkten för vattenförsörjningen att en överföringsledning från fastlandet skulle förse Holmön med vatten. Sedan samrådet har förutsättningarna för vattenförsörjningen förändrats och enligt en utredning av Umeva/Vakin finns det inte möjlighet att försörja fler tillkommande fastigheter utan att besluta om ett verksamhetsområde, vilket skulle kräva större investeringar.

I förslaget till detaljplan får tillkommande bebyggelse lösa vattenförsörjningen privat, genom en eller flera gemensamma djupborrade brunnar. Om Vakin åtgärdar vattenförsörjningen kan i framtiden befintlig ledning utnyttjas för att ansluta de planerade fastigheterna.

Under förutsättning att vattenförsörjningen ordnas på ett hållbart sätt är bedömningen att detaljplaneförslaget överensstämmer med de långsiktiga strategierna för Holmön.

Yttrandet har tagits fram av planeringsenheten och mark och exploatering i samverkan. Antagande av planen kan prövas av Byggnadsnämnden inom ramen för gällande delegation.

Kommentar

Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

Detaljplanering bedömer dock att ärendet bör antas i kommunfullmäktige med hänsyn till frågan om utökat verksamhetsområde för vatten på Holmön. De större investeringarna måste ses i relation till tidigare fattat beslut om utveckling av Holmön. Se även kommentar till yttrande för Miljö- och hälsoskyddsnämnden samt Vakin.

MILJÖ- OCH HÄLSOSKYDDSNÄMNDEN, UMEÅ KOMMUN

Miljö- och hälsoskyddsnämnden avstyrker att planen antas om inte ytterligare undersökningar visar hur vatten och avlopp kan ordnas i det södra området utan att riskera förorening av grundvattnet. Grundvattnet används idag som dricksvatten av grannar och behöver också användas av de bostäder som planeras nu.

Motivering

Byggnadsnämnden och Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska enligt sina respektive lagstiftningar säkra att dricksvatten och avlopp kan lösas på ett bra sätt. PBL säger att bebyggelse ska lokaliseras till mark som är lämplig med hänsyn till jord, vatten och bergförhållandena samt möjligheten att ordna vattenförsörjning och avlopp. Enligt miljöbalken ska avloppsvatten hanteras så att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Även när grundvattentäkter inrättas och används ska det ske så att sådana olägenheter undviks. Om vattenkvaliteten för de egna och grannarnas dricksvatten inte kan garanteras riskeras människors hälsa. Det kan även uppstå stora kostnader för kommunen och/eller Vakin till följd av krav på åtgärder för att hantera störning från något som fått kommunala tillstånd för lokalisering och avlopp.

Utifrån beslutsunderlaget finns en tydlig risk med att ordna kombinationen av både enskilt vatten och enskilt avlopp inom planområdet. Riskerna är att den egna dricksvattenbrunnen eller grannarnas dricksvattenbrunnar förorenas.

Ett antal av fastigheterna nära planområdet har egen brunn; Holmön 3:20, 7:9, 7:37, 7:38 och 19:1. De har enligt uppgift bergborrade brunnar, vilket normalt medför mindre risk för påverkan av ytvatten eller avloppspåverkat vatten från infiltrationsanläggningar än en grävd brunn. Alla de nyborrade brunnarna på fastigheten Holmön 3:7 visar dock tecken på ytvattenpåverkan. Brunnsvattnen har halter av flera ämnen som ger bedömningen tjänligt med anmärkning. En av brunnarna visar också tecken på saltvattenpåverkan, vilken kan vara relik eller en följd av grundvattenuttag på ön. I en brunn får nickel bedömningen otjänligt. De flesta av dessa ämnen kan enligt offert från filtertilverkare renas med en kombination av filter. Förutom ovan nämnda ämnen förekommer ammonium i ett av proverna. Ammonium kan omvandlas till den hälsoskadliga föreningen nitrit om vattnet behandlas i filter.

Inom det södra planområdet finns berg i dagen med osäkerhet om djup till berg i övriga område, och en liten myr. Det är faktorer som på olika sätt medför risk för grundvattenpåverkan.

Bakgrund

I samrådsskedet tillstyrkte Miljö- och hälsoskydd planförslaget med de reservationer som fanns inskrivna i planbeskrivningen då, nämligen: "Planen kan inte antas innan vattenfrågan är löst. För dricksvattenförsörjning av de planerade fastigheterna kan som alternativ till vattenföreningen gemensam brunn djupborras inom östra delen av fastigheten Holmön 3:7 och ledas utanför de planerade tomterna till respektive fastighet. Detta alternativ måste utredas vidare inför granskningsskedet för att avgöra om det är en lämplig lösning och huruvida den är genomförbar för de aktuella fastigheterna. Inte minst beroende på avloppslösningar."

I VA-utredning som sökanden med hjälp av konsult tog fram inför samrådet rekommenderades anslutning till vattenförening. Samtidigt gjordes den sammanfattande bedömningen att det fanns förutsättningar att förse de planerade tomter med lokala dricksvatten och spillvattenlösningar men att kompletterade undersökningar och inventering på plats behövdes i samband med bygglovsansökan. Detta för att fastställa placering av avloppsanläggningar, jordens infiltrationskapacitet, grundvattennivåer, förekomsten av berg i dagen, vattendelare, exakta lägen

för enskilda befintliga dricksvattenbrunnar som kan påverkas, samt dikessystem för eventuellt markbäddsutlopp.

Vid samrådet var utgångspunkten för vattenförsörjningen att en ledning från fastlandet skulle förse Holmön med vatten. Den lösningen är inte möjlig nu. Sedan dess har Umeva/Vakin meddelat att det inte är möjligt att försörja fler tillkommande fastigheter utan att besluta om ett verksamhetsområde, vilket skulle kräva större investeringar. Därför har sökanden borrhått två berghål för dricksvattenuttag i det södra planområdet och ett hål i det norra området. Analys av vattenprover från hålen visar att vattenkvaliteten är bristfällig på flera parametrar och att grundvattnet i de nya brunnshålen sannolikt är utsatta för ytvattenpåverkan.

Kommentar

Redan inför samrådet redogjordes en alternativ lösning för vattenförsörjning till de nya fastigheterna med anledning av Vakins leveransproblem på Holmön. Detta finns även redogjort i den översiktliga VA-utredningen (2013). Där fastslogs även att vissa kompletterande undersökningar krävdes. De parametrar som har diskuterats med miljö under planarbetets gång för att fastställa lämplighet för avlopp var grundvattennivå och jordens infiltrationskapacitet.

Inför granskningskedet har ovannämnda uppgifter kompletterats varvid det konstaterades att det var lämpligt för infiltration med förhöjd markbädd alt förstärkt infiltration. Inför antagande tydliggörs detta till att det är lämpligt med förstärkt infiltration (ca 25-40%) eller markbädd (>40%), se bilaga Jordprover. Valet av infiltration görs i samband med respektive fastighets ansökan om tillstånd, i samband med bygglovsansökan.

För att bemöta Miljö- och hälsoskydds yttrande och påtalade risk för förorening av grundvattnet kompletteras detaljplanen med ett e-område [E] för gemensam avloppsanläggning för de planerade fastigheterna.

Enligt den översiktliga VA-utredningen bedöms utrymme för avloppsanläggningar inte utgöra några problem för de aktuella tomterna. För en familj krävs i storleksordning 30-50 m² mark för slamavskiljare och infiltrationsanläggning/markbädd. Planbestämmelse om minsta fastighetsstorlek 1200 m² säkerställs i planen. E-området omfattar en yta på cirka 200 m². Avsatt yta och placering av e-område har stämts av med berörda tjänstemän.

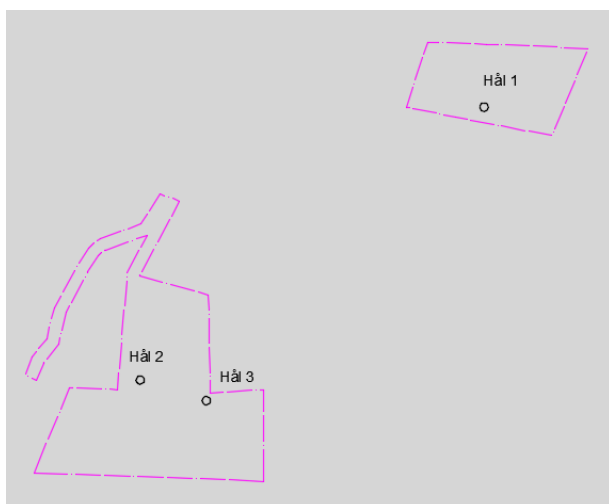

E-område för gemensam avloppsreningsanläggning (enskild)

Figuren illustrerar fastigheter med enskilda dricksvattenbrunnar där cirklarna motsvarar 50 meter, dvs. minsta skyddsavstånd enligt rekommendation i VA-utredning till planerade avloppsanläggningar. Längs i öster indikeras även för en ny gemensam brunn inom Holmön 3:7.

Detaljplanering, Umeå kommun gör bedömningen att planområdet kan förses med vatten. Då alternativet med vatten från Holmöns allmänna vattentäkt inte är genomförbart i dagsläget så har en alternativ lösning med enskild eller gemensam djupborrad brunn redovisats. Vattenanalyser visar "tjänligt med anmärkning" och bedöms kunna uppnå tjänlig status med hjälp av rening. Kontakt med filterleverantör bekräftar detta samtidigt som offerter verifierar att det även är realiserbart kostnadsmässigt.

För det södra delområdet har vattenprover gjorts på två ställen, hädanefter omnämnda som hål 2 och 3, se även figur nedan. Den 11 maj 2016 togs prover för hål 3 som gav status "otjänligt" pga. nickel. Ca en månad senare 2 juni efter pumpning visade proverna i hål 3 på status "tjänligt med anmärkning" liksom hål 2, se bilaga Vattenanalyser.

Figuren illustrerar placering av hål vid provtagning av råvatten inom planområdet.

Detaljplanering, Umeå kommun anser att redovisat material i planen uppfyller PBLs krav på lokalisering till mark som är lämpad för ändamålet dvs. kap. 2 § 5 PBL.

Se även kommentar till Näringslivs- och planeringsutskottet samt Vakins yttrande. I övrigt föranleder yttrandet ingen ändring av detaljplanen.

GATOR OCH PARKER, UMEÅ KOMMUN

Inget att erinra mot planförslaget.

Kommentar

Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

UMEÅ ENERGI

Inget att erinra mot planförslaget.

Kommentar

Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

VAKIN

Vatten och avlopp

Som konstaterats i samrådshandlingarna ingår inte Holmön i Umeå kommuns verksamhetsområde för vare sig vatten och avlopp. Trots detta försörjs närmare hälften av de ca 250 bostadsfastigheterna på ön av Umeå vatten och avfalls vattentäkt på Holmön; herefter Holmöns allmänna vattentäkt.

Vakin har utrett försörjningsmöjligheten från denna vattentäkt och konstaterat att vattentillgången på Holmön är begränsad och felaktigt uttag (plats, mängd och flöde) av vatten är förenat med risker. Därtill kommer att nuvarande anläggning har en begränsad kapacitet och att en ökad produktion förutsätter omfattande investeringar. Vakins (f.d. UMEVA) styrelse har därför tagit beslut att inte tillåta att någon ytterligare fastighet ansluts till Holmöns allmänna vattentäkt.

Av 6 § vattentjänstlagen följer att det är ett kommunalt ansvar att ordna vattenförsörjning och/eller avloppsomhändertagande om det finns behov av att lösa denna försörjning i ett större sammanhang med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Av praxis följer att med "större sammanhang" avses 20-30 fastigheter inom en relativt avgränsad yta. Det kan konstateras att det inom plankartan, som har en yta av ca 500 x 500 meter, redan utan den aktuella detaljplanen finns ca 25 bostadsfastigheter vilket innebär att med de föreslagna tillkommande bostadsfastigheterna kommer det att finnas drygt 30 bostadsfastigheter. I dagsläget försörjs dessa bostadsfastigheter med antingen privata brunnar, av vilka flera över tiden framställt önskemål om att få ansluta till Holmöns allmänna vattentäkt, eller av Holmöns allmänna vattentäkt antingen direkt eller via avtal med någon av öns vattenföreningar. Den *Lokalagata* som avses att försörja de aktuella fastigheterna med väg ägs av en av dessa vattenföreningar, Petkrokens väg och vattenförening.

Umeå kommun bör därför vara medveten om och i detaljplanearbetet beakta att den kommunala skyldigheten att genom ett utvidgat verksamhetsområde svara för i vart fall vattenförsörjningen för Holmön kan påverkas av att ytterligare bostadsfastigheter tillåts; jfr 2 kap 5 § plan- och bygglagen.

Avsikten är att dessa fastigheter ska ha en gemensam provat brunn. Det finns risk att spillvatten kontaminerar dricksvattnet när man kombinerar en eller flera angränsande och närliggande vattenbrunnar och lokala spillvattenanläggningar. Det finns även risker med att borra efter vatten på en ö. Om vattenuttaget är för stort från akvifären föreligger en stor risk för saltvatteninträngning från havet. Vakin har djupborrade brunnar som till viss del påverkar uttaget. Om ytterligare uttag planeras förespråkar vi att man utreder möjligt vattenuttag.

Vakin avråder mot bakgrund av ovanstående att den aktuella detaljplanen antas.

Avfall

Inga ytterligare synpunkter.

Kommentar

Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen. Däremot har planförslaget justerats för att underlätta åtkomst för slambil till e-området enligt anvisningar i gällande NOA, se rubrik *Gator och trafik*. Se även kommentar till Näringslivs- och planeringsutskottet samt Miljö- och hälsoskydds nämndens yttrande.

SAKÄGARE – DELÄGARE HOLMÖN 3:20, 3:21 OCH 3:24 (6 UNDERSKRIFTER)

Fastighetsägarnas enda invändning mot planförslaget är följande:

Av släkten från den gamla Robertsgården bor för närvarande 6 familjer söder om Holmön 19:1 och 3 familjer norr därom. Det finns därför ett stort behov av att till fots kunna besöka varandra, ett behov som under 50-talet år kunnat tillfredsställas via en gångstig över Holmön 19:1. Den möjligheten står inte längre öppen.

Det är därför inte acceptabelt att det föreslagna ”delområde syd” får direkt anslutning till gränsen i väster mot Holmön 19:1 och därigenom helt blockerar kommunikationsmöjligheterna mellan släktens olika delar. Därutöver finns vid angiven gräns inga restriktioner om byggnation, vilket ytterligare bidrar till blockaden.

Förslagsvis bör den sydligaste delen av ”delområde syd” i sin helhet med sina tre tomter flyttas ca 2 meter österut, för att därigenom medge önskad gångstig över mark tillhörande Holmön 3:7 omedelbart öster om Holmön 19:1.

I övrigt har fastighetsägarna inga synpunkter på detaljplanen.

Kommentar

Fastighetsägarna föreslår ett ”släpp” mellan befintliga fastigheter och nya tomter i söder för att möjliggöra passage över enskilda ägor. Detaljplanering, Umeå kommun finner inget skäl att säkerställa detta önskemål utan hänvisar till de gemensamma och allmänna vägarna. Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

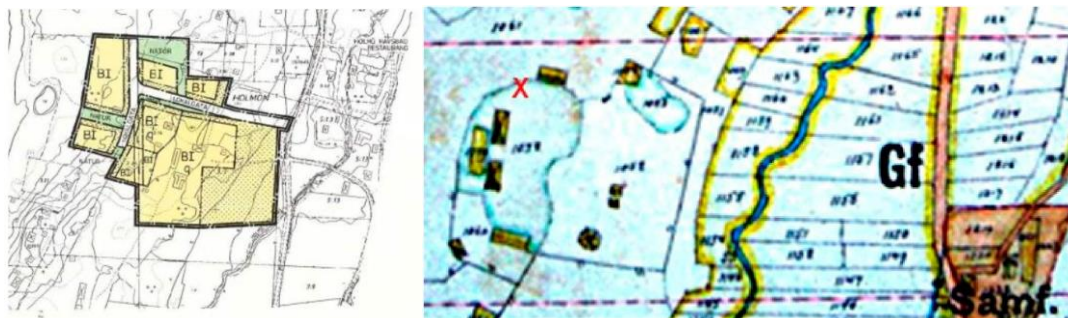
SAKÄGARE – DELÄGARE HOLMÖN 7:97

1) Djurhållning

I planförslaget nämns att djurhållning i en återuppförd ladugård på nuvarande grund inom fastighet 7:97 på samma vis som tidigare kan möta hinder. På fråga vad detta konkret innebär har vi inte fått något svar. Vår uppfattning är att detta innebär en betydande inskränkning av vår rätt att bruka fastigheten som är klassad som *Lantbruksenhet* och som vi inte kan acceptera. I planförslaget anges att en ny ladugård istället kan uppföras på annan och lämpligare plats inom fastigheten.

I praktiken kan det dock vara svårt att finna en sådan plats i och med de begränsningar som Umeå kommun nu tycks vilja införa för den traditionella jordbruksnäringen på Holmön när den anses stå i konflikt med ökad fritidshusbebyggelse, vilken i och för sig är positiv. Det innebär också att den ursprungliga gårdsbilden som beskrivs som kulturhistoriskt intressant kommer att avsevärt förändras. Men även förordningar för oss kan påräknas eftersom ny grundläggning erfordras vid uppförandet av en ny ladugård.

I den tidigare detaljplanen P2480-P93/1 var hänsynsavstånden som synes betydligt större. På fastigheten 7:97 låg tidigare gårdens ursprungliga ladugård som syns på denna karta från laga skifte 1903-1907 vid den röda kryssmarkeringen.

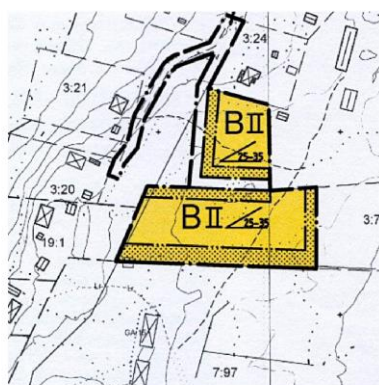
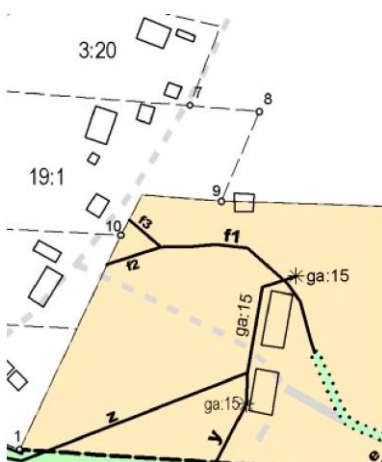
Ladugården beskrivs i skifteshandlingarna vara ”7,5 x 17 m i godt skick, värd 500 kr”. Här ett flygfoto som visar ladugården till höger, numera tyvärr riven på grund av eftersatt underhåll av tidigare ägare.

2) Förbindelser i nord-sydlig riktning

Fastighetsägarna vill poängtera att förbindelser mellan gårdarna i nord-sydlig riktning är viktig och traditionell på Holmön. Men utvecklingen går tyvärr i motsatt riktning när enskilda tomtägare efter eget tycke låter stänga av gamla stigar.

Ett aktuellt exempel syns på denna förrättningskarta, bilden nedan till vänster, upprättad så sent som 2014-11-05 där en gammal stig passerar mellan punkterna 7 och 10 över fastigheten Holmön 9:1 men som numera är avstängd.

En ny lämplig sträckning vore över den västra hällmarken norrut mot fastigheterna 3:20 och 3:21 öster om punkterna 8 och 9. Norrut kan stigen sedan ansluta till den nyanlagda vägen som fortsätter vidare norrut. Detta vore ett acceptabelt alternativ.

En enkel lösning vore till exempel att flytta det södra planområdet, se högra bilden ovan, cirka 2 meter öster ut, vilket skulle ge en lämplig passage i nord-sydlig riktning och innebära en försumbar inskränkning. Jämför med det mellersta planområdet strax norr om vilket redan är avsevärt förskjutet mot öster på grund av de hällmarker som finns.

3) Sommarladugården

Inom det södra området närmast vår fastighet planeras för tre tomter. Se högra bilden på föregående sida. På den västra tomten ligger delvis sommarladugården. I planförslaget beskrivs den så här.

Figur 6. Bild till vänster visar sommarladugården vilken är belägen mitt på fastighetsgräns mot Holmön 3:7.

Detta förhållande har varat i närmare 100 år utan problem eller synpunkter från någondera Fastighetsägare. Vi förutsätter att det kan fortgå på samma vis och inte påverkas av den nya tomtindelningen och en framtida konfliktkälla nu inte byggs in. En lösning i så fall vore att flytta den södra tomtgränsen ca 2 meter norrut eller så mycket att sommarladugården inte hamnar inom gränsen. Genom att en hänsynsridå om 10 meter föreslås i planförslaget innebär detta endast en försumbar inskränkning. I annat fall måste vi invända.

Kommentar

1. Detaljplanering, Umeå kommun vidhåller tidigare kommentar kring frågan om återuppförande av ladugårdsbyggnaden, se kommentar i samrådsredogörelsen. Då olägenheten avser eventuella djur inom byggnaden och inte byggnaden i sig, bedömer kontoret att den ursprungliga gårdsbilden inte kommer att förändras inom avsevärd omfattning. Efter samråd har ett hänsynsavstånd säkerställts mellan fastigheterna med avseende till landskapet och den kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljön.
2. Se kommentar till yttrande från fastighetsägare till Holmön 3:20, 3:21 och 3:24.
3. Planbeskrivningen har kompletterats under rubriken *Fastighetsrättsliga frågor* angående den s k sommarladugården som ligger på fastighetsgräns.

ÖVRIGT

Ett positivt yttrande har inkommit med synpunkt på att Holmön behöver flera permanentbostäder.

SAMMANFATTNING

Kontoret föreslår att planhandlingarna revideras enligt ovan och att byggnadsnämnden föreslås besluta att godkänna den reviderade detaljplanen och att överlämna den till kommunfullmäktige för antagande.

Kvarstående synpunkter

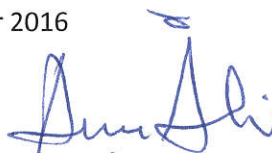
Berörda och sakägare, (underrättelse med besvärshänvisning):

- Fastighetsägare till Holmön 3:20
- Fastighetsägare till Holmön 3:21
- Fastighetsägare till Holmön 3:24
- Fastighetsägare till Holmön 7:97
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden
- Vakin (Vatten- och avfallskompetens i Norr AB)

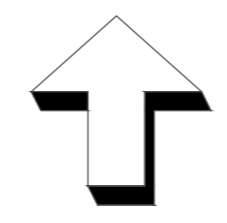
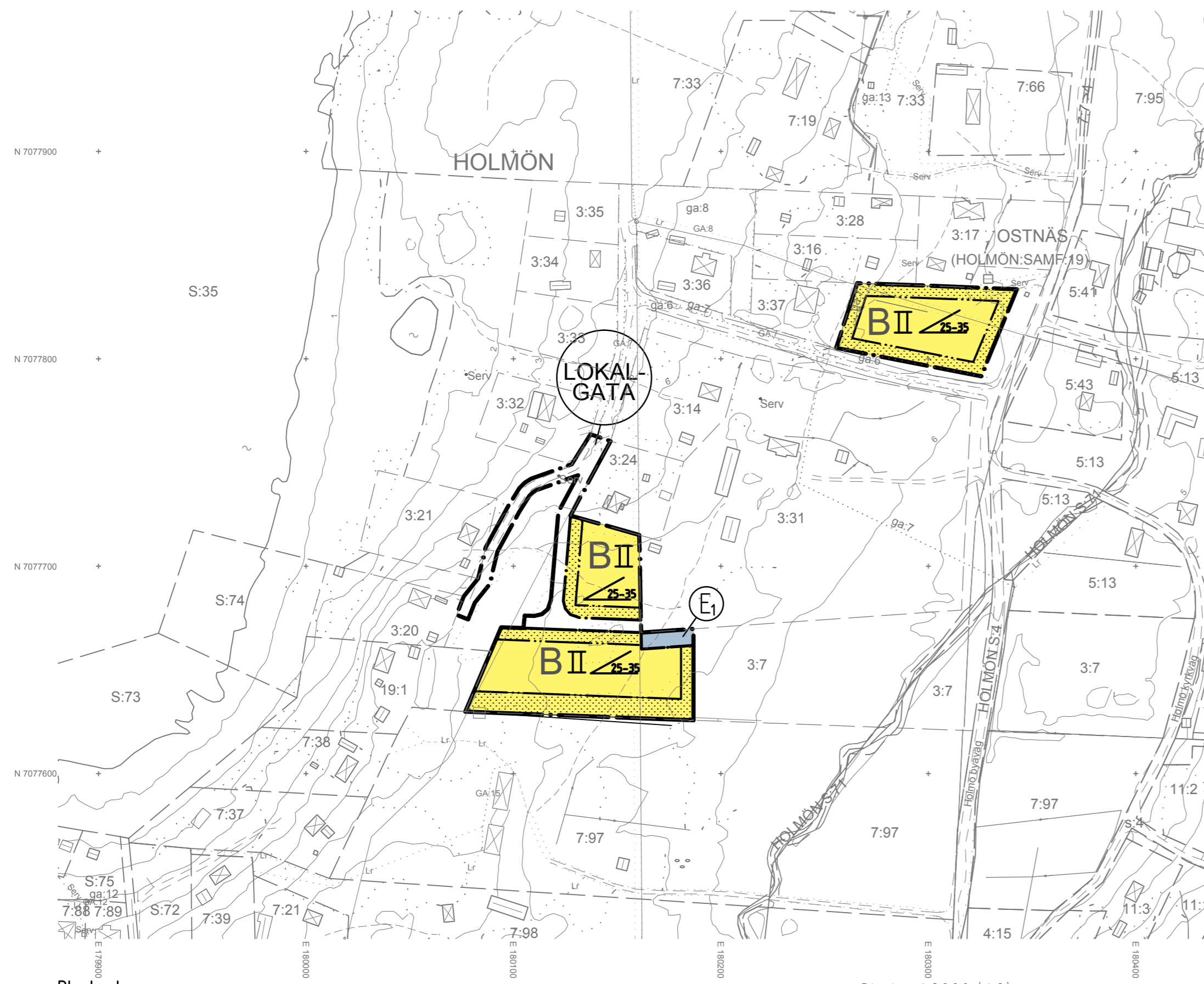
Detaljplanering, Umeå kommun november 2016

Tomas Strömberg
Stadsarkitekt

Anna Åslin
Planarkitekt

GRUNDKARTA TILL DETALJPLAN

Upprättad 2013-06-10
Reviderad 2016-06-09

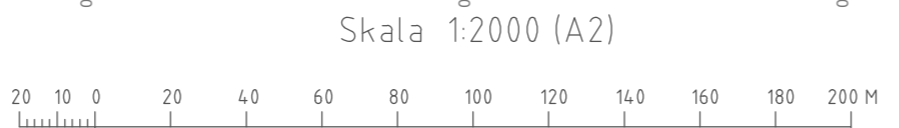
BN-2013/00756

Lantmäteri

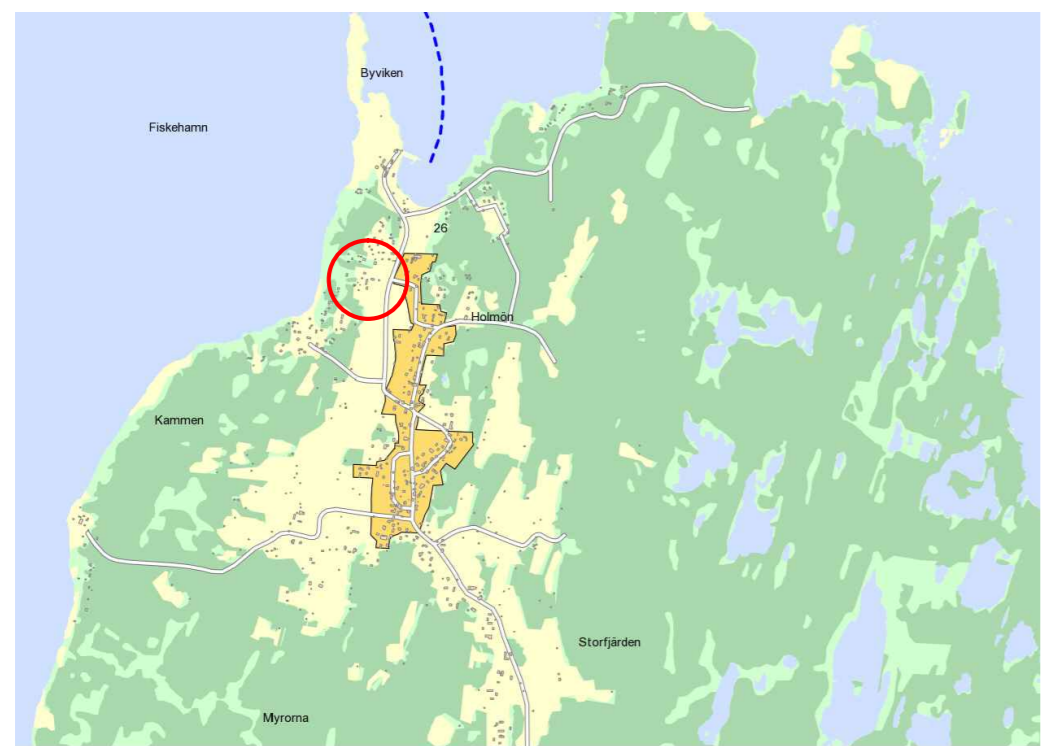
Mätning : MU/AKR
Kartkonstruktion : AKR

Kartstandard enligt HMK
- Innehållsstandard: Mindre betydelsefull information har utelämnats
- Läge noggrannhet: Skalan för primärkartan är 1:2 000 (byar)
- Aktualitetsstandard: Visst preciserat kartinnehåll är kontrollerat och aktuellt vid på kartan angiven tidpunkt

Koordinatsystem i plan och höjd : Sweref 99 20 15 resp RH 2000
Höjdinformation: Höjdkurvor med 1 meters ekvidistans samt punkthöjder
Ursprung : Digital primärkartan
Flygfotografering år : 1983 på 1500 meters höjd
Underjordiska ledningar redovisas ej på grundkartan
Plangränser och planbestämmelser redovisas ej på grundkartan
Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning
Upphovsrätt : Umeå kommun

Plankarta

Översiktskarta. Cirkeln markerar planområdet.

Illustration, inte i skala.

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Där beteckning saknas gäller bestämmelsen inom hela planområdet. Endast angiven användning och utformning är tillåten.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Planområdesgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV ALLMÄN PLATS

LOKALGATA Lokalgata

ANVÄNDNING AV KVARTERSMARK

- B Bostäder
- E1 Gemensam avloppsreningsanläggning

BEGRÄNSNING AV MARKENS BEBYGGANDE

Byggnad får inte uppföras

UTNYTTJANDEGRAD

- Minsta fastighetsstorlek är 1200 m².
- Största bruttoarea inklusive öppnarea för varje fastighet är 150 m² varav komplementbyggnader får vara sammanlagt högst 70 m².

PLACERING, UTFORMNING, UTFÖRANDE

- II Högsta antal våningar.
- Minsta resp. största takvinkel i grader för huvudbyggnad.

- För B gällande område ska byggnader:
- Uppföras med trä som huvudsaklig fasadmaterial
 - Färgsättas med röd slanfärg alternativt helmatt akrylolfjärg i faluröd kulör.
 - Takbekläs med lertegel, pannplåt eller i viss mån traditionell lagd papp. Plåten ska vara galvad och omålad.
 - Huvudbyggnad ska placeras minst 4 meter från fastighetsgräns.
 - Komplementbyggnad ska placeras minst 2 meter från fastighetsgräns.
 - Huvudbyggnads högsta byggnadshöjd är 5 meter.
 - Komplementbyggnads högsta byggnadshöjd är 3 meter.
 - Byggnader ska placeras friliggande.
 - Byggnaders gavelbredd får maximalt vara 7 meter.
 - Huvudbyggnad ska förses med sadeltak.

ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER

- Genomförandetiden utgår tio år efter att planen vunnit laga kraft
- Kommunen är inte huvudman för allmän plats
- Bygglov krävs för att genomföra sådana bygglovsbefriade åtgärder som avses i Plan- och bygglagen, PBL (2010:900) 9 kap. 4§ 4a-c (se även 9 kap. 4d§ PBL samt 9 kap. 8§ PBL).

ANTAGANDEHANDLING

- Till planen hör:
- plankarta med bestämmelser och illustration
 - planbeskrivning
 - bilagor: jordprover, vattenanalyser
 - samrådsredogörelse
 - granskningsutlåtande

BESLUT

Antagen BN
Laga kraft
Vidimeras

Detaljplan för del av fastigheten
HOLMÖN 3:7
inom Holmön, Umeå kommun, Västerbottens län
UMEÅ KOMMUN Detaljplanering juni 2016, reviderad november 2016

Tomas Strömberg
Stadsarkitekt

Anna Åslin
Planarkitekt

Detaljplan för del av fastigheten HOLMÖN 3:7 inom Holmön i Umeå kommun, Västerbottens län

HANDLINGAR

- Plankarta med bestämmelser och illustration
- Planbeskrivning
 - o Jordprover
 - o Vattenanalyser
- Samrådsredogörelse
- Granskningsutlåtande

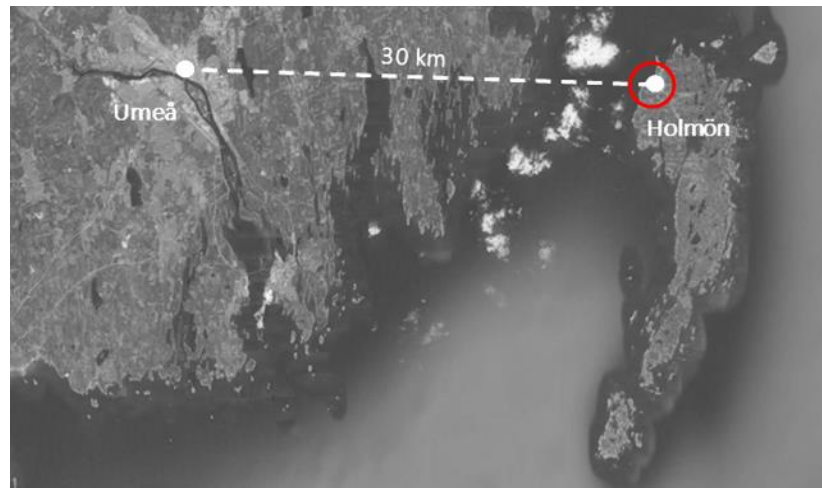
PLANENS SYFTE

Detaljplanens syfte är att skapa planmässiga förutsättningar för fritidshusbebyggelse och tillfartsvägar. Bebyggelsen utformas med hänsyn till landskapet och den kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljön.

Detaljplanen handläggs med normalt planförfarande enligt Plan- och bygglagen 2010:900 (efter 2 maj 2011).

PLANDATA

Holmön är beläget 30 km öster om Umeå, se figur 1. Planområdet är beläget ca 500 meter söder om färje- och gästhamnen Byviken.

Figur 1. Översiktsskarta som visar Holmöns placering i förhållande till Umeå. Planområdets ungefärliga läge visas inom rött.

Planområdet gränsar i öster mot odlingsmark och Holmö byaväg. Västerut gränsar detaljplanen mot befintlig fritidshusbebyggelse och ca 100 meter därefter strandlinjen och havet. Planområdet angränsar i söder mot en jord- och skogsbruksfastighet även kallad Robertsgården, i övrigt angränsar planområdet mot befintlig fritidshusbebyggelse. Planområdet har en areal på 1 hektar och är uppdelat i två delområden norr respektive syd, se figur 4. Fastigheten HOLMÖN 3:7 är privatägd och ägs av exploatören.

BEHOVSBEDÖMNING

En behovsbedömning enligt Plan- och bygglagen och MKB-förordningen har gjorts av Samhällsbyggnadskontoret, Umeå kommun. Planen innebär inte någon betydande miljöpåverkan. Någon miljökonsekvensbeskrivning enligt Miljöbalken 6 kap 11, 12 §§ har därför inte upprättats.

Länsstyrelsen har den 18 juni 2013 tagit del av beslutet och delar kommunens bedömning att planen inte innebär någon betydande miljöpåverkan. Beslutet har offentliggjorts på kommunens anslagstavla under tiden 14 juni 2013 till och med 5 juli 2013.

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

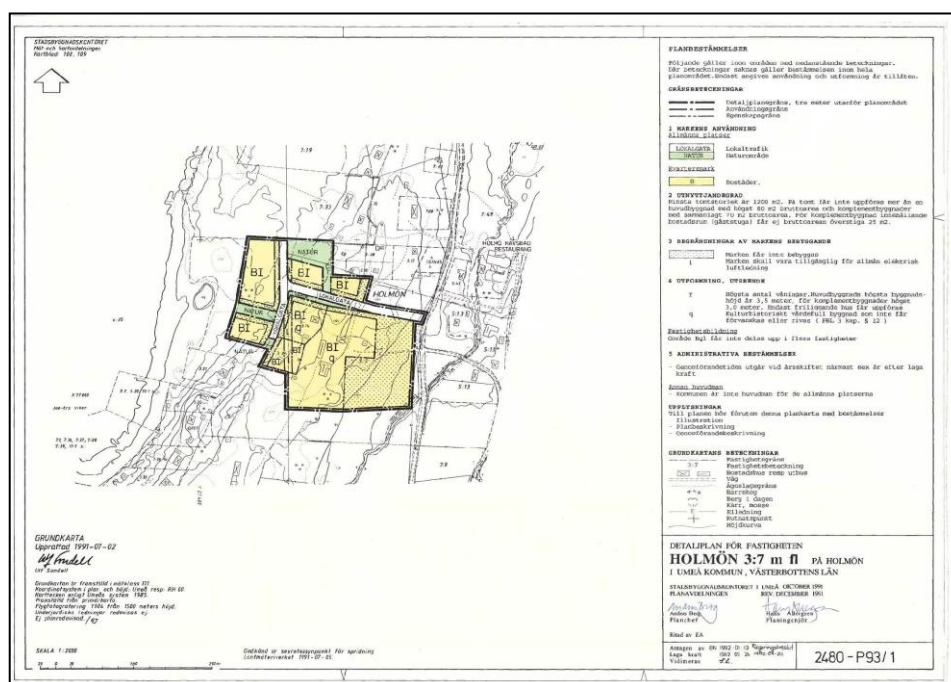
Översiktsplan

Planområdet ingår i *Översiktsplan för Umeå kommun*, antagen av kommunfullmäktige i Umeå år 1998.

Planförslaget finner stöd i det strategiska dokumentet, *Holmön- Umeås utpost i Kvarken. Strategier för framtiden*, antagen av kommunstyrelsen Umeå kommun 2013-01-15. I dokumentet finns en formulerad målsättning om ökad bebyggelseutveckling för såväl fritids- som åretruntboende.

Gällande detaljplaner/områdesbestämmelser/förordnanden

För planområdet finns tidigare ingen detaljplan upprättad, däremot angränsar planområdet till *detaljplan 2480-P93/1 för fastigheten Holmön 3:7 m fl.*, lagakraftvunnen den 24 september 1992, *se figur 2*. Aktuellt planförslag innebär att naturområdet i söder ersätts av lokalgata.

Figur 2. Detaljplan 2480-P93/1 för fastigheten Holmön 3:7 m fl.

Umeå Kommun
Detaljplanering

Postadress 901 84 UMEÅ

Tel växel 090-16 10 00

E-post detaljplanering@umea.se

Kundtjänst Plan och bygg

Besöksadress Skolgatan 31A, 2^{tr}

Tel 090-16 13 61

Fax 090-16 13 68

Webbadress www.umea.se

Org nummer 212000-2627

Riksintressen

Bykärnan med tillhörande odlingslandskap och ön Stora Fjäderägg med fyrplats och fågelstation är kulturmiljöer av riksintresse. Hela holmöskärgården, förutom Gaddarna längs i söder, är riksintresse för det rörliga friluftslivet.

Figur 3. Ortofoto där skrafferat (blått) område markerar riksintresse för Kulturmiljövård.

Kulturmiljö

Holmöns by är ett gammalt skärgårdssamhälle baserat på jordbruk i kombination med fiske och jakt. Bebyggelsen är särpräglad och välbevarad med kontinuitet från medeltiden.

Planområdet är beläget inom samt i anslutning till Holmöns bykärna som är kulturmiljö av riksintresse, se figur 3. Kring området sträcker sig öppna odlingsmarker med små skogsremсор, stenvmurar och odlingsrösen. Den nya bebyggelsen ska utformas med hänsyn till landskapet och den kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljön.

Friluftsliv

Planförslaget minskar inte de möjligheter som finns idag för det rörliga friluftslivet. Närheten till havet och den omgivande naturmarken är en stor tillgång för planområdet.

Strandskydd

En mindre del av planområdet ligger cirka 100 meter från strandlinjen och utgörs av lokalgata vilket inte bedöms inskränka på det allemansrättsliga nyttjandet av strandskyddsområdet och att livsvillkoren för djur- och växtarter inte väsentligen förändras.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH PLANFÖRSLAG

Bebyggelse

Detaljplanen skapar planmässiga förutsättningar för att skapa ytterligare tomter för fritidshus i anslutning till befintlig bebyggelse. Förslaget möjliggörs genom att två områden avstyckas från fastigheten Holmön 3:7; dels två tomter i norr och dels fyra tomter i söder.

Figur 4. Ortofoto som visar planområdets norra resp. södra delområde. Fastigheten Holmön 3:31 markeras med röd-prick och Holmön 7:97 med blå-prick.

Traditionell bebyggelse på Holmön

Forna stamfastigheten (Holmön 3:31) är ett av byns gamla stamhemman och har en välbevarad traditionell gårdsbebyggelse som är q-märkt i gällande detaljplan från 1992.

Även bebyggelsen inom Robertsgården (Holmön 7:97) är i länsmuseets inventering från 1980-talet utpekad som en kulturhistoriskt värdefull miljö. Den äldre traditionella bebyggelsen ligger synligt i landskapet, se även figur 5-7. Närmare stranden har fritidshusbebyggelse med mindre stugor tillkommit under senare decennier, se figur 9.

De gamla bostadshusen på Holmön utgörs i allmänhet av enkelstugor och parstugor i 1 ½ plan. Även lägre 1-våningsbyggnader utan synlig vindsvåning förekommer, mest som bagarstugor och uthus. Ett gemensamt drag är dock att de är s k enkelradhus med endast en rumsbredd, vilket ger en relativt smal och rektangulär form.

Figur 5. Robertsgården med ursprunglig gårdsplan. Husen från vänster till höger; Bagarstugan skymtar i vänstra kanten, Stallet, Rundlogen (riven), Sörstugan, Storstugan, Nätboden, Sommarladugården skymtar uppe till höger och Ladugården (riven). Källa: Upphovsman okänd.

Figur 6. Bild till vänster visar sommarladugården vilken är belägen mitt på fastighetsgräns mot Holmön 3:7. Bild till höger visar ladugården vilken är riven, den gamla grunden ligger dock mycket nära fastighetsgränsen mot planområdet. Källa: Upphovsman okänd.

Figur 7. Robertsgården i maj 2008. Gårdstunet är unikt, långsmalt i nord-sydlig riktning och omges av två ålderdomliga parstugor, varav ett boningshus och en f d bryggstuga. Foto: Lena Tengné, 2008.

Byggnadsvolym och placering

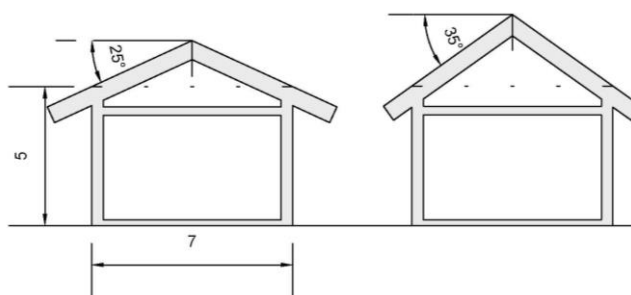
Förändringar - tillkommande bebyggelse

Planförslaget innebär att sex nya tomter för fritidshus möjliggörs i anslutning till befintlig bebyggelse inom fastigheten Holmön 3:7. Totalt handlar det om bebyggelse för bostäder [B] inom en sammanlagd yta på cirka 8 600 m². För att bibehålla områdets karaktär ges bestämmelsen minsta fastighetsstorlek 1200 m². Största bruttoarea inklusive öppenarea i m² för varje fastighet är 150 varav komplementbyggnader får vara sammanlagt högst 70. Byggnader ska placeras friliggande.

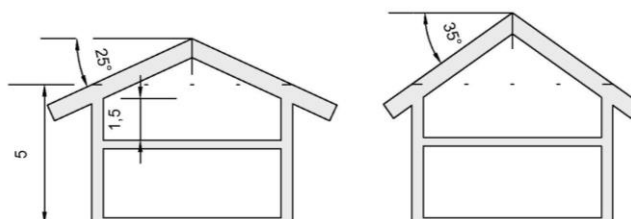
Byggnader får uppföras med maximalt två våningar inklusive inredd vind, detta reglerar högsta byggnadshöjd. Ett alternativ till den inredda vinden kan vara 1 ½ plan eller 1-plan med förhöjt väggliv om man ska följa byggnadstraditionen. För att motverka oönskade byggnadsformer regleras även byggnadernas gavelbredd till maximalt 7 meter. Huvudbyggnad ska förses med sadeltak, minsta respektive största takvinkel är 25-35 grader, *se figur 8*. Huvudbyggnads högsta byggnadshöjd är 5 meter respektive 3 meter för komplementbyggnader. Huvudbyggnad ska placeras minst 4 meter från fastighetsgräns för komplementbyggnader gäller minst 2 meter. Utökad hänsynsavstånd, prickad mark, har införts inom begränsade delar av planområdet med tanke på riksintresset, särskilt i anslutning till odlingslandskapet och värdefull bebyggelsemiljö. Prickad mark avser även tydliggöra begränsningar som råder inom planområdet i form av servitut och mark för ledningsdragningar för gemensamhetsanläggning inom området, dels befintlig men även att säkerställa för framtida behov.

Med hänsyn till kulturmiljön krävs det bygglov för att genomföra bygglovbefriade åtgärder som avses i Plan- och Bygglagen, PBL (2010:900) 9 kap. 4§ 4 a-c (se även 9 kap. 4d§ PBL samt 9 kap. 8§ PBL).

Principhus med inredd vind

Principhus med inredd vind och förhöjt väggliv

Figur 8. Illustration på principhus som visar möjlig utformning av bebyggelse i enlighet med planbestämmelser som regleras i detaljplanen.

Umeå Kommun

Detaljplanering

Postadress 901 84 UMEÅ

Tel växel 090-16 10 00

E-post detaljplanering@umea.se

Kundtjänst Plan och bygg

Besöksadress Skolgatan 31A, 2^{tr}

Tel 090-16 13 61

Fax 090-16 13 68

Webbadress www.umea.se

Org nummer 212000-2627

Byggnadskultur och gestaltning

Den nya bebyggelsen ska utformas med hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön.

Trä är lämpligt fasadmateriel på Holmön och fastställs även i detaljplanen. Med hänsyn till det exponerade läget mot byvägen och närheten till den värdefulla bebyggelsemiljön begränsas val av fasadkulör till röd slamfärg alternativt helmatt alkydoljefärg i faluröd kulör.

Vanligt förekommande takmateriel och lämpligt även inom planområdet är lertegel eller pannplåt. Plåten ska vara galvad och omålad. För komplementbyggnader kan traditionellt lagd papp vara ett alternativ.

- Byggnader ska uppföras med trä som huvudsakligt fasadmateriel.
- Byggnader ska färgsättas med röd slamfärg alternativt helmatt alkydoljefärg i faluröd kulör.
- Taktäckning ska i huvudsak vara lertegel eller pannplåt. Plåten ska vara galvad och omålad.

Figur 9. Exempel på bebyggelse i närområdet. Bild 1 visar Holmön 3:14 och i periferin skymtas Holmön 3:31. Bild 2 visar Holmön 3:36. Bild 3 visar Holmön 3:32 och bild 4 visar Holmön 3:34.

Offentlig service

Den offentliga servicen är inte allt för omfattande med tanke på att få är bosatta på ön. Insatser görs inom kommunal teknik och fritidsområdet. Skolan är nedlagd sedan 2010 pga. för litet elevunderlag och skolbarnen (åk 2-6) pendlar till fastlandet.

Daglig färjeförbindelse går mellan Holmön och Norrfjärden på fastlandet via Holmöleden, Sveriges längsta vägfärjeled som är 5 sjömil lång (överfartstid 45 min).

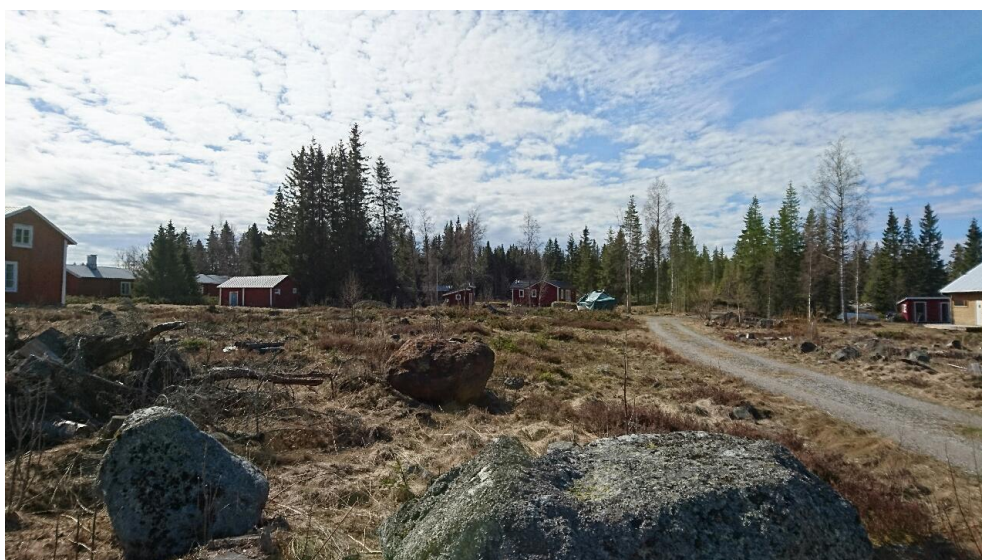
Kommersiell service

På Holmön finns det idag en butik vid Holmöhamn som är öppen året runt och som lever på sommarhalvårets stora uppsving av fritidsboende och besökare. Förutom dagligvaruförsäljning är butiken ombud för post, apotek, bibliotek och systembolag. Butiken erbjuder också försäljning av drivmedel och bränsle. På Holmön finns vandrarhem, lägergård, båtmuseum och restaurang, dock med säsongrelaterade begränsningar.

Gator och trafik

Planområdet ansluts via Holmö byaväg och den befintliga lokalgatan, *se figur 10*. Det norra delområdet angörs via befintlig lokalgata och det södra delområdet angörs via en förlängning av den befintliga lokalgatan. Samtidigt möjliggörs även en tillfart för fastigheterna Holmön 3:20 och 3:21 som tidigare saknat väg. Tillfarten är till stor del anlagd i enlighet med detaljplanen.

Vägen [**lokalgata**] bör eftersträva en enkel standard av grus likt befintliga vägar på Holmön. Lokalgatans sträckning anpassas till markförhållanden och nivåskillnader för att göra så lite avtryck i planområdet. Vägen bör utformas smal, ca 3 meter bred, med ett vägområde på 6 meter för att möjliggöra vägdiken, snöupplag etc. En trevägskorsning möjliggör en så kallad T-vändning för att underlätta för slamtömningsfordon inom det södra delområdet. Parkering sker på enskild fastighet.

Figur 10. Vy från norr med befintlig lokalgata som avses förlängas söder ut till de nya fastigheterna inom delområde syd och befintliga fastigheter HOLMÖN 3:20 - 3:21.

Foto: Petter Lämås, 2016.

Umeå Kommun

Detaljplanering

Postadress 901 84 UMEÅ

Tel växel 090-16 10 00

E-post detaljplanering@umea.se

Kundtjänst Plan och bygg

Besöksadress Skolgatan 31A, ^{2tr}

Tel 090-16 13 61

Fax 090-16 13 68

Webbadress www.umea.se

Org nummer 212000-2627

Natur

Det norra delområdet består till stor del av odlingsmark med diken som löper parallellt genom området. Nuvarande diken kan med fördel ledas om till områdets östra del i syfte att inrama och tydligt avskilja odlingsmarken från bebyggelsen. Odlingsmarken mot Holmö byaväg bevaras för att bidra till kulturhistoriska värden.

Delområdet i söder utgörs till största delen av skogsbevuxen åkermark vilken till stor del har avverkats under våren 2016 *se figur 11-12* samt en mindre delvis uttorkad myr. Området sluttar svagt mot öster varvid det angränsar mot det öppna odlingslandskapet och odlingsrösen av riksintresse.

Figur 11. Bilden visar det södra delområdet. Vy från berghällen mot odlingsmarken i öster. Ett skogsparti har sparats efter avverkning mot odlingsmarken. Foto: Petter Lämås, 2016.

Figur 12. Bilden visar det södra delområdet, vy från berghällen mot Robertsgården i söder. Även här har ett skogsparti sparats. Foto: Petter Lämås, 2016.

Mellan den nya tillfartsvägen och bebyggelsen i södra delområdet finns några karaktäristiska berghällar vilka i största mån bör bevaras, detta säkerställs dock inte i detaljplanen. Aktuellt planförslag innebär att del av naturområde i detaljplan 2480-P93/1 för fastigheten Holmön 3:7 m fl ersätts av lokalgata.

Geoteknik

Marken inom planområdet består i huvudsak av kalt berg, tunt eller osammanhängande jordtäcke, sand, grus samt morän. På vissa ställen kan berg i dagen, kärr och mosse förekomma i mindre omfattning. Det finns ingen tidigare geoteknisk undersökning för området, varvid det kommer att krävas en geoteknisk redovisning i bygglovsskedet.

Teknisk försörjning

Vatten

Bakgrund

Holmön ingår inte i verksamhetsområde för vatten och avlopp. Umeå kommun och sedermera Vakin¹ (f.d. Umeva) har ändå tagit en central roll i dricksvattenförsörjningen på ön sedan 1980-talet. I rapporten² *Vattenförsörjningen på Holmön, Umeå kommun 2015* redogörs befintliga vattenanläggningar, vattenproduktionen idag, identifiering av brister och åtgärdsbehov. Bedömningen av om förutsättningarna för verksamhetsområde är uppfyllda ankommer inte på Vakin att avgöra utan är en fråga för Umeå kommun enligt beslut av styrelsen.

Befintliga fastigheter

Befintlig bebyggelse i anslutning till planområdet försörjs huvudsakligen med dricksvatten från Vakin via ledning från vattenförening. Vissa av fastigheterna använder endast sommarvatten medan andra har vatten året runt. Vattenledningen ligger längs den befintliga vägen. I nuläget har Vakin beslutat att inte medge någon ytterligare vattenanslutning på Holmön med ny avtalspart eller inom ramen för befintliga avtal.

Tillkommande fastigheter

För dricksvattenförsörjning av de planerade fastigheterna kan enskild eller gemensam brunn djupborras inom fastigheten Holmön 3:7 och ledas utanför de planerade tomterna till respektive fastighet.

Om Vakin åtgärdar vattenförsörjningen kan befintlig ledning från vattenförening utökas längs den föreslagna gatan och ansluta till de planerade fastigheterna med serviceledningar. Utifall att Holmön utvecklas till verksamhetsområde i framtiden kan det bli tal om krav på anslutning trots att alternativ vattenförsörjning exempelvis egen brunn är fullt fungerande.

¹ Vatten och Avfallskompetens i Norr AB, Vakin.

² Översiktlig utredning, Vattenförsörjningen på Holmön, Umeå kommun. Umeva 2015-12-11.

Avlopp

Inom aktuellt planområde gäller normal skyddsnivå för avlopp. Kommunal anslutning för avloppslösning är inte tillgängligt på Holmön. För de nytillkomna fastigheterna är i första hand gemensamma avloppslösningar att föredra och i andra hand enskilda avlopp. Lämpligt är förstärkt infiltration eller markbädd. Valet av infiltration görs i samband med respektive fastighets ansökan om tillstånd, i samband med bygglovsansökan. Alternativa toalettlösningar kan vara torrtoalett, förbränningstolett eller toalett med sluten tank. Vid dessa alternativ måste bad-, disk- och tvättvatten hanteras separat.

Inom det södra planområdet utpekas ett e-område [E₁] för gemensam avloppsreningsanläggning för de planerade fastigheterna, en yta på ca 200 m².

Dagvatten

Dagvattensystem löses individuellt för varje fastighet med utsläpp till dike. Dikesystem finns längs de södra gränserna i väst- östlig riktning till krondike längs byvägen.

Avfall och återvinning

Holmön har statlig förbindelse med fastlandet. Ön har sophämtning, kompostmaskin, slamtömning samt återvinningsgård för grovavfall. Slamavskiljare för enskilt avlopp bör placeras inom 10 m från hämtplats för slamfordon. Se även anvisningar enligt NOA 11.

EI

Den kompletterande bebyggelsen avses eluppvärmas. En transformatorstation i planområdets nordöstra del bedöms kunna användas för områdets elförsörjning.

I det norra delområdet har Umeå Energi Elnät AB (UEEN) en 10 kV kabel som är urkopplad, i samma sträckning finns även en 0,4 kV kabel som elförsörjer närområdet. Denna kabel måste flyttas, nytt läge får bestämmas genom överenskommelse mellan fastighetsägare och ledningshavare.

Vid exploatering av det södra delområdet måste befintligt 0,4 kV nät byggas ut för att kunna ansluta till den nya bebyggelsen. UEEN ska ges möjlighet att, utan ersättning till fastighetsägaren, lägga kabel och uppsätta kabelskåp.

Byggteknik

För att kunna uppfylla kommunens långsiktiga mål för en hållbar utveckling vid planeringen för det framtida Umeå, rekommenderas för bostadsbyggnaders uppförande att byggmaterial väljs som ger sunda bostäder. För att få sunda bostäder måste även byggmetoder användas som förhindrar att fukt tillförs under byggskedet. Val av material och byggmetoder ska göras med hänsyn till framtida återvinning och återanvändning.

För installationer rekommenderas att energisnåla system för vatten, uppvärmning och ventilation installeras.

GENOMFÖRANDEFRÅGOR

ORGANISATORISKA FRÅGOR

Genomförandetid

Genomförandetiden utgår tio år efter att planen vunnit laga kraft.

Huvudmannaskap

För detaljplanen gäller enskilt huvudmannaskap vilket innebär att fastighetsägarna själva svarar för alla åtgärder inom såväl kvartersmark som allmän platsmark. Skälen till att huvudmannaskapet är enskilt är att Holmön till största del är ett fritidshusområde även om det finns en del permanentboenden på ön samt att det vid tidigare upprättade planer på Holmön har valts enskilt huvudmannaskap. I detta fall finns redan inrättade gemensamhetsanläggningar som den nya bebyggelsen kommer att anslutas till.

Exploatören svarar för kostnader som uppkommer vid utbyggnad av vägar inom planområdet.

FASTIGHETSÄTTSLIGA FRÅGOR

Holmön 3:7 är den enda fastigheten som omfattas av detaljplanen. Planen möjliggör avstyckning av sex fastigheter för fritidshus samt utbyggnad av lokalgata dels till de nya fastigheterna och dels till Holmön 3:20 och 3:21 som tidigare saknat väganlutning till sina fastigheter.

För befintlig bebyggelse inom tidigare planlagt område, akt 2480-P93/1, finns gemensamhetsanläggningar för väg (Holmön ga:6), vattenledningar (Holmön ga:7) och natur (Holmön ga:8). Gemensamhetsanläggningarna kan behöva omprövas i och med planens genomförande. En omprövning av en gemensamhetsanläggning görs om ändrade förhållanden har uppkommit som väsentligt påverkar anläggningen, t.ex. i och med att vägen byggs ut. En omprövning görs genom en anläggningsförrättning hos Lantmäterimyndigheten.

Över planens norra delområde, planlagt för bostadsändamål, går utfartsvägar för fastigheterna Holmön 3:16–17 och 3:28. Dessa är sedan tidigare säkerställda med servitut längs med Holmön 3:7s norra fastighetsgräns. Befintlig väg kan behöva anpassas till servitutsområdet i och med att nya fastigheter bildas.

En ledningsrätt för starkström går tvärs igenom planområdet på två ställen, dels över det norra delområdet från nordväst till sydöst och dels över det södra delområdet i nordsydlig riktning. 10kV-ledningen i det norra området är urkopplad men ligger kvar i mark, där finns även en lågspänningsledning på 0,4 kV som måste flyttas när planen ska genomföras. Nytt läge får bestämmas genom överenskommelse mellan fastighetsägare och ledningshavare. Ledningen över det södra området är raserad. Ledningsrätterna hindrar byggrätterna inom planområdet och bör tas bort.

Om en ledningsrätt ej längre behövs kan både ledningshavare och fastighetsägare ansöka om att ledningsrätten ska upphävas. Förrättningskostnaderna för en sådan

åtgärd bekostas av ledningshavaren. Om ledningsrätten fortfarande behövs men måste flyttas fördelas förrättningskostnaderna mellan sakägarna efter vad som är skäligt.

Fastighetsbildning, anläggningsåtgärder och upphävande av rättigheter genomförs i en lantmäteriförrättning efter ansökan från fastighetsägare respektive ledningshavare.

På gränsen mellan Holmön 3:7 och Holmön 7:97 står en gammal ladugårdsbyggnad. Byggnaden kommer delvis att ligga inom detaljplanen på kvartersmark. När nya fastigheter bildas inom det planlagda området bör antingen marken som byggnaden står på överföras till Holmön 7:97 genom överenskommelse mellan fastighetsägarna eller byggnaden flyttas.

Fastighetsrättslig konsekvensbeskrivning

Fastighet, gemensamhetsanläggning	Konsekvenser
Holmön 3:7	<p>Planen möjliggör avstyckning av sex fastigheter för fritidshus från Holmön 3:7.</p> <p>För förlängningen av lokalgata inom fastigheten bör befintlig gemensamhetsanläggning, Holmön ga:6, omprövas. Samtliga nybildade bostadsfastigheter ska anslutas till Holmön ga:6.</p> <p>Vattenförsörjning för de nybildade fastigheterna kan ordnas genom enskild eller gemensam djupborrad brunn. I sådant fall bör gemensamhetsanläggning bildas för gemensamma lösningar.</p> <p>Om de nybildade fastigheterna ansluts till det allmänna vattennätet kan en omprövning av gemensamhetsanläggning Holmön ga:7 bli aktuell.</p> <p>Ett e-område avsätts för avloppsreningsanläggning på Holmön 3:7 i det södra planområdet. Inom området kan en gemensamhetsanläggning vid behov bildas för de nyttillkommande fastigheterna. Gemensamhetsanläggningens omfattning och deltagande fastigheter bestäms vid en anläggningsförrättning.</p> <p>Ledningsrätten över norra området bör tas bort eller flyttas när ledningen flyttas till ett annat läge. Ledningsrätten över södra området bör upphävas då ledningen är raserad.</p>
Holmön 3:20	<p>Fastigheten bör anslutas till gemensamhetsanläggning för väg, Holmön ga:6 i en omprövning enligt anläggningslagen (AL) alternativt anslutas med en överenskommelse enligt 43 § AL.</p>

Holmön 3:21	Fastigheten bör anslutas till gemensamhetsanläggning för väg, Holmön ga:6 i en omprövning enligt anläggningslagen (AL) alternativt anslutas med en överenskommelse enligt 43 § AL. I samband med att fastigheten ansluts till Holmön ga:6 bör servitutet för väg över stamfastigheten upphävas, bildat i akt 24-HOL-74.
Holmön 3:16, 3:17 och 3:28	Fastigheterna har ett befintligt officialservitut för utfart längs med norra gränsen av det norra planområdet inom prickmarken. Vägen kan behöva anpassas till upplåtet servitutsområde.
Holmön ga:6 (väg)	Förlängningen av lokalgatan bör ingå i den befintliga gemensamhetsanläggningen. En omprövning av gemensamhetsanläggningen enligt AL bör ske genom en lantmäteriförrättning. De nybildade fastigheterna ska anslutas till Holmön ga:6 i samband med avstyckning från Holmön 3:7. Även Holmön 3:20 och 3:21 bör anslutas till gemensamhetsanläggningen då vägen har förlängts till dessa fastigheter.
Holmön ga:7 (vatten)	Gemensamhetsanläggning kan behöva omprövas om vattenledningsnätet byggs ut för att de nybildade fastigheterna ska kunna anslutas till ledningsnätet. I sådant fall kommer de nybildade fastigheterna att anslutas till gemensamhetsanläggningen.
Holmön ga:8 (natur)	En omprövning av gemensamhetsanläggningen bör ske i samband med att lokalgatan byggs ut. Detta då vägen till viss del kommer att byggas på mark som ingår i gemensamhetsanläggningen för naturmark.
24-F1983-867.1 ledningsrätt	När ledningen har flyttats till nytt läge bör del av ledningsrätten upphävas. Där ledningen är raserad bör ledningsrätten upphävas.
Nya fastigheter	Samtliga nybildade bostadsfastigheter ska anslutas till Holmön ga:6. Vattenförsörjning för de nybildade fastigheterna kan ordnas genom enskild eller gemensam djupborrad brunn. I sådant fall bör gemensamhetsanläggning bildas för gemensamma lösningar. Samma sak gäller för avloppslösningar för nytillkommande bebyggelse. Om de nybildade fastigheterna ansluts till det allmänna vattennätet kan en omprövning av gemensamhetsanläggning Holmön ga:7 bli aktuell.

PLANEKONOMISKA FRÅGOR

Planavtal har tecknats med ägare av fastigheten Holmön 3:7.

Planläggnings- och exploateringskostnader bekostas av exploatören, inklusive utbyggnad av lokalgata och flytt av lågspänningsledning.

Kostnader för fastighetsbildning och anläggningsåtgärder beslutas om i respektive förrättning.

MEDVERKANDE TJÄNSTEMÄN

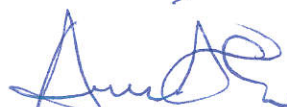
Förutom undertecknade har följande medverkat:

Ulla Aronsson och Erik Nilsson, Miljö och Hälsoskydd
Sandra Thomée och Fredrik Björkman, Detaljplanering
Kajsa Dahlberg, Lantmäteri

Detaljplanering, Umeå kommun juni 2016, reviderad november 2016

Tomas Strömberg
Stadsarkitekt

Anna Åslin
Planarkitekt

Samrådsredogörelse

Diarienummer: PLA 12-07

Datum: 2016-06-28

Handläggare: Anna Åslin

Detaljplan för del av fastigheten HOLMÖN 3:7 inom Holmön i Umeå kommun, Västerbottens län

Ett förslag till detaljplan för del av fastigheten HOLMÖN 3:7 har upprättats av Umeå kommun, Detaljplanering under oktober 2013. Syftet med detaljplanen är att skapa planmässiga förutsättningar för fritidshusbebyggelse och tillfartsvägar. Bebyggelsen placeras med hänsyn till landskapet och närliggande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Planen handläggs med s.k. normalt planförfarande och har varit föremål för samråd under tiden **2013-10-04 – 2013-10-30**. Sakägare, statliga och kommunala instanser, föreningar m.fl. har getts möjlighet att lämna synpunkter på förslaget. Följande skriftliga synpunkter har inkommit under samrådet:

LÄNSSTYRELSEN

Har inkommit med ett yttrande enligt nedan.

Allmänt

Syftet med detaljplanen är att skapa planmässig förutsättning för fritidshusbebyggelse och tillfartsvägar. Bebyggelsen placeras med hänsyn till landskapet och närliggande kulturhistorisk värdefull bebyggelse.

Planförslaget handläggs med normalt planförfarande.

Överprövningsgrunder enligt 11 kap PBL

Utifrån inkomna samrådshandlingar har länsstyrelsen ingen erinran.

Övrigt

För att takmaterialet pannplåt eller bandtäckt plåt inte kan ges en önskad kulör anser länsstyrelsen att bestämmelsen ska kompletteras med att den endast får vara grå eller omålad.

Kommentar

För att följa byggnadstraditionen på Holmön revideras bestämmelserna för takmaterial och kulör till att i huvudsak vara lertegel eller pannplåt. Plåten ska vara galvad och omålad. För komplementbyggnader kan traditionellt lagd papp vara ett alternativ.

TRAFIKVERKET

Trafikverket avstår från att lämna yttranden gällande detaljplanen för Holmön 3:7, då den inte berör det allmänna (statliga) vägnätet.

VÄSTERBOTTENS MUSEUM

Västerbottens museum har fått möjlighet att lämna synpunkter och önskar anföra följande.

Placering och utformning

De nya fritidshusen begränsas till 1 våning med inredningsbar vind, BTA 150 m² varav komplementbyggnad max 70 m². En undran vi har är hur de 150 m² får disponeras? Om man skulle minimera eller helt välja bort komplementbyggnad, innebär det att bostadshuset skulle kunna bli 150 m² i ett enda plan? En stor och platt 1-plansvilla är självklart inte något som skulle passa in. Ett alternativ till den inredda vinden kan vara 1 ½ plan eller 1-plan med förhöjt väggliv om man ska följa byggnadstraditionen.

Även när det gäller byggnadernas placering på tomten är det viktigt att följa det traditionella bebyggelsemönstret. Det skulle betyda en mer oregelbunden placering än vad som förekommer i ett villaområde. Om avsikten är att tomterna ska bebyggas med små bostadshus med ett uthus som komplement bör detta framgå, liksom även hur komplementbyggnaden placeras och utformas. Hur regleras med bestämmelserna att det inte blir en modern carport?

Detaljplanen måste tydligt ange vad som menas med att följa den lokala byggnadstraditionen och reglera detta med bestämmelser så att oönskade byggnadsformer undviks. Vi är inte övertygade om att förslaget tillgodoser detta, t ex saknas:

- Att byggnaderna ska uppföras friliggande (det anges i beskrivningen men inte som bestämmelse)
- byggnadsform (kan det regleras tydligare med bestämmelser?)
- byggnadernas placering på tomten
- att carport ej får byggas

Även i valet av färger och material ska den äldre bebyggelsen vara normgivande. Genom att använda en naturlig och dämpat färgskala och traditionella material förstärks bebyggelsens sammanhållna karaktär och värde som kulturmiljö. Faluröd slamfärg som huvudsaklig fasadfärg är att föredra. Som taktäckning är pannplåt lämplig (såvida inte spån eller annat trätak kan vara aktuellt). Även tegel är ett traditionellt material som förekommer på Holmön.

Norra delområdet

De olika plandelarna har något olika förutsättningar, där i synnerhet de norra tomterna kommer att bli ett blickfång och en hållpunkt i det öppna landskapet för alla som passerar på byvägen. Här bör särskild omsorg läggas vid val av byggnadstyp och utförande.

Övrigt

Tidigare ställningstaganden

Planområdet ingår i Översiktsplan för Umeå kommun 1998.

I den 2011 antagna Fördjupade Översiktsplanen för Umeå har Holmön undantagits varför man i stället hänvisar till Öpl -98. Här kan vi inte se några speciella riktlinjer annat än uppgiften att Holmöns by ingår som ett riksintresse samt en kort beskrivning som avslutas: "Områdesbestämmelser med utökad bygglovplikt kan bli aktuella". (sid 125)

Allmänt om kulturmiljöer står också i avsnittet om Kulturmiljövård:

"Idag görs punktvisa ställningstaganden till kulturmiljön i t ex i samband med upprättande av detaljplaner eller vid ansökan om bygglov. Utan översiktliga avsiktsförklaringar och ställnings-

taganden till kulturmiljöfrågor, får den praktiska tillämpningen onekligen en sporadisk karaktär där känsliga miljöer riskerar att förlora sina kulturella värden.”

Från museets sida anses därför att områdesbestämmelser eller en fördjupad översiktsplan snarast måste upprättas för Holmöns by som är en utpekad riksintressemiljö med känsliga kultur- och naturvärden. Det är mycket angeläget att det skapas hållbara riktlinjer för hur förtätning ska ske och hur bevarandevärden kan tas tillvara när trycket på nybyggnation och ändringar av befintliga byggnader ökar.

Kommentar

Allmänt

Planbeskrivningen har kompletterats med vad som avses med byggnadstradition på Holmön, se avsnittet *”Traditionell bebyggelse på Holmön”*. För att den nya bebyggelsen ska följa byggnadstraditionen har planbeskrivningen kompletterats avseende byggnadsvolym, material och kulör mm.

Byggnadsvolym

Största bruttoarea BTA för varje fastighet är fortfarande 150 m², däremot har öppenarea inkluderats. Detta medför konsekvenser vid uppförande av carport vilket i nuläget är främmande objekt på Holmön. För att följa byggnadstraditionen möjliggörs 2 våningsbebyggelse inklusive inredd vind, detta reglerar högsta byggnadshöjd. Ett alternativ till den inredda vinden kan vara 1 ½ plan eller 1-plan med förhöjt väggliv. För att motverka oönskade byggnadsformer regleras även byggnaders gavelbredd till maximalt 7 meter.

Placering

Byggnaders placering på tomten kvarstår enligt samrådshandlingarna att gälla ett visst antal meter från fastighetsgräns, dock kompletteras plankartan med bestämmelsen att byggnader ska placeras friliggande. Med hänsyn till kulturmiljön krävs det bygglov för att genomföra bygglovbefriade åtgärder som avses i Plan- och Bygglagen, PBL (2010:900) 9 kap. 4§ 4 a-c (se även 9 kap. 4d§ PBL samt 9 kap. 8§ PBL) vilket regleras i planbestämmelse på plankartan.

Byggnadskultur och gestaltning

Den nya bebyggelsen ska utformas med hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön. Genom att använda traditionella material och kulörer förstärks bebyggelsens sammanhållna karaktär och värde som kulturmiljö. Planområdet består av två delområden av olika karaktär och förutsättningar. Bedömningen är att de båda angränsar till riksintresset och bör ges särskild omsorg. Därmed görs inga avvikelser avseende planbestämmelser om byggnadskultur och gestaltning.

Övrigt

Planförslaget finner stöd i det strategiska dokumentet, *Holmön- Umeås utpost i Kvarken. Strategier för framtiden*, antagen av kommunstyrelsen Umeå kommun 2013-01-15. I dokumentet finns en formulerad målsättning om ökad bebyggelseutveckling för såväl fritids- som åretruntboende.

Se även kommentar till Länsstyrelsens yttrande. I övrigt föranleder yttrandet ingen ändring.

SKANOVA

Skanova har inget att erinra.

KOMMUNSTYRELSENS NÄRINGS- OCH PLANERINGSUTSKOTT

Närings- och planeringsutskottet beslutar att tillstyrka att planförslaget förs vidare i planprocessen. Planförslaget finner stöd i det strategiska dokumentet, *Holmön- Umeås utpost i Kvarken. Strategier för framtiden*, antaget av kommunstyrelsen Umeå kommun 2013-01-15. I dokumentet finns en formulerad målsättning om ökad bebyggelseutveckling för året runt- och fritidsboende vilket således välkomnar sådana privata initiativ enligt förslag. Planeringsenheten och Mark- och exploatering har inga ytterligare kommentarer.

Antagande av planen kan prövas av Byggnadsnämnden inom ramen för gällande delegation.

Kommentar

Planbeskrivningen har kompletterats med den formulerade målsättningen om ökad bebyggelseutveckling på Holmön.

MILJÖ- OCH HÄLSOSKYDD

Miljö- och hälsoskydd tillstyrker planförslaget med de reservationer för avlopps- och dricksvattenfrågan som finns understruken i förslaget till planbeskrivning och behöver lösas innan granskningsskedet. Det är särskilt viktigt att säkerställa att vattentäkter i området inte riskerar att förorenas av tillkommande avloppsanläggningar.

Kommentar

Kompletterande undersökningar har gjorts av vattenförekomsten i samband med att Vakin inte tillåter att fler fastigheter ansluter sig till deras ledningsnät på Holmön. Vattenförekomsten har visats vara god inom området. Sökande har med anledning av detta visat på en alternativ lösning i form av enskild brunn eller gemensam brunn inom fastigheten.

Vid provtagning av råvatten som gjorts under maj 2016 visar analyser av vattenkvaliteten på "tjänligt med anmärkning" inom norra området och "otjänligt" inom det södra. Otjänligt resultat beror bland annat på något för hög halt nickel (resultatet visade på 25 och gränsen för tjänligt med anmärkning går vid 20). Resultat med anmärkning innebar att det var för hög halt av bl a ammonium, fosfat, färg och järn. Vid kompletterande analyser under juni 2016 visar analyser på tjänligt med anmärkning även inom det södra området. Resultat med anmärkning innebar här att det var för hög halt av bl a fosfat, färg, järn och turbiditet. Samtliga av dessa går att behandla med olika filter för att få ett tjänligt dricksvatten.

Analyserna av vattnet har gjorts utifrån Livsmedelsverkets "Råd om enskild dricksvattenförsörjning". I detta fall gäller *enskild* en anläggning som distribuerar vatten till en en- eller tvåfamiljsfastighet. Råden gäller för dricksvatten från vattenverk och enskilda brunnar eller enskilda dricksvattenanläggningar som i genomsnitt tillhandahåller mindre än 10 m³ dricksvatten per dygn, och som försörjer färre än 50 personer. Om dricksvattnet har bedömts tjänligt med anmärkning eller otjänligt, bör åtgärder vidtas som säkerställer kvaliteten. Berörda användare bör informeras om eventuella restriktioner för vattnets användning.

Kompletterande undersökningar har gjorts i januari 2014 enligt yttrande och planbeskrivning avseende avloppslösning. Analyserade jordprover visar på att det inom planområdet är lämpligt för infiltration med förhöjd markbädd alternativt förstärkt infiltration. Valet av infiltration görs i samband med resp. fastighets ansökan om tillstånd i samband med bygglovansökan.

GATOR OCH PARKER

Gator och parker har inget att erinra.

BRANDFÖRSVAR OCH SÄKERHET

Brandförsvar och säkerhet har inget att erinra.

UMEÅ ENERGI

I det norra området har Umeå Energi Elnät AB (UEEN) en 10 kV kabel som är urkopplad, i samma sträckning finns även en 0,4 kV kabel som elförsörjer närområdet. Denna kabel måste flyttas något söderut till lokalgatan. Fastighetsägaren ska svara för samtliga kostnader för flyttningen.

Vid exploatering av det södra området måste befintligt 0,4 kV nät byggas ut för att kunna ansluta till den nya bebyggelsen. UEEN ska ges möjlighet att, utan ersättning till fastighetsägaren, lägga kabel och uppsätta kabelskåp.

Ledningskarta bifogas som visar raserade/urkopplade ledningar och kablar. I övrigt inget att erinra mot planförslaget.

Kommentar

Planbeskrivningen har kompletterats i enlighet med yttrandet.

VATTEN OCH AVFALLSKOMPETENS I NORR AB, VAKIN (F.D. UMEVA)

Vatten och avlopp

Besked kan för närvarande inte lämnas om möjlighet finns att försörja planerade byggnader med kommunalt vatten.

Avfall och återvinning

Slamavskiljare för enskilt avlopp bör placeras inom 10 m från hämtplats för slamfordon. Se även anvisningarna NOA 11.

Kommentar

Planbeskrivningen har justerats under rubriken *Vatten* och kompletterats under rubriken *Avfall och återvinning* i enlighet med yttrandet. Se även kommentar till Miljö- och hälsoskydds yttrande.

GEMENSAMHETSANLÄGGNING FÖR VÄG, VATTEN OCH NATUR

För befintlig bebyggelse belägen runt planområdet finns gemensamhetsanläggningar för väg, vattenledningar och natur.

Gemensamhetsanläggningarna kan behöva omprövas i och med planens genomförande. Omprövning görs genom anläggningsförrättning hos Lantmäterimyndigheten.

Av handlingar som hör till den detaljplan som omfattar området runt det nu aktuella planen framgår att exploatören - tillika ägaren till Holmön 3:7 - ålagt att ansöka om och bekosta förrättning för bildande av anläggnings-samfällighet, vilken skall förvalta och underhålla lokalgata, grönområden och vattenledning. Ifrågavarande mark skall utan kostnad upplåtas till samfälligheten (exploateringsavtalet 911220). Ägaren till Holmön 3:7 har i enlighet med genomföran-

debeskrivningen svarat för och bekostat utfartsväg och vattenledning. Markägarens kostnader för detta har täckts vid tomtförsäljningarna.

Ökad trafik på lokalgatan kräver att gatans standard förbättras. Kostnaderna bör bestridas av markägaren.

Beträffade vattenförsörjningen till det nya planområdet sägs i samrådshandlingen att planen inte kan antas innan vattenfrågan är löst. Om ledningsnätet inom det gamla planområdet skall nyttjas för det nya planområdet måste naturligtvis en uppgörelse träffas med samfälligheten.

Kommentar

Omprövning av gemensamhetsanläggning görs då förutsättningarna ändras, kostnader för detta avgörs vid förrättningen. Den aktuella planen hanterar inte exploateringsavtal. Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

SAKÄGARE HOLMÖN 3:20 OCH 3:21

Undertecknade är ägare till de från Holmön 3:7 avstyckade fastigheterna Holmön 3:20 och 3:21, vilka berörs av angiven detaljplan främst genom däri beskriven förlängning av lokalgata för att ge tillfartsväg till våra fastigheter.

Vi har inga andra synpunkter på detaljplanen, än att vi önskar påbörja anläggning av föreslagen tillfartsväg omgående. Vår situation är nämligen att ägaren till grannfastigheten Holmön 19:1 sedan två år spärrat den tillfart över Holmön 7:9, som vi använt sedan 1970-talet. Därmed saknar vi nu helt tillfartsväg, samtidigt som tilltagande ålder dels minskat vår terrängframkomlighet och dels gör det mer och mer angeläget att kunna nå våra fastigheter med ambulans.

Aktuell förlängning av lokalgatan är helt oberoende av den fråga om vatten och avlopp som angetts försena ett antagande av detaljplanen. Vi hemställer därför om dispens för att påbörja anläggning av föreslagen tillfartsväg utan att invänta att detaljplanen i övrigt antas.

Kommentar

Tillfartsvägen är till stor del anlagd. Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

SAKÄGARE HOLMÖN 19:1 OCH DELÄGARE I HOLMÖN 7:9

Som en av de närmaste grannarna i två avseenden, dels som ägare till Holmön 19:1, dels som 1/5-delsägare till fastigheten Holmön 7:9 vill jag lämna följande synpunkt.

Jag har läst detaljplanen och VA-bilagan, samt har, under perioden 11-21 oktober 2013 i samband med vistelse på Holmön, promenerat i området och på plats kunnat bilda mig en uppfattning om planförslaget.

Enligt min bedömning är planförslaget väl genomtänkt, löser praktiska problem t ex med tillfartsvägar och tillgodoser grönområdesaspekten samt VA-frågorna på ett mycket tillfredsställande sätt. Jag har inga invändningar och tillstyrker förslaget i sin helhet.

Kommentar

Yttrandet föranleder ingen ändring av detaljplanen.

SAKÄGARE DELÄGARE I HOLMÖN 7:9, 1:12 OCH 2:10

Mail som inkommit i samband med remissvar

Om det dock är så att ny bebyggelse planeras strax norr om vår tomtgräns känns fortfarande vår tidigare invändning, angående djurhållning i en återuppförd lagårdsbyggnad, som relevant, eftersom vår fastighet är klassad som skogs- och jordbruksfastighet.

Ursprunglig gårdsplan Robertsgården. Husen från vänster till höger; Bagarstugan skymtar i vänstra kanten, Stallet, Rundloggen (riven), Sörstugan, Storstugan, Nätboden, Sommarladugården skymtar uppe till höger och Ladugården (riven).

Sammanfattning

Vår uppfattning är att Robertsgårdens unika gårdsmiljö med omgivningar måste bevaras. Vi anser också att framtida möjligheter att återuppföra gårdens ladugård inte får inskränkas, även om våra resurser för detta arbete är ändliga och arbetet måste få ta den tid som krävs. Möjligheterna till framtida djurhållning måste också bibehållas.

Vi anser att planförslaget innebär hinder för dessa mål genom att ny bebyggelse endast 2-4 meter från nordlig tomtgräns och sommarladugård och ladugård tillåts. Vi anser därför att det hänsynsavstånd som finns idag enligt nuvarande plan 2480-P93/1 bör behållas.

Bakgrund

Fastigheten Holmön 7:9, 2:10 och 1:12 även kallad "Robertsgården" gränsar i norr mot aktuellt planområde för fastigheten 3:7. Robertsgården är taxerad som skogs- och jordbruksfastighet och omfattar ca 300 ha jordbruks- och skogsmark på Holmön, Ängesön och Grossgrunden. Den ursprungliga gårdsbebyggelsen redovisas på en fotografisk översiktsbild. Byggnaderna "Stallet", "Bagarstugan", "Sörstugan", "Storstugan", "Nätboden" samt "Sommarladugården" finns fortfarande kvar och är rustade. Tyvärr har dock "Rundloggen" samt "Ladugården" inte kunnat bevaras till eftervärlden. Mangårdsbyggnaderna Storstugan och Sörstugan är av mycket gammalt och tidstypiskt ursprung med bl.a stänkmålade väggar och mycket gammal inredning. Fastigheten och dess unika föremål har dokumenterats av Västerbottens Museum. Genom ett samarbete med museets filial Båtmuseet i Byvikens hamn förevisas regelbundet vävnader, klädnader och andra föremål. Tidigare fanns även en väderkvarn på Robertsgården som numera är uppställd på Gammlia i Umeå.

Planområdet

Av planskissen framgår hur Sommarladugården på fastigheten 7:9 ligger mitt på gränsen mellan fastigheterna samt ligger den gamla grunden till Ladugården mycket nära fastighetsgränsen. Av dokumentet *Planbeskrivning* framgår:

"I öster gränsar planområdet mot odlingsmark och Holmöbyaväg. Västerut gränsar detaljplanen mot befintlig fritidshusbebyggelse och ca 100 meter därefter strandlinjen och havet. Planområdet angränsar i övrigt mot befintlig fritidshusbebyggelse."

Det senare påståendet stämmer inte då den södra delen gränsar mot vår jord- och skogsbruksfastighet Holmön 7:9. Att märka är också att det föreslagna planområdet söderut utvidgats väsentligt jämfört med detaljplan 2480-P93/1 och numera alltså gränsar direkt till Robertsgården.

Sommarladugården och Ladugården

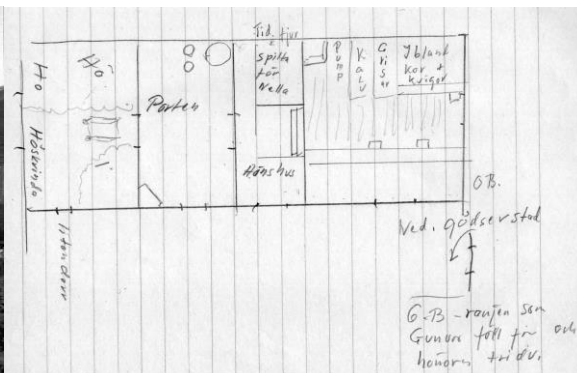
Den tidigare Ladugårdens grund ligger mycket nära fastigheten 3:7 och den bevarade Sommarladugården är till och med belägen ett stycke in på fastigheten 3:7. Tidigare fanns även en gärdesgård mellan fastigheterna löpande i väst- östlig riktning.

Sommarladugården samt tidigare gärdesgård.

Ladugården (riven) med en skymt av Sommarladugården i vänstra kanten samt en enkel planritning.

Synpunkter på planförslaget

Vi noterar först och främst att ingen redovisning skett av kulturhistoriska värden söder om den planerade bebyggelsen, ej heller något fotografiskt underlag eller någon diskussion om lämpligheten att utvidga planområdet till gränsen i norr för vår jord- och skogsbruksfastighet. När nuvarande plan 2480-P93/1 beslutades förelåg ett planförslag enligt skiss till vänster nedan.

Till vänster ses skiss över planförslag för gällande detaljplan (2480-P93/1) som angränsar till det aktuella planområdet som hänvisas till i remissvaret. Bilden till höger visar planförslaget som antogs av regeringen 1992.

Lägg märke till att även detta förslag gällde ett planområde som direkt gränsar till vår fastighet 7:9. Men att det sedan efter remissomgång minskades till den nuvarande omfattningen, jmf bild till höger ovan. Det minskade planområdet innebar att den södra tomten BI samt lokalgatan ströks ur förslaget. Från vår fastighets sida inlämnades ett remissvar som bifogas yttrandet. Många av synpunkterna i detta svar anser vi fortfarande i högsta grad giltiga. Bland annat sades:

"Vidare har vi synpunkter på det sydligaste området BI. Detta område gränsar mot vår tomtgräns i norr. Under tidigt 70-tal revs vår gamla ladugård, på grund av bristande vård av tidigare ägare. Eftersom det finns i våra planer att på sikt återuppföra denna byggnad och eventuellt återanvända den till ladugård, vad kommer då de nya ägarna av områden BI att säga? Kommer dessa att acceptera eventuell djurhållning på sikt inom ett mycket nära område, om än i mindre skala..."

"Om i framtiden vi har för avsikt att återuppbygga och återupptaga djurskötsel i vår ladugård skall det inte finnas några hinder för detta."

I planförslaget under avsnitt *Kulturmiljö* sägs:

"Planområdet är beläget inom eller i anslutning till Holmöns bykärna som är kulturmiljö av riksintresse. Kring området sträcker sig öppna odlingsmarker med små skogsremсор, stenmurar och odlingsrösen. Den nya bebyggelsen ska utformas med hänsyn till landskapet och den kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljön..."

Huvudbyggnad ska placeras minst 4,0 meter från fastighetsgräns för komplementbyggnader gäller minst 2,0 meter."

- Vi anser att kraven i första stycket, som vi tillfullo instämmer i, på utformning av ny bebyggelse med hänsyn till kulturhistorisk värdefull bebyggelsemiljö, direkt strider mot förslaget att tillåta sådan i direkt anslutning till nuvarande och planerade byggnader på Robertsgården. Det är inte rimligt att nya byggnader tillåts endast 2-4 meter från tomtgräns och Sommarladugård och Ladugård.
- Vi anser därför att det hänsynsavstånd som finns enligt nuvarande plan 2480-P93/1 bör behållas.
- Vi anser liksom i tidigare remissvar att det är viktigt att den av oss gemensamt vårdade järngryta för färgning av strömmingsnät sk "tålgryta" med omgivningar bevaras intakt.
- Vi anser också att gångstigen från Bergudden som passerar Robertsgården mot Byviken och möjliggör passage till fastigheterna 3:20, 3:21 och 3:24 måste finnas kvar.

Kommentar

Planbeskrivningen justeras under rubriken *Plandata* med att planområdet i söder angränsar mot Robertsgården.

Planförslaget med fastigheterna i det södra delområdet kan medföra inskränkning angående djurhållning i en återuppförd lagårdsbyggnad av vissa typer av djur. Umeå kommun, Detaljplanering gör trots detta bedömningen att fastigheten som är klassad som skogs- och jordbruksfastighet fortsättningsvis kan bedriva sin verksamhet på Holmön men att aktuell ladugård i mån om olägenhet får ges en ny placering.

Ett hänsynsavstånd säkerställs mellan fastigheterna genom att plankartan utökas med prickmark mot Robertsgården i söder (10 m) och mot odlingslandskapet i öster (6 m). Detta med hänsyn till landskapet och den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön. Vanligt på Holmön är att värdefulla byggnader står i öppet landskap eller i skogskant och angränsar till bebyggelse, därmed bedöms hänsynsavståndet vara tillräckligt (jämfört med tidigare detaljplan).

Järngrytan är placerad på Holmön 3:31 och påverkas således inte av planförslaget.

Ett av syftet till att detaljplanen görs är att säkerställa tillfart till fastigheterna 3:20 och 3:21. Därmed anser Umeå kommun, Detaljplanering att det inte är angeläget att möjliggöra denna passage utan hänvisar till den nya tillfarten. Servitut vore olämpligt just med hänsyn till den osämja som kan uppstå. Inte minst att jämföra med er tidigare överklagan av ett planförslag med väg som avskärmar fastigheten i norr.

FYRVAKTAREN HB

Undertecknad, arkitekt och byggnadsantikvarie verksam i det egna företaget Fyrvaktaren HB, och fritidsboende på Holmön sedan många år tillbaka, har följande synpunkter på den detaljplan för Holmön 3:7 som är ute på samråd.

Om planområdet

Planområdet är i huvudsak lämpligt för ny bebyggelse på Holmön. Läget är dock känsligt, i direkt anslutning till äldre q-märkta byggnader på en av byns stamfastigheter och delvis exponerat mot Byvägen. Det senare gäller hela planens norra delområde och den östra delen av dess södra delområde. I det senare fallet får man räkna med att husägare kan vilja ta ner vegetation för att få utsikt och att husen då blir exponerade.

Norra delområdet har i planförslaget dragits in från vägen så att markremsa blir kvar mellan vägen och den östligast belägna tomten. Jag ser ett problem i skötseln av denna markyta. Vem tillhör den och vem ska sköta den? Risken är stor att den inte sköts alls och blir slybevuxen. Särskilt som den enligt planbeskrivningen kommer att omges av diken på åtminstone tre av sina fyra sidor, något som jag för övrigt känner mig tveksam till. Djupa diken är ingen tradition på Holmön utom där marken är väldigt sank. Det vanliga är att gårdstomterna övergår i vägbanan med bara en liten lätt svacka.

Om byggnadsvolymerna – nya hus på norra planområdet

På byggnadsvolymerna på norra delområdet bör av hänsyn till kulturmiljön och kulturlandskapet särskilda krav ställas. Planförslaget gör det möjligt att uppföra enplansbyggnader med stora boytor, något som är olämpligt i detta exponerade läge. En begränsning av gavlarnas breddmått till 5 eller 6 m bör införas på denna del av planområdet. Den som vill bygga ett större bostadshus får då ansluta till Holmöns enkel- och parstugor, och förlägga en del av boytan till vindsvåningen. Detta innebär inte att de nya husen måste utföras som kopior av den äldre bebyggelsen. Med anpassad volym och faluröd kulör kan huset i övrigt ges en modern design.

Takmaterial – hela området

Lertegel och *pannplåt* och i viss mån traditionellt lagd papp är de vanligt förekommande takmaterialen på Holmön. Detta är lämpliga material även på detta nyområde. Plåten bör vara galvad och omålad.

Bandtäckt plåt och skivplåt är stadsmässigt, har ingen tradition på Holmön och är därför mindre lämpligt.

Svarta tak hör inte heller hemma i landskapsbilden på Holmön.

Tegelimiterande plåt försöker se ut som något annat än det är, liknar inte lertegel eller betongpannor ens när det är nytt, än mindre när det åldrats en tid. Det är ett material som inte alls bör få förekomma i det känsliga landskapet på Holmön.

Fasadmaterial – hela området

Trä är lämpligt fasadmaterial. Det är ju också det material som förskrivs i detaljplaneförslaget. Det är väl heller inte någon som vill bygga i annat material här ute. Tegel är tungt material att transportera på färjan.

Fasadfärg – hela området

Den helt och hållet dominerande fasadfärgen på Holmön är falurött och på enklare byggnader omålat grått. Så är det även på de hus som redan uppförts på det aktuella nyområdet, tre av husen är faluröda och ett ljus grålaserat. Bebyggelsen inom nyområdet uppvisar idag vitt skilda hustyper. För att inte området som helhet ska ge ett splittrat intryck och av hänsyn till det exponerade läget mot byväg och hav och närheten till de q-märkta äldre byggnaderna på stamfastighetens gårdstun finns det anledning att begränsa färgsättningen av nya hus till *falurött och olika nyanser av grått*.

Fasadfärg – nya hus på norra markområdet

Dessa bör av hänsyn till det exponerade läget i kulturlandskapet målas med *röd slamfärg, alternativt helmatt alkydolfärg i faluröd kulör*.

Om hänsyn till kulturhistoriskt värdefull gårdsmiljö på den s k Robertsgården

Söder om det aktuella planområdet och i direkt anslutning till detta ligger fastigheten Holmön 7:9 med gårdsbebyggelse av stort kulturhistoriskt värde. Gårdstunet är unikt, långsmalt i nord-sydlig riktning och omges av två ålderdomliga parstugor, varav ett boningshus och en f d

bryggstuga, placerade efter varandra utmed gårdstunets västra långsida, en f d stallbyggnad i söder och en stor timrad bod i öster. En ladugård har tidigare funnits i norr, men är numera riven. De båda bostadshusen har synnerligen väl bevarade interiörer och rymmer en stor mängd inventarier från äldre tid, däribland möbler, redskap och textilier. Under de senaste fem årens Norrlandsveckor på Holmön, då flera gårdar visats för allmänheten, har just den här gården, Robertsgården, varit den gård som haft mest besök.

Av hänsyn till det stora kulturhistoriska värdet i miljön på Holmön 7:9 bör en vegetationszon sparas mellan denna fastighet och de nya tomterna i planområdets södra del. En vegetationszon bör helst också, av hänsyn till helhetsupplevelsen av kulturlandskapet, lämnas kvar mellan de nya tomterna i söder och odlingslandskapet i öster. Kanske bör antalet tomter i områdets södra del av dessa anledningar minskas från tre till två något större.

Bebyggelsen på fastigheten Holmön 7:9 är i läns museets inventering från 1980-talet utpekad som en kulturhistoriskt värdefull miljö. Den har sedan dess vårdats pietetsfullt.

Robertsgården i maj 2008. Foto Lena Tengnér.

Kommentar

Planbeskrivningen har kompletterats med en illustration på omfattningen av riksintresset för kulturmiljövård för Holmö by. Justeringar har gjorts avseende byggnadsvolym, materialval och kulör.

Det norra delområdet utökas mot byavägen som kompensation för prickmarken i norr som avser tydliggöra befintligt servitut för väg till fastigheterna Holmön 3:16, 3:17 och 3:28. Även den utökade kvartersmarken mot byavägen ges begränsning (prickad mark) med hänsyn till riksintresset. Flertalet angränsande marker kvarstår i exploatörens ägo, vilken torde säkra skötsel och drift även här.

Dikena regleras inte med bestämmelser däremot föreslås en lösning i planbeskrivningen avseende befintliga diken inom området.

I det södra planområdet begränsas byggrätten med hjälp av prickad mark mot söder och öster detta med hänsyn till odlingslandskapet och den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön.

En vegetationszon bedöms inte som skäligen för hänsyn till den befintliga bebyggelsen, här kallad Robertsgården, med tanke på alla begränsningar som planen i övrigt utgör avseende utformning och gestaltning.

Avseende minskning av antalet tomter i söder så reglerar detaljplanen endast fastighetens minsta storlek till 1200 m².

Se även kommentar till Västerbottens museums yttrande.

Ändringar efter samråd

Planhandlingarna ändras på följande punkter:

- Detaljplanens syfte har justerats och även plangränserna på plankartan. Det norra planområdet utökas mot öster för att kompensera prickmark i norr pga. servitut för väg till angränsande fastigheter i norr. Även kvartersmarken mot Holmö byaväg prickas med hänsyn till odlingslandskapet.
- För att följa byggnadstraditionen på Holmön revideras bestämmelserna för takmaterial och kulör till att i huvudsak vara lertegel eller pannplåt. Plåten ska vara galvad och omålad. För komplementbyggnader kan traditionellt lagd papp vara ett alternativ.
- Planbeskrivningen har kompletterats med vad som avses med byggnadstradition på Holmön, se avsnittet "*Traditionell bebyggelse på Holmön*". För att den nya bebyggelsen ska följa byggnadstraditionen har planbeskrivningen kompletterats avseende byggnadsvolym, material och kulör mm.
- Största bruttoarea BTA för varje fastighet är fortfarande 150 m², däremot har öppenarea inkluderats. Detta medför konsekvenser vid uppförande av carport vilket i nuläget är främmande objekt på Holmön. För att följa byggnadstraditionen möjliggörs 2 våningsbebyggelse inklusive inredd vind, detta reglerar högsta byggnadshöjd. Ett alternativ till den inredda vinden kan vara 1 ½ plan eller 1-plan med förhöjt väggliv. För att motverka oönskade byggnadsformer regleras även byggnaders gavelbredd till maximalt 7 meter.
- Byggnaders placering på tomten kvarstår enligt samrådshandlingarna att gälla ett visst antal meter från fastighetsgräns, dock kompletteras plankartan med bestämmelsen att byggnader ska placeras friliggande. Med hänsyn till kulturmiljön krävs det bygglov för att genomföra bygglovsbefriade åtgärder som avses i Plan- och Bygglagen, PBL (2010:900) 9 kap. 4§ 4 a-c (se även 9 kap. 4d§ PBL samt 9 kap. 8§ PBL) vilket regleras i planbestämelse på plankartan.
- Planbeskrivningen har kompletterats med den formulerade målsättningen om ökad bebyggelseutveckling på Holmön under rubriken *Översiktsplan* på sida 2.
- Kompletterande undersökningar har gjorts av vattenförekomsten i samband med att VAKIN inte tillåter att fler fastigheter ansluter sig till deras ledningsnät på Holmön. Sökande har med anledning av detta visat på en alternativ lösning i form av enskild eller gemensam brunn inom fastigheten. Även kompletterande undersökningar har gjorts i januari 2014 avseende avloppslösning. Analyserade jordprover visar på att det inom planområdet är lämpligt för infiltration med förhöjd markbädd alternativt förstärkt infiltration. Valet av infiltration görs i samband med resp. fastighets ansökan om tillstånd i samband med bygglovansökan.

- Planbeskrivningen har kompletterats i enlighet med yttrandet från Umeå Energi Elnät AB (UEEN) under rubriken *El* på sida 11.
- Planbeskrivningen har kompletterats i enlighet med yttrandet från VAKIN om vatten och avlopp sida 10-11.
- Planbeskrivningen justeras under rubriken *Plandata* med att planområdet i söder angränsar mot Robertsgården.
- Ett hänsynsavstånd säkerställs mellan fastigheterna Holmön 3:7 och Holmön 7:97 genom att plankartan utökas med prickmark mot Robertsgården i söder (10 m) och mot odlingslandskapet i öster (6 m). Detta med hänsyn till landskapet och den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön.
- Den nya bebyggelsen ska utformas med hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön. Genom att använda traditionella material och kulörer förstärks bebyggelsens sammanhållna karaktär och värde som kulturmiljö. Planområdet består av två delområden av olika karaktär och förutsättningar. Bedömningen är att de båda angränsar till riksintresset och bör ges särskild omsorg. Därmed görs inga avvikelser avseende planbestämmelser om byggnadskultur och gestaltning.
- Planbeskrivningen har kompletterats med en illustration på omfattningen av riksintresset för kulturmiljövård för Holmö by.
- Naturmarken har lyfts ut efter samråd då den ej bedömts vara nödvändig för planens genomförande.
- Lokalgatan har förlängts för att underlätta anslutningar för tillkommande bebyggelse i det södra delområdet.
- Planbestämmelsen [u] utgår då vattenledningarna inte är allmänna utan tillhör gemensamhetsanläggningen Holmön ga:7, de säkerställs med prickmark inom kvartersmark.

Detaljplanering, Umeå kommun juni 2016

Magdalena Blomquist
Planchef

Anna Åslin
Planarkitekt

Översiktlig VA-utredning för Holmön 3:7 m fl

Bengt Krisandersson
Umeå 2013-08-08

Projektnummer: 130410322
Namn: Britta Bristav
Granskat av: Matthias Grimm
Revideringsdatum: -

Innehåll

1	Uppdrag	3
1.1	Underlag	3
2	Objektbeskrivning	3
2.1	Tomtområde A.....	5
2.2	Tomtområde B-C	6
3	Geoteknik	7
4	Föreslagna VA-anläggningar	7
4.1	Dricksvatten.....	7
4.2	Spillvatten.....	7
4.3	Dagvatten.....	8
5	Sammanfattning	8

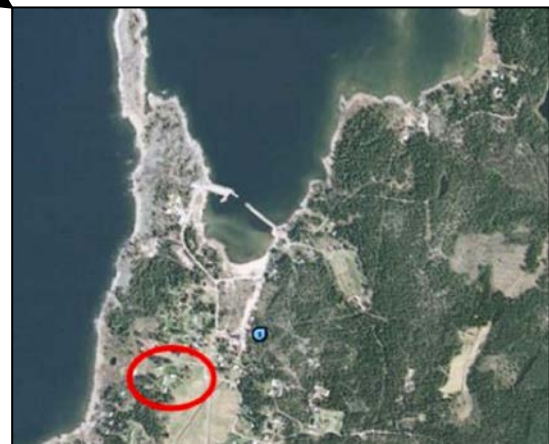
1 Uppdrag

Enl uppdrag har ProVAb i Umeå utfört en översiktlig VA-utredning i samband med detaljplan för fastigheten Holmön 3:7 m fl.

Figur 1 Holmön i skala 1:100 000. Källa: hitta.se

I Umeå kommuns beslut 2013-06-11 anges att planen inte bedöms innebära någon betydande miljöpåverkan varför miljöbedömning med miljökonsekvensbeskrivning enligt Miljöbalken 6 kap ej behöver genomföras. Enligt kriterierna i MKB-förordningens bilaga 4 har man dock bedömt att risk för påverkan från de planerade fastigheternas avloppshantering finns varför en VA-utredning skall finnas med i planbeskrivningen.

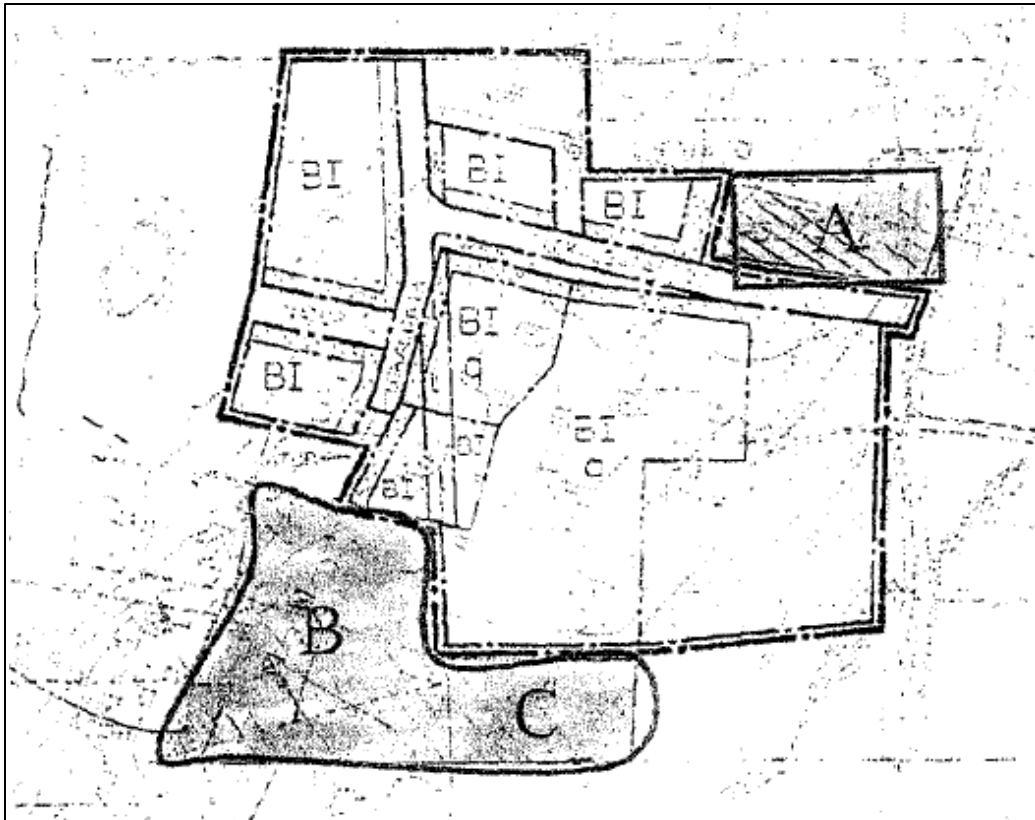
Figur 2 Aktuellt exploateringsområde, Holmön

1.1 Underlag

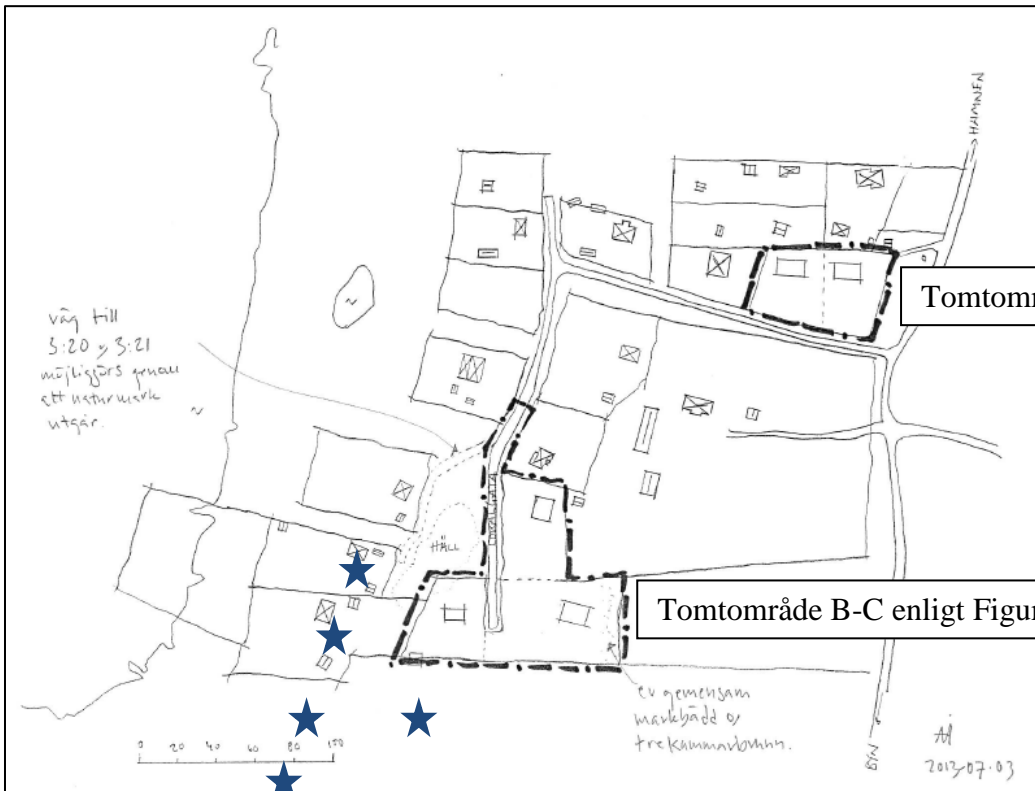
Muntliga uppgifter:	Bengt Krisandersson Anläggningsentreprenör Holmön (anlagt avloppslösningar under 2012)
Fotografier:	Bengt Krisandersson
Kartmaterial:	Utredningsmaterial från detaljplaneansökan och hitta.se SGU:s Jordartskarta, bilaga 1 SGU:s Grundvattenkarta, bilaga 2
Myndighetskontakt:	Ulla Aronsson, Miljö- och hälsoskydd, Umeå kommun
Platsbesök:	Utfört av Bengt Krisandersson samt Umeå kommuns planavdelning

2 Objektbeskrivning

På fastigheterna 3:7 m fl planeras att på sikt uppföra 5-6 fritidshus i anslutning till tidigare bebyggelse. De planerade tomterna ligger inte tillsammans utan är fördelade på två områden. Lantmäteriet har mätt in 2 tomter öster om Holmöns byväg och direkt norr om lokalväg enl plankiss samt 3-4 ytterligare cirka 130 meter söder ut. Se den befintliga detaljplanen samt föreslagna områden för den nya från Byggnadsnämnden i Umeås sammanträdesprotokoll 2012-04-13 i figur 3 samt Anna Åslin plankiss för Holmön 3:7, daterad 2013-07-03 i figur 4.

Figur 3 Befintlig detaljplan samt föreslagna områden för ny. Figuren är hämtad från Byggnadsnämnden i Umeås sammanträdesprotokoll 2012-04-13

Figur 4 Planskiss av Anna Åslin daterad 2013-07-03 med kompletterande textrutor och med stjärnor markerade fastigheter med enskilda dricksvattenbrunnar

2.1 Tomtområde A

Tomtområde A består huvudsakligen av nedlagd åkermark med ett jordskikt av matjord och underliggande sandlager, vilket avgränsas av dike och lokalväg mot söder. Se fotografier från det aktuella området i figur 5-7. Dessa uppgifter bekräftas av SGU:s jordartskarta, bilaga 1, där man ser att svallsediment/grus gränsar till hårt svallad morän. För tomtområde A planeras två fastigheter.

Figur 5 Tomtområde A. Fotot taget från lokalvägen söder om tomtområdets västra del vid vägdiket.

Figur 6 Tomtområde A: Bevaxning av tomtytan. sett från lokalvägen söder om tomtområdet på gränsen mellan de 2 planerade fastigheterna

Figur 7 Tomtområde A. Fotot taget söder om tomtområdets östra del vid vägdiket som går längs de planerade 2 fastigheterna

2.2 Tomtområde B-C

Tomtområde B-C är bevuxen med en 60-årig blandskog där marken tidigare varit åker med ett täcke av matjord på sand. Se fotografier från det aktuella området i figur 9-14. Dessa uppgifter bekräftas av SGU:s jordartskarta, bilaga 1, där man ser att hårt svallad morän gränsar till svallsediment/grus. Åkermarken öster om det aktuella tomtområdet sluttar svagt mot krongiket och byvägen 130 meter bort. Längs med den södra gränsen på tomtområde B-C i västöstlig riktning finns ett gammalt dike som leder ned till krongiket, vilket kan bli användbart för avledning av dag- och renat spillvatten. För tomtområde B-C planeras 3-4 fastigheter.

Figur 8. Tomtområde B-C med 60-årig skog

Figur 9 Tomtområde B-C. Skogsbevuxen åkermark med sandjord under

Figur 10 Mark område B-C. Tidigare åkermark med matjord och sand

Figur 11 Tomtområde B-C. Liten uttorkad myr.

Figur 12 Berghällar avgränsar tomtområde B-C på östra sidan

Figur 13 Tomtområde B-C. Gränsen mot fastigheten Holmön 3:24.

3 Geoteknik

Geoteknisk besiktning har inte utförts. Från SGU:s hemsida har dock jordartskarta, bilaga 1, samt grundvattenkarta, bilaga 2, hämtats och studerats. Detta kartmaterial är generaliserade bilder av verkligheten, men ger ändå en god uppfattning om områdets förutsättningar. Enligt jordartskartan ligger tomtområde A inom zon av svallsediment/grus, vilket gränsar det zon av morän med hårt svallad morän där tomtområde B-C planeras. I närområdet finns även mindre partier med berg i dagen. Tomtområdena ligger enligt grundvattenkartan inom eller i anslutning till grundvattenmagasin med uttagsmöjligheter av 1-5 l/s, vilket tyder på att jordlagret har goda vattenförande egenskaper och därmed är lämpat för infiltration om grundvattennivån tillåter det.

Grävning av provgropar inkluderande undersökning av jordarter med bestämning av siktkurva och fastställande av grundvattennivåer rekommenderas i anslutning till bygglovshantering för varje enskild tomt utifrån lokalt rådande förhållanden.

4 Föreslagna VA-anläggningar

4.1 Dricksvatten

Befintlig bebyggelse i anslutning till de aktuella tomtområdena försörjs huvudsakligen med dricksvatten via ledning från vattenförening där vissa av fastigheterna endast nyttjar sommarvatten och andra har vatten året runt. Vattenledningen ligger i anslutning till byavägen, varifrån en ny vattenledning i föreslagen lokalgata kan anläggas med servisledningar till planerade fastigheter.

Ett antal av de närliggande fastigheterna i området har egen brunn; Holmön 3:20, 7:9, 7:37, 7:38 och 19:1. Se figur 4. Dessa har enligt uppgift bergborrade brunnar, vilket normalt medför mindre risk för påverkan av ytvatten eller avloppspåverkat vatten från närliggande infiltrationsanläggningar än en grävd brunn. För dricksvattenförsörjning av de planerade fastigheterna kan som alternativ till vattenföreningen gemensam brunn djupborras inom östra delen av Holmön 3:7 och ledas utanför de planerade tomterna till respektive fastighet.

4.2 Spillvatten

Inom de aktuella tomtområdena gäller normal skyddsnivå för avlopp. Kringliggande fastigheter har torra toalettlösningar såsom mulltoa, engångsutedass, elektrisk toalett och tvåkammарbrunn eller i övervägande utsträckning våta toalettlösningar och trekammарbrunn. Kommunal anslutning för avloppslösning är ej tillgänglig på Holmön. Planerat för de 5-6 nyttillkommande tomterna är att på var och en placera en slamavskiljare med efterföljande avloppsrening i enlighet med Naturvårdsverkets allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållspillvatten, NFS 2006:7. Gemensamma avloppslösningar är idag inte aktuellt sett till marknadsläget samt ur ett ekonomiskt perspektiv.

ProVAb föreslår i första hand att slamavskiljningen kombineras med infiltrationsanläggning alternativt markbädd för att tillgodose gällande renings- och miljökrav. För att fastställa vilken reningsmetod som är bäst lämpad behöver undersökning av jordens infiltrationskapacitet utföras. Detta kan med fördel ske i samband med bygglovsansökan vid framtida exploatering. I samband med detta ska även en tillståndsansökan för enskild avloppsanläggning inlämnas till Miljö- och hälsoskydd, Umeå kommun. Enstaka lokalt förekommande berg i dagen eller

jordarter som är mindre lämpade för infiltration kan förekomma i varierande utsträckning på tomterna, varför undersökning av tänkta anläggningsytor får göras genom grävning av provgropar i samband med detaljplanering av tomten.

Det är även viktigt att fastställa avståndet mellan grundvattennivån och planerad avloppsanläggning. Detta för att inte förorena grundvattnet samt för att åstadkomma en god funktion på vald reningsmetod. Inom tomtområde B-C finns en liten myr, vilket kan antyda att grundvattennivån i området lokalt kan vara högt. Detta bekräftas även av SGU:s grundvattenkarta, vilket beskrivs ovan under rubrik 3 Geoteknik. Om så är fallet kan det innebära att infiltrationsanläggningen/markbädden får lyftas upp så att ett skyddsavstånd överstigande 1 meter mellan bäddens överkant/infiltrationsrören och högst förekommande grundvattenyta uppnås. Ett förfarande som, enligt uppgift, nyligen utförts på intilliggande fastighet av lokal entreprenör. Med tanke på att det inom området finns dricksvattenbrunnar får man även säkerställa att ett skyddsavstånd på minst 50 meter etableras mellan dessa och planerade avloppsanläggningar.

Alternativa avloppslösningar som exempelvis förbränningstoalett eller annan torrtoalett kombinerad med rening av BDT-vattnet kan även vara aktuellt beroende på de enskilda fastighetsägarnas önskemål.

Utrymme för avloppsanläggningar eller andra installationer torde inte utgöra några problem på de aktuella tomterna. Utrymmesmässigt krävs för en familj i storleksordningen 30-50 m² mark för slamavskiljare och infiltrationsanläggning/markbädd och de avstyckade fastigheterna har en uppskattad yta av vardera 1 200- 1 600 m². Man bör även komma ihåg att slamavskiljare bör placeras så att slamsugningsfordon lätt kan komma till.

4.3 Dagvatten

Dagvattensystem för de enskilda fastigheterna får lösas individuellt för varje fastighet med utsläpp till dike. Dikessystem finns längs de södra gränserna av både tomtområde A och B-C i väst-östlig riktning till kronrike längs byvägen.

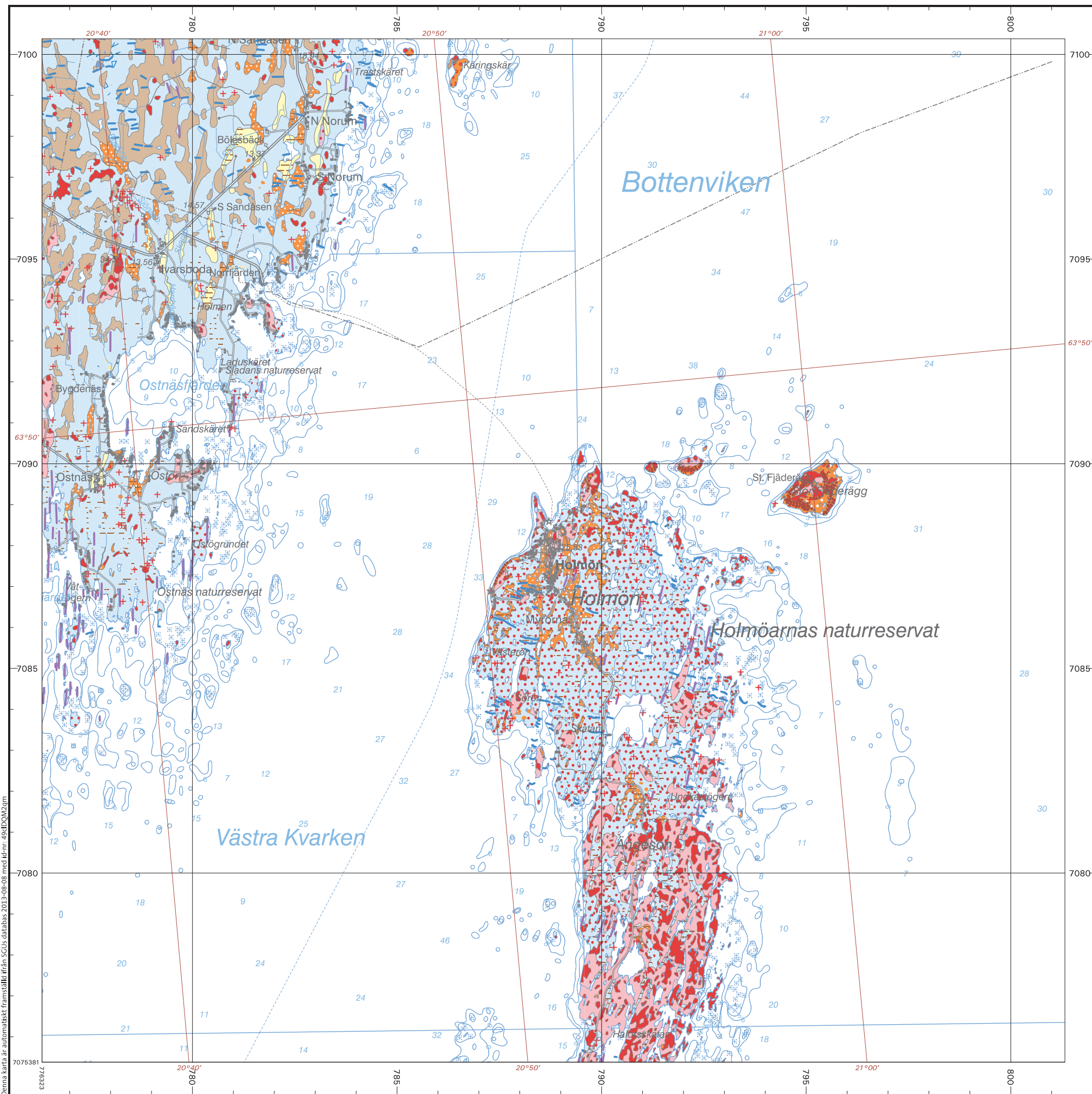
5 Sammanfattning

ProVAb gör den sammantagna bedömningen, utifrån redovisat underlagsmaterial, att det finns förutsättningar att förse planerade tomter med dricksvatten-, spillvatten- samt dagvattenlösningar.

Gällande spillvatten behöver man dock i samband med bygglovsansökan utföra kompletterande undersökningar samt göra inventering på plats. Detta för att fastställa placering för avloppsanläggningarna, jordens infiltrationskapacitet, grundvattennivåer, förekomst av berg i dagen, vattendelare, exakta lägen för de enskilda dricksvattenbrunnar som kan påverkas, vattenflödesriktningar samt dikessystem för avledande av eventuellt markbäddsutlopp.

Umeå 2013-08-08

Britta Bristay
ProVAb

Jordartskarta

1:100 000-1:200 000

SGU
Sveriges geologiska undersökning
Geological Survey of Sweden

Kartan visar en generaliserad bild av jordarternas utbredning i eller nära jordytan. Lager med en genomsnittlig tjocklek på mindre än en halv till en meter visas vanligtvis inte men kan ibland vara markerade med en överbeteckning. Ett urval av ytformer visas också.

Kartläggningen bygger huvudsakligen på flygbildstolkning. Därför förekommer en viss osäkerhet i noggrannheten hos jordartsbestämningar och ytvagränsningar. Noggrannheten är som bäst i områden som är tätt genomskurna av vägar.

Lägesnoggrannheten är i storleksordningen en till några hundra meter. För många tillämpningar, som exempelvis fysisk planering krävs mer detaljerad information.

Ytterligare information, om till exempel jordarternas utbredning under ytan, finns lagrad i SGUs databas och kan, liksom bland annat kartbladsbeskrivningar, beställas från SGU.

- Torv
- Tunt eller osammanhängande ytlager av torv
- Lera-silt
- Tunt eller osammanhängande ytlager av lera-silt
- Postglacial sand
- Svallsediment, grus
- Klapper
- Tunt eller osammanhängande ytlager av postglacial sand-grus
- Strandvall
- Morän
- Moränrygg
- Moränrygg, transversell mot isrörelsen
- Drumlin eller liknande
- Drumlin eller liknande
- Blockrik till storblockig yta
- Storblockig yta
- Hårt svallad moränyta
- Berg
- Berg
- Tunt eller osammanhängande jordtäckte på berg
- Fyllning
- Vatten
- Jord- eller grustäkt

Denna karta är automatiskt framställd från SGUs databas 2013-08-08 med id-nr. 45c1DQM2am

© Sveriges geologiska undersökning (SGU)

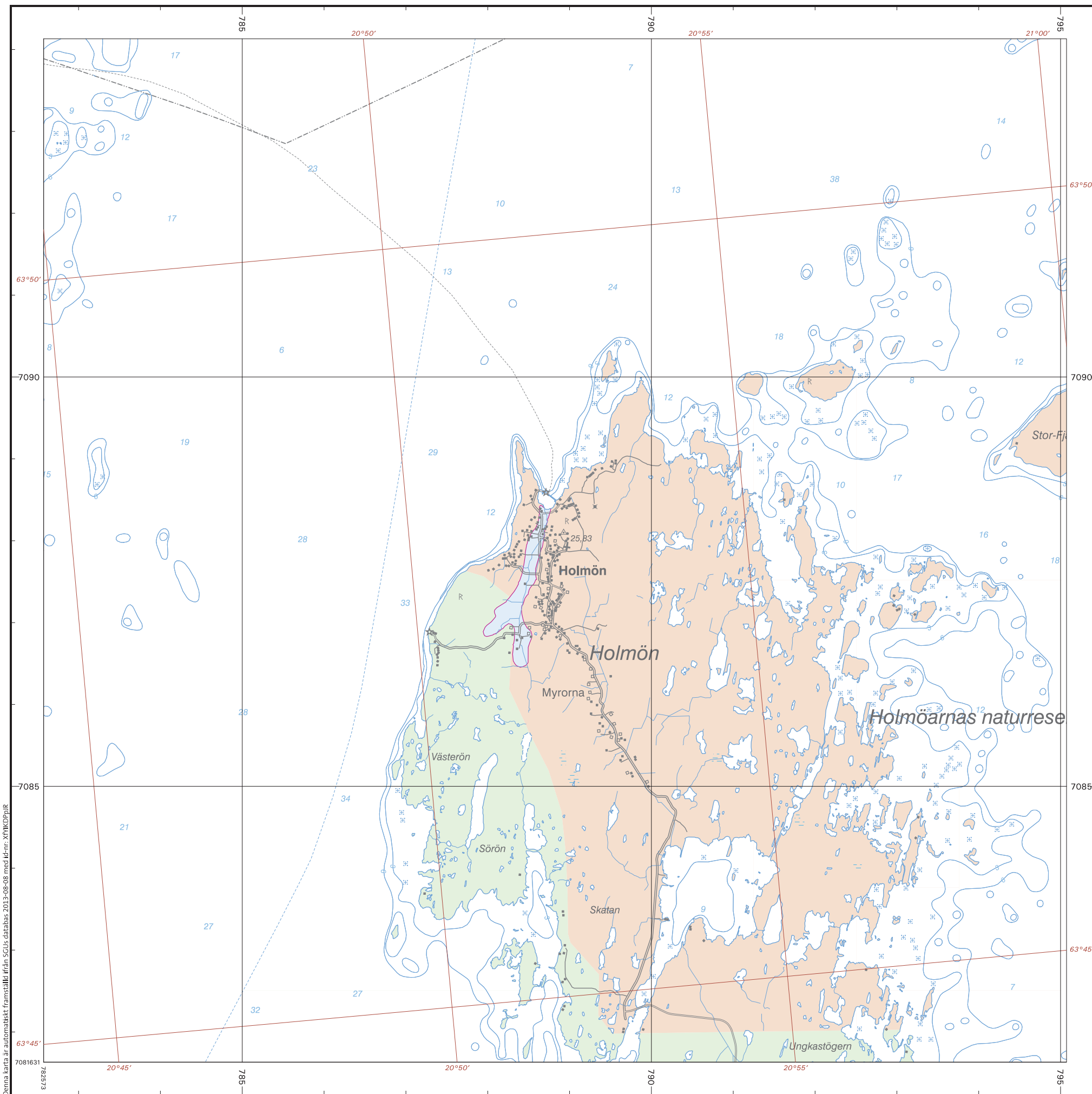
Huvudkontor:
Box 670
751 28 Uppsala
Tel: 018-17 90 00
E-post: kundservice@sgu.se
www.sgu.se

0 2 4 6 8 10 km

Skala 1:100 000

Topografiskt underlag: Ur GSD-Terrängkartan
© Lantmäteriet. MS2009/08799

Rutnät i svart anger koordinater i SWEREF 99 TM.
Gradnätet i brunt anger latitud och longitud i referenssystemet SWEREF 99.

Grundvattenkarta

1:50 000

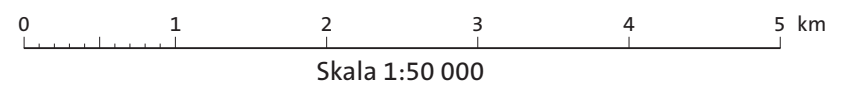

Grundvattenkartan visar en generaliserad bild av grundvattnet, dvs. utbredningen av grundvattenmagasin och uttagbara mängder i dessa och i berggrunden. Grundvattnets flödesriktningar och vattendelare visas också. SGUs jordarts- och berggrundskartor har använts som underlag och har kompletterats med studier av arkivmaterial, tidigare undersökningar, mätningar av grundvattennivåer, källinventering, borrningar, drivning av grundvattenrör och vattenprovtagning. Kartans data är anpassad för att visas i skala 1:50 000. Informationen finns lagrad i SGUs databas. Den innehåller dessutom detaljerad information som inte kan visas på kartan om exempelvis lagerföljder, vattenanalyser och grundvattennivåer. Data kan beställas från SGU.

- GRUNDTVATTENFÖRHÅLLANDEN I JORDLAGREN**
 Sand och grus, huvudsakligen isälsavlagringar
- Grundvattenmagasin
 - Uttagsmöjligheter 1 - 5 l/s
- Sand- och gruslager under finkorniga sediment
- Tätande lager, uttagsmöjligheter enligt färgskala ovan
- ORGANISKA JORDARTER**
- Mosse, kärr, gyttja, utgör ofta utströmningsområde för grundvattnet
- GRUNDTVATTENFÖRHÅLLANDEN I BERGGRUNDEN**
 Urberg
- Uttagsmöjligheter 2 000 - 6 000 l/h
 - Uttagsmöjligheter 600 - 2 000 l/h
 - Uttagsmöjligheter 200 - 600 l/h
 - Uttagsmöjligheter 0 - 200 l/h
- ÖVRIGA BETECKNINGAR**

Denna karta är automatiskt framställd från SGUs databas 2013-08-08 med id-nr: X7MKD7PJR

© Sveriges geologiska undersökning (SGU)

Huvudkontor:
 Box 670
 751 28 Uppsala
 Tel: 018-17 90 00
 E-post: kundservice@sgu.se
 www.sgu.se

Topografiskt underlag: Ur GSD-Terrängkartan
 © Lantmäteriet. MS2009/08799

Rutnät i svart anger koordinater i SWEREF 99 TM.
 Gradnätet i brunt anger latitud och longitud i referenssystemet SWEREF 99.

ANALYS Jordprov

Sidan 1 av 1

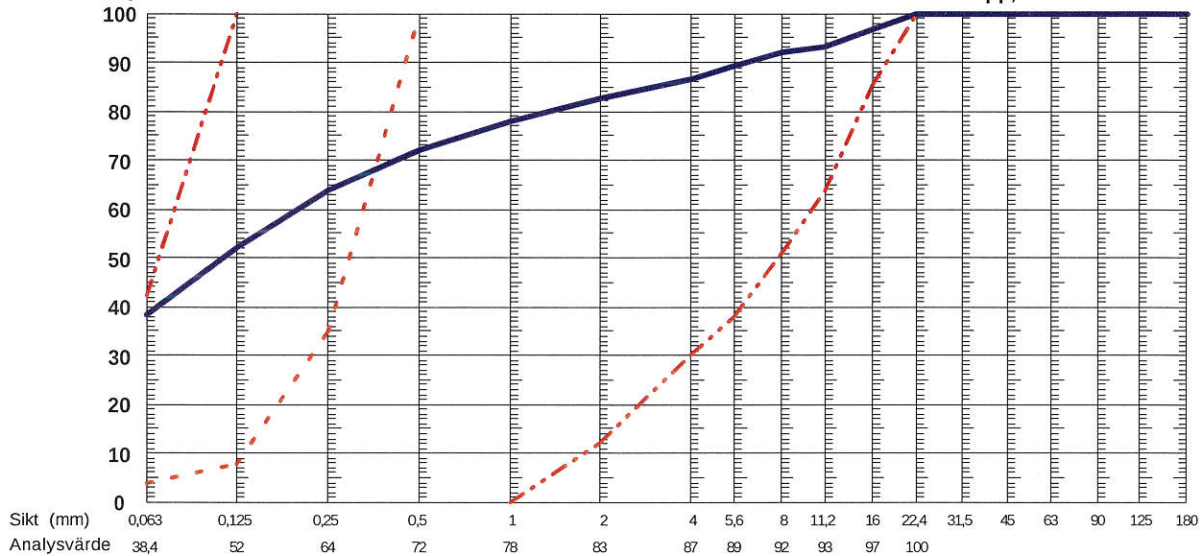
Beställare Bengt Krisandersson	Provtagningsdatum 2014-01-22 Ankomstdatum 2014-01-22	Analys start 2014-01-23 Analys slut 2014-01-23
Produkt Jordprov Leverantör	Referens nr	Id-nummer
Entreprenör	Provtagningsplats	
Objekt	Provtagare	
	Märkning Norr	

KORNSTORLEKSFÖRDELNING - SS-EN 933-1/A1:05

Passerad mängd, vikt-%

Gränslinje

Infiltration enl. Planera för avlopp, Umeå kommun

Provresultat	Medel- värde	Recept	Notering
Kommentar SS-EN 933-1 Kornstorleksfördelning Tvättning och siktning			Korn > 22,4 mm sorterades bort före analys av kornstorleksfördelning. Andel korn > 22,4 mm (andel i vikt-% av laboratorieprovets vikt): 1% Provtagningsdatum saknas. Ankomstdatum anges på rapporten som provtagningsdatum. Ort och datum UMEÅ 2014-01-23
Provresultatet avser endast till laboratoriet inkommit prov. (EA) = Ej ackrediterad metod. (E) = Enkelprov. Denna rapport får endast återges i sin helhet. Kundbilaga Mätosäkerhet finns på www.ncc.se/sv/material-och-service/vaglaboratorier			Annica Jonsson, Laborant Digitalt utfärdad signatur

ANALYS Jordprov

Sidan 1 av 1

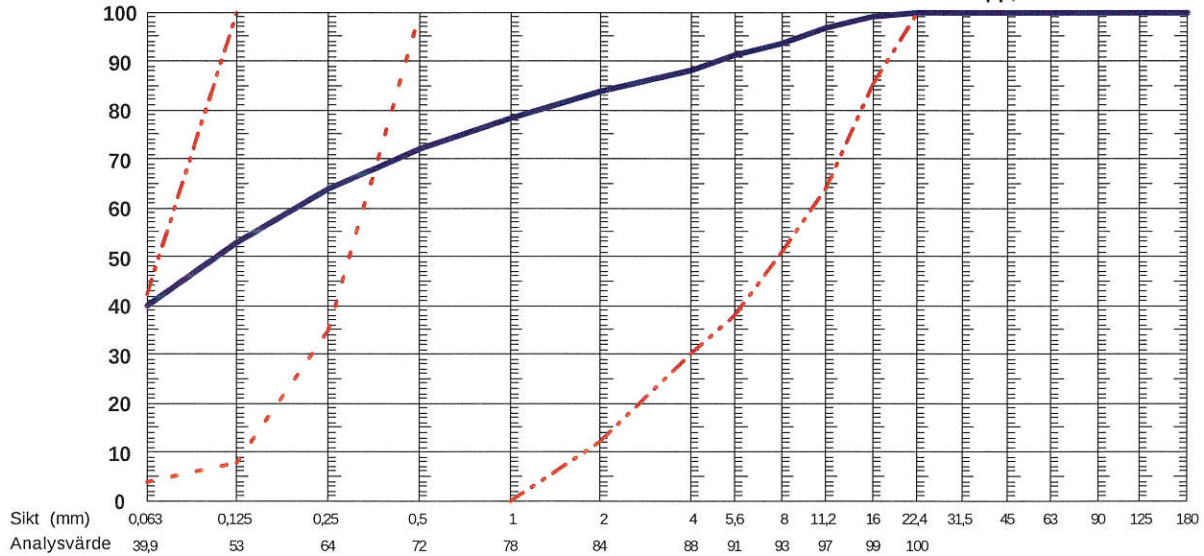
Beställare Bengt Krisandersson	Provtagningsdatum 2014-01-22	Analys start 2014-01-23
	Ankomstdatum 2014-01-22	Analys slut 2014-01-23
Produkt Jordprov	Referens nr	Id-nummer
Leverantör	Provtagningsplats	
Entreprenör	Provtagare	
Objekt	Märkning Söder	

KORNSTORLEKSFÖRDELNING - SS-EN 933-1/A1:05

Passerad mängd, vikt-%

Gränslinje

Infiltration enl. Planera för avlopp, Umeå kommun

Provresultat	Medel- värde	Recept	Notering
Kommentar			
SS-EN 933-1 Kornstorleksfördelning Tvättning och siktning			Korn > 22,4 mm sorterades bort före analys av kornstorleksfördelning. Andel korn > 22,4 mm (andel i vikt-% av laboratorieprovets vikt): 3% Provtagningsdatum saknas. Ankomstdatum anges på rapporten som provtagningsdatum. Ort och datum UMEÅ 2014-01-23
Provresultatet avser endast till laboratoriet inkommit prov. (EA) = Ej ackrediterad metod. (E) = Enkelprov. Denna rapport får endast återges i sin helhet. Kundbilaga Mätosäkerhet finns på www.ncc.se/sv/material-och-service/vaglaboratorier			Annica Jonsson, Laborant Digitalt utfärdad signatur

Bengt Krisandersson

-
- -Rapport Nr
21664845 - 001Rapport
utfärdad av ackrediterat laboratorium

Sida 1(2)

Information om prov och provtagning

Provtyp	Dricksvatten för enskild förbrukning		
Provtagningsdatum	2016-05-11 - 07:00	Temperatur vid ankomst	6 °C
Temperatur vid provtagning	4.0 °C	Ankomsttidpunkt	2016-05-11 - 14:30
Provtagningsplats	Holmön Hål 1	Ansättningsdatum	2016-05-11
Provtagare	Brunnsborrarna	Kommunnamn	Umeå
Övriga uppgifter	-		
Fastighetsbeteckning	Umeå Holmön 3:7		
Provmärkning	Krisandersson, Bengt, Umeå Holmön 3:7, 657311042		

Analysresultat

Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN ISO 6222:1999	Odlingsbara mikroorganismer 22°C 3d	<10	cfu/ml	
SS-EN 9308-2:2014	Koliforma bakterier 35°C	<1	cfu/100ml	
SS-EN 9308-2:2014	E coli	<1	cfu/100ml	
SS-EN ISO 10304-1:2009	Fluorid, F	1.1	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitratkväve, NO ₃ -N	<0.50	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitrat, NO ₃	<2.2	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Klorid, Cl	38	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Sulfat, SO ₄	10	mg/l	20 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Aluminium, Al (1)	12	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Antimon, Sb (1)	<0.1	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Arsenik, As (1)	1.3	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Bly, Pb (1)	0.033	µg/l	20-25 %
Beräkнад	Hårdhet tyska grader	2.5	°dH	
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Järn, Fe	0.40	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Kadmium, Cd (1)	<0.01	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalcium, Ca	11	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalium, K	7.4	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Koppar, Cu	<0.010	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Krom tot, Cr (1)	0.53	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Magnesium, Mg	3.9	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Mangan, Mn	0.090	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Natrium, Na	100	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Nickel, Ni (1)	0.28	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Selen, Se (1)	<1.0	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Uran, U (1)	0.084	µg/l	20-25 %
ISO 7027:1999	Turbiditet	0.70	FNU	10-20 %
SLV 900101, mod.	Lukt	Svag		
SLV 900101, mod.	Lukt, art	Obestämd		
SS-EN ISO 7887:2012 C mod. (420 nm)	Färgtal	50	mg/l Pt	15-20 %
fd. SS 02 81 18 utg 1	Kemisk syreförbrukning COD-Mn	7.6	mg/l	15-20 %
-	Temperatur, pH-mätning	22.2	°C	
SS-EN ISO 10523:2012 utg. 1	pH	7.9		0.2 enheter

Bengt Krisandersson
-
- -Rapport Nr
21664845 - 001Rapport Sida 2(2)
utfärdad av ackrediterat laboratorium**Analysresultat**

Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN 27888-1	Konduktivitet 25°C	51	mS/m	7-10 %
SS-EN ISO 9963-2, utg 1	Alkalinitet, HCO ₃	240	mg/l	10 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammoniumkväve, NH ₄ -N	0.91	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammonium, NH ₄	1.2	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitritkväve, NO ₂ -N	<0.001	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitrit, NO ₂	<0.003	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfatfosfor, PO ₄ -P	1.3	mg/l	20-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfat, PO ₄	3.5	mg/l	20-50 %
SSI rapport 93-13	Radon, Rn (1)	100	Bq/l	15 %

(1) Analys/undersökning utförd av ALcontrol Linköping

*Mätosäkerhet beräknad med täckningsfaktor k=2. I intervall avser det högre talet halt nära rapportgräns. För mikrobiologiska analyser kan den fås på begäran***Bedömning och kommentarer:**

21664845-001

TJÄNLIGT MED ANMÄRKNING

Kommentarer:

Vattnet bedömdes som tjänligt med anmärkning ur kemisk synpunkt p.g.a.

- . Ammonium
- . Fosfat
- . Färg
- . Natrium

Fluoridhalten har kariesförebyggande effekt.

Bedömning är utförd i enlighet med "Livsmedelsverkets råd om enskild dricksvattenförsörjning". Bedömningen avser endast utförda analyser med riktvärde enligt Livsmedelsverkets råd. Mer information om bedömningsgränser finns på www.alcontrol.se

Umeå, 2016-05-20

Kopia sänds till:
mhn@umea.seThomas Sundén
Analysansvarig

Bengt Krisandersson

Uppdragsgivare
Privatportalen-
- -Rapport Nr
21669362 - 001Rapport
utfärdad av ackrediterat laboratorium

Sida 1(2)

Information om prov och provtagning

Provtyp	Dricksvatten för enskild förbrukning		
Provtagningsdatum	2016-06-02 - 08:00	Temperatur vid ankomst	7 °C
Temperatur vid provtagning	18.0 °C	Ankomsttidpunkt	2016-06-02 - 10:10
Provtagningsplats	Holmön, Hål 2	Ansättningsdatum	2016-06-02
Provtagare	Jörgen Sjöberg		
Övriga uppgifter	-		
Provmärkning	Krisandersson, Bengt, Umeå Holmön 3:7, 122774060		

Analysresultat

Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN ISO 6222:1999	Odlingsbara mikroorganismer 22°C 3d	220	cfu/ml	
SS-EN 9308-2:2014	Koliforma bakterier 35°C	<1	cfu/100ml	
SS-EN 9308-2:2014	E coli	<1	cfu/100ml	
SS-EN ISO 10304-1:2009	Fluorid, F	0.57	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitratkväve, NO3-N	<0.50	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitrat, NO3	<2.2	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Klorid, Cl	8.8	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Sulfat, SO4	24	mg/l	20 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Aluminium, Al (1)	51	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Antimon, Sb (1)	<0.1	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Arsenik, As (1)	2.6	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Bly, Pb (1)	0.075	µg/l	20-25 %
Beräknad	Hårdhet tyska grader	2.4	°dH	
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Järn, Fe	6.3	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Kadmium, Cd (1)	<0.01	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalcium, Ca	11	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalium, K	4.8	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Koppar, Cu	<0.010	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Krom tot, Cr (1)	0.82	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Magnesium, Mg	3.8	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Mangan, Mn	0.19	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Natrium, Na	42	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Nickel, Ni (1)	1.5	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Selen, Se (1)	<1.0	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Uran, U (1)	0.18	µg/l	20-25 %
ISO 7027:1999	Turbiditet	3.6	FNU	10-20 %
SLV 900101, mod.	Lukt	Svag		
SLV 900101, mod.	Lukt, art	Obestämd		
SS-EN ISO 7887:2012 C mod. (420 nm)	Färgtal	210	mg/l Pt	15-20 %
fd. SS 02 81 18 utg 1	Kemisk syreförbrukning COD-Mn	6.4	mg/l	15-20 %
-	Temperatur, pH-mätning	22.6	°C	
SS-EN ISO 10523:2012 utg. 1	pH	7.1		0.2 enheter
SS-EN 27888-1	Konduktivitet 25°C	28	mS/m	7-10 %

(forts.)

Denna rapport får endast återges i sin helhet, om inte utfärdande laboratorium i förväg skriftligen godkänt annat.

Bengt Krisandersson

-
- -Rapport Nr
21669362 - 001Rapport Sida 2(2)
utfärdad av ackrediterat laboratorium**Analysresultat**

Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN ISO 9963-2, utg 1	Alkalinitet, HCO ₃	130	mg/l	10 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammoniumkväve, NH ₄ -N	0.12	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammonium, NH ₄	0.16	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitritkväve, NO ₂ -N	<0.001	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitrit, NO ₂	<0.003	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfatfosfor, PO ₄ -P	0.29	mg/l	20-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfat, PO ₄	0.81	mg/l	20-50 %

(1) Analys/undersökning utförd av ALcontrol Linköping

Mätosäkerhet beräknad med täckningsfaktor k=2. I intervall avser det högre talet halt nära rapportgräns. För mikrobiologiska analyser kan den fås på begäran

Bedömning och kommentarer:

21669362-001

TJÄNLIGT MED ANMÄRKNING

Kommentarer:

Vattnet bedömdes som tjänligt med anmärkning ur kemisk synpunkt p.g.a.

- . Fosfat
- . Färg
- . Järn
- . Turbiditet

Fluoridhalten ger ett begränsat kariesskydd.

Bedömning är utförd i enlighet med "Livsmedelsverkets råd om enskild dricksvattenförsörjning". Bedömningen avser endast utförda analyser med riktvärde enligt Livsmedelsverkets råd. Mer information om bedömningsgränser finns på www.alcontrol.se

Umeå, 2016-06-15

Thomas Sundén
Analysansvarig

Bengt Krisandersson

-
- -Rapport Nr
21664844 - 001Rapport
utfärdad av ackrediterat laboratorium

Sida 1(2)

Information om prov och provtagning

Provtyp	Dricksvatten för enskild förbrukning		
Provtagningsdatum	2016-05-11 - 07:30	Temperatur vid ankomst	6 °C
Temperatur vid provtagning	4.0 °C	Ankomsttidpunkt	2016-05-11 - 14:30
Provtagningsplats	Holmön Hål 3	Ansättningsdatum	2016-05-11
Provtagare	Brunnsborrarna	Kommunnamn	Umeå
Övriga uppgifter	-		
Fastighetsbeteckning	Umeå Holmön 3:7		
Provmärkning	Krisandersson, Bengt, Umeå Holmön 3:7, 657311042		

Analysresultat

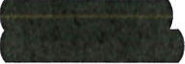
Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN ISO 6222:1999	Odlingsbara mikroorganismer 22°C 3d	>3000	cfu/ml	
SS-EN 9308-2:2014	Koliforma bakterier 35°C	<1	cfu/100ml	
SS-EN 9308-2:2014	E coli	<1	cfu/100ml	
SS-EN ISO 10304-1:2009	Fluorid, F	0.47	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitratkväve, NO3-N	<0.50	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitrat, NO3	<2.2	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Klorid, Cl	6.3	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Sulfat, SO4	26	mg/l	20 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Aluminium, Al (1)	300	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Antimon, Sb (1)	0.17	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Arsenik, As (1)	4.1	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Bly, Pb (1)	1.2	µg/l	20-25 %
Beräkнад	Hårdhet tyska grader	3.3	°dH	
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Järn, Fe	9.7	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Kadmium, Cd (1)	0.016	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalcium, Ca	17	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalium, K	5.3	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Koppar, Cu	0.052	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Krom tot, Cr (1)	37	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Magnesium, Mg	4.1	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Mangan, Mn	0.27	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Natrium, Na	26	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Nickel, Ni (1)	25	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Selen, Se (1)	<1.0	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Uran, U (1)	0.54	µg/l	20-25 %
ISO 7027:1999	Turbiditet	46	FNU	10-20 %
SLV 900101, mod.	Lukt	Svag		
SLV 900101, mod.	Lukt, art	Jord		
SS-EN ISO 7887:2012 C mod. (420 nm)	Färgtal	>500	mg/l Pt	15-20 %
fd. SS 02 81 18 utg 1	Kemisk syreförbrukning COD-Mn	4.1	mg/l	15-20 %
-	Temperatur, pH-mätning	22.4	°C	
SS-EN ISO 10523:2012 utg. 1	pH	7.1		0.2 enheter

(forts.)

Denna rapport får endast återges i sin helhet, om inte utfärdande laboratorium i förväg skriftligen godkänt annat.

Bengt Krisandersson

-
- -Rapport Nr
21664844 - 001Rapport
utfärdad av ackrediterat laboratorium

Sida 2(2)

Analysresultat

Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN 27888-1	Konduktivitet 25°C	24	mS/m	7-10 %
SS-EN ISO 9963-2, utg 1	Alkalinitet, HCO ₃	110	mg/l	10 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammoniumkväve, NH ₄ -N	0.12	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammonium, NH ₄	0.16	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitritkväve, NO ₂ -N	0.002	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitrit, NO ₂	0.007	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfatfosfor, PO ₄ -P	0.14	mg/l	20-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfat, PO ₄	0.40	mg/l	20-50 %
SSI rapport 93-13	Radon, Rn (1)	39	Bq/l	15 %

(1) Analys/undersökning utförd av ALcontrol Linköping

Mätosäkerhet beräknad med täckningsfaktor k=2. I intervall avser det högre talet halt nära rapportgräns. För mikrobiologiska analyser kan den fås på begäran

Bedömning och kommentarer:

21664844-001 OTJÄNLIGT

Kommentarer: Vattnet bedömdes som otjänligt ur kemisk synpunkt p.g.a.

- Nickel

Vattnet bedömdes som tjänligt med anmärkning ur mikrobiologisk synpunkt p.g.a.

- Antalet mikroorganismer

Vattnet bedömdes som tjänligt med anmärkning ur kemisk synpunkt p.g.a.

- Färg
- Järn
- Turbiditet

Fluoridhalten ger ett begränsat kariesskydd.

Bedömning är utförd i enlighet med "Livsmedelsverkets råd om enskild dricksvattenförsörjning". Bedömningen avser endast utförda analyser med riktvärde enligt Livsmedelsverkets råd. Mer information om bedömningsgränser finns på www.alcontrol.se

Umeå, 2016-05-20

Kopia sänds till:

mhn@umea.se

Thomas Sundén
Analysansvarig

Bengt Krisandersson

Uppdragsgivare
Privatportalen-
- -Rapport Nr
21669363 - 001Rapport
utfärdad av ackrediterat laboratorium

Sida 1(2)

Information om prov och provtagning

Provtyp	Dricksvatten för enskild förbrukning		
Provtagningsdatum	2016-06-02 - 08:00	Temperatur vid ankomst	7 °C
Temperatur vid provtagning	18.0 °C	Ankomsttidpunkt	2016-06-02 - 10:10
Provtagningsplats	Holmön Hål 3,2	Ansättningsdatum	2016-06-02
Provtagare	Jörgen Sjöberg		
Övriga uppgifter	-		
Provmärkning	Krisandersson, Bengt, Umeå Holmön 3:7, 373754821		

Analysresultat

Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN ISO 6222:1999	Odlingsbara mikroorganismer 22°C 3d	>3000	cfu/ml	
SS-EN 9308-2:2014	Koliforma bakterier 35°C	<1	cfu/100ml	
SS-EN 9308-2:2014	E coli	<1	cfu/100ml	
SS-EN ISO 10304-1:2009	Fluorid, F	0.46	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitratkväve, NO3-N	<0.50	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Nitrat, NO3	<2.2	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Klorid, Cl	8.3	mg/l	20 %
SS-EN ISO 10304-1:2009	Sulfat, SO4	25	mg/l	20 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Aluminium, Al (1)	980	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Antimon, Sb (1)	<0.1	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Arsenik, As (1)	3.1	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Bly, Pb (1)	2.0	µg/l	20-25 %
Beräkнад	Hårdhet tyska grader	2.7	°dH	
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Järn, Fe	6.8	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Kadmium, Cd (1)	0.028	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalcium, Ca	12	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Kalium, K	5.1	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Koppar, Cu	<0.010	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Krom tot, Cr (1)	4.5	µg/l	20-30 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Magnesium, Mg	4.0	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Mangan, Mn	0.19	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 11885:2009 utg. 2	Natrium, Na	42	mg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Nickel, Ni (1)	4.1	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Selen, Se (1)	<1.0	µg/l	20-25 %
SS-EN ISO 17294-2:2005	Uran, U (1)	1.3	µg/l	20-25 %
ISO 7027:1999	Turbiditet	44	FNU	10-20 %
SLV 900101, mod.	Lukt	Ingen		
SLV 900101, mod.	Lukt, art	-		
SS-EN ISO 7887:2012 C mod. (420 nm)	Färgtal	400	mg/l Pt	15-20 %
fd. SS 02 81 18 utg 1	Kemisk syreförbrukning COD-Mn	6.5	mg/l	15-20 %
-	Temperatur, pH-mätning	22.5	°C	
SS-EN ISO 10523:2012 utg. 1	pH	7.3		0.2 enheter
SS-EN 27888-1	Konduktivitet 25°C	28	mS/m	7-10 %

(forts.)

Denna rapport får endast återges i sin helhet, om inte utfärdande laboratorium i förväg skriftligen godkänt annat.

Bengt Krisandersson

-
- -Rapport Nr
21669363 - 001Rapport
utfärdad av ackrediterat laboratorium

Sida 2(2)

Analysresultat

Metodbeteckning	Analys/Undersökning av	Resultat	Enhet	Mätosäkerhet
SS-EN ISO 9963-2, utg 1	Alkalinitet, HCO ₃	130	mg/l	10 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammoniumkväve, NH ₄ -N	0.19	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 11732:2005	Ammonium, NH ₄	0.24	mg/l	15-60 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitritkväve, NO ₂ -N	0.012	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 13395:1996	Nitrit, NO ₂	0.038	mg/l	15-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfatfosfor, PO ₄ -P	0.33	mg/l	20-50 %
SS-EN ISO 15681-2:2005	Fosfat, PO ₄	0.92	mg/l	20-50 %

(1) Analys/undersökning utförd av ALcontrol Linköping

Mätosäkerhet beräknad med täckningsfaktor k=2. I intervall avser det högre talet halt nära rapportgräns. För mikrobiologiska analyser kan den fås på begäran

Bedömning och kommentarer:

21669363-001 TJÄNLIGT MED ANMÄRKNING

Kommentarer: Vattnet bedömdes som tjänligt med anmärkning ur mikrobiologisk synpunkt p.g.a.

- Antalet mikroorganismer

Vattnet bedömdes som tjänligt med anmärkning ur kemisk synpunkt p.g.a.

- Aluminium
- Fosfat
- Färg
- Järn
- Turbiditet

Fluoridhalten ger ett begränsat karieskydd.

Bedömning är utförd i enlighet med "Livsmedelsverkets råd om enskild dricksvattenförsörjning". Bedömningen avser endast utförda analyser med riktvärde enligt Livsmedelsverkets råd. Mer information om bedömningsgränser finns på www.alcontrol.se

Umeå, 2016-06-15

Thomas Sundén
Analysansvarig

Diariennr: KS-2017/00172

Översyn vindkraft i Umeå kommun 2016

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna och anta rapporten *Översyn vindkraft 2016* som kompletterande kunskaps-/planeringsunderlag till Tematiskt tillägg för *Vindkraft i Umeåregionen*.

Ärendebeskrivning

Ett tematiskt tillägg till översiktsplanen gällande vindkraft i Umeåregionen antogs 2010. Tillägget innehåller bl.a. generella riktlinjer och utpekade områden som kan vara lämpliga för utbyggnad av vindkraft. Sedan tillägget togs fram har teknikutvecklingen gjort att verken är högre och därmed är influensområdet från dessa större. För att få handledning i hur dessa ökade influensområden påverkar människor, landskapsbild och natur och hur vindkraftetableringar ska bedömas har en översyn av tillägget gjorts.

Översynen har gjorts i tre faser:

Fas 1: Planförutsättningar på sidorna 73-78 i tillägget har aktualiserats med ny kunskap om:

- utbyggnad, energiproduktion och planerade vindkraftanläggningar
- vindkraftens ekonomi och teknikutveckling för vindkraftsanläggningar, följdverksamheter och skyddsåtgärder
- vindkraftens påverkan på människor, natur och rennäringen
- miljömål och praxis i prövning av vindkraftsanläggningar, exempelvis i tillämpningen av artskyddsförordningen.

Fas 2: Riktlinjer och områdesavgränsningar på sidorna 11 – 13 i tillägget har setts över och förslag på aktualiserade riktlinjer och en aktualiserad geografisk analys, som visar att ytterligare områden i kommunen kan bli aktuella att peka ut för vindkraftsutbyggnad, har tagits fram.

Fas 3: De områden för vindkraft som pekades ut år 2010 har granskats med de uppdaterade riktlinjerna och möjliga konflikter mellan områdena och bebyggelse, planer och andra allmänna skyddsintressen har identifierats.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2017/00172

Resultatet av granskningen visas i följande tabeller:

Vindkraftsområde (Tillägget 2010)	Förslag efter granskning (Översyn 2016)
Hästkälen	Tas bort pga vindkriteriet.
Höglundakälen	Reduceras något i väster pga vindkriteriet.
Hörneå	Ev utökning i norr pga vindkriteriet.
Ivarsboda	Anpassas till tillståndsgiven anläggning.
Loberget	Anpassas till tillståndsgiven anläggning.
Sävarberg	Anpassas till tillståndsgiven anläggning.
Västamarken	Kvarstår oförändrat.
Ängersjö- Bjännberg	Kvarstår oförändrat.

Utredningsområde (Tillägget 2010)	Förslag efter granskning (Översyn 2016)
Holmöarna	Tas bort som utredningsområde. Delar ev möjliga som vindkraftsområden.
Petlandsskär	Kvarstår som utredningsområde. Reduceras i norr, utökas i sydost.
Holmsund	Kvarstår.
Dåvamyran	Kvarstår.

Översynens genomförande har skett i samråd med Övergripande planering och Miljö- och hälsoskydd.

Beslutsunderlag

Bilaga 1, Översyn vindkraft 2016

Beredningsansvariga

Elin Pietroni
Katharina Radloff

Beslutet ska skickas till

Övergripande planering

Johan Gammelgård
Tillväxtdirektör

§ 32

Diarienum: KS-2017/00172

Översyn vindkraft i Umeå kommun 2016

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna och anta rapporten *Översyn vindkraft 2016* som kompletterande kunskaps-/planeringsunderlag till Tematiskt tillägg för *Vindkraft i Umeåregionen*.

Ärendebeskrivning

Ett tematiskt tillägg till översiktsplanen gällande vindkraft i Umeåregionen antogs 2010. Tillägget innehåller bl.a. generella riktlinjer och utpekade områden som kan vara lämpliga för utbyggnad av vindkraft. Sedan tillägget togs fram har teknikutvecklingen gjort att verken är högre och därmed är influensområdet från dessa större. För att få handledning i hur dessa ökade influensområden påverkar människor, landskapsbild och natur och hur vindkraftetableringar ska bedömas har en översyn av tillägget gjorts.

Översynen har gjorts i tre faser:

Fas 1: Planförutsättningar på sidorna 73-78 i tillägget har aktualiserats med ny kunskap om:

- utbyggnad, energiproduktion och planerade vindkraftsanläggningar
- vindkraftens ekonomi och teknikutveckling för vindkraftsanläggningar, följdverksamheter och skyddsåtgärder
- vindkraftens påverkan på människor, natur och rennäringen
- miljömål och praxis i prövning av vindkraftsanläggningar, exempelvis i tillämpningen av artskyddsförordningen.

Fas 2: Riktlinjer och områdesavgränsningar på sidorna 11 – 13 i tillägget har setts över och förslag på aktualiserade riktlinjer och en aktualiserad geografisk analys, som visar att ytterligare områden i kommunen kan bli aktuella att peka ut för vindkraftsutbyggnad, har tagits fram.

Fas 3: De områden för vindkraft som pekades ut år 2010 har granskats med de uppdaterade riktlinjerna och möjliga konflikter mellan områdena

och bebyggelse, planer och andra allmänna skyddsintressen har identifierats.

Resultatet av granskningen visas i följande tabeller:

Vindkraftsområde (Tillägget 2010)	Förslag efter granskning (Översyn 2016)
Hästkälen	Tas bort pga vindkriteriet.
Höglundakälen	Reduceras något i väster pga vindkriteriet.
Hörneå	Ev utökning i norr pga vindkriteriet.
Ivarsboda	Anpassas till tillståndsgiven anläggning.
Loberget	Anpassas till tillståndsgiven anläggning.
Sävarberg	Anpassas till tillståndsgiven anläggning.
Västamarken	Kvarstår oförändrat.
Ängersjö- Bjännberg	Kvarstår oförändrat.

Utredningsområde (Tillägget 2010)	Förslag efter granskning (Översyn 2016)
Holmöarna	Tas bort som utredningsområde. Delar ev möjliga som vindkraftsområden.
Petlandsskär	Kvarstår som utredningsområde. Reduceras i norr, utökas i sydost.
Holmsund	Kvarstår.
Dåvamyran	Kvarstår.

Översynens genomförande har skett i samråd med Övergripande planering och Miljö- och hälsoskydd.

Beslutsunderlag

Bilaga 1, Översyn vindkraft 2016

Beredningsansvariga

Elin Pietroni

Katharina Radloff

Näringslivs- och planeringsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och planeringsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Beslutet ska skickas till

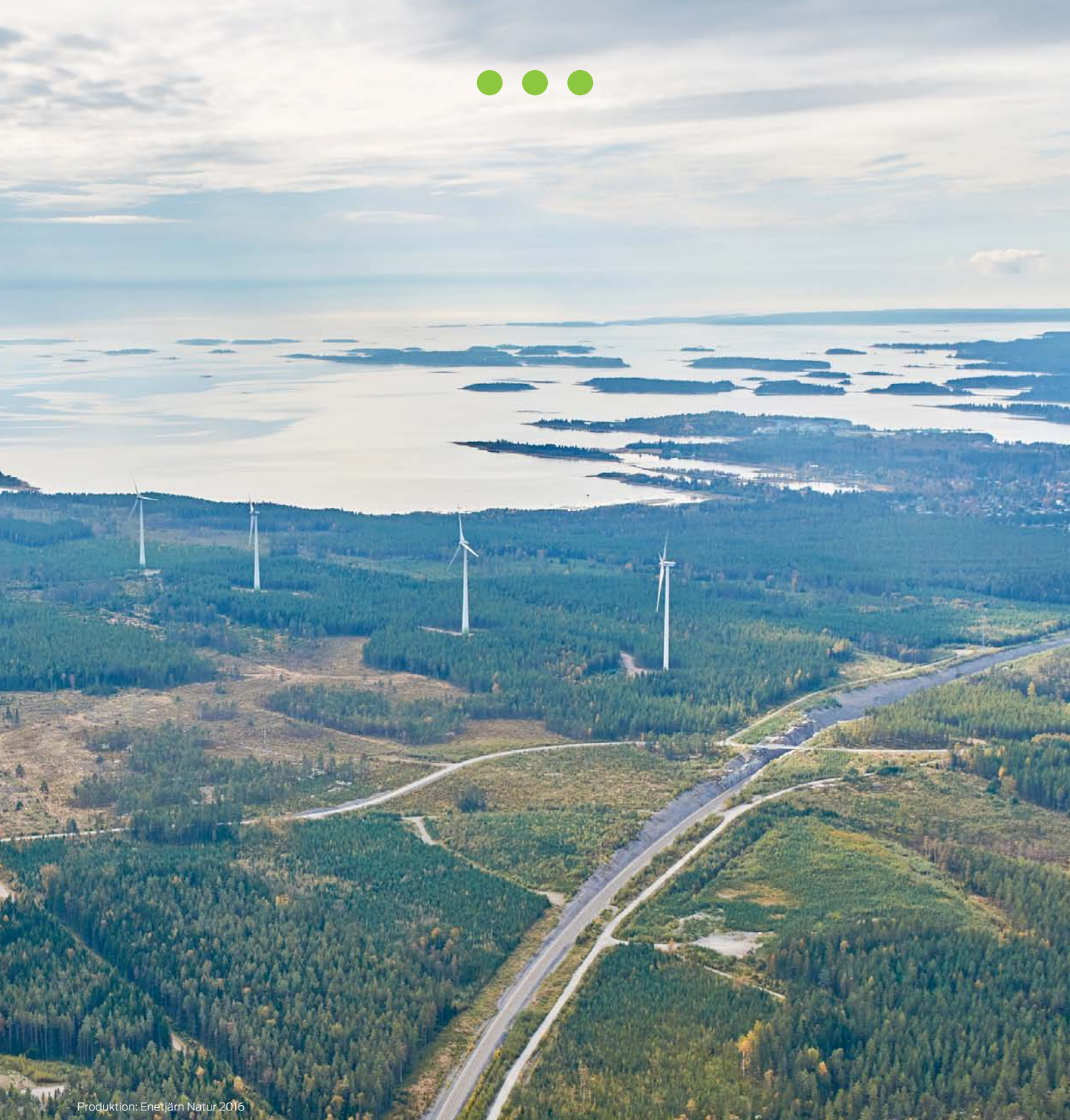
Övergripande planering

Umeå kommun
Näringslivs- och planeringsutskottet

Protokollsutdrag
2017-03-07

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Produktion: Enetjärn Natur 2016

ÖVERSYN VINDKRAFT 2 0 1 6

ÖVERSYN AV FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR VINDKRAFT I UMEÅ KOMMUN

Om dokumentet

Enetjärn Natur AB på uppdrag av Umeå kommun.

Översyn vindkraft 2016 - Översyn av förutsättningarna för vindkraft i Umeå kommun.

2016-12-23

Detta dokument är en extern översyn av Umeå kommuns tillägg till översiktsplanen avseende vindkraft. Översynen inkluderar såväl planeringsförutsättningar som riktlinjer, områdesavgränsningar och konsekvenser.

Från Enetjärn Natur har följande personer medverkat:

Tryggve Sigurdson – projektledare

Carina Emanuelsson – samhällsplanerare

Niklas Lindberg Alseryd - disputerad ekolog

Johanna Ersborg – miljöjurist

Anders Enetjärn – kvalitetsgranskare

Umeå kommun har medverkat i studien genom Sara Wård Edvall, Veronica Grahn, Doris Grellmann, Pernilla Helmersson och Katharina Radloff.

Omslagsfoto: Lars Lindh

Layout: Susan Enetjärn

Samtliga illustrationer och kartor är framtagna av Enetjärn Natur AB om inte annat anges.

Kartmaterial har använts med tillstånd från Lantmäteriet: © Lantmäteriet Medgivande R50171088_140001

Innehåll

1	Bakgrund	4
1.1	Uppdraget från Umeå kommun	4
1.2	Hur översynen gått till	5
2	Planeringsförutsättningar avseende vindkraftens påverkan	8
2.1	Allmänt	8
2.2	Vindkraft i energiförsörjningen.....	9
2.3	Teknik och utformning av vindkraftsanläggningar	11
2.4	Efterbehandling	14
2.5	Markägarfrågor och påverkan på mark.....	14
2.6	Elnätets kapacitet.....	15
2.7	Transporter.....	15
2.8	Luftfart	16
2.9	Påverkan på radar och telekommunikationer	17
2.10	Försvaret	17
2.11	Ljud från vindkraftverk.....	18
2.12	Reflexer och skuggor.....	21
2.13	Visuell påverkan	22
2.14	Naturmiljö generellt	25
2.15	Fåglar.....	26
2.16	Fladdermöss.....	30
2.17	Barriäreffekter på djur och fåglar	32
2.18	Kumulativa effekter.....	33
2.19	Vindkraftverk i havsmiljöer.....	34
2.20	Jakt och fiske.....	38
2.21	Friluftsliv och turism.....	39
2.22	Rennäring.....	40
2.23	Mellankommunala frågor	41
3	Geografiska förutsättningar för vindkraft i kommunen	42
3.1	Vindförhållanden	42
3.2	Riksintresse vindbruk.....	44
3.3	Befintliga och tillståndsgivna vindkraftverk	45
3.4	Bebyggelse och befolkning.....	46
4	Översyn av riktlinjer	47
4.1	Generella riktlinjer vid utbyggnad av vindkraftsområden.....	48
4.2	Riktlinjer för gårdsverk.....	52
4.3	Specifika riktlinjer avseende vissa konkurrerande intressen	53
4.4	Förslag till riktlinjer	57
5	Områden för vindkraft i Umeå kommun.....	61
5.1	Översyn av urvalskriterier.....	61
5.2	Översyn av utpekade områden.....	63
5.3	Hästkälen.....	64
5.4	Höglundakälen.....	66
5.5	Hörneå.....	68
5.6	Ivarsboda	70
5.7	Loberget	72
5.8	Sävarberg.....	74
5.9	Västamarken.....	76
5.10	Ängersjö-Bjännberg	78
5.11	Utredningsområdet Holmöarna	80
5.12	Utredningsområdet Petlandsskär	82
5.13	Utredningsområdet Holmsunds hamn.....	82
5.14	Utredningsområdet Dävamyran.....	82
5.15	Nya områden	84
6	Slutsatser och rekommendationer för fortsatt arbete.....	86
7	Källförteckning.....	87

1 Bakgrund

1.1 Uppdraget från Umeå kommun

Umeå kommun tog tillsammans med övriga kommuner i Umeåregionen fram ett tillägg till sina översiktsplaner gällande vindkraft under 2010. Tillägget innehåller bl.a. generella riktlinjer och utpekade områden som kan vara lämpliga för utbyggnad av vindkraft.

Sedan tillägget togs fram har teknikutvecklingen gjort att de vindkraftverk som planeras nu är högre och därmed blir influensområdet från dessa också större.

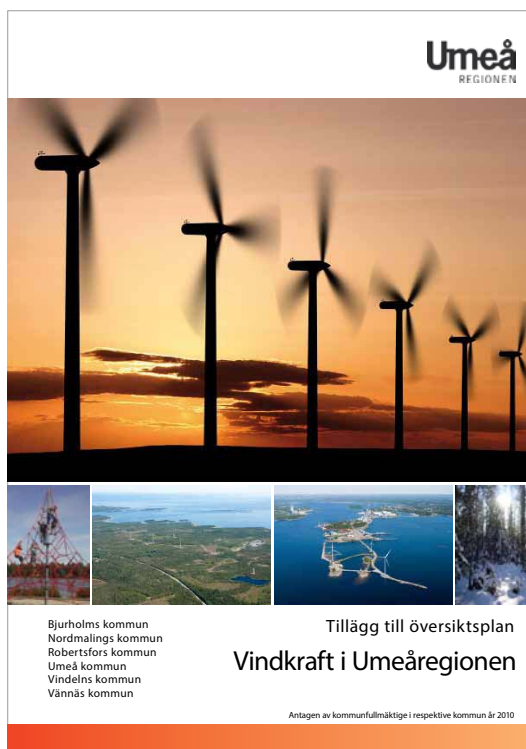
Kommunen har beställt denna utredning för att få handledning i hur dessa ökade influensområden påverkar människor och natur och hur vindkraftsetableringar ska bedömas.

Uppdraget är att:

- uppdatera de generella riktlinjerna (på sidorna 11-13 i tillägget till översiktsplanen),
- uppdatera planförutsättningar (på sidorna 73 ff i tillägget till översiktsplanen), samt
- analysera om utpekade områden i Umeå kommun är i konflikt med de aktualiserade riktlinjerna.

Uppdraget ska ge svar på hur högre och större verk påverkar människor, landskap, djur och natur. I rapporten ska konsekvenser gällande t.ex.: buller (hög- och lågfrekvent), rörliga skuggor, hinderbelysning, visuell upplevelse, påverkan på fåglar och fladdermöss belysas.

Resultatet ska vara ett tydligt beslutsunderlag inför kommunens handläggning och politiska beslut avseende framtida och förändrade vindkraftsetableringar.

Figur 1 Det gällande tillägget till översiktsplan avseende vindkraft (Umeå kommun 2010) kallas genomgående för "tillägget" i detta dokument.

1.2 Hur översynen gått till

Uppdraget har delats in i tre huvudsakliga faser enligt nedan:

Fas 1: Aktualisering av planförutsättningar

I denna del av uppdraget har vi gjort en översyn av planförutsättningarna på sid 73-85 i tillägget. Detta innebär att vi gått igenom texter, kartor och figurer avseende sådant som har förändrats sedan tillägget togs fram och gjort nödvändiga revideringar avseende:

- Utbyggnad, energiproduktion och planerade vindkraftanläggningar
- Vindkraftens ekonomi
- Teknikutveckling för vindkraftsanläggningar, följdverksamheter och skyddsåtgärder
- Kunskapsutveckling avseende vindkraftens påverkan på människor och natur
- Kunskapsutveckling avseende vindkraftens påverkan på rennäringen
- Miljömål och praxis i prövning av vindkraftsanläggningar, exempelvis i tillämpningen av artskyddsförordningen

Förändringarna har bland annat avsett ljud, hinderbelysning, fåglar, artskydd och rennäring, kumulativa effekter (mer relevant för större vindkraftverk), och utvecklade riktlinjer för fåglar.

Fas 2: Översyn av riktlinjer och områdesavgränsningar

I denna del av uppdraget har vi gjort en översyn av de generella och specifika riktlinjer som finns på sid 11-13 i det tematiska tillägget och rekommendationer för hur riktlinjerna bör aktualiseras.

Några av riktlinjerna innebär inaktuella hänvisningar eller bygger på nationella rekommendationer eller föreskrifter som förändrats sedan 2010. Andra riktlinjer är av sådan karaktär att de kan tas bort med hänvisning till kommande miljöprövning.

Denna del av uppdraget har även innefattat en översyn av urvalskriterierna för utpekade områden och en aktualiserad geografisk analys, för att se om avgränsningarna bör revideras eller om ytterligare områden kan bli aktuella att peka ut.

Fas 3: Konflikter mellan riktlinjer och utpekade områden

Denna del av uppdraget innebär en analys av om de hittills utpekade områdena är i konflikt med de aktualiserade riktlinjerna.

Konflikter mellan utpekade områden och bebyggelse, planer och andra allmänna skyddsintressen görs baserat på de data som samlats in i Fas 1, exempelvis de intressen som redovisas på sid 15 i tillägget och som förändrats sedan 2010.

Påverkan på landskapsbilden dagtid och nattetid analyseras genom en bedömning av landskapsbildens känslighet kring respektive område och i vilken grad högre och större verk förändrar landskapsbilden. Högre vindkraftverk innebär normalt att antalet reduceras, men både rotorblad och hinderbe-

lysning når högre och blir synliga i en större omgivning. Sedan 2010 har Transportstyrelsen genomfört revideringar av sina föreskrifter avseende hindermarkering och detta kommer att beaktas i analysen. Vindkraftbranschen utvärderar tekniska lösningar som kräver dispens från Transportstyrelsens föreskrifter, exempelvis system för att tända hinderbelysningen endast när flyg finns i närheten. Även om sådana dispenser inte ges kommer för vi resonemang kring teknikutvecklingen på området.

Risker avseende iskast från vindkraftverk och säkerhetsavstånd till vägar och järnvägar hänger också samman med möjlig teknikutveckling, där det finns olika tekniska system för att reducera risken för isbildning och nedfallande is. Det finns också exempel på olyckor och bränder i vindkraftverk som lett till ny kunskap avseende lämpliga skyddsavstånd och skyddsåtgärder. De utpekade vindkraftsområdena kommer att analyseras utifrån denna kunskap.

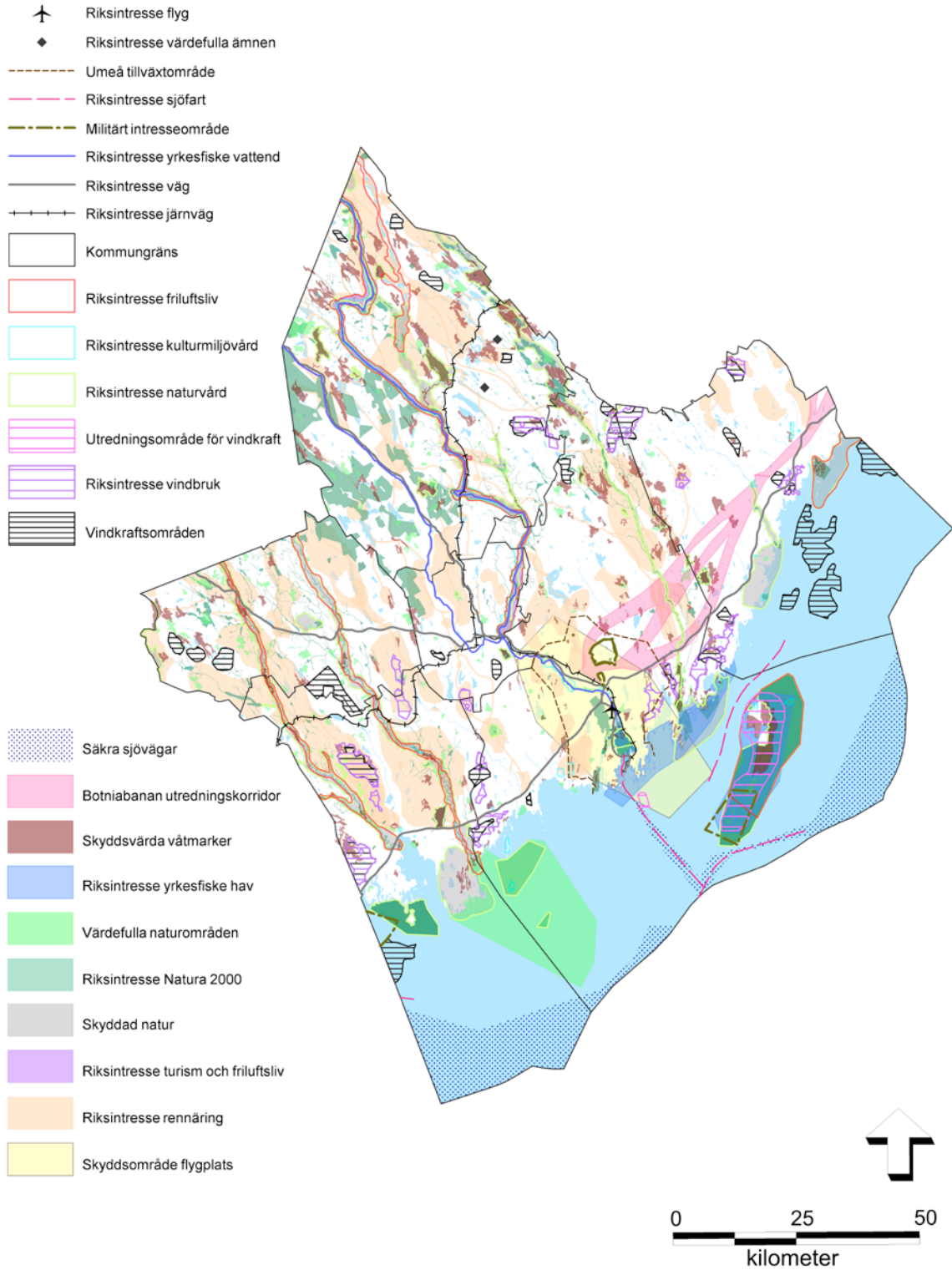
Slutligen innebär större och högre vindkraftverk ökade transportvolymerna till och från de utpekade områdena och kan innebära ökade krav på vägnät, hamnar och nätinfrastuktur. De utpekade områdena analyseras även utifrån dessa aspekter.

I uppdragsbeskrivningen efterfrågas inte ett förslag till ändrad avgränsning av de utpekade vindkraftsområdena och resultatet från denna fas i uppdraget blir därför istället tydliga rekommendationer till kommunen om hur respektive utpekade vindkraftsområde ska ses över. Rekommendationerna kan även innefatta att nya områden identifieras som behöver beaktas i en kommande aktualisering av planen.

Figur 2 Utpekade vindkraftsområden i gällande översiktsplaner för Umeåregionen och Skellefteå kommun. I Umeå kommun redovisas även utredningsområdena Petlandsskär och Holmöarna.

© Umeå kommun, 2010

Figur 3 En översikt av konkurrerande intressen inom Umeåregionen. Karta från det gällande tillägget till översiktsplan. (Umeå kommun, 2010).

2 Planeringsförutsättningar avseende vindkraftens påverkan

I detta avsnitt redovisar vi översynen av de planförutsättningar på sid 73-85 i tillägget som berör vindkraftens påverkan avseende olika miljöaspekter utifrån kunskapsläget hösten 2016. Vi har granskat texter, kartor och figurer avseende sådant som har förändrats sedan tillägget togs fram och gjort nödvändiga aktualiseringar och kompletteringar.

2.1 Allmänt

Tillägget till översiktsplanen har setts över med hänsyn till flera förändringar som skett avseende planeringsförutsättningarna för vindkraft sedan tillägget antogs 2010:

- I en snabbt växande kommun som Umeå förändras markanvändningen snabbt och kommunala, regionala och nationella planeringsunderlag förändras snabbare än i andra kommuner.
- En snabb teknikutveckling och förändringar på energimarknaden (som påverkas av energipolitiska beslut) innebär att vindkraftens tekniska och ekonomiska förutsättningar har förändrats sedan 2010.
- Utbyggnaden av vindkraft har inneburit en generell kunskapsuppbyggnad om vindkraftens konsekvenser på samhälle och miljö. Naturvårdsverket och Energimyndigheten finansierar genom forskningsprogrammet Vindval¹ kunskapsuppbyggnad om vindkraftens påverkan på olika miljöaspekter och ett stort antal rapporter har tagits fram sedan 2010, bl a flera tematiska syntesrapporter. Likaså har en kunskapsuppbyggnad skett inom Nätverket för Vindbruk och genom Vindkraftcentrum och andra aktörer, ofta i samband med tillståndsprovning av vindkraftanläggningar.
- Det har skett en kunskapsuppbyggnad avseende de lokala förutsättningarna i Umeå kommun, exempelvis avseende fåglar, ljud, kulturmiljö och rennäring. Denna kunskapsuppbyggnad har skett både genom den kommunala översiktsplaneringen, men också i samband med planering och uppföljning av vindkraftanläggningar.

Sammantaget har detta föranlett ett behov av att se över avsnittet *Planeringsförutsättningar* i tillägget. I detta avsnitt sammanfattar vi under respektive tema vilken utveckling som skett sedan tillägget antogs och vad som är relevant för översynen av riktlinjerna.

¹ Naturvårdsverket 2016a och Naturvårdsverket 2016b. Även www.vindval.se.

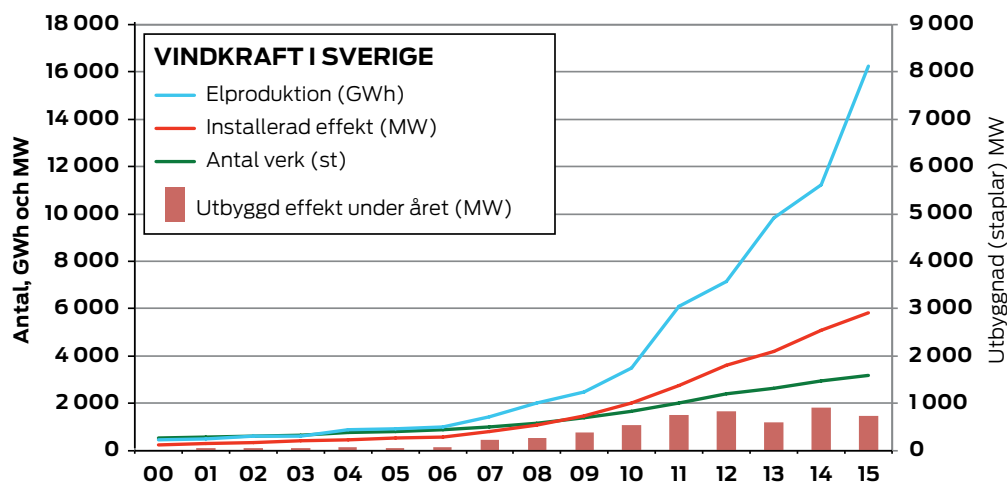
2.2 Vindkraft i energiförsörjningen

Vindkraften bidrar med en allt större andel av elproduktionen i energisystemet. Vindkraften är ett av de förnybara energislag som ger minst påverkan på ekosystemen, liten direkt markpåverkan, obetydliga utsläpp och inga miljöfarliga bränsletransporter. Vindkraften efterlämnar inte heller, till skillnad mot i stort sett all annan energiproduktion, någon avsevärd miljöskuld som framtida generationer måste överta. Beräkningar visar att ett vindkraftverk redan efter ca åtta månader i drift har tjänat in den energiförbrukning som är nödvändig för att producera och uppföra det².

Sveriges energipolitik syftar till att underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle genom att effektivisera elanvändningen, underlätta övergången till förnybara energislag och se till att den elproduktionsteknik som används är miljömässigt acceptabel. I början av 2009 antogs ett nytt EU-direktiv om främjande av användningen av förnybar energi. I direktivet fastställdes ett mål om att Sverige 2020 ska ha 49 % förnybar energi. Riksdagen beslutade emellertid i juni 2009 om en ambitionshöjning till minst 50 % i enlighet med propositionen om "En sammanhållen klimat- och energipolitik" - energi³. I ovan nämnda proposition föreslog regeringen i mars 2009 en planeringsram för vindkraft på 30 TWh, varav 20 TWh på land och 10 TWh till havs. Riksdagen beslutade i juni 2009 i enlighet med regeringens förslag. Syftet med en planeringsram är att synliggöra vindkraftsintresset i den fysiska planeringen. Ramen anger således de nationella anspråk som vindintresset har på tillgång till mark- och vattenområden.

² Vindkraftshandboken, Boverket 2009

³ prop 2008/09:163

Figur 4 Vindkraftutbyggnaden i Sverige 2000-2015. Källa: Energimyndigheten (2016).

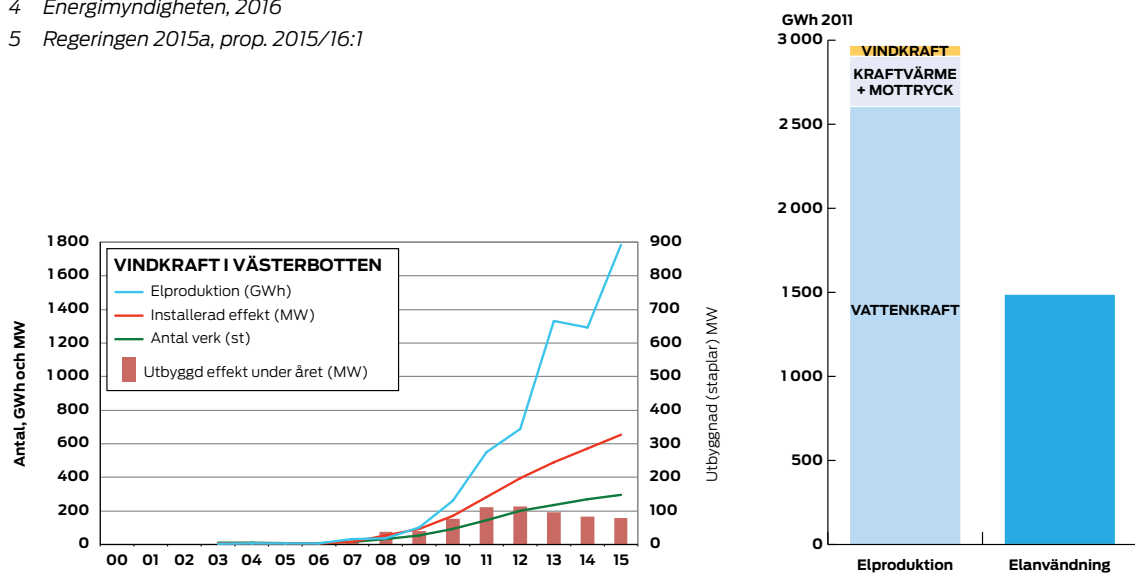
När översiktsplanen antogs var den årliga vindkraftsproduktionen 2 490 GWh (år 2009) och den har nu ökat till 16 268 GWh (år 2015)⁴. I Västerbotten har vindkraftproduktionen mer än sjuotofaldigats från 101 GWh år 2009 till 1 784 GWh år 2015. Inom Umeå kommun har inga nya vindkraftverk tillkommit sedan 2009. Vindkraftproduktionen är 65 GWh per år. Elanvändningen i kommunen är ca 1 500 GWh per år.

De nationella mål för vindkraftutbyggnaden har inte förändrats sedan tillägget till översiktsplanen antogs 2010. Utbyggnadsmålen är istället kopplade till elcertifikatsystemet, som är ett marknadsbaserat stödsystem för utbyggnad av elproduktion från förnybara energikällor. Sedan den 1 januari 2012 har Sverige och Norge en gemensam elcertifikatsmarknad. Inom den gemensamma marknaden är målet att öka elproduktionen med 28,4 TWh från 2012 till och med 2020⁵. Den förnybara elproduktion som främst kommer att byggas ut inom ramen för systemet är vindkraft och biobränslebaserad kraftvärme.

Genom lågkonjunkturen som inleddes 2008 har energipriserna fallit och även elpriser och efterfrågan på elcertifikat ligger på en låg nivå. De låga elpriserna och certifikatspriserna innebär att investeringarna i förnybar elproduktion, däribland vindkraft, har planat ut. Investeringskostnaden för vindkraft har samtidigt sjunkit snabbt, men det har inte kompenserat prisfallet på elmarknaden. För vindkraftetableringar i norra Sverige innebär det bland annat att de vindkraftbolag som finansierar vindkraftetableringar på finansmarknaden får svårare att fatta investeringsbeslut. Det innebär också att vindkraftanläggningar i lite sämre vindlägen som tidigare uppfattades lönsamma inte byggs. Det innebär också att vindkraftetableringar till havs, de som har störst investeringskostnader, också skjuts på framtiden. Sammantaget innebär detta att få nya vindkraftprojekt utvecklas så länge elprisprognoserna fortsatt är låga och att vindkraftärendena i huvudsak kommer att avse vidareutveckling av befintliga projekt.

4 *Energimyndigheten, 2016*

5 *Regeringen 2015a, prop. 2015/16:1*

Figur 5 Vindkraftutbyggnaden i Västerbottens län 2000–2015, samt elproduktion och elanvändning i Umeå kommun 2011 (det senaste året för vilket det finns statistik för kraftvärme och mottryck). Källa: Energimyndigheten (2016).

2.3 Teknik och utformning av vindkraftsanläggningar

Teknik

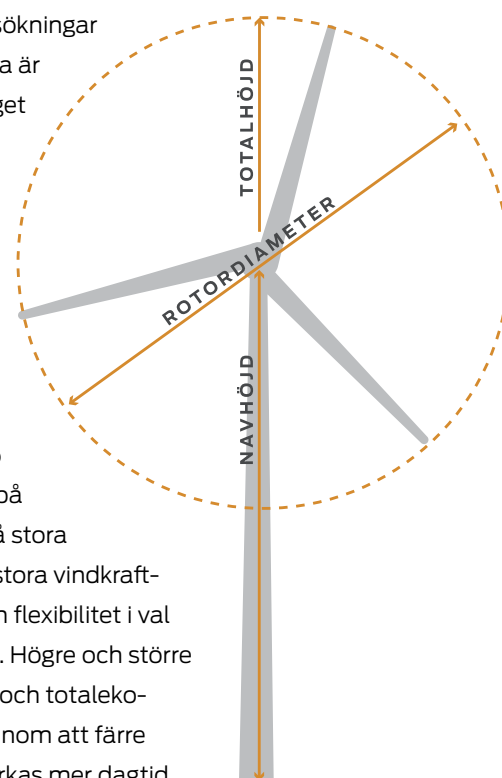
De vindkraftverk som planeras och byggs idag utgår vanligen från ett tekniskt koncept med en horisontell rotoraxel och trebladig rotor som är monterad på ett torn. Vindkraftverkens rotorblad tillverkas normalt av kompositmaterial, medan tornen tillverkas i stål eller betong beroende på fabrikat. Inne i tornet finns teknik för att transformera och reglera elproduktionen från vindkraftverken. Flera vindkraftverksleverantörer använder generatorer som är kopplade direkt till rotoraxeln, men fortfarande använder de flesta leverantörer en teknik med växellåda före generatoren. Vindkraftverkens styrsystem reglerar olika inställningar hos vindkraftverken så att produktionen blir så hög som möjligt givet vind- och väderförhållanden samt de olika restriktioner avseende säkerhet och miljöpåverkan som finns. Tekniken i styrsystemen har utvecklats snabbt och innefattar både bättre sensorer i vindkraftverk och mätmaster och bättre algoritmer för att reglera vindkraftverken efter rådande förhållanden. Ett exempel på detta är att de flesta fabrikat av vindkraftverk idag kan ställas i olika lägen för att reducera ljudnivån, som ett sätt att säkerställa att de ljudvillkor som finns i ett tillstånd inte överskrids. Ett annat exempel är reglering av vindkraftverkens hinderbelysning baserat på sensorer för omgivningsljus och visibilitet, så att ljuset inte lyser starkare än vad som krävs för att säkerställa flygsäkerheten.

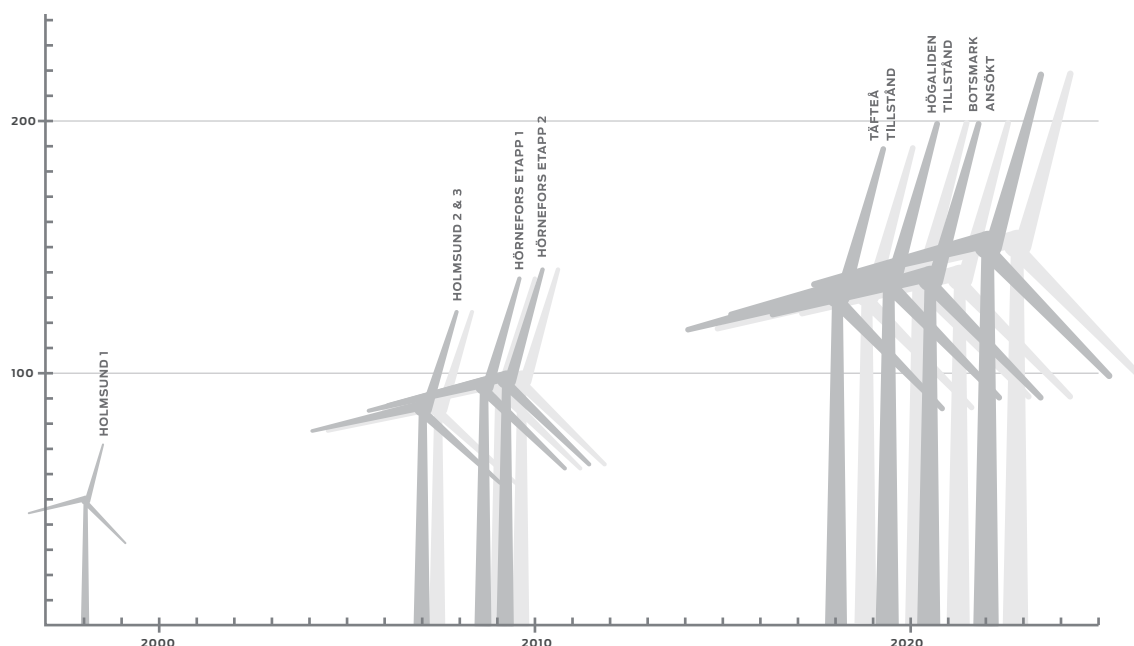
Dimensioner

Under perioden 2000-2010 avsåg de flesta tillståndsansökningar en maximal totalhöjd på 150 meter beroende på att detta är gränsen för när högintensiv hinderbelysning krävs. Tillägget 2010 utgick därför från att landbaserade vindkraftverk har en navhöjd på ca 100 meter, en rotordiameter på 80-100 meter och en installerad effekt på 2-3 MW per vindkraftverk.

De vindkraftverk som byggs 2016 har vanligen en rotordiameter på mellan 110 och 130 meter med totalhöjd 180-190 meter.

De vindkraftprojekt som är under tillståndsprövning 2016 har rotordiametrar på upp till 140 meter och totalhöjder på upp till 240 meter. De som samråder och ansöker om så stora vindkraftverk är medvetna om att det ännu inte finns så stora vindkraftverk på marknaden. Dimensionerna tas till för att hålla en flexibilitet i val av teknik och för att ta höjd för framtida teknikutveckling. Högre och större vindkraftverk innebär i de flesta fall en bättre produktion och totalekonomi för vindkraften och en lägre lokal miljöpåverkan (genom att färre vindkraftverk behövs), fränsett att landskapsbilden påverkas mer dagtid

Figur 6 Storleksutveckling för vindkraften inom Umeå kommun, inklusive planerade anläggningar.

och nattetid. Flera av de tillståndsärenden som ligger inne hos länsstyrelsen i Västerbotten avser också ändringsansökningar för att öka vindkraftverkens dimensioner i tidigare tillståndsgivna vindkraftanläggningar.

Fundamenten utgör en stabil grundläggning under vindkraftverken. De kan se ut på lite olika sätt men alla fyller funktionen att hålla verket upprätt. För högre vindkraftverk krävs större fundamenten och för stora vindkraftverk som Enercons EP4 med 127 meter rotordiameter är fundamentet 24 meter i diameter (jämfört med ca 14 meter för de vindkraftverk som står i Hörnefors). Större fundament innebär ett större behov av betong (inkl täkter för gjutgrus), betongtillverkning och transporter.

Framtida teknikutveckling

Även om vindkraftverken blir allt större är det troligt att det ändå är andra aspekter av vindkraften som kommer att utvecklas mer under det kommande årtiondet. Dels optimeras materialval, tillverkning och byggnadsteknik så att vindkraftverken minskar i investeringskostnad, dels sker en utveckling av vindkraftens styrsystem, som också innebär ett större utbud av skyddsåtgärder avseende olika miljöaspekter, exempelvis ljud, hinderbelysning eller påverkan på fåglar, se med om detta senare i denna rapport.

Teknikutvecklingen sker också snabbt avseende annan förnybar elproduktion, främst solenergi. Batteritekniken blir också allt bättre och billigare, vilket innebär att behovet av reglerkraft för energikällor som sol- och vindkraft minskar. Även annan energilagring, exempelvis via vätgas och bränsleceller utvecklas snabbt. För havsbaserade vindkraftverk sker också en utveckling av flytande vindkraftverk, ofta i kombination med sol- och vågkraft.

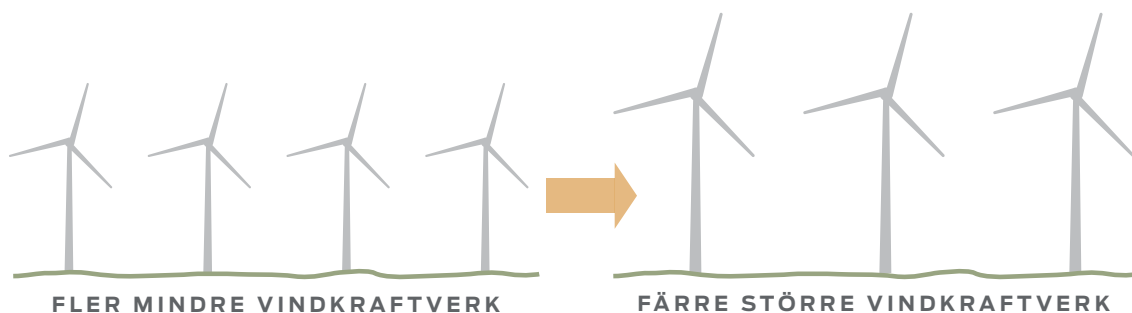
Markanspråk

Den direkta ytan som ett vindkraftverk tar i anspråk utgörs av fundament och eventuell transformatorbyggnad. Fundamenten byggs normalt under markytan så att det bara är själva tornfoten som tar markyta i anspråk. De villkor som meddelats hittills innebär normalt att större delen av fundamentet lämnas kvar i marken efter vindkraftverkens avveckling, eftersom det sammantaget innebär minst miljöpåverkan, främst mindre anläggningsarbeten och transporter. Till vindkraftverket hör en transformatorstation samt kablar och ledningar till och från denna och till elnätet. Genom att kranmekaniken och metoderna för att resa vindkraftverk har utvecklats har markanspråket för kranplattformar inte ökat i samma utsträckning som verkens storlek. Vid resning av mycket stora vindkraftverk monteras normalt ett rotorblad i taget på turbinhuset. För de vindkraftverk som hittills uppförts i kommunen har rotorn monterats på marken och hissats upp som en helhet, vilket inneburit ett större behov av avverkning kring varje vindkraftverk. De geometriska och tekniska kraven på vägnätet ökar inte genom vindkraftverkens större dimensioner eftersom torn, turbiner och turbinblad kan transporteras uppdelade i flera delar. Eftersom större vindkraftverk placeras glesare kan behovet av ny väg per vindkraftverk öka något, men för vindkraftanläggningen som helhet minskar vägnätets markanspråk med större vindkraftverk.

Vindkraftverkens placering

I tillägget beskrivs att vindkraftverk bör placeras i grupper med en installerad effekt om 10 MW eller mer, något som också legat till grund för kommunernas ställningstagande om minsta antalet verk per anläggning. Det finns fortfarande tydliga tekniska, ekonomiska och miljömässiga fördelar att samla vindkraftverk i större grupper istället för att sprida ut dem i landskapet. Räknat per producerad mängd elenergi blir det bättre ekonomi för elanslutningen, mindre intrång av anslutande vägar och mindre yta som påverkas visuellt och av vindkraftverkens ljud och skuggor om vindkraftverken samlas i grupper.

I tillägget beskrivs också att vindkraftverk i slättlandskap (och därmed också i havsområden) bör ha samma storlek och utseende, medan storleken kan tillåtas variera i skogslandskap. I praktiken ser de flesta vindkraftverk relativt likartade ut om de betraktas på de avstånd där hela grupper är synliga, men det går ändå att se skillnader mellan fabrikat. Se exempelvis vindkraftanläggningarna i Hörnefors och Sikeå, där de äldre vindkraftverken är av fabrikatet Enercon med större, rundare generatorhus, medan de nyare verken är av fabrikaten Vestas respektive RePower med växellåda och mindre generatorhus.

I tillägget anges att vindkraftverk inom en och samma grupp bör placeras på ett inbördes avstånd av åtminstone 5-7 rotordiametrar för att de inte ska minska produktionen för varandra. De flesta vindkraftverk som tillståndsprövas idag har rotordiametrar på 110-140 meter och detta innebär ett inbördes avstånd av 550-980 meter, främst i den förhärskande vindriktningen. Vindkraftverkens aerodynamiska egenskaper har utvecklats snabbt och vissa typer av vindkraftverk kan därmed ställas tätare. Likaså är det acceptabelt att ställa vindkraftverk närmare varandra om vindförhållandena är riktigt goda och omvänt bör de placeras med större inbördes avstånd om vindförhållandena är sämre. Sett till ett specifikt område innebär detta att vindkraftverken kan anpassas bättre till platsens produktionsförutsättningar jämfört med när tillägget antogs 2010.

2.4 Efterbehandling

I tillägget beskrivs att livslängden på ett vindkraftverk är ca 25 år. De domar som avkunnats på senare tid utgår också från detta och i de fall verksamhetstiden begränsats har den satts till 30-50 år. När vindkraftverk tas ur drift följer det vanligen av tillståndet för tillståndspliktiga vindkraftverk dels att det skall finnas säkrade ekonomiska resurser för nedmonteringen och att verksamhetsutövaren skall genomföra efterbehandling av platsen, Arbetet med detta ger liknande miljöpåverkan som byggandet, exempelvis tunga transporter, men i mindre omfattning.

Energimyndigheten publicerade 2016 en vägledning avseende nedmontering och återställning av vindkraftverk⁶. Vindkraftverk är inte att betrakta som byggnader enligt plan- och bygglagen (PBL) utan som en annan typ av anläggning och därmed omfattas vindkraftverk inte av krav på rivningslov enligt PBL. Byggnader i anslutning till ett vindkraftverk kan däremot kräva rivningslov. Det går inte att i bygglovsbeslut ställa villkor på att ekonomisk säkerhet ställs för framtida nedmontering eller att nedmontering alls ska ske. Rivning, bortforsling av material och återställande av platsen behöver för bygglovspliktiga vindkraftverk därmed säkerställas på något annat sätt, exempelvis regleras i avtal mellan fastighetsägaren och verksamhetsutövaren.

2.5 Markägarfrågor och påverkan på mark

Det är upp till verksamhetsutövaren själv att teckna nyttjande- och arrendeavtal med berörda markägare. Det går att söka tillstånd utan markägarens medgivande men det är inte tillåtet att bygga själva verket utan nyttjanderättsavtal eller arrendeavtal med markägaren. De vindkraftsområden som pekats ut i tillägget ligger alla i skog och innebär ett bortfall av produktiv skogsmark. Sammantaget innebär en grupp vindkraftverk att ca 5-10% av marken inom etableringsområde påverkas. Vindkraftens markpåverkan uppstår inför etableringen av vindkraftverken i samband med att väg- och kabeldragningar ska anläggas. Runt vägarna hålls en korridor på 20-30 meter bredd fri från träd⁷. Kring varje vindkraftplats krävs en större yta för kranplattform och montage och lyft av vindkraftsdelar.

6 Energimyndigheten. 2016. *Vägledning vid nedmontering av vindkraftverk, på land och till havs*

7 *Enligt Rönqvist (2011) är verkligt markanspråk (schaktad eller avverkad del) mellan 18 och 25 meter.*

2.6 Elnätets kapacitet

Svenska Kraftnät förvaltar för stamnätet medan Skellefteå Kraft Elnät AB, Umeå Energi och Vattenfall ansvarar för regionnätet inom kommunen. Umeå Energi äger 95 % av del lokala elnätet inom Umeå kommun. Skellefteå kraft ansvarar för elnätet i Umeå kommun vid Botsmark.

Kapaciteten i de befintliga stamledningsnäten mellan norra och södra Sverige är begränsad och en storskalig utbyggnad av vindkraft i Norrland kräver förstärkning av stamnätet. Detta arbete pågår.

De vindkraftanläggningar som planeras i Umeå kommun ansluts normalt till regionala nät. Hur mycket vindkraft som kan anslutas till olika elnät varierar beroende på ledningens längd, spänning och impedansförhållande, dvs. motståndsförhållandet i ledningen.

Totalt kan upp till 3,5 MW elproduktion anslutas till en 10 kV elledning. Anslutningskapaciteten ökar ungefär med kvadraten på spänningen, dvs. dubbel spänning medför att upp till 4 gånger så hög effekt kan anslutas. En 20 kV ledning klarar alltså bortåt 15 MW maximalt. Möjlighet till nätanslutning behöver finnas inom rimligt avstånd från den tänkta lokaliseringen för att investeringskostnaderna inte ska bli alltför höga.

Det är upp till varje enskild exploatör att ta de kontakter som krävs för att kunna ansluta till de nät som redan finns. Se Svenska Kraftnäts "Vägledning för anslutning av vindkraft till stamnätet" och föreskriften "driftsäkerhetsteknisk utformning av produktionsanläggningar" (SvKF2005:2).

Sedan 2010 har ledningsnätet i kommunen förstärkts med en ny regionledning mellan Umeå och Holmsund. Linjekoncession har också beslutats för en ny regionledning Sävar-Ivarsboda-Norrjärden, liksom för en ny regionledning mellan Sävar och Täfteå. Dessa linjekoncessioner har sökts i syfte att ansluta vindkraftanläggningarna i Ivarsboda, på Holmön, och i Täfteå (vindkraftområdet Sävarberg).

För utbyggnad av vindkraftområdena i norra delen av kommunen är elnätsanslutningen där en av de viktigare frågorna att lösa för att investeringsbeslut ska kunna tas. En tillräckligt stor volym vindkraft behöver byggas för att kunna bära kostnaden för den kostsamma elnätsanslutningen till stamnätet.

2.7 Transporter

Vindkraftetableringar kräver transporter när infrastruktur och vindkraftverk skall anläggas, vid drift, underhåll och reparationer av anläggningen, samt vid nedmontering och återställande. De krav som ställs på transportsystemet rör i huvudsak bärighet och geometri, där det viktigaste är fri höjd och att kurvradier inte får vara för snäva för de långa transporterna av rotorblad.

Sedan tillägget antogs har inte kraven på transportvägar förändrats, men vägnätet och transporterna har fått en större betydelse i tillståndsprövningar genom att de är en kringverksamheter som i allt högre utsträckning prövas samlat tillsammans med vindkraftanläggningen. Med högre vindkraftverk blir fundamenten större, vilket innebär ett större transportbehov per vindkraftverk, dock inte automatiskt större per producerad elmängd.

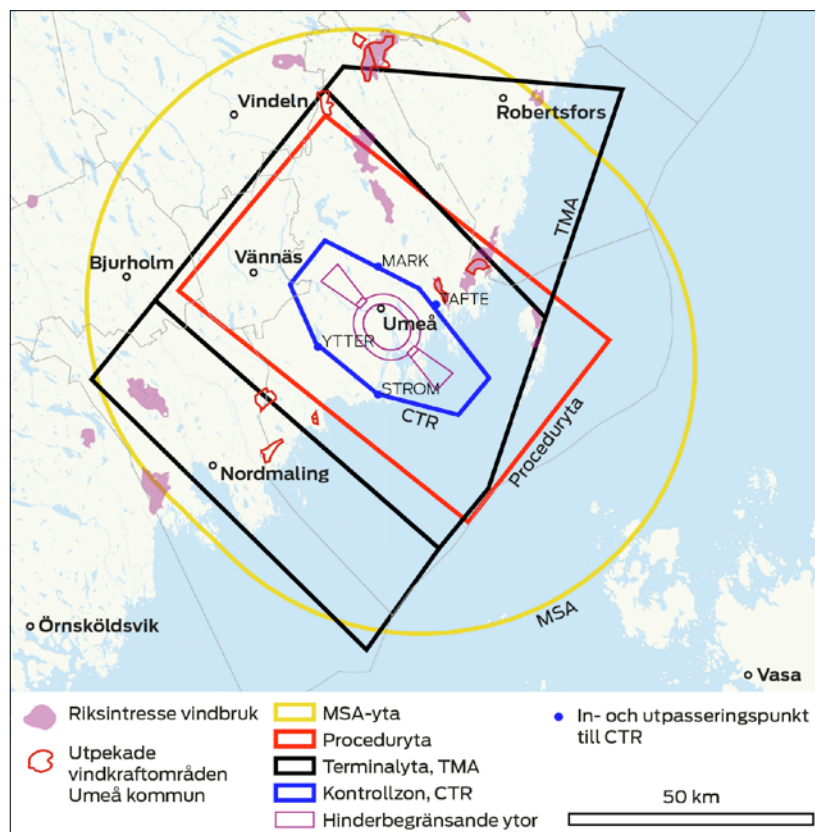
2.8 Luftfart

Vindkraftverk och vindmätningmaster kan utgöra hinder för luftfarten och kring såväl civila som militära flygplatser finns krav på områden som är fria från vertikala hinder. Under 2011-2013 ledde Trafikverket ett samarbetsprojekt med syfte att hantera vindkraftsanläggningar i flygplatsers närhet. Projektet ledde till en generell tillämpningsmodell som är avsedd att användas för alla Sveriges instrumentflygplatser, inkl Umeå Airport⁸.

Huvudprincipen är att vindkraftverk i närheten av civila flygplatser kan vara högre ju större avståndet till flygplatsen är, eller omvänt, lägre ju närmare flygplatsen de placeras. Ett liknande förhållande kan anses råda mellan vindkraftverkens höjd och avståndet till kontrollzonens fyra in- och utpasseringspunkter för VFR-flyg. Lämpligt skyddsavstånd till dessa punkter beror på vindkraftverkens höjd, men också på hur vindkraftverken förhåller sig till de huvudsakliga inflygningsvägarna.

De hinderbegränsande ytorna (lila tunn linje i Figur 7) ligger närmast flygplatsen och på låg höjd. Ytorna skyddar flygplatsens närområde mot höga byggnader. Möjligheten till vindkraftetablering är begränsad inom dessa ytor.

Procedurområdet (röd symbolisk linje i Figur 7) består av ett flertal delområden, alla med olika horisontell utbredning. Flygtrafiken garanteras hinderfrihet genom att varje delområde har fastställda marginaler till hinder i höjd- och sidled. Generellt kan sägas att dessa ytor ligger på större avstånd och höjd från flygplatsen och ger därmed större möjlighet till en vindkraftetablering. De höjdbegränsningar som följer av regelverket kan inte överskridas men i vissa fall kan ett

● ● ●
Figur 7 Hänsynsytor för Umeå flygplats

⁸ Trafikverket. 2013. Vindkraft och civil luftfart - En modell för prövning av vindkraftverk i närheten av flygplatser

tillkommande hinder hanteras genom en höjning av procedurer och någon eller några av dessa ytor. Här kan etablering av vindkraft innebära en negativ inverkan på flygplatsens eget miljöarbete t ex Gröna inflygningar

Flygplatsens MSA-yta ligger på högst höjd av flygplatsens hinderytor samtidigt som den har den största geografiska utbredningen. Det är inom denna yta som de flesta möjligheterna till flygplatsnära vindkraftetablering finns. Flygplatsen ska ändå alltid vara remissinstans vid nyetablering av vindkraftverk inom denna zon då det kan få påverkan på flygplatsens verksamhet. Störst möjlighet att etablera vindkraftverk finns utanför flygplatsens alla sammanlagrade hinderytor.

För slutgiltigt besked om en vindkraftetablerings möjlighet behöver en flyghinderanalys utföras.

Utförligare information finns i Trafikverkets rapport "Vindkraft och civil luftfart".

2.9 Påverkan på radar och telekommunikationer

Vindkraftverk kan även påverka utrustning, så som radar- och radiostationer samt navigeringshjälpmedel av olika slag.

Vindkraftverk kan t.ex. störa flygplanens navigeringsutrustning och inflygningshjälpmedel samt radar. Den påverkan som är möjlig är olika från område till område och kan bero på en mängd olika faktorer, bland annat på vilken teknik som planen använder och hur terrängen ser ut. Påverkan måste därför avgöras i varje fall.

Försvarets tekniska utrustning, så som radiolänkar, radaranläggningar och signalspaningssystem kan också påverkas. Radiotrafiken från järnvägar kan också störas av vindkraftverk och placeringen av ett vindkraftverk bör därför beaktas vid detaljprojekteringen.

Inom sjötrafiken används fram för allt pulsradar, som endast mäter avstånd som sedan avspeglas på en radarskärm. Bakom och bredvid vindkraftverk bildas radarskuggor som kan variera mellan 70-600 meter, beroende på pulslängd, inställningen på mätområdesväljaren (på radarskärmen) samt avståndet till vindkraftsanläggningen. Studier som gjorts till havs visar dock att påverkan dock inte är betydande för sjötrafiken då havsbaserade vindkraftsanläggningar normalt sett inte ger mer störning än en liten ö⁹ (Tagesson & Ek 2005).

2.10 Försvaret

Försvaret har intressen som kan visas offentligt, t.ex. övnings- och skjutfält, men det finns även andra intressen som måste beaktas och tas hänsyn till som inte kan redovisas öppet av sekretesskäl. Därför måste en bedömning göras i varje enskilt fall. Försvaret ska alltid höras inför byggande av höga objekt, då de kan påverka tekniska system som radar och radiolänkar. Totalförsvarets intressen har en särställning och har högst prioritet. I samband med att tillägget antogs tillgodosågs försvarets intressen.

⁹ Tagesson & Ek, 2005. Vindkraftverks störningar på sjöfartsradar och GPS.

2.11 Ljud från vindkraftverk

Ett vindkraftverk ger upphov till två olika ljud, dels det som alstras i vindkraftverkets maskinhus och dels det aerodynamiska ljud som alstras vid rotorbladens passage genom luften. Intill vindkraftverken har det aerodynamiska ljudet en väsende karaktär, ju längre ifrån vindkraftverket desto dovare blir ljudet. Det aerodynamiska ljudet hörs främst vid tämligen låga vindhastigheter. Ju starkare det blåser desto mer maskeras ljudet, d.v.s. naturliga ljudkällor tar över och gör det svårt att uppfatta ljudet från vindkraftverken.

Naturvårdsverket ansvarar för riktlinjerna avseende omgivningsbuller och rekommenderar att ett riktvärde på 40 dB(A) utomhus vid bostäder inte bör överskridas. I områden där ljudmiljön är särskilt viktig, där bakgrundsljudet är lågt och där låga ljudnivåer eftersträvas, bör ljud från vindkraftverk enligt Naturvårdsverket inte överskrida 35 dB(A). För att riktvärden ska gälla behöver tysta områden pekas ut i översiktsplanen. I Umeå kommun är det enbart Bäcksjöområdet (område F7 i den fördjupade översiktsplanen för Umeås framtida tillväxtområde) som är utpekade på detta sätt.

I områden för friluftsliv, där en låg bullernivå utgör en viktig kvalitet och naturliga ljud dominerar, bör ljudet från vindkraftverk inte heller överskrida 35 dB(A). Det handlar om sådana friluftsområden där inget påtagligt störande buller från till exempel fordonstrafik eller skjutbanor förekommer och det bör framgå av kommunens översiktsplan att kommunen anser att området ska ha en låg ljudnivå. Inga sådana områden finns utpekade i Umeå kommun. Om ljudet innehåller rena toner bör riktvärdet vara 5 dB(A)-enheter lägre. Moderna vindkraftverk alstrar inte rena toner annat än i undantagsfall, exempelvis i samband med vissa skador på rotorbladen.

De förväntade ljudnivåerna från vindkraftverk vid olika punkter i terrängen går att beräkna relativt väl med information om vindkraftverkens ljudnivå vid olika vindhastigheter, avståndet till vindkraftverken, områdets topografi och markens beskaffenhet. Detta innebär att bullerstörning från vindkraftverk ofta går att förhindra genom god planering.

Genom teknikutvecklingen har ljudnivåerna från vindkraftverkens maskinhus successivt minskat och är idag ett mindre problem. Det har även gjorts stora framsteg i att minska det aerodynamiska ljudet från rotorbladen, vilket innebär att vindkraftverken trots större dimen-

Tabell 18. Typiska ljudnivåer med jämförelser. (från tillägget).

Effekt	Jämförbart ljud
120-130 dB (A)	Smärtgräns
110 dB (A)	Diskotek
90-95 dB (A)	Startande långträdare på 5-10 m avstånd
80-85 dB (A)	Storstadsgata, Snälltåg med 100 km/h på 100 m avstånd
65-75 dB (A)	Jetplan på 1000 m höjd
60-65 dB (A)	Samtal på kort avstånd
50-60 dB (A)	Medelljudnivå på mycket tyst stadsgata
40 dB (A)	Det riktvärde som vanligtvis tillämpas för buller utomhus för vindkraft
35-40 dB (A)	Viskning, svagt vindbrus
30-35 dB (A)	Bakgrundsnivå i bostadsrum med mekanisk ventilation
20-30 dB (A)	Svagt vindbrus
15-20 dB (A)	Tyst natur
0-15 dB (A)	Svagast uppfattbara ljud

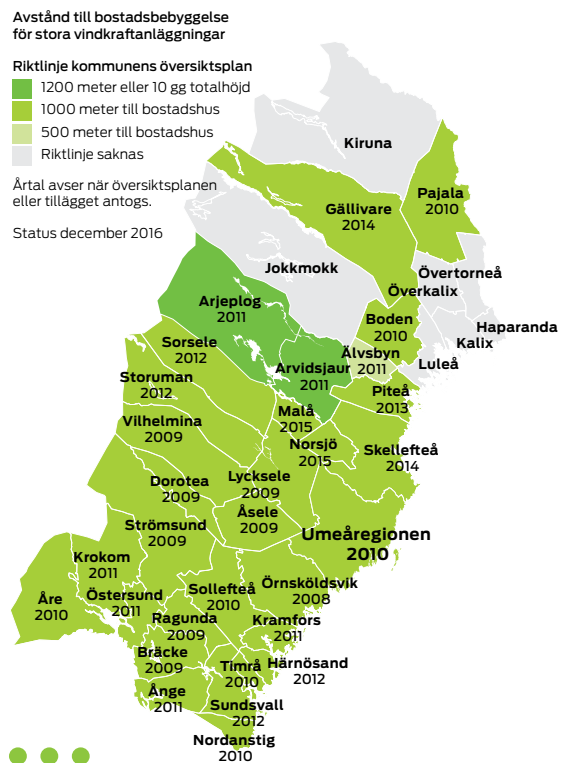
sioner och högre elproduktion inte alstrar mer ljud. De flesta vindkraftverk har nu tekniska möjligheter att genom sina styrsystem begränsa det aerodynamiskt alstrade ljudet och det redovisas allt oftare ljudberäkningar där ett eller flera vindkraftverk reglerats ned i syfte att uppfylla bullervillkoren. Ljudberäkningar bör dock alltid också utföras för vindkraftverk som inte är nedreglerade¹⁰. Det är också bra om den sökande kan redovisa ett alternativ med färre verk vid full produktion och som klarar bullervillkor. Om beräkningar redovisas med nedreglerade verk bör det även finnas ytterligare åtgärder att ta till om kontrollen av ljud visar att villkorsvärdet överskrids.

Även för ljud är det praxis att beräkna den samlade ljudpåverkan av flera vindkraftanläggningar tillsammans, s k kumulativa effekter. Det är normalt i samband med den senaste vindkraftutbyggnaden i ett område som villkor ställs så att ljudpåverkan från vindkraftetableringarna sammantaget blir acceptabel. I de vindkraftanläggningar som byggts har det skett uppföljningar och kontroller av ljudet som visat att det för vissa vindkraftverk kan bli ljud som inte förutsetts i beräkningarna, exempelvis vid isbeläggning på rotorbladen, och som medfört att verksamhetsutövaren behövt sätta in ytterligare åtgärder för att klara ljudvillkoren, exempelvis ändrade produktionsinställningar eller förändrad drifttid.

Sedan tillägget antogs 2010 har några frågor avseende ljudet börjat utredas mer i samband med tillståndsprövning för vindkraftverk, bland annat lågfrekvent ljud infraljud och amplitudmodulerat ljud. Dessa utredningar har visat på att riktvärdet 40 dB(A) vid bostäder fortsatt ska vara det som bestämmer avståndet till bebyggelse. I tillstånd för vindkraft inkluderas normalt inte villkor för lågfrekvent ljud eller amplitudmodulerat ljud.

Infraljud och lågfrekvent ljud

Infraljud brukar definieras som ljud mellan frekvenserna 1 och 20 Hz och lågfrekvent ljud som ljud mellan frekvenserna 20 och 200 Hz. Naturvårdsverket har låtit göra en kunskapssammanställning gällande infraljud och lågfrekventljud från vindkraftsanläggningar som anger att; "Infraljud från vindkraftverk är

Figur 8 I de kommunala översiktsplanerna i norra Sverige anges normalt riktlinjen 1000 meter till bostadshus, även i de senast antagna planerna, vanligen med hänvisning till begränsningsvärdena för buller och riktlinjerna för skuggor.

¹⁰ Miljööverdomstolen. 2013. Dom i mål M 8236–12

inte hörbart på nära håll och än mindre på de avstånd där bostäder är belägna. Det finns inga belägg för att infraljud vid dessa nivåer bidrar till bullerstörning eller har andra hälsoeffekter”.

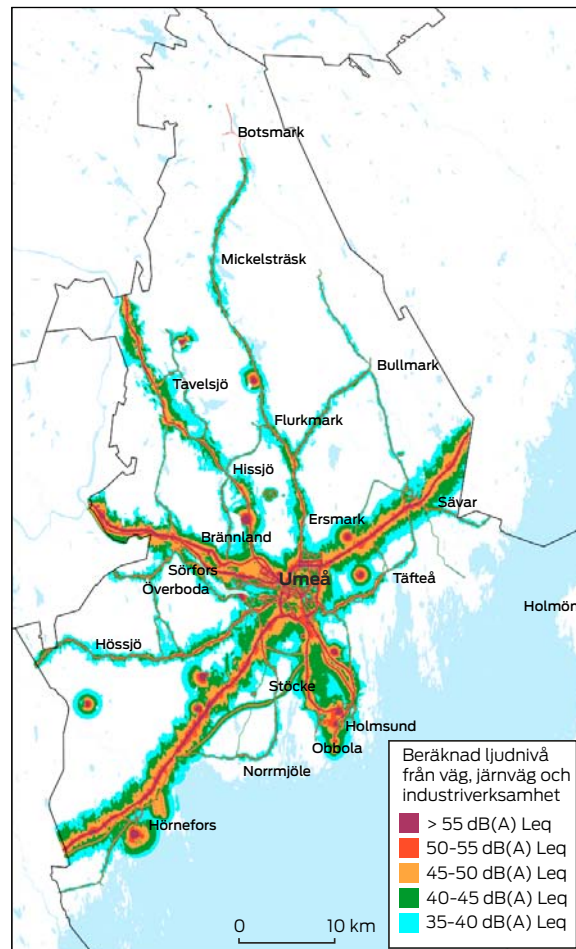
Lågfrekvent ljud från moderna vindkraftverk är ofta hörbart vid gällande begränsningsvärden för bostäder, men vindkraftsljud har inte större innehåll av lågfrekvent ljud än andra vanliga ljudkällor, till exempel ljud från vägtrafik. Enligt den forskning som finns tillgänglig idag kring lågfrekvent ljud föreligger ingen risk för allvarliga störningar av lågfrekvent ljud från vindkraft, varken i nuläget eller i framtiden, då ljudnivån inom låga frekvenser från nya moderna vindkraftverk snarare har minskat de senaste åren.

Amplitudmodulerat ljud

Beroende på att vindens hastighet är högre högst upp på vindkraftens rotor och lägre vid rotorns lägsta del ökar och minskar ljudnivån i styrka i takt med rotorbladens rörelse, s k amplitudmodulerat ljud. Denna variation i ljudet är oundviklig och karaktären kan inte ändras annat än marginellt. Amplitudmodulerat ljud är relativt lätt att uppfatta och har också befunnits vara mer störande än ett ljud av jämnare karaktär¹¹. Enligt en studie minskar andelen amplitudmodulerat ljud med avståndet från vindkraftverket och kan uppfattas ca 20 % av tiden på 1 km avstånd¹². Med större rotordiametrar ökar sannolikt inslaget av amplitudmodulerat ljud beroende på större skillnad i vindhastighet mellan rotorns nedre och övre del.

Bullerkartläggning i Umeå kommun

Umeå kommun har under år 2011 låtit ta fram bullerkartor för omgivningsbuller från väg, tåg, flyg och industri i kommunen, se Figur 9. Kommunen genomför nu en aktualisering av dessa beräkningar. Dessa beräkningar kan vara ett bra underlag för att i översiktsplanen peka ut områden där ljudmiljön är särskilt viktig, där bakgrundsljudet är lågt och där låga ljudnivåer eftersträvas.

Figur 9 Kommunens bullerkarta för vägtrafik, järnvägstrafik och industriverksamheter (Ekvivalent ljudnivå som dygnsmedelvärde). Dataunderlag från Umeå kommun 2011.

¹¹ Bradley 1994, Bengtsson et al. 2004

¹² Larsson, 2014. Ljud från vindkraftverk, modell- validering-mätning

2.12 Reflexer och skuggor

Skuggbilder i omgivningen uppträder då vindkraftverkens rotorblad bryter solens strålar. Problemet är som störst vid solens upp- och nedgång, när skuggorna når längst. Skuggorna blir emellertid snabbt diffusare längre från vindkraftverken och är svåra att uppfatta ca 1000 meter från närmaste vindkraftverk. Utvecklingen mot högre och större vindkraftverk innebär att skuggorna kommer att uppfattas på något större avstånd.

I Boverkets handbok anges att den faktiska skuggtiden då periodiska skuggeffekter uppträder på en störningskänslig plats bör begränsas till 8 timmar per år. Om den kumulativa störningen från alla vindkraftverk inte varar längre än 30 timmar per år och högst 30 minuter per dag, är en etablering i allmänhet möjlig utifrån skuggsynpunkt. För 240 meter höga verk når zonen för denna skuggpåverkan ca 1100 meter norrut (middagstid vid midvintersolståndet) och ca 1500 meter åt ostsydost och västsydväst (solnedgång och soluppgång vid midsommar)¹³. Rakt söderut sker ingen skuggpåverkan.

Störningskänslig plats definieras som tomt med bostads- eller fritidshus, lokaler för utbildning och vård samt kontor, arbetsrum eller motsvarande arbetsutrymmen. De skuggor som uppstår då rotorbladen "klipper" solljuset undviks antingen genom att placera vindkraftverken norr om bostäder som kan tänkas bli störda eller genom att stänga av verken när det finns risk att skuggor kan uppstå (med hjälp av skuggsensorer).

Vanligtvis använder man matta blad för att undvika att rotorbladen ska ge upphov till solreflexer som också kan störa de boende i närheten.

¹³ Mätning i Miljökonsekvensbeskrivning för Finnåberget, bilaga 20 Skuggberäkning. Finnåberget Vindkraft AB (2016).

2.13 Visuell påverkan

Vindkraftverk innebär alltid en påverkan på landskapet, främst genom att vindkraftverken är höga, att de placeras på landskapets höjdpunkter och att rotorbladen rör sig. Därmed blir vindkraftverk synliga på långt håll.

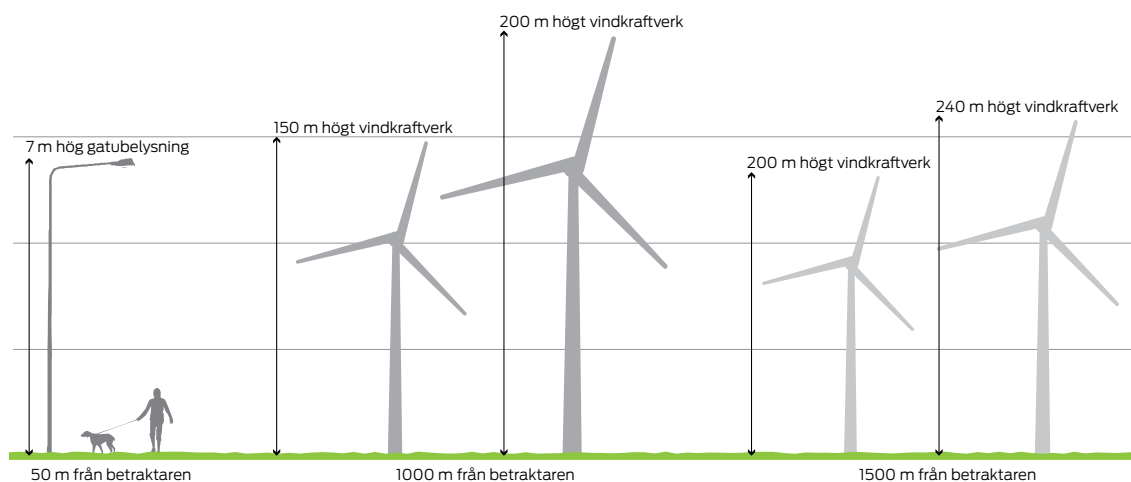
Landskapsbilden utgår från människans upplevelse av landskapet. Därför har antalet människor som får en förändrad landskapsbild också betydelse för konsekvensbedömningen. Människors erfarenhet av vindkraftverk kan också ha betydelse för hur konsekvenserna för landskapsbilden uppfattas. Det omgivande landskapets skala, värden och känslighet har också betydelse för konsekvensbedömningen.

Utvecklingen mot allt högre och större vindkraftverk innebär att varje vindkraftverk syns över ett större område, samt att näraliggande vindkraftverk kommer att uppfattas dominerande inom ett större närområde. Samtidigt innebär högre och större vindkraftverk troligen att det krävs färre vindkraftverk inom ett område, eller att rotorbladen roterar långsammare och därmed ger ett lugnare intryck. Med högre vindkraftverk nås också jämnare och starkare vindar, vilket innebär kortare tider då vindkraftverken står stilla.

I det gällande tillägget betonas både i riktlinjer och i förutsättningavsnittet vikten av att verken möjligaste mån ska smälta in i omgivningen.

Påverkan på landskapsbilden dagtid

Som beskrivs i tillägget är vindkraftverk mycket höga konstruktioner som syns långt i landskapet. Fler människor berörs av förändrad landskapsbild än av andra miljöaspekter av vindkraften. Genom att vindkraftverkens rotorblad rör sig uppmärksammas de också lättare än andra höga konstruktioner. De ännu större verk som planeras nu är högre och syns därför längre. Etablering av större vindkraftverk innebär emellertid också att färre vindkraftverk, och därmed mindre landskapsbildspåverkan behövs

Figur 10 Storleksjämförelse mellan ett 150 m högt vindkraftverk på 1 km avstånd och ett 200 m högt vindkraftverk på olika avstånd från betraktaren.

för samma mängd producerad el. Större vindkraftverk roterar också långsammare (med färre varv per minut) och en långsam rotation av vingbladen upplevs ofta mer positivt. Eftersom vindkraftverk syns långt är det för att begränsa påverkan på landskapsbilden fördelaktigt om vindkraftverk kan samlas i större grupper istället för som utspridda enstaka verk eller mindre grupper i landskapet.

Sedan 2010 har befolkningen i Umeå ökat och bebyggelse har tillkommit på många platser i kommunen. I kommunens översiktsplan för kusten pekades ett antal platser ut med värdefull landskapsbild, men i övrigt har ingen kommunövergripande landskapsanalys genomförts. De vindkraftsområden som utpekats i tillägget är alla i skogsmark, vilket begränsar vindkraftverkens synbarhet. De vindkraftsområden som ligger i kommunens mest glesbefolkade delar påverkar landskapsbilden för färre boende, men förändringen av landskapsbilden kan bli större beroende på avsaknad av annan hög bebyggelse i landskapet.

Landskapsbildspåverkan från de allt större vindkraftverken kan bedömas genom olika typer av visualiseringar, exempelvis fotomontage eller animeringar, men också genom geografiska s.k. siktlinjeanalyser som utifrån terräng och vegetation beräknas från vilka platser i terrängen som vindkraftverken kan ses, och hur många vindkraftverk som kan ses från respektive plats. I samband med en ansökan om ökad totalhöjd av en tidigare tillståndsgiven vindkraftanläggning är det lämpligt att analyserna eller fotomontagen görs på samma sätt för ökad jämförbarhet.

Större vindkraftverk uppfattas också större i synfältet. Ett 200 meter högt vindkraftverk behöver vara 33% längre bort för att uppfattas lika stort som ett 150 meter högt vindkraftverk, se Figur 10. De kommunala översiktsplanerna tillämpar normalt riktlinjen 1000 meter till bostadsbebyggelse, med hänvisning till påverkan avseende ljud och skuggor, se Figur 8 på sidan 19. Ett vindkraftverk med totalhöjd 240 meter (de högsta som prövas idag) behöver ses på 1600 meters avstånd för att ge samma storleksintryck som ett 150 meter högt vindkraftverk på 1000 meters avstånd.

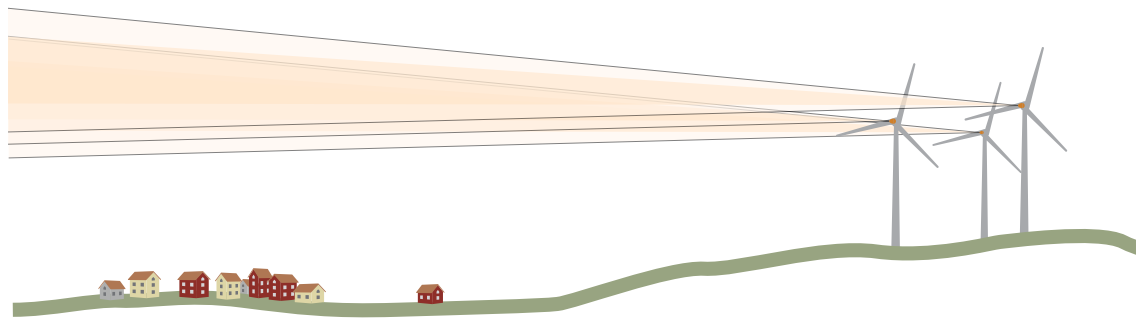
Påverkan på landskapsbilden nattetid

Vindkraftverk är höga byggnadsverk, som med hänsyn till luftfarten ska förses med hindermarkering i enlighet med Transportstyrelsens föreskrifter. De krav som ställs på hinderbelysningen beror på hur höga vindkraftverken är.

Enligt dagens regelverk¹⁴ ska vindkraftverk hindermarkeras med blinkande hindermarkering på sin högsta fasta punkt, dvs normalt sett uppe på turbinhuset. Vindkraftverk med lägre totalhöjd markeras med medelintensivt rött blinkande ljus, medan vindkraftverk med högre totalhöjd än 150 meter markeras med högintensivt, vitt, blinkande ljus. Ljusintensiteten för det högintensiva ljuset motsvarar ungefär den från starka helljuslampor för bilar. Hinderljuset har högst ljusstyrka 1-3 grader ovanför horisontplanet medan ljusstyrkan nedåt mot marken, och uppåt, skall vara betydligt svagare, se illustration i Figur 11. När flera vindkraftverk byggs i en grupp medger föreskrifterna att endast vindkraftverken i gruppens ytterkant förses med högintensiv hinderbelysning, medan övriga vindkraftverk ska vara markerade med

¹⁴ Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd TSFS 2010:155 (ändrad genom TSFS 2013:9).

Figur 11 Högintensiv hinderbelysning ska enligt Transportstyrelsens föreskrifter ha störst ljusstyrka 1-3 grader ovanför horisontalplanet. Detta begränsar störningen för närliggande bebyggelse. Även medelintensiv hinderbelysning skall vara fokuserad i horisontalplanet.

lågintensivt, rött, fast ljus, d.v.s. motsvarande det som finns på lägre telemaster i landskapet. De blinkande ljusen är normalt synkroniserade mellan vindkraftverken i samma grupp.

Detta innebär att vindkraftverk genom hinderbelysningen påverkar landskapsbilden nattetid. Hinderbelysningen kommer att upplevas som blinkande och fasta ljuspunkter. Varken det röda eller det vita ljuset kommer att kunna blanda den närmaste omgivningen, då ljuset är riktat uppåt så att det inte når markytan. Hur ett ljus uppfattas beror på dess omgivning. Om omgivningen är ljus måste ljusintensiteten vara högre för att synas och om omgivningen är mörk kan ljuset synas bra trots att intensiteten sänks.

Vid dimma eller dålig sikt mellan betraktaren och hinderljuset uppfattas ljuset svagare än vid klar sikt. Vid klar sikt vid marken och låg molnbas (i höjd vid vindkraftverkets rotor) kan emellertid hinderbelysningens ljus ge en indirekt ljuseffekt genom att de belysta molnen sprider eller reflekterar ljuset. Detta indirekta ljus är diffust och betydligt svagare än hinderbelysningen, men kan uppfattas av de som befinner sig nära vindkraftverken.

I tätbebyggda områden i kommunen finns många konstgjorda ljuskällor, medan det i områdena i kommunens periferi, där de flesta vindkraftområden är utpekade finns färre ljuskällor och de som finns är främst knutna till bebyggelse och kommunikationsstråk. Det mänskliga ögat dras till den ljusaste punkten eller den största kontrasten. Tillkomsten av nya ljuspunkter i landskapet kan, oavsett styrka, innebära att en känsla av "orördhet" går förlorad. Det gäller även ljuspunkter från radiomaster eller terrängfordon. Vindkraftområdena består till övervägande del av skogsmark, vilket gör att de nya ljuspunkterna kommer att synas på nära håll endast från ett fåtal platser. Ljuset från hinderbelysningen blir svagare ju längre det färdas och samtidigt blir ljusbilden bredare.

Genom att hinderbelysningen syns långt kan flera grupper av vindkraftverk tillsammans ge en kumulativ effekt på landskapsbilden nattetid från punkter i landskapet.

2.14 Naturmiljö generellt

Vindkraftsutbyggnad kan medföra påverkan på djur och naturmiljöer på flera olika sätt, genom olika typer av störningar eller förluster av livsmiljöer. Sedan 2010 har forskningen fortsatt att tillföra massor av ny kunskap om hur vindkraften påverkar olika livsmiljöer och arter. Flera större forsknings- och syntesrapporter om vindkraftens påverkan på naturmiljön och arterna har t.ex. publice-

rats av Vindval. Hittills har utbyggnaden av vindkraft i stort, i Sverige såväl som i Umeå kommun, i stort sett enbart skett i områden utan formellt naturskydd. Förekomster av känsliga miljöer och arter kan dock finnas på många håll i landskapet, på land och till havs, även utanför naturskyddade områden vilket gör att all planering måste ske med noggrann kartläggning av naturvärden och arter, samt hänsynstagande vid projektering av vindkraftanläggningar. Direkta förluster av livsmiljöer (habitat) utgör för många djur och växter den enskilt största påverkan som vindkraften medför. Andra effekter kan vara fragmentering av livsmiljöer, ändrad hydrologi samt störningar i form av ljud och mänskliga aktiviteter under anläggnings- och drifttid. Ett vägnät med ökad trafik kan också ge ökad dödlighet av vissa djur. Sedan länge är problematiken med påverkan på fåglar och fladdermöss känd (se separata avsnitt) medan kunskapen är mindre om hur vilda fyrfota och marina däggdjur påverkas. Enligt en rapport från Vindval pekar mycket på att stora rovdjur t.ex. björn, lodjur och järv är särskilt utsatta eftersom de föredrar större ostörda områden och såväl fragmentering av livsmiljöer och olika aktiviteter under bygg- och driftsfas kan ge påverkan på deras hemområden. Påverkan på annat vilt som klövdjur (t.ex. hjortdjur) och olika mindre viltarter tycks överlag inte vara lika stark, och vissa arter kan även gynnas av ökad fragmentering, fler kantzoner och öppna områden.

Artskyddsförordningen har sedan 2010 börjat tillämpas i alla tillståndsprövningar av vindkraft och i den är bedömningar av påverkan på arternas bevarandestatus, lokalt och nationellt, central. Det innebär samtidigt att sådan påverkan på arterna, t.ex. viss dödlighet, som inte är tillräcklig för att inverka på bevarandestatusen väger mindre tungt i prövningen. Förordningen omfattar en lång rad arter, såväl fåglar som vissa däggdjur, grod- och kräldjur, insekter, kryptogamer, kärlväxter m.m.

Inom Umeå kommun finns ett antal Natura 2000-områden. Utbyggnad av vindkraft i närheten av ett Natura 2000-område får inte ske på ett sådant sätt att indirekta konsekvenser kan påverka möjligheten att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de arter och naturtyper som pekas ut i bevarandeplanen. I tillståndsprövsprocessen måste sådan indirekt påverkan belysas.

Naturmiljön i Umeå kommun är väl kartlagd, i synnerhet de mer kustnära delarna, och en rad vägledning finns tillgängliga. Nya skyddade områden, t.ex. naturreservat, tillförs med jämna mellanrum. En fullständig överblick av kommunens skyddade natur med höga naturvärden finns sammanfattade i en intern GIS-databas som uppdateras löpande.

2.15 Fåglar

Fåglar rör sig i luftrummet och kan påverkas av vindkraftverk på andra sätt än de fasta naturvärdena på marken. Påverkan kan delas in i:

- Förluster av livsmiljöer till följd av vindkraftanläggningens markanspråk och störningseffekter (drift samt bygg- och underhållsarbete)
- Kollisioner med rotorblad, torn och luftledningar
- Barriäreffekter för flygande fåglar till följd av undvikandebeteenden
- Eldöd till följd av kontakt med ledningar och transformatorer

Lokaliseringen av en vindkraftetablering är sannolikt den faktor som har störst betydelse för effekterna på fåglar. Etableringar på platser med viktiga häcknings- och rastförekomster av utpekade arter, större fågelkolonier eller flyttstråk t.ex. utmed dalgångar eller kuster kan orsaka negativa effekter på fåglarnas livsmiljöer eller en ökad dödlighet. Artspecifika beteenden, topografi och fåglarnas lokala rörelsemönster är dock också viktiga faktorer som kan styra påverkansgraden. Vid upprättandet av vindkraftanläggningar är det därför viktigt att ha god kännedom om de lokala fågelförhållandena för att undvika känsliga häckningsområden, fågelskyddsområden och viktiga flyttstråk. I Umeå kommun liksom i många andra delar av landet är det särskilt förekomster av lommar, stora rovfåglar, skogshöns och våtmarksfåglar (andfåglar, vadare), samt flyttstråk för fåglar, som kräver extra noggrann planering av vindkraft.

Påverkan på fåglar har fått ett än större fokus i prövningarna sedan Artskyddsförordningen börjat tillämpas i alla tillståndsprocesser. Bedömningen av eventuell påverkan på fågelarternas bevarandestatus, lokalt eller nationellt, underlättas idag av att nya tillförlitliga beräkningar finns för de svenska fågelpopulationernas storlek, såväl nationellt som på länsnivå.

En mängd ny forskning på området vindkraftens påverkan på fåglar har tillkommit senare 2010 vilket också efterhand fått genomslag i olika typer av policys och vägledningar, såväl för myndigheter som för projektörer och ideell naturvård. Nya rapporter från Vindval om vindkraftens påverkan på kungsörn respektive fåglar generellt är också utlovade till vintern 2016/17. På senare år har den generella bilden av vindkraftens påverkan på fåglar också förskjutits från kollisionsrisker och istället mera mot förluster och fragmentering av livsmiljöer. Forskningen har visat att kollisioner med vindkraftverk generellt, för många arter, inte utgör den största påverkansrisken. Istället är det förluster eller fragmentering av livsmiljöer som för dessa arter utgör störst påverkan. Barriäreffekter där fåglarna trängs undan p.g.a. olika typer av undvikelsebeteenden är också ett slags förlust av livsmiljö. Många studier har de senaste åren klarlagt undvikelseeffekter bland fåglar och redovisat att störningsavstånd skiljer mellan olika häckfågelarter. Flera studier pekar även på att avstånden snarast ökar med tiden och att tillvänjning inte sker för alla arter. En rad prejudicerande domar har sedan 2010 blivit vägledande för den praxis med avseende på hänsynskrav för fåglar som utvecklats vid prövning av vindkraft. Kommunens häckförekomster av havsörn, smålom och storlom samt spelplatser för skogshöns (orre, tjäder) är lokaler som kan kräva särskild hänsyn vid planering och prövning.

Det mönster som framträtt allt starkare sedan 2010 när det gäller fågelkollisioner är att rovfåglar, främst stora arter som örnar, vråkar och gamar, är särskilt utsatta för kollisioner med vindkraftverk. Sådana arter i Umeåtrakten är främst kungs- och havsörn men i viss mån också fjällvråk och fiskgjuse. De löper en förhöjd risk att kollidera med verkens rotorblad och de är starkt överrepresenterade bland fåglar som hittas döda vid vindkraftverk. Populationer av stora rovfåglar är samtidigt känsliga för en ökad dödlighet genom att arterna blir köns mogna sent och har låg reproduktionstakt. En ökad dödlighet kan därför få påverkan på rovfågelpopulationernas bevarandestatus och därigenom stå i konflikt med Artskyddsförordningen. Närhet till boplats, topografi och byteskoncentrationer har visat sig påverka kollisionsrisken för stora rovfåglar. Ny teknik är under utprovning där man med hjälp olika slags detektorer ska kunna stänga av vindkraftverk när fåglar kommer för nära, men den anses ännu inte beprövad under svenska förhållanden, och tillåts idag inte underlätta för utbyggnad på platser med känsligt fågelliv. Det har sedan 2010 visat sig att sk. generationsskiften där mindre vindkraftverk ersätts av större verk (högre, med större svepyta) tydligt kan öka kollisionsriskerna för fåglar, men att den ökade dödligheten kan kompenseras av om det samtidigt medför färre verk totalt sett. För stora ugglor, vilka flyger lågt och generellt inte visat sig kollisionsbenägna, föreligger istället risk för eldöd vid kontakt med anläggningarnas anslutande elnät.

Den samlade forskningen pekar däremot på att risken att flyttande (sträckande) fåglar kolliderar med vindkraftverk generellt är liten. Mönstret är likartat över såväl land som till havs och gäller de flesta sjöfåglar (lommar, svanar, gäss, ändrar osv.) men också landfåglar som tranor, vadare, duvor och tättingar (småfåglar). Det beror på att många fågelarter visar starka väjningsbeteenden och viker undan för verken i god tid, ofta långt innan de kommer i verkens närhet och även under natten. Även studier från Umeåregionen visar på detta. Det finns dock naturligtvis situationer då kollisionsriskerna ökar, exempelvis vid dimma eller nederbörd. Också flyttande rovfåglar, måsfåglar och kråkfåglar har tydliga undvikelsebeteenden men inte så starka som hos t.ex. sjöfåglar och vadare. Kommunen genomkorsas av flera stora fågelflyttstråk för såväl landfåglar som sjöfåglar vilka är väl kartlagda sedan många år (se Figur 12).

Några av de mest betydelsefulla fågelokalerna i kommunen är skyddade av Natura 2000 och/eller är våtmarker som är utpekade som internationell betydande enligt Convention on Wetlands (Ramsarkonventionen), andra är naturreservat. Fåglarnas flyttleder i Västerbotten är dock inte skyddade.

Häckande och rastande fåglar

Häckfågelfaunan i Umeå kommun är numera ganska väl kartlagd i de mer kustnära delarna, inte minst genom omfattande fågelinventeringar på senare år med anledning av planerad vindkraft i kustlandet. Beståndet av havsörn i Västerbotten har fortsatt att öka sedan 2010 och det gäller även förekomsterna i Umeå kommun. Kustlandet inom ca 10 km från havet är nu besatt med så många revir att det inte finns plats för så många fler, såvida inte örnarna börjar bosätta sig längre inåt landet. Ideella ornitologer har en uppdaterad och god bild av revir och boplatser¹⁵. Kungsörnen har det besvärligt och dess popu-

¹⁵ Längs Umeås kust finns områden med en hög reproduktion för havsörn med mer än 20 flygfärdiga ungar per år enligt Länsstyrelsen i Västerbottens län (2010).

lation visar en negativ trend på många håll i Norrlands fjälltrakter och inland men mera kustnära har en viss expansion kunnat ses sedan 2010 och den kan mycket väl fortsätta. Kunskap om närliggande örnrevirs boplatser och örnarnas rörelser är idag helt nödvändig för planeringen av varje vindkraftsetablering. De flesta boplatserna för örn i Umeå kommun ligger idag utanför formellt skyddade naturområden.

Av övriga arter har den störningskänsliga smålommen en särställning genom att kusten inom 10-15 km från havet har många häckande par, vilka utgör en betydande del av länets bestånd nedanför fjällkedjan. De kustnära häcklokaler för smålom på hela sträckan från Holmsund upp till kommungränsen mot Robertsfors, inklusive Holmöarna, är numera tämligen väl kartlagda. De ligger ofta i terräng som ligger långt från bebyggelse men samtidigt utanför de större naturskyddade områdena vid kusten. Förekomster av smålom har starkt skydd genom Artskyddsförordningen vilket visas genom den praxis som vuxit fram i provningssammanhang.

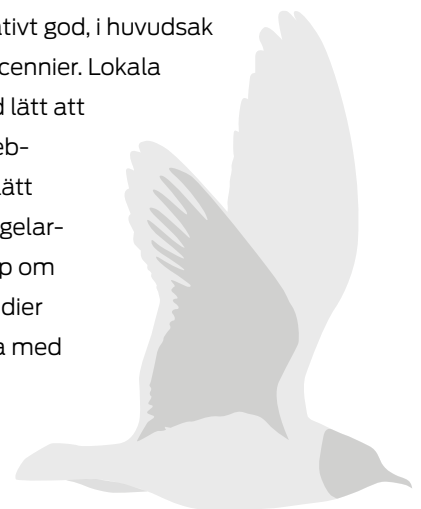
Skyddsvärda förekomster av andra störningskänsliga fågelarter som är knutna till våtmark och skogsmark är inte lika väl kartlagda som artgrupperna ovan. Särskilt gäller det kommunens inre delar där inte så många ornitologer är aktiva. Det finns områden där terräng och naturtyper talar för att betydande förekomster av t.ex. häckande vadare eller större spelplatser av skogshöns kan finnas. Kunskapen om dessa områden är dock liten eftersom få ornitologer rör sig där. Inom båda grupperna finns arter som omfattas av Artskyddsförordningen.

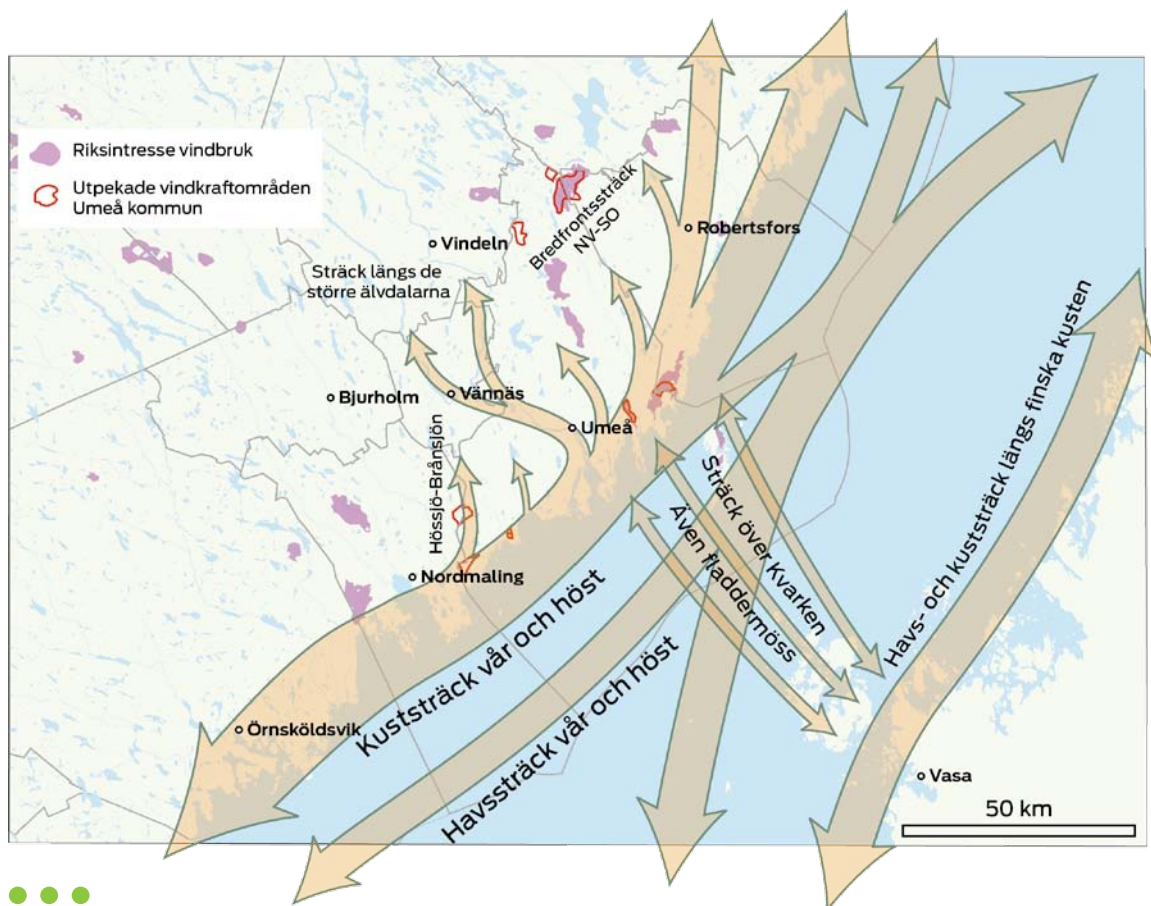
Umeå kommun har betydelsefulla rastplatser för fåglar vilka hyser nationellt höga eller mycket höga antal av arter som sångsvan, gäss, trana samt olika änder, rovfåglar och vissa småfåglar. Det finns ett flertal viktiga och väl kända lokaler för rastande fåglar i kommunen och de flesta ligger relativt kustnära. Främst bör nämnas Umeälvens delta och slätter, men också lokaler som Hössjöområdet, Sörmjölefjärden, Tavlefjärden, Täftefjärden, Nedre Sävarån och Ostnäs-fjärden har samtliga höga antal rastande fåglar beroende på årstid. Många av de viktigaste fågelrastplatserna på jordbruksmark eller i havsfjärdar ligger utanför formellt skyddade områden.

Flyttande fåglar

Kunskapen om de stora flyttfågelstråk som berör Umeå kommun är relativt god, i huvudsak genom omfattande sträckräkningar av ideella ornitologer under flera decennier. Lokala fågel-skådare sitter på massor av värdefull kunskap men det är inte alltid lätt att hitta uppdaterad och överblickbar information på egen hand, t.ex. på webben. Mycket finns publicerat i t.ex. lokala tidskrifter men detta är inte så lätt tillgängligt. Stora mängder data finns idag över när på säsongen olika fågelarter sträcker (flyttar), samt i vilket väder och i vilka vindar. Helt ny kunskap om fågelsträcket har sedan 2010 framkommit främst genom sträckfågelstudier vid Hörnefors samt radarstudier av flyttande fåglar vid Holmöarna, båda med anledning av planerad vindkraft.

Läget och geografin samverkar till att två stora flyttstråk passerar genom Umeåregionen; ett i nordväst-sydostlig riktning mellan inlandet och fjällen, över Kvarken mot Finland och vidare mot SO, och ett annat stråk i sydväst-nordostlig riktning längs kusten och ute över havet

Figur 12 Schematisk bild över flyttfågelsträck längs kusten och älvdalarna samt över Kvarken, Källa: Enetjärn Natur.

(se Figur 12). Flera utpekade vindkraftområden ligger i dessa stråk. Därutöver förekommer betydande flyttrörelser "på bred front", speciellt bland nattflyttande fåglar. Generellt utgörs inte flyttståken av snäva, smala korridorer utan av bredare stråk över terrängen vilka dessutom kan förskjutas åt olika håll beroende på vindarnas riktning och styrka. Inåt land följer sträcken till viss del topografin som bergsryggar och älvdalarna medan många fåglar har kustlinjen eller öar som riktmärke när de flyttar längs kusten eller ute över havet. Älvdalarna koncentrerar dock inte alls sträcket lika mycket som kustlinjen.

I ett nationellt perspektiv är antalen och koncentrationerna av bl.a. flyttande änder, lommar, tranor, vadare, vissa rovfåglar och några arter småfåglar i kommunen särskilt höga och så stora sträcksummor av arter som storlom, fjällvråk och snösparv ses ingen annan stans i Sverige på regelbunden basis. Det stora antalet flyttfåglar beror på kommunens läge där flyttstråk tvärs över Kvarken sammanfaller med nordsydliga flyttstråk längs kusten och ute över havet. Även flyttstråk utmed Vindelälven och Umeå älv når kusten här. Kända kustnära sträcklokaler i kommunen är t.ex. Hörnefors, Vitskärsudden, Bergön, Tavastudden, Ostögrundet och Sönerstgrundet. På Holmöarna är särskilt Bergudden, Lillhällan, Trapudden och Holmögadd strategiska punkter. Höststräcket sker med större koncentrationer kring uddar som pekar mot söder, t.ex. Sönerstgrundet. Inåt landet, utmed älvarna, saknas motsvarande kända sträcklokaler, vilket mestadels beror på att sträcket inte koncentreras på samma sätt som är möjligt vid kusten. Höststräcket omfattar alltid fler individer än vårsträcket, eftersom alla ungfåglar finns med, och det pågår även under en längre tidsperiod.

2.16 Fladdermöss

Sedan 2010 är riktade kartläggningar av fladdermöss ett krav vid de flesta vindkraftsprövningar och påverkan på fladdermöss har blivit en central fråga nu när Artskyddsförordningen börjat tillämpas på allvar. En mängd ny forskning om vindkraftens påverkan på fladdermöss har också publicerats på senare år, och Vindval har utlovat en ny rapport vintern 2016/17. Resultaten förstärker bilden av att fladdermöss är en artgrupp som är mycket utsatt för ökad dödlighet till följd av vindkraftverk. Det kan ske dels genom direkta kollisioner med verkens rotorblad, dels genom att snabba lufttrycksförändringar nära rotorbladens yta orsakar invärtes blödningar hos fladdermöss, sk. barotrauma. Vilket som är vanligast i Sverige är oklart men i Nordamerika anges det senare vara en betydande dödsorsak bland förolyckade fladdermöss. Genom att fladdermöss har låg reproduktionstakt är populationerna känsliga för en ökad dödlighet.

Kunskapen om fladdermössens antal och utbredning i Norrland har ännu stora luckor men har ökat lavinartat sedan 2010, mycket tack vare inventeringar som gjorts inför planerad vindkraft. Från att ha ansetts som ett artfattigt län med några få arter fladdermöss har en mängd arter nu konstaterats förekomma i Västerbotten. I Umeå kommun är antalet kända arter uppe i åtta och i länet nio, från att ha varit tre för bara några år sedan. De arter som konstaterats i kommunen (2016) är vattenfladdermus, tajgafladdermus, fransfladdermus, trollpipistrell, större brunfladdermus, nordfladdermus, gråskimlig fladdermus och brunlångöra. Eftersom även mustaschfladdermus är noterad i länet kan säkert även denna art, och kanske någon till, hittas i kommunen. Av sk "högriskarter" i vindkraftsammanhang är det alltså inte bara nordfladdermus utan även större brunfladdermus och gråskimlig fladdermus som uppträder här.

Generell kunskap om fladdermössens ekologi, habitatkrav och allmänna landskapsutnyttjande i södra Sverige gäller sannolikt även norra Sverige även om tätheterna här överlag är lägre. Osäkerheter rör bl.a. hur de ljusa sommarnätterna i norr påverkar deras beteende, varför aktiviteten generellt är lägre i norra Sverige under försommaren och hur fladdermössens säsongsvisa förflyttningar ser ut. Hur man utifrån deras aktivitet kan avgöra om ett område ska anses vara särskilt värdefullt eller inte är också svårare i Norra Sverige, pga att färre referensstudier finns. Fladdermössens fortplantningsperiod då de har ungar infaller som regel i juni-juli medan höstens migrationsrörelser sker i augusti-oktober. Vårens migration tycks dock vara dåligt känd i Sverige.

De flesta inventeringarna i Västerbotten är gjorda under enstaka säsonger och inom begränsade platser och fokuserar på vilka arter som förekommer, och var - de är inte så detaljerade att de ger en kartbild av fladdermössens landskapsutnyttjande, tätheter eller rörelser i ett större perspektiv. Under 2016 har dock Umeå kommun låtit utföra en landskapsanalys av fladdermusbiotoper i kommunen. I rapporten redogörs för vilka arter som finns, och vilka områden i kommunen som hyser störst potential att vara värdefulla fladdermusbiotoper.

Generell kunskap om hur man undviker påverkan på fladdermöss av vindkraftsutbyggnad kan tillämpas även i Umeå kommun. De riktlinjer som finns gällande att undvika vindkraftsetablering i särskilt värdefulla fladdermushabitat och ledlinjer för fladdermöss bör tillämpas i prövningen även här, men

på många platser med fladdermöss kan riskerna hanteras i tillräcklig grad genom att föreskriva riktad avstängning av verk, sk. "bat mode" (se längre ner).

Fladdermöss är insektsätare och uppsöker ofta vindkraftverk eftersom dessa tenderar att dra till sig insekter och fladdermössen kan då dödas av rotorbladen. Dödsfall kan också ske då flyttande fladdermöss krockar med verken. I svaga vindar följer fladdermössen ofta svärmande insekter långt upp på hög höjd vilket gör att fladdermössen ofta födosöker uppe i turbinhöjd, något som man inte visste förut. Kunskapen har också ökat betydligt om vid vilket väder och vilka temperaturer som dödsfall oftast sker. Det händer oftast vid varmare väder och vid låga vindstyrkor, dock inte i kraftigare regn. Det finns därmed en möjlighet att genom tekniska åtgärder, sk. "bat mode", få ner dödligheten. Det har sedan 2010 visat sig att sk. generationsskiften där mindre vindkraftverk ersätts av större verk (högre, med större svepyta) kraftigt kan öka dödligheten av fladdermöss.

Flyttmönstret för fladdermöss i Umeå kommun är inte väl känt. Två fladdermusarter (större brunfladdermus och trollpipistrell) som är kända som flyttande (migrerande) har nu konstaterats förekomma här men det är osäkert om de sträcker i större antal och i så fall var. Fladdermössens flyttning påminner om fåglarnas då de följer linjerna i landskapet och har ganska avgränsade flyttvägar, både på land och till havs. Det gör det troligt att samma slags sträckmönster som hos fåglarna i någon mån uppvisas även av fladdermössen i Västerbotten, dvs. rörelser i bredare korridorer genom regionen, över Kvarken, längs kustlinjen och genom älvdalarna. Kanske kan lokala koncentrationer förekomma vid uddar längs kusten vid Norra Kvarken. Färska studier har nyligen belagt att migrerande fladdermöss rör sig över Kvarken och berör t.ex. Holmöarna även om omfattningen av sträcket inte är klarlagd.

Det har visat sig att fladdermöss som flyger över havet är mest aktiva vid vindstyrkor under 4 m/s, då de flesta vindkraftverk står still. Det finns dock större arter av fladdermöss som kan flyga i vindstyrkor på upp till 10 m/s men alla föredrar svagare vindar. Fladdermöss är goda flygare och troligen är ovanstående en följd av att insektsaktiviteten avtar vid högre vindstyrkor.

Eftersom vi numera vet att Västerbotten har en artrik fauna av fladdermöss och att inventeringar sedan 2010 visar att det finns kärnområden i Umeå kommun som kan vara både artrika och har en hög aktivitet av fladdermöss, samt att kommunen berörs av migrerande fladdermöss, så krävs en god kartläggning och ett genomtänkt hänsynstagande inför framtida tillståndsprövningar där fladdermöss kan finnas. Habitatförluster kan också ske om deras livsmiljöer tas i anspråk. Rydell m.fl. (2011) ger i en Vindvalsrapport rekommendationer avseende fladdermöss vid handläggning och planering i vindkraftsammanhang. En väsentligt reviderad rapport är utlovad till vintern 2016/17 och tillsammans med kommunens landskapsanalys av fladdermusbiotoper i kommunen ger det en bra vägledning vid handläggning av vindkraftsärenden. Färska domar visar att det är av stor vikt att kartläggningen sker heltäckande med en bra metodik. Beroende på lokal kräver det t.ex. att undersökningen görs vid rätt tid för att fånga upp aktivitet vid yngelplatser respektive flyttningsrörelser.

2.17 Barriäreffekter på djur och fåglar

Med barriäreffekter menas att en samlad utbyggnad av vindkraftverk påverkar djurs eller fåglars rörelser på ett sätt som gör att de utestängs från ett område, eller att de tvingas ta omvägar runt området. I följande avsnitt fokuserar vi på det senare eftersom bortfall av livsmiljöer redan avhandlas i avsnitt 2.14 Naturmiljö generellt. Vindkraft nämns inte specifikt i regeringsuppdraget för framtagande av handlingsplaner för grön infrastruktur i landskapet¹⁶. Vindkraftverken med tillhörande infrastruktur utgör i sig inte någon effektiv barriär för de flesta arters spridning i landskapet men den bidrar till fragmentering och förlust av livsmiljöer och kan medföra ökade risker för t.ex. fåglar och fladdermöss om den etableras på platser där djur rör sig mellan eller längs med stråk som har värdefulla livsmiljöer eller utgör förflyttningsleder. Landskapsperspektivet bör i och med detta vägas in i tillståndsprocessen. En landskapsanalys kan därför vara motiverad i vissa fall. Generella riktlinjer är dock inte möjliga att ange eftersom det är så beroende av platsen, landskapets utseende och förekommande arter.

Genom att forskning och erfarenheter från olika kontrollprogram sedan 2010, bland annat i Västerbotten, dock kunnat visa att flyttande fåglar generellt uppvisar starka väjningsbeteenden kan man utgå från att barriäreffekter föreligger. Effekten blir då större ju större anläggningen är och ifall flera olika anläggningar gränsar till varandra och bildar en större barriär i landskapet. Studier pekar dock på att konsekvenserna av att undvika en enskild vindkraftanläggning antagligen är betydelselösa för de flesta fåglar. Risken anses större att de samlade barriäreffekterna p.g.a. undvikande av flera anläggningar längs en flyttväg kan ha betydelse, men antagligen inte förrän påverkan uppstår genom många anläggningar längs en hel flyttväg. Blir omvägen försumbar sett till fåglarnas hela flyttväg mellan norra Skandinavien och södra Sverige, Västeuropa eller ännu längre har det knappast någon reell betydelse för fåglarna. I Figur 12 på sidan 29 redogörs schematiskt för hur de viktigaste flyttstråken som berör kommunen förhåller sig till utpekade vindkraftsområden.

Inte mycket är känt om barriäreffekter på fladdermöss. Troligtvis är effekten försumbar eller omvänd eftersom fladdermöss generellt inte undviker vindkraftverk utan tvärtom snarast lockas till vindkraftverkens konstruktioner i sitt födosök. Forskning visar också att nya vägnät och kraftledningsgator också kan kanalisera rörelser av fladdermöss till eller genom ett utbyggnadsområde.

Stora rovdjur som björn och lodjur skulle kunna påverkas av barriäreffekter från en samlad utbyggnad av vindkraft, genom att deras vandringar störs. Genom att arterna har så stora hemområden är det dock inte troligt att effekterna av en vindkraftsutbyggnad i kommunen blir stora. Inga studier har ännu visat på att vandringar av t.ex. älg skulle störas i nämnvärd omfattning.

¹⁶ Regeringen. 2015b. Uppdrag att koordinera genomförandet av en grön infrastruktur i Sverige. Regeringsbeslut M2015/684/Nm 2015-02-05

2.18 Kumulativa effekter

Sedan 2010 har det ställts allt större krav på att miljökonsekvensbeskrivningar ska behandla kumulativa effekter. Med kumulativa effekter på naturmiljö avses de totala effekter som uppstår när en vindkraftsutbyggnad på flera olika platser samverkar. Effekterna kan bestå av ökad dödlighet, bortfall av livsmiljöer eller försämrade kvalitet på livsmiljön vilket i sin tur kan påverka t.ex. arters reproduktion och överlevnad. Gemensamt för all slags påverkan är att konsekvenserna för arterna kan befaras öka kraftigt om en viss "träskelnivå", för t.ex. förlust av livsmiljö (t.ex. naturtyp) eller total dödlighet, överskrids. Var träskelnivån ligger för olika arter finns dock inte många ingående analyser på än så länge.

Analysen i en MKB förväntas idag väga in den samlade effekten av föreliggande etablering tillsammans med all övrig planerad vindkraftsetablering inom ett sådant avstånd att de rimligtvis kan samverka till effekter på t.ex. en arts bevarandestatus. Vindkraftens kumulativa effekter på biologiska värden är inte begränsade av administrativa gränser så som t.ex. kommungränser, vilket gör att bedömningar i en prövning många gånger kräver att utbyggnad även utanför den egna kommunen måste vägas in. Eftersom effekterna i allt väsentligt beror av vilken art eller livsmiljö man utvärderar, hur landskapet ser ut, hur livsmiljöer och gröna korridorer är fördelade i relation till vindkraften, etc är det också närmast omöjligt att sätta några riktlinjer baserat på geografiska mått för när kumulativa effekter bör utredas. Det måste avgöras från fall till fall.

Generellt anses risken för kumulativa effekter vara särskilt stor för populationer av arter som kräver stora sammanhängande revir eller företar flyttningar, sådana som är känsliga för störning på långt håll eller barriärer i landskapet, alternativt är känsliga för en ökad dödlighet. I vindkraftsammanhang är arter som under åtminstone delar av sitt liv är koncentrerade till miljöer eller platser som sammanfaller med vindkraftens intresse särskilt utsatta. Det kan t.ex. handla om en speciell naturtyp eller topografi, som höjdområden eller uddar. Exempel på potentiellt utsatta arter för Västerbottens och Umeå kommuns del är i första hand havs- och kungsörn men också t.ex. fladdermöss, stora rovdjur och smålom.

Utifrån hur planering och prövning av vindkraft idag sker finns begränsningar för hur mycket av kumulativa effekter på arter och livsmiljöer som kan vägas in i prövningen av en enskild etablering. Sent tillkomna etableringar måste i någon mån väga in effekterna av alla föregående. Påverkan i en ännu större geografisk skala, t.ex. på länsnivå eller nationellt, kommer man knappast åt i prövningen av en enskild etablering. Sådant regleras lämpligast på högre nivå genom t.ex. utpekandet av riksintresseområden, nivåer för hur många vindkraftverk per län, naturtyp etc. som ska tillåtas etc. men där beaktas inte kumulativa effekter idag. För kungs- och havsörn har länsstyrelserna i Jämtland respektive Västerbotten försökt att hantera frågan genom ta fram regionala strategier för örn och vindkraft. Arter och livsmiljöer påverkas dessutom i högsta grad även av t.ex. andra typer av markanvändning, som skogsbruk eller infrastruktur, men hänsyn tas inte till detta i de prövningar som idag sker.

2.19 Vindkraftverk i havsmiljöer

Till havs är vindarna mycket goda (se Figur 7 på sidan 16) och det finns stora tillgängliga ytor. Den stora nackdelen är emellertid att det är betydligt dyrare att bygga vindkraftverken och att det är svårare att sköta drift och underhåll. I Kvarken är det också relativt svåra isförhållanden. För att få en god ekonomi innebär att etableringar till havs bäst görs i stora grupper. Med hänsyn till elanslutningskostnader bör inte avståndet från land vara för stort, det får helst inte överstiga 15 km. Vattendjupet måste vara minst 6 meter för att byggdelarna ska kunna transporteras till platsen och med hänsyn till den fria sikten vid kusten är det lämpligt att avståndet från land är åtminstone 3 km.

Vindkraftverk har hittills byggts på ett havsdjup av upp till 40 meter¹⁷, dvs större havsdjup än vad som finns i kommunen och överlag så utgör inte bottenförhållandena till havs något hinder för vindkraftsutbyggnad. Det kan påverka detaljlokaliseringen och grundläggningssättet men inte lokaliseringen i stort. Lösa sand- och grusavlagringsbottnar kan dock vara olämpliga om de utsätts för mycket vågor och strömmar som rör om i botten.

Beroende på att det inte etablerats så många vindkraftanläggningar till havs i Sverige (inga norr om Öland) finns det inte så stora erfarenheter av havsbaserad vindkraft och även forskningen avseende miljöeffekterna har till huvuddelen avsett landbaserad vindkraft och den kunskapsuppbyggnad som skett sedan 2010 har främst varit internationell. Rapporter som sammanfattar forskningsläget har publicerats av bl.a. Vindval (Bergström m.fl. 2012). Mycket få studier finns dock som beaktar Östersjöns och Bottniska vikens speciella förhållanden med bräckt vatten och helt andra organismsamhällen än de som finns t.ex. på Västkusten, i Nordsjön eller längs Europas atlantkuster.

I samband med muddring, kabeldragningar och andra anläggningsarbeten kan finkorniga sediment spridas och ge upphov till grumling av vattnet. Fiskar och övrigt bottenliv påverkas negativt av grumling genom att sedimenten hindrar ljuset från att tränga genom vattnet samt att växterna kvävs då de täcks av sediment. Lekplatser för fisk kan ödeläggas om de täcks av sediment, och på samma sätt kan fiskägg och vissa bottendjur kvävas om de utsätts för mycket grumling. Det finns även en risk att arbetet på botten kan röra upp miljögifter som ligger begravda. Grumlingen kan minimeras genom att strategiskt välja årstid när arbetet utförs samt sätta en gräns för hur mycket arbetet får grumla. Problemet är dock kortvarigt och upphör när arbetena är färdiga.

En ny företeelse som kommit till sedan 2010 är olika tekniker för flytande vindkraftanläggningar till havs, ibland kombinerat med andra typer av elproduktion, exempelvis vågkraft och solkraft.

När denna utredning görs pågår flera större tillståndsprocesser avseende havsbaserad vindkraft i Sverige, som kan innebära vägledande domar avseende havsbaserad vindkraft och ljud, landskapbild, försvarsintressen, mm.

¹⁷ EWEA, 2013, *Deep Water The next step for offshore wind energy*

Bottenfauna

Vad gäller marin bottenfauna är de flesta studier om vindkraftens påverkan gjorda under helt andra förhållanden och på andra arter än de som finns i Norra Kvarken och Bottenviken. Blåmusslan, som har en mycket viktig roll i marina ekosystem på många håll, har t.ex. sin nordgräns syd om Holmögdad och förekommer knappt i kommunen. Genom att studier saknas på många av de arter bottenfauna som är allmänna eller funktionellt betydelsefulla vid Umeåakusten så måste man därför till stor del luta sig mot forskningens generella slutsatser om påverkan på bottenfauna.

Fundamenten till vindkraftverken fungerar i många fall som rev och ger utmärkta växtplatser för t.ex. blåmusslor, alger och andra bottenväxter samt för de ryggradslösa djur som lever på hårda havsbottenar. I sin tur kan dessa ge ökade möjligheter för vissa fiskarter att hitta passande habitat och föda. Idag används två typer av fundament. Monopiletypen, med ett rör nedstucket i **botten**, har bara vertikal ytor där blåmusslor kan växa. Gravitationsfundamentens block är mycket större och ger mer ytor i flera olika vinklar som passar bra för t.ex. alger. De konstgjorda "reven" ökar i många fall den biologiska mångfalden i bottenfaunan. Erosionsskydd vid gravitationsfundament kan t.ex. lokalt öka förekomsten av vissa kräftdjur. Den totala ytan nytt habitat som bildas förväntas dock bli liten. Än så länge finns inte belägg för att fundamenten kommer att underlätta spridningen av främmande, invasiva arter.

Pålning och annan undervattensverksamhet kan ge upphov till grumling och åtföljande sedimentation i närområdet. Hur mycket det påverkar beror på mängden sediment och under hur lång tid det avsätts. Årstid och vilka arter och artsamhällen som utsätts har också stor betydelse. Till exempel är artsamhällen på mjukbotten generellt mindre känsliga för sedimentation än de på hårbotten och rev. Effekter av pålningsljud på ryggradslösa djur är lite studerat men musslor påverkas inte ens av mycket höga ljudnivåer, medan ostron verkar påverkas starkt. Vindkraftverken avger ljud och vibrationer som fortplantas i vatten men hittills visar studier att påverkan är liten eller obetydlig på kräftdjur och olika bottenlevande djur.

Fisk

Pålning av fundament alstrar plötsliga, mycket höga ljud som kan uppfattas på minst 80 km avstånd av vissa fiskarter. Under pågående arbeten är det troligt att fisken starkt undviker området och att fisk i omedelbar närhet av pålning kan skadas och dö. Denna påverkan upphör dock när anläggningsfasen är över. Genom att successivt öka kraften och ljudet vid pålning kan större djur som fisk, sälar och tumlare (se nedan) hinna lämna närområdet innan ljudet blir för högt. Akustiska signaler innan pålning kan också fungera avskräckande. Störst risk för betydande skador på fiskpopulationer är om anläggningen överlappar med viktiga lek- och uppväxtmiljöer för skyddsvärda fiskpopulationer. Resultat från flera studier tyder på att ljudpåverkan under driftfasen av en vindkraftsanläggning, t.ex. båttrafik samt ljudspridning och vibrationer från verken, är mycket liten på de flesta fiskarter, som t.ex. mört, abborre och öring.

Vindkraftverkens fundament kan fungera som konstgjorda rev som lockar till sig olika fiskarter, det är dock artspecifikt och beror på hur fiskesamhället på platsen ser ut. De flesta forskningsstudier är gjorda i marina miljöer med högre salthalter och det är oklart om de fiskarter som är vanliga vid Umeåkusten visar detta beteende. Det är troligt att undervattenslivet blir rikare om musslor och andra fastsittande djur och alger koloniserar fundamenten. Vindkraftverk till havs kan också ge ett visst skydd från yrkesfiske.

Lek- och uppväxtområden för fisk och andra marina arter kan skadas av verkens fundament och kabeldragningar under själva byggtiden. Också för fiskens lekområden kan grumling och åtföljande sedimentation ge negativ påverkan, riskerna beror bl.a. på när arbetet sker i relation till när fiskarterna i området leker och rom och fisklarver exponeras. För Umeåkustens del är viktiga marina lekområden för fisk dåligt kartlagda även om vissa planeringsunderlag finns. Vad gäller specifika arter vore troligtvis den unika populationen av havslekande harr som finns i Kvarkenområdet, främst runt Holmögadd, mycket sårbar om påverkan skulle ske på dess lekområden. Däremot har grumling troligen liten påverkan på vandrande fisk som lax.

Forskningen pekar på att den förväntade effekten på fisk av de elektromagnetiska fälten från likströmskablarna är låg. En viss reservation föreligger angående effekterna på vandrande fisk t.ex. ål, pga att en eventuell effekt kvarstår under hela driftsfasen.

Sälar och tumlare

Tumlare är en liten tandval som numera bara är en sällsynt gäst vid Umeåkusten men två arter sälar förekommer allmänt längs Umeåkusten: gråsäl och vikare. Gråsälen är väl spridd medan större ansamlingar av vikare främst hittas i vattnen runt Holmöarna. Liksom fisk kan även marina däggdjur som sälar och tumlare påverkas av starka ljud i samband med pålningsarbeten. Tumlare kan få både nedsatt hörsel och stort beteende av ljud i samband med pålning. Sälar och tumlare håller sig borta under byggfasen men verkar återkomma när arbetet är klart. Inga studier tyder på långvariga negativa effekter på de svenska sälarerna.

Marina fåglar

En tydlig effekt på fåglar av vindkraft till havs är barriäreffekter i form av undvikelsebeteenden som i sin starkaste form kan medföra en förlust av livsmiljö, oftast ett försöksområde till havs. Flera nyare studier visar på starka undvikelseeffekter av vissa fågelarter till havs. Särskilt stark påverkan visas av flera arter dykänder vilka rastar och övervintrar till havs, t.ex. ejder, sjöorre, svärta och alfågel. Dessa undviker att vistas i vindkraftsanläggningar och håller ett avstånd på 500 meter upp till flera kilometer från dessa. Dykänderna övervintrar inte i större antal vid Umeåkusten men det är dåligt känt om större rastområden längre ut till havs finns under flyttningstid. Eftersom dykänderna dyker ända ner till 30 meters djup för att hitta sin föda i form av musslor och andra skaldjur så är det inte bara strandnära havsområden som kan vara betydelsefulla för dem. En annan fågelgrupp som visar mycket starka undvikelsebeteenden till havs är lommar. Rastande lommar undviker att vistas i vindkraftsanläggningar

och en stor dansk studie på övervintrande smålom visade på tydliga effekter på upp till 5-6 km från vindkraftanläggningen.

Påverkan på fåglar till havs vid Umeåkusten bedöms i första hand kunna röra lommar, främst storlom, samt dykänderna sjöorre, svärta och alfågel. Dessa arter uppträder under flyttning i tiotusental och en påverkan på viktiga rastområden skulle därmed kunna göra dem sårbara. Det är inte troligt att det finns sådana områden nära kusten i Umeå kommun men det kan inte uteslutas att sådana finns i vattnen runt Holmögdad.

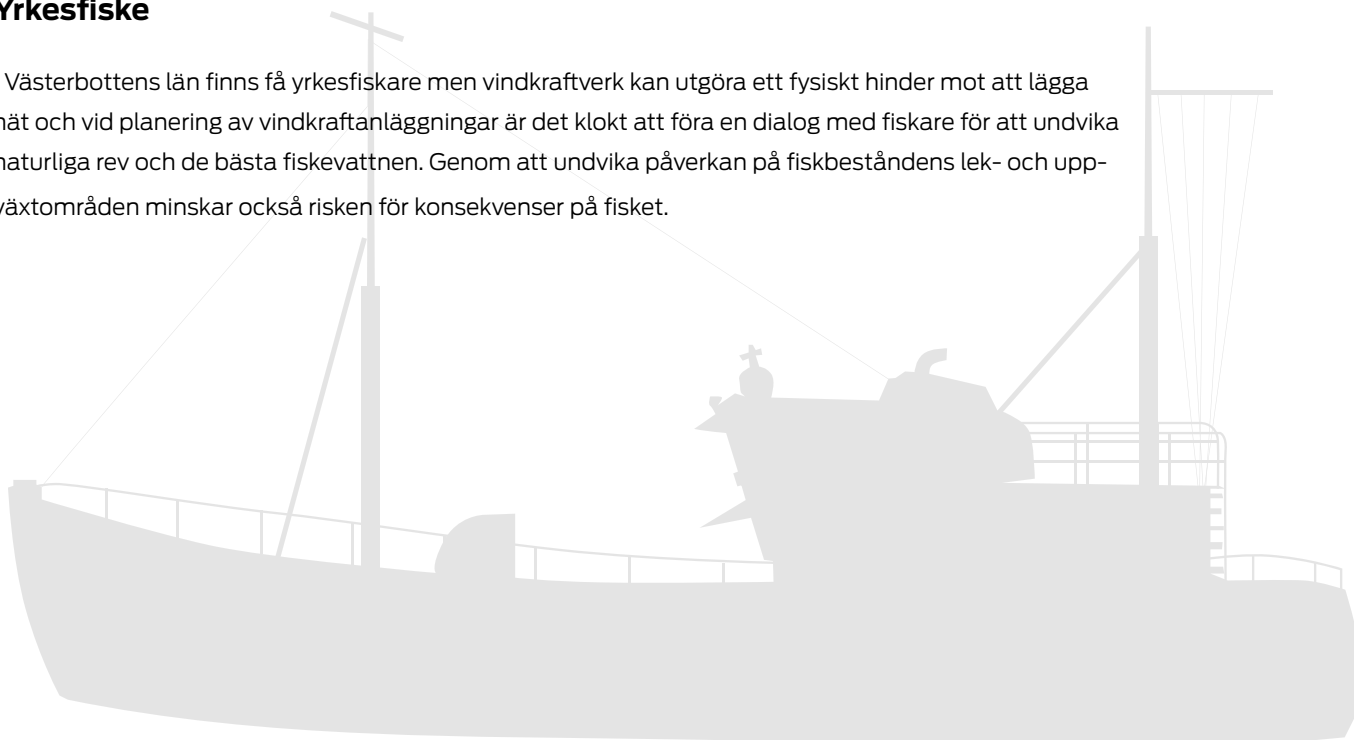
Påverkan på häckande fåglar som födosöker till havs kan på samma sätt ske ifall dessa genom undvikelse stängs ute från viktiga fiskeområden, eller utsätts för kollisionsrisk. Ny forskning med gps-sändare, bl.a. i Västerbotten, har visat hur viktiga födosöksområden till havs kan vara för arter som silltrut. I Umeå kommun bedöms det i första hand vara arterna silltrut, skräntärna och alkor som kan påverkas, och även här är det troligen i första hand områdena runt Holmögdad och resten av Holmöarna som är viktiga.

Sjöfart

Vid lokalisering till havs kan vindkraftverk och elkablar innebära en viss kollisionsrisk för sjöfarten. Räddningsinsatser med helikopter kan försvåras, framförallt i samband med stora vindkraftanläggningar. En annan risk är att fyrar kan skymmas av verken i vissa lägen och därigenom försvåra navigering. I de fall som etablering övervägs är det extra viktigt hur verken orienteras och att en särskild skyddszon utmed farlederna hålls fri. Hur bred denna zon tillåts vara avgörs från fall till fall.

Yrkesfiske

I Västerbottens län finns få yrkesfiskare men vindkraftverk kan utgöra ett fysiskt hinder mot att lägga nät och vid planering av vindkraftanläggningar är det klokt att föra en dialog med fiskare för att undvika naturliga rev och de bästa fiskevattnen. Genom att undvika påverkan på fiskbeståndens lek- och uppväxtområden minskar också risken för konsekvenser på fisket.

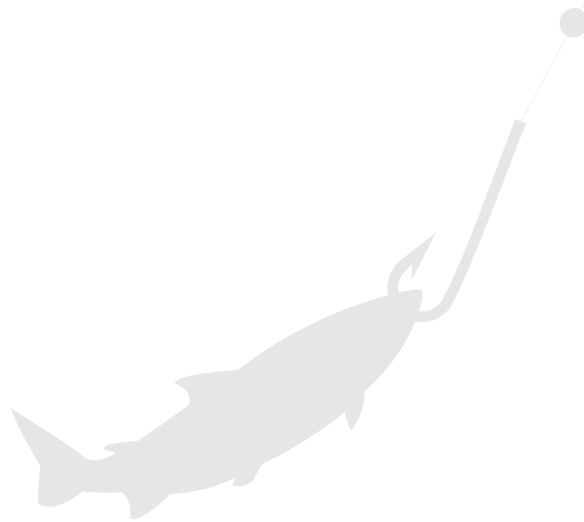

2.20 Jakt och fiske

I tillägget beskrivs vindkraftens påverkan på jakt endast utifrån att en vindkraftetablering kunde kräva detaljplaneläggning enligt tidigare Plan och bygglag¹⁸ och därmed att skottlossningstillstånd kunde krävas för att jaga inom planområdet. Sedan detta krav togs bort 2009¹⁹ påverkas jakten mindre, men under byggtiden för infrastruktur, vindkraftverk är jaktmöjligheterna begränsade, liksom under tiden för nedmontering och återställande. I de tillståndsärenden för vindkraft som beslutats sedan 2010 har jakten inte varit någon avgörande fråga. Påverkan på jakt regleras normalt genom civilrättsliga avtal i samband med markupplåtelsen.

I likhet med friluftslivet kan upplevelsen av jakten förändras och därmed viljan att utöva jakt, men samtidigt kan tillgängligheten öka genom ett utökat vägnät. Vad gäller påverkan på viltet i sig så pekar forskningen sedan 2010 på att påverkan av vindkraft på t.ex. hjortdjur och mindre viltarter som hare och räv troligen är begränsad²⁰.

¹⁸ SFS 1987:10

¹⁹ Regeringens proposition 2008/09:146

²⁰ Helldin m.fl., 2012.

2.21 Friluftsliv och turism

Friluftsliv definieras som vistelse utomhus i natur- och kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling²¹. Generellt finns lite dataunderlag kring friluftslivet i Sverige och även om friluftslivet i Umeå kommun.

I tillägget beskrivs att vindkraften dels kan påverka upplevelsen av friluftsliv och därmed attraktionen av friluftsområden, men också att vindkraftetableringar kan öka tillgängligheten till olika områden och därmed förbättra möjligheterna till friluftsliv. Vindkraften påverkar friluftslivet lokalt genom dess markanspråk, dvs uppställningsytor, anslutningsvägar och kraftledningar. Normalt undviks de områden som är av störst värde för naturmiljön och kulturmiljön och därmed begränsas också den lokala påverkan på friluftslivets intressen, men vindkraften påverkar landskapsbilden inom ett stort område och inom vindkraftverkens närområde påverkas också ljudnivån. En vindkraftanläggning kan också fragmentera större sammanhängande friluftsområden.

Sedan 2010 har Regeringen satt upp nationella mål för friluftspolitiken²². Regeringen har också gett i uppdrag till Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten att se över de områden som är utpekade som riksintresse för friluftslivet. Detta har bland annat inneburit att länsstyrelsen i Västerbottens län kommit med förslag till riksintresseområden, varav en del beslutades i april 2016.

Umeå kommun har i sin översiktplan för kusten preciserat friluftslivets intressen längs havet. I en växande kommun som Umeå ökar emellertid behovet att planera för friluftsliv och i en kommande planprocess bör friluftslivsområden pekas ut även i de kommundelar som inte omfattats av tidigare fördjupningar.

1	Tillgänglig natur för alla	Positiv utveckling
2	Skyddade områden som resurs för friluftslivet	Positiv utveckling
3	Starkt engagemang och samverkan	Neutral utveckling
4	Allemansrätten	Neutral utveckling
5	Tillgång till natur för friluftsliv	Neutral utveckling
6	Attraktiv tätortsnära natur	Neutral utveckling
7	Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling	Neutral utveckling
8	Ett rikt friluftsliv i skolan	Oklar utveckling
9	Friluftsliv för god folkhälsa	Oklar utveckling
10	God kunskap om friluftslivet	Negativ utveckling

Figur 13 Sveriges tio friluftspolitiska mål och utvecklingsriktning.

21 Förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftsgästorganisationer

22 Regeringens skrivelse 2012/13:51 Mål för friluftslivspolitiken

2.22 Rennäring

Genom bland annat renskötsel, jakt och fiske har samerna under lång tid byggt upp en särskild relation till mark och vatten. Det landskap som samerna traditionellt lever i är ett landskap som är präglad av samisk markanvändning under mycket lång tid. Samerna har brukat marken under lång tid och upp- arbetat så kallad urminnes hävd. Dessa rättigheter innebär ett visst skydd mot ingrepp genom den s.k. sedvanerätten. Samerna intar också en särställning i egenskap av urfolk. Vid samhällsplanering är det viktigt att de samiska behoven beaktas. I rapporten Sametingets syn på vindkraft i sameland²³ beskriver Sametinget att vindkraften kan orsaka stor påverkan på det samiska samhället och den samiska miljön. Vindkraftanläggningarna tar stora arealer i anspråk och fragmenterar landskapet.

Beroende på rennäringens arealbehov påverkas rennäringen av många typer av markanvändning utöver vindkraft. De samebyar som har vinterbete inom Umeå kommun (Svaipa, Gran, Ran, Ubmeje, och Vapsten) är sedan tidigare påverkade av vattenkraftsutbyggnad, storskaligt skogsbruk, järnvägar, vägar och gruvor. I samband med att tillståndsansökningar för vindkraft är det numera vanligt att genomföra en samlad analys av den kumulativa påverkan på berörda samebyars renbete, som en del i rennäringens analysen. I denna analys tas också med planerad markanvändning, exempelvis tillståndsgivna vindkraftanläggningar och planerade vägar och järnvägar.

Sedan 2010 har ny forskning avseende rennäringen och vindkraft genomförts och flera prejudicerande domar har fattats avseende vindkraftetableringar och konsekvenser och kompensationsåtgärder. Bland annat har kontrollprogrammet för vindkraftetableringen på Gabrielsberget färdigställt (Svevind, 2014), vilket givit ny kunskap kring vindkraftens påverkan på rennäringen. Naturvårdsverket och SLU har också publicerat rapporter om vindkraftens påverkan på renar.

Samrådsförfarandet inför en planerad vindkraftsetablering har utvecklats mot en praxis där en modell enligt Vindvalsprojektet VindRen används²⁴.

De områden som utpekats som riksintresse för rennäringen har inte förändrats sedan 2009.

²³ Sametinget, 2009

²⁴ Enetjärn Natur, 2010

2.23 Mellankommunala frågor

Översiktsplanetillägget från 2010 togs fram tillsammans med övriga kommuner i Umeåregionen och i samråd med angränsande kommuner. Därigenom är huvuddelen av riktlinjerna också gemensamma för Umeå kommun och angränsande kommuner. Förutom Hörneå och Sävarberg gränsar samtliga utpekade vindkraftsområden mot andra kommuner. Området Hästkälen gränsar mot Skellefteå kommun och Loberget gränsar mot området Hög-gravuliden i Robertsfors kommun. Området Ivarsboda går över kommungränsen till Robertsfors och områdena Ängersjö-Bjännberg och Västamarken gränsar till Nordmalings kommun.

2014 antog Skellefteå kommun ett tematiskt tillägg för översiktsplanen med inriktning på vindkraft²⁵. Planen antogs av kommunfullmäktige den 20 maj 2014 och vann laga kraft den 17 juni 2014. Inget utpekade område i Skellefteå kommun gränsar direkt till Umeå kommun.

Utvecklingen med allt högre vindkraftverk innebär att de mellankommunala frågorna behöver ges en större betydelse i planeringen av vindkraft, eftersom vindkraftverken då kan påverka landskapsbilden över större avstånd både dagtid och nattetid. I samband med tillståndsprövningen av vindkraft beaktas landskapsbildspåverkan på allt större avstånd, exempelvis genom siktfältsanalyser på upp till 25 km från en planerad vindkraftanläggning.

²⁵ Skellefteå kommun, 2014.

3 Geografiska förutsättningar för vindkraft i kommunen

I detta avsnitt redovisar vi översynen av de planförutsättningar på sid 73-85 i tillägget som berör geografiska förutsättningar för vindkraft hösten 2016 och hur dessa förändrats sedan 2010. Avseende geografiska avgränsningar av riksintressen, skyddad naturmiljö, kulturmiljö, kommunikationer, mm, hänvisas till kapitel 5.

3.1 Vindförhållanden

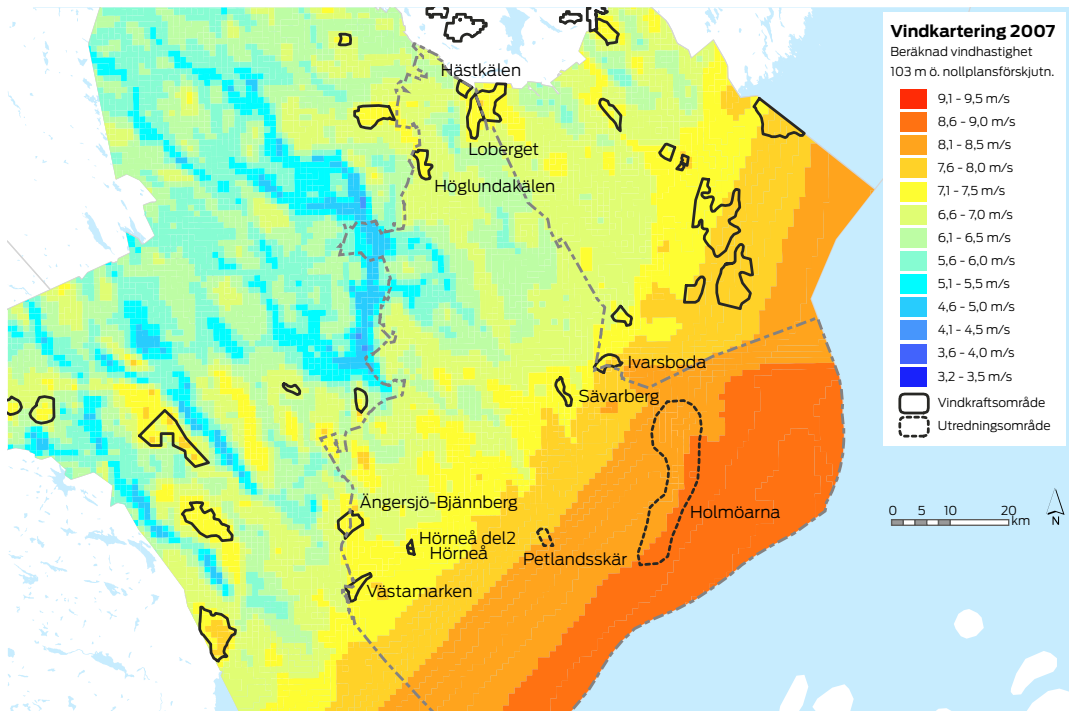
De vindkraftsområden som pekas ut i översiktsplanen från 2010 bygger på Energimyndighetens dåvarande vindenergiartering från 2007²⁶. Sedan dess har Energimyndigheten tagit fram nya vindarteringar med högre upplösning. Den senaste, från 2011, låg till grund för utpekandet av riksintresseområden för vindbruk 2013.

Jämfört med de tidigare vindarteringarna är de nya gjorda med högre horisontell upplösning (500 meter istället för 1000 meter) och på fler höjder. Höjderna redovisas nu från marknivån i stället för från nollplansförskjutningen (ca 75% av vegetationshöjden), som används i den tidigare vindarteringen.

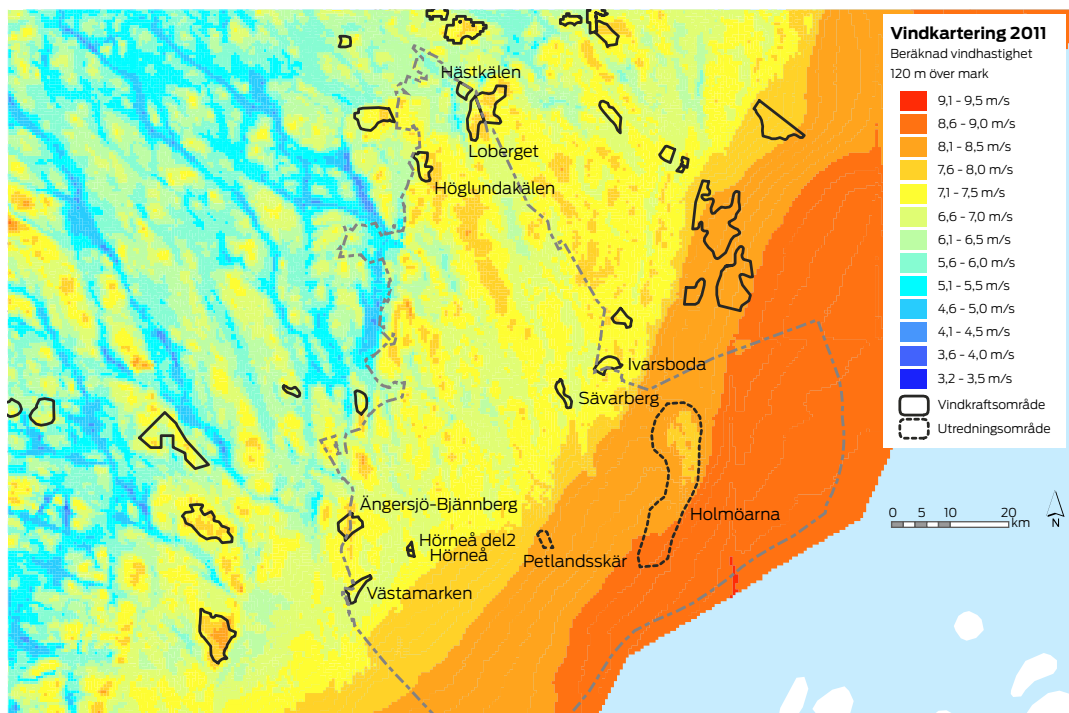
I en jämförelse mellan den tidigare vindarteringen på 103 meter över nollplansförskjutningen och den nya från 2011 för 120 meter över mark (den som är mest jämförbar) går det att se att beräkningarna visar något högre vindhastigheter i områdena i Hästkålen och Höglundakålen, liksom i Ängersjö-Bjännberg, medan beräkningarna visar oförändrade eller svagare vindhastigheter i övriga områden. Eftersom beräkningarna inte gjorts på samma sätt är resultaten emellertid inte helt jämförbara.

²⁶ Energimyndigheten, 2007

Figur 14 Vindkartering 2007 (Energimyndigheten 2009)

Figur 15 Vindkartering 2011 (Energimyndigheten, 2013)

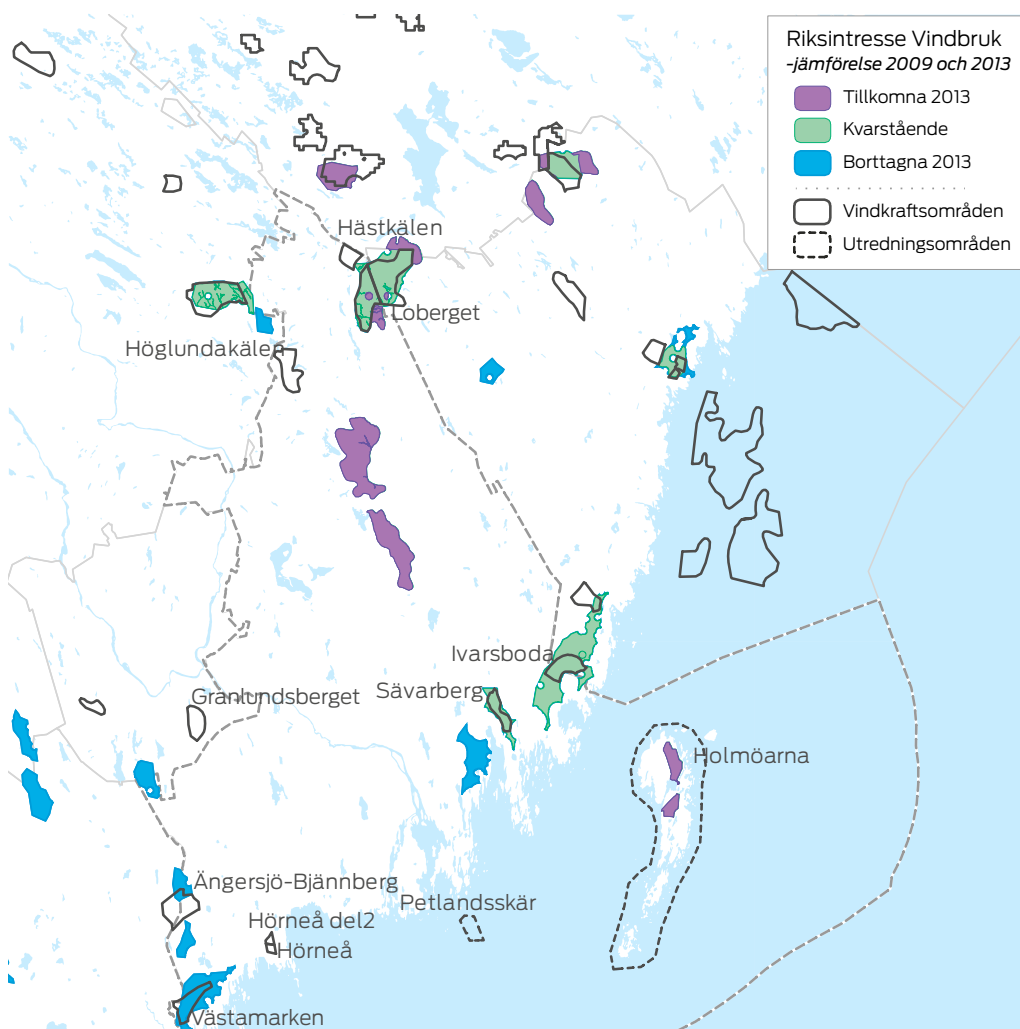

3.2 Riksintresse vindbruk

Att ett område är angivet som riksintresse för vindbruk, innebär att Energimyndigheten bedömer området som särskilt lämpligt för elproduktion från vindkraft. Utpekandet baseras bland annat på medelvinden i området och områdets storlek. I utpekandet har myndigheten undantagit riksintresseområden för obruten kust och obrutet fjäll (4 kap. 3 § och 5 § miljöbalken), Natura 2000 på land, nationalparker, natur- och kulturresevat, men inte exempelvis riksintressen för naturmiljö, kulturmiljö, friluftsliv och rennäring. Avvägningen mot dessa riksintressen görs i samband med eventuell tillstånds- och PBL-prövning.

De riksintressen som fanns i samband med att tillägget antogs reviderades av Energimyndigheten, se nedan.

Figur 16 Riksintressen för vindbruk. Blå områden togs bort i samband med översynen 2013 och de lila områdena tillkom. På kartan redovisas även de vindkraftsområden och utredningsområden som pekades ut i tillägget 2010.

3.3 Befintliga och tillståndsgivna vindkraftverk

I oktober 2016 finns 14 vindkraftverk i Umeå kommun. Tre vindkraftverk i Holmsund och 11 vindkraftverk öster om Hörnefors. Detta är samma antal som när tillägget togs fram i oktober 2009. Därutöver finns tillstånd för 11 vindkraftverk vid Täfteå (i huvudsak inom vindkraftområdet Sävarberg), 22 vindkraftverk i Högaliden (området Loberget) och 40-45 vindkraftverk i området Ivarsboda/Gryssjön (varav merparten är inom Robertsfors kommun). Efter en ändringsansökan har Länsstyrelsen beslutat om tillstånd för ökad totalhöjd för Högaliden. Ansökan har överklagats och väntar nu på dom hos Mark- och Miljödombstolen. Länsstyrelsen handlägger därutöver en ansökan för 19 vindkraftverk i Botsmark (området Loberget), som nu avvaktar kommunens besked om tillstyrkan.

I kommunens närhet har det i Fäbodliden i Vindelns kommun byggts 24 vindkraftverk med rotordiametern 112 meter, där den sista driftsattes i januari 2016. I området Lantvallen nordost om Sävar handlägger Länsstyrelsen nu en ansökan om 7 vindkraftverk med en högsta totalhöjd om 220 meter och i området Hög-Gravuliden i Robertsfors kommun (Projekt Högaliden 2 på gränsen till Umeå kommun) sker nu samråd om en vindkraftanläggning med upp till 35 vindkraftverk med en maximal totalhöjd om 220 meter.

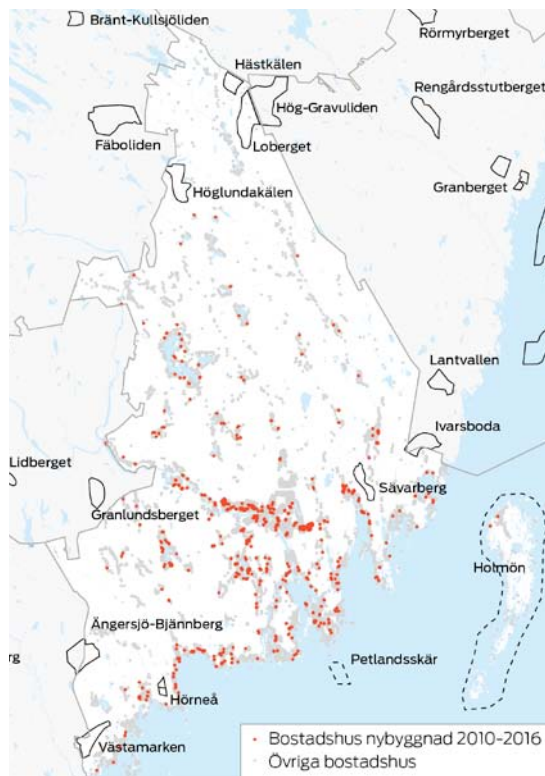
Figur 17 Uppförda, tillståndsgivna och ansökta vindkraftetableringar i Umeå kommun med närområde.

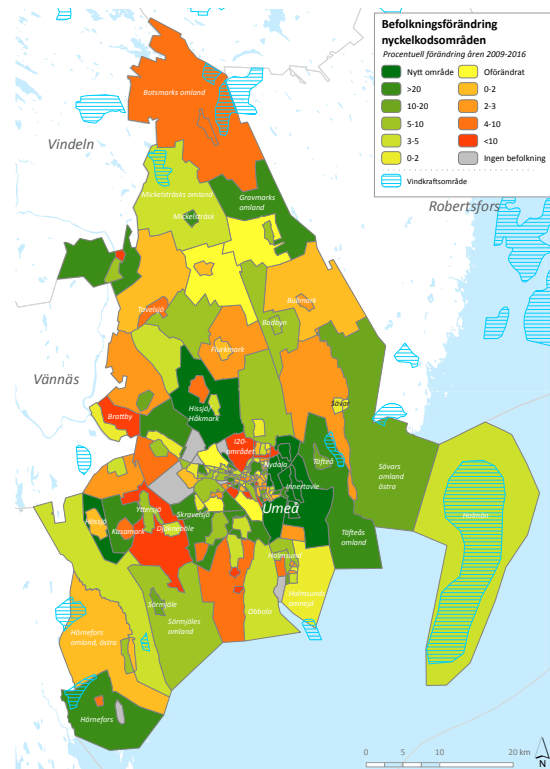

3.4 Bebyggelse och befolkning

Umeå kommun har en snabb befolkningstillväxt. Befolkningen har ökat från 114 000 invånare år 2009 till nära 121 000 invånare 2015. Befolkningen har främst ökat i tätorten Umeå, men också i kuststråket och i stråken mot Vindeln och Vännäs. Sävar har minskat liksom Botsmark. De byggnader som tillkommit sedan 2010 har byggts i främst i Umeå tätort, men många bostadshus har också tillkommit i kustbandet och i befintliga byar.

Figur 18 Bostadsbebyggelse i Umeå kommun. Röda punkter visar bostadshus som tillkommit sedan 2010.

Figur 19 Befolkningsförändring per nyckelkodsområde i Umeå kommun.

4 Översyn av riktlinjer

I detta avsnitt redovisar vi översynen av de generella och specifika riktlinjer som finns på sid 11-13 i det tematiska tillägget och rekommendationer för hur riktlinjerna bör aktualiseras.

Som ett tillägg till översiktsplanerna har sex kommuner i Umeåregionen tagit fram en vindkraftspolicy. I denna anges de riktlinjer som kommunerna anser ska beaktas vid vindkraftsetableringar. Dessa har nu setts över vad gäller vindkraftsetableringar inom Umeå kommun och tydliggjorts enligt de förslag som presenteras i tabellen nedan.

Riktlinjerna har tagits fram för att underlätta för såväl exploatörer som för kommunen vid prövning och handläggning av vindkraftverk och de ska tillämpas på all vindkraft som ansluts till elnätet och därför är en del av den nationella elproduktionen. Riktlinjerna kan därför tillämpas på både tillstånd- och anmälningspliktiga vindkraftverk. Riktlinjerna är dock inte juridiskt bindande vid en tillståndsprövning eller en anmälan enligt miljöbalken, ett bygglov enligt plan- och bygglagen eller vid avgivande av yttrande i samband med tillståndsprocesser. Riktlinjerna bör istället betraktas som ett stöd vid kommunens handläggning av nämnda ärenden och vara ett förtydligande av vilka aspekter som kommunen anser viktiga vid vindkraftsetablering inom kommunen. På motsvarande sätt kan riktlinjerna också ge exploatörer en vägledning till vad kommunen kommer att ta ställning till vid en kommande prövning eller i sitt yttrande över en vindkraftsutbyggnad.

Det bör poängteras att det över dessa riktlinjer finns nationella föreskrifter och allmänna råd som behöver beaktas vid en vindkraftsutbyggnad. Riktlinjerna kan därför inte ses som en uttömmande uppräkningslista av vad ett vindkraftsprojekt bör förhålla sig till. För att underlätta handläggningen av ärenden, både för kommunen och exploatörer, kan dock även nationella föreskrifter och riktlinjer listas i samma dokument som de kommunspecifika riktlinjerna. Lämpligtvis bör då de nationella reglerna eller riktlinjerna särskiljas, dispositivt eller visuellt, för att tydliggöra vad som är kommunspecifikt och inte.

Översynen av riktlinjerna har genomförts i olika steg.

- Först har målsättningen eller syftet med varje riktlinje identifierats.
- Därefter har riktlinjen, om den vid en bedömning inte ansetts tillräckligt tydlig eller inte i tillräckligt stor utsträckning ansetts ändamålsenlig för respektive målsättning eller syfte, ändrats enligt tabellerna i avsnitt 4.1, 4.2 och 4.3. Har riktlinjen vid en bedömning ansetts obehövlig har det föreslagits att riktlinjen tas bort, alternativt att den sammanfogas med en annan riktlinje.
- Riktlinjerna har därefter sorterats och sammanfattats i det förslag som presenteras i avsnitt 4.4.

4.1 Generella riktlinjer vid utbyggnad av vindkraftsområden

Nedan redogörs för de generella riktlinjer som kommunen tillämpar vid prövningar av utbyggnad av vindkraftsområden. Riktlinjerna belyser de generella frågor både exploitörer och kommunen bör ta ställning till när de bedömer lämpligheten av en specifik vindkraftsutbyggnad. De generella riktlinjerna tillämpas på alla vindkraftverk som ansluts till elnätet och är en del av den nationella elproduktionen. Eftersom riktlinjerna inte är juridiskt bindande innehåller riktlinjerna den hänsyn som *bör* beaktas. Nationella regler eller riktlinjer kan också ha angetts i tabellen nedan.

Tabell 1. Riktlinjer avseende placering och säkerhet. Ändras förslagsvis till Lokalisering och områdets lämplighet.

Riktlinje i gällande plan	Förslag	Motivering
	Förslag till ny riktlinje: "Vid all utredning och prövning av vindkraftverk bör, utöver vindkraftverken, samtliga kringverksamheter såsom tåktår, transformatorstationer, ställverk, vägar, ledningsgator etc. beaktas." "Dessa riktlinjer bör i tillämpliga delar tillämpas på såväl vindkraftverken som kringverksamheter."	Två nya riktlinjer för att förtydliga att prövningar och utredning bör omfatta vindkraftverken och dess nödvändiga kringverksamheter.
Verken ska placeras på ett sätt som är lämpligt i förhållande till omgivningen och så att verken upplevs som en sammanhållen grupp.	Ny formulering: "Vindkraftverken bör lokaliseras som en samlad grupp. Verken bör också upplevas som en sammanhållen grupp från de viktigaste betraktelsepunkterna i det omgivande landskapet."	Den tidigare riktlinjen är otydlig och innefattar även allmän lämplighet, som också innefattar det som regleras av senare riktlinjer.
Vindkraftverken placeras om möjligt i ett ordnat geometriskt mönster som stämmer med områdets topografi.	Ny formulering: "Vindkraftverkens lokalisering och verkens placering bör anpassas till befintliga strukturer i landskapet så att de harmonierar med viktiga stråk i landskapet och upplevs som en integrerad del av landskapet från viktiga utblickspunkter."	Det är i första hand inte det geometriska mönstret som är av betydelse, utan att verken harmonierar med landskapet. Anläggningen bör kunna betraktas i ett sammanhang från betraktelsepunkter i det omgivande landskapet.
Bostäder bör undvikas inom 1000 m radie från verket, vilket betyder att inte heller någon nyetablering inom detta avstånd är lämpligt. Säkerhetsavstånd till andra verksamheter bör tas i beaktande vid planeringen.	Ny formulering: "Vindkraftverk bör inte uppföras närmre än 1 000 meter från bostäder, eller sex gånger totalhöjden på planerade vindkraftverk från sammanhållen bebyggelse. Säkerhetsavstånd till andra verksamheter bör beaktas vid placering av vindkraftverk."	Riktlinjerna bör endast ta sikte på etablering av vindkraftverk för att de ska vara tydliga och överensstämna med dokumentets användningsområde. Riktlinjer för bostadsbyggande är lämpligt att behandla i andra sammanhang. Riktlinjen anpassar nu också avståndet till totalhöjden.
Vid etablering av nya vindkraftverk ska riktvärden för ljud från vindkraft (Naturvårdsverket rapport 6241:2009) tillämpas.	Ingen förändring, alternativt tas bort.*	

* De riktlinjer som är markerade med asterisk (*) bedöms inte tillföra något utöver vad som gäller enligt nationell vägledning och gällande regler. Detta kan tala för att riktlinjerna kan tas bort. Samtidigt kan det vara relevant att i ett sammanhang samla de hänsynstaganden som bör beaktas, för att bl.a. nå en effektiv handläggning av ärenden. För att tydliggöra vad som är specifika riktlinjer för Umeå kommun och vad som är nationella riktlinjer så markeras denna och liknande riktlinjer såsom nationellt gällande i avsnitt 4.4 i den mån riktlinjerna kvarstår.

Riktlinje i gällande plan	Förslag	Motivering
Minsta avstånd till väg och järnväg ska vara minst verkets totalhöjd + 20 m.	Ny formulering: "Minsta avstånd till väg och järnväg ska vara verkets totalhöjd + 20 meter, dock minst 50 meter." Alternativt tas riktlinjen bort.*	Mindre språklig justering och tillägg om minst 50 meter med anledning av Trafikverkets allmänna råd.
Samråd ska ske med Transportstyrelsen vid lokalisering av vindkraftverk närmare än 55 km från Umeå city airport, Örnsköldsviks flygplats, Skellefteå flygplats eller Lycksele flygplats.	Ny formulering: "Samråd bör ske med Trafikverket vid lokalisering av vindkraftverk närmare än 55 km från Umeå city airport eller Skellefteå flygplats."	Förändring av aktör att samråda med och då dessa riktlinjer är specifika för Umeå kommun.
Vindkraftverk över 40 m ska hindermarkeras enligt Transportstyrelsens föreskrifter. Vindkraftsverk ska markeras på flygkartan.	Ny formulering som bör flyttas till Utformning och skyddsåtgärder: "Vindkraftverk över 45 meter ska hindermarkeras enligt Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Vindkraftsverk ska markeras på flygkartan." Alternativt tas riktlinjen bort.*	Justering av meterangivelse för att stämma överens med Transportstyrelsens föreskrifter.
Verk bör inte placeras närmare än 200 meter från stora kraftledningar.	Ny formulering: Vindkraftverk bör inte placeras närmare än 200 meter från luftburen kraftledning. Placering av vindkraftverk under 50 meters totalhöjd kan dock prövas i närzonen (100-200 meter) från luftburen kraftledning."	Eftersom det är otydligt vad som menas med "stora kraftledningar" föreslås att detta begrepp utgår. Förtydligande att det här avses luftburen kraftledning.
Vid detaljprojektering tillämpas Boverkets rekommendation för säkerhetsavstånd.	Riktlinjen tas bort.*	En upplysning om att Boverkets rekommendationer för säkerhetsavstånd ska tillämpas vid detaljprojektering kan istället anges i löptext eftersom den i nuvarande form inte är så precis att den bör anges som en riktlinje.
	Förslag till ny riktlinje: "För anmälningspliktiga vindkraftsetableringar bör behovet och prövningen av dispens från områdesskydd enligt miljöbalken avgöras innan prövningen enligt plan- och bygglagen. Motsvarande bör gälla för tillståndspliktiga verksamheter, i de fall dispens alljämt behövs och inte prövas inom ramen för tillståndet. Strandskyddsdispens behövs t.ex. inte om vindkraftverken också tillståndsprövas, se 7 kap. 16 § andra punkten miljöbalken."	Förslag till ny riktlinje som förtydligar att dispens bör prövas innan alternativt samordnat med prövningen enligt plan- och bygglagen.
Vindkraftverk (enstaka och grupper) bör inte etableras inom natur- och kulturskyddade områden om syftet med skyddet riskerar att skadas.	Ny formulering: "Vindkraftverk bör inte placeras inom områden som är skyddade med anledning av områdets naturvärden (t.ex. naturreservat, Natura 2000) eller kulturmiljövärden. Om syftet med skyddet inte riskerar att skadas kan en placering inom sådana områden dock prövas."	Den föreslagna förändringen syftar till att förtydliga riktlinjen.

Riktlinje i gällande plan	Förslag	Motivering
Utbyggnad av vindkraft ska inte påverka våtmarker av klass 1 och 2 annat än i begränsad omfattning.	Ny formulering: "Placeringen av vindkraftverk och till dessa nödvändiga följdverksamheter bör inte medverka till en negativ påverkan på våtmarker med naturvärde (t ex av klass 1 och 2 enligt länsstyrelsens våtmarksinventering). Om påverkan bedöms bli begränsad kan placeringen dock prövas."	Den föreslagna förändringen syftar till att förtydliga riktlinjen.
Vindkraft till havs ska beakta lagstiftningsmässigt skyddade fornlämningar som skeppsvrak.	Ingen förändring, alternativt att riktlinjen tas bort.*	
Elektriska kablar och ledningar bör grävas ner och även samordnas med annan ledningsdragnig. Transformatorer och ställverk ska placeras på lämpligt avstånd från områden där människor regelbundet vistas.	Ny formulering som bör flyttas till Utformning och skyddsåtgärder: "Elledningar och andra ledningar bör i första hand markförläggas. Samtliga ledningar bör i möjligaste mån samordnas med andra ledningsdragningar."	Förändringar för att tydliggöra riktlinjen.
Uppförandet av verk inom ett renbetesområde bör ske under den tid då renarna inte befinner sig inom området.	Formuleringen kvarstår, men flyttas till "Rennäring och vindkraft".	De riktlinjer som är specifika för rennäringen bör samlas under ett eget avsnitt eftersom de inte enbart berör generella placeringsfrågor.
Möjligheten att kring verken markbereda med inriktningen att förbättra renbeteslandet ska utredas.	Ny formulering: "Möjligheten att återställa vindkraftanläggningens markstödda ytor till bra renbete bör utredas/övervägas i ärendet." Riktlinjen flyttas till "Rennäring och vindkraft".	Förändringen syftar till att förtydliga riktlinjen.
Vid etablering av vindkraftsparker ska samråd ske med samebyarna.	Ny formulering: "Vid prövning av vindkraftverk som kan påverka rennäringen bör samråd ske med de samebyar som berörs." Riktlinjen flyttas till "Rennäring och vindkraft".	Även enstaka vindkraftverk kan påverka rennäringen, särskilt om landskapet blir fragmenterat. Därför bör samråd ske även för enstaka verk, om rennäringen riskerar att påverkas av exploateringen. Det förtydligas också att samrådet ska ske under prövningen.
Bästa möjliga teknik ska användas för att förhindra att fåglar och andra djur dödas eller skadas av elledningar, rotorblad och transformatorer.	Ny formulering: "För att förhindra att fåglar och andra djur dödas eller skadas av elledningar, rotorblad och transformatorer ska bästa möjliga teknik användas. Det innebär exv. att möjligheten att använda fågelavvisare eller reglera driften bör utredas." Riktlinjen flyttas till avsnittet "Fåglar och fladdermöss".	Riktlinjen är specifik för fåglar och andra flygande djur, varför den bör placeras under "Fåglar och fladdermöss". Riktlinjen har preciserats med vad som bör utredas, ev. kan ytterligare precisering behövas.
Inom redovisade områden för sträckande fågel ska eventuella konflikter med vindkraftsetableringar särskilt studeras och beaktas.	Ny formulering som flyttas till avsnittet "Fåglar och fladdermöss": "Inom redovisade områden för sträckande fågel bör eventuella konflikter mellan vindkraft och dessa intressen särskilt studeras och beaktas."	Detta är inte en riktlinje som enbart handlar om placeringen av verk. Därför bör den flyttas till det specifika avsnittet för "Fåglar och fladdermöss".
Enligt hushållningsbestämmelserna ska uppkomna överskottsmassor av sprängsten m.m. nyttiggöras inom projektet eller omhändertas på ett sådant sätt att påverkan på naturmiljön och landskapsbilden blir begränsad.	Ny formulering som också flyttas till Utformning och skyddsåtgärder: Uppkomna överskottsmassor bör i första hand nyttiggöras inom projektet eller annat pågående projekt. I andra hand bör de omhändertas på ett sådant sätt att påverkan på naturmiljön och landskapsbilden blir begränsad."	Förtydligande av riktlinjen som klargör att massor i första hand ska nyttiggöras i pågående projekt.

Riktlinje i gällande plan	Förslag	Motivering
Innan slutlig planering av ett vindkraftsområde ska eventuella prospekteringsintressen utredas och beaktas.	Ny formulering: "Vid placering av vindkraftsverk bör eventuella prospekteringsintressen i eller i närheten av vindkraftsområdet utredas och beaktas."	Förändringen syftar till att förtydliga riktlinjen och förtydliga att den tar sikte på planeringen av placeringen av vindkraftverk.
Risken för iskast där människor vistas bör utredas och vid behov beaktas.	Kvarstår.	
Informationstavla ska finnas på området innehållande varningstexter och restriktioner.	Ny formulering som flyttas till Utformning och skyddsåtgärder: "Innan vindkraftverk tas i drift bör området kring anläggningen förses med tydliga varningsskyltar med information om risk för nedfallande is och snö och den övriga information som är relevant i det enskilda fallet. Utformningen och placeringen av skyltarna bör ske i samråd med tillsynsmyndigheten."	Förändringen syftar till att tydliggöra riktlinjen.
Vid nedtagande av verk ska området återställas.	Ny formulering som flyttas till Utformning och skyddsåtgärder: "Vid planering av vindkraftverk bör det utredas hur området lämpligast återställs eller på annat sätt åtgärdas efter att vindkraftverk nedmonterats."	Förändringen fångar upp den omständigheten att ett återställande inte är den bästa efterbehandlingen av området, det kan t.ex. även handla om att skapa andra naturtyper än de ursprungliga.

Tabell 2. Riktlinjer avseende utseende. Ändras förslagsvis till Utformning och skyddsåtgärder.

Riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Rotorbladen bör vara behandlade för att minimera risken för störande reflexer.	Ny formulering: "Rotorbladen bör vara antireflexbehandlade."	Detta är mer eller mindre standard för dagens vindkraftverk, varför det får anses vara bästa möjliga teknik.
Verken bör inte användas som reklampelare.	Ny formulering: "Vindkraftverken får inte förses med reklam eller annan information i text eller bild. Namn på fabrikat, vindkraftsexploator eller -ägare får dock finnas på maskinhuset."	Förändringen förtydligar riktlinjen så att det inte uppstår någon gränsdragningsproblematik kring vad som är reklam och inte.
Varje grupp av verk bör ha liknande utseende och storlek och ska färgsättas och placeras med omgivningen i åtanke.	Ny formulering: "Grupper av vindkraftverk bör ha liknande utseende och storlek. De bör ha en färgsättning som harmonierar med omgivningen. Vid kompletteringar av befintliga grupper av vindkraftverk bör tillkommande verk anpassas efter de befintliga verken även utseendemässigt."	Förändringen syftar till att förtydliga riktlinjen. Eftersom frågan om placering i landskapet behandlats i föregående riktlinjer, så utgår detta i denna riktlinje.
Vindkraftverk som medför krav på blinkande högintensiv hinderbelysning ska utvärderas ur landskapsynpunkt.	Befintlig riktlinje justeras och flyttas till Lokalisering och områdets lämplighet: "Vindkraftverk som medför krav på blinkande högintensiv hinderbelysning bör utvärderas ur landskapsynpunkt." Ny riktlinje: "Möjligheten att reducera ljusstyrkan på hindermarkeringar bör alltid utredas om ljuset riskerar att beröra platser och områden där människor varaktigt vistas eller återkommande uppehåller sig i."	Hindermarkering för verk över 45 meter krävs enligt gällande föreskrifter. För att minska påverkan bör möjligheten att reducera ljusstyrkan dock alltid utredas. Med den föreslagna formuleringen blir riktlinjen tydligare. Eftersom denna riktlinje dispositivt ligger under rubriken "Utseende" bedöms det i första hand inte vara en riktlinje i syfte att pröva lämpligheten av lokaliseringen, varför det också förtydligas att det är påverkan på människor som ska minimeras.

4.2 Riktlinjer för gårdsverk

Enligt tillägget kan enstaka (1-3 st) s.k. gårdsverk, prövas om de motstående intressena är begränsade och om riktlinjerna i denna plan följs. Gårdsverk är mindre vindkraftverk (totalhöjd 20-50 meter) som i första hand producerar energi till den egna verksamheten eller fastigheten.

Nedanstående riktlinjer har formulerats utifrån den teknik som används idag. Införande av ny teknik kan medföra att delar av riktlinjerna behöver omformuleras.

Tabell 3. Riktlinjer avseende lokalisering av gårdsverk

Riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Gårdsverk ska placeras i anslutning till den egna verksamheten eller fastigheten.	Ny formulering: "Gårdsverk bör placeras i anslutning till den egna verksamheten eller fastigheten."	Justeras för att konsekvent använda ordet bör.
Vid lokalisering inom område med restriktioner enligt annan lagstiftning, exempelvis strandskydd, ska ärendet först prövas i dessa avseenden.	Tas bort.	Eftersom riktlinje om prövning av områdesskydd nu föreslås i det inledande avsnittet, som gäller alla typer av vindkraftverk, kan denna riktlinje tas bort.
Vid lokalisering av gårdsverk bör särskilt påverkan på kulturmiljön beaktas.	Ingen förändring.	

Tabell 4. Riktlinjer avseende säkerhets- och skyddsavstånd till gårdsverk

Riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Skyddsavstånd till egen bostad, den egna fastighetsgränsen vägar och kraftledningar ska på grund av risken för iskast m.m. vara minst 2 gånger verkets totalhöjd (navhöjd + rotorradie) från egen bostad, den egna fastighetsgränsen vägar och kraftledningar. För verk som monteras på byggnad avgörs den sammantagna lämpligheten i samband med bygglovprövningen.	Ny formulering: Gårdsverk bör på grund av risken för iskast m.m. placeras minst 2 gånger verkets totalhöjd (navhöjd + rotorradie) från egen bostad, den egna fastighetsgränsen vägar och kraftledningar. För verk som monteras på byggnad avgörs den sammantagna lämpligheten i samband med bygglovprövningen.	Förändring av redaktionell karaktär.

Tabell 5. Riktlinjer avseende utformning av gårdsverk

Riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Gårdsverkets höjd ska prövas med hänsyn till befintliga förhållanden på platsen. Navhöjden bör dock inte överstiga 30 m..	Ny formulering: "Gårdsverk bör inte ha en navhöjd som överstiger 30 meter. Navhöjden bör anpassas efter förhållandena på den specifika platsen och hänsyn tas till befintlig byggnadsmiljö."	Förändringen syftar till att tydliggöra riktlinjens syfte. Eventuellt kan maxhöjden behöva justeras med tanke på teknikutvecklingen.
Rotorbladen bör vara antireflexbehandlade.	Riktlinjen tas bort.	Eftersom motsvarande riktlinje finns under de generella riktlinjerna är det överflödigt att även ha en specifik för gårdsverk.

4.3 Specifika riktlinjer avseende vissa konkurrerande intressen

I det gällande tillägget anger specifika riktlinjer avseende naturmiljö, fåglar, landskapsbild, rekreation och friluftsliv, kulturmiljö, rennäring, boende och totalförsvaret. För vissa av dessa konkurrerande intressen anges målsättningar och vissa även riktlinjer. Vid översynen har vi sett att formuleringarna behöver förtydligas för att vara till hjälp i kommunens handläggning och ge stöd till kommunens prövning av tillstyrkan. I nedanstående tabeller har vi liksom i föregående avsnitt rekommenderat hur riktlinjerna ska kunna förändras för att bli mer ändamålsenliga.

Tabell 6. Målsättningar och riktlinjer avseende naturmiljö och vindkraft

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Målsättning: Utbyggnaden av vindkraft i Umeåregionen bör undvikas inom områden som har höga naturvärden.	Ny riktlinje: "Vindkraftverk bör inte placeras i områden med höga naturvärden eller i närheten av sådana områden om verken riskerar att ha en negativ påverkan på de omgivande höga naturvärdena. Om sådan placering inte kan undvikas ska åtgärder för att kompensera intrånget i naturvärdena utredas och beaktas."	Målsättningen otydlig och bör omarbetas till en riktlinje som avser vilka naturvärden som bör undvikas.
De områden som föreslås i planen utgörs i huvudsak av skogsområden som brukats. Inom en del av områdena kan det finnas mindre områden med höga naturvärden, nyckelbiotoper eller skyddsvärda våtmarker. Utbyggnad av vindkraft kommer att påverka miljön lokalt..	Denna skrivning tas bort.	Detta är inte en målsättning eller en riktlinje utan en konsekvensbedömning. Den bör därför tas bort från beskrivningen av riktlinjer och målsättningar, men kan arbetas in i dokumentets löptext.

Tabell 7. Målsättningar och riktlinjer avseende fåglar och vindkraft. Detta ändras förslagsvis till Fåglar och fladdermöss.

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
<p>Målsättning: Utbyggnaden av vindkraft inom Umeåregionen ska ske så att rovfåglar och flyttfåglar påverkas så lite som möjligt.</p> <p>Umeåregionens läge i Kvarken, som är ett viktigt flyttstråk för fåglar, medför särskild uppmärksamhet på fågelfaunan. Inställningen är att beakta fågelintressen och undvika utbyggnad, eller i andra hand kompensera intrång, inom de områden där konflikter med fågelintresset är stort.</p>	<p>Ny riktlinje: "Inventering av fåglar och fladdermöss bör genomföras och finnas tillgängligt som underlag vid i ärenden om vindkraftverk. Vid rovfågelinventering bör det säkerställas att den görs inom ett tillräckligt stort geografiskt område.</p> <p>För att reducera störning och kollisionrisker bör vindkraftverk inte placeras nära viktiga lokaler för känsliga arter. I samråd med bl.a. ornitologisk sakkunskap bör skyddsavståndet till enskilda lokaler och flygstråk anpassas med hänsyn till födosöksområden, häckningsplatser, terräng, vindförhållanden m.m.</p> <p>Kumulativa effekter och barriäreffekter bör alltid beaktas särskilt, både på stationära och flyttande fåglar och fladdermöss.</p> <p>Dessa utredningar bör genomföras vid alla typer av vindkraftsetableringar. I omprövningsärenden som gäller en ökad höjd på redan godkända eller tillståndsgivna verk, kan utredningen begränsas till den påverkan på fåglar och fladdermöss som uppstår till följd av vindkraftverkens högre höjd."</p>	<p>Målsättningen är inte ändamålsenlig för att kunna göra en avvägning mellan olika intressen där tillräckligt underlag säkerställs.</p>

Tabell 8. Målsättningar och riktlinjer avseende landskapsbild och vindkraft

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
<p>Målsättning: Utbyggnaden av vindkraft i Umeåregionen bör främst ske genom att samla vindkraftsverk i större parker relativt långt från bebyggelse på höjdlägen i skogslandskapet.</p>	<p>Ny riktlinje: "Vindkraftsutbyggnad bör främst ske genom att vindkraftverk uppförs som grupp (3 eller fler verk) eller som komplettering till befintlig grupp. Vindkraftverk, särskilt enstaka verk, bör undvikas i sådana lägen där landskapet riskerar att fragmenteras."</p>	<p>Utpekandet av vindkraftområden har gjorts utifrån denna målsättning, så detta är snarare ett urvalskriterium. Därför bör det tydliggöras att det är grupper som förespråkas.</p>
<p>Riktlinje: Umeåregionens strategi att samla utbyggnaden till ett antal större vindkraftsparker medför att behovet av att bygga vindkraft på andra ställen bör minska, vilket kommer att vara positivt för landskapsbilden som helhet..</p>	<p>Utgår och ersätts av ovanstående.</p>	<p>Detta är en konsekvensbedömning.</p>

Tabell 9. Målsättningar och riktlinjer avseende rekreation och friluftsliv och vindkraft

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Målsättning: Vindkraftsutbyggnaden bör ske så att rekreation och friluftsvärden tillvaratas och vid behov kompenseras för intrång.	Ny riktlinje: "Vid planering av vindkraftverk bör befintligt friluftsliv och förutsättningarna för friluftsliv runt vindkraftverk utredas. Områden som nyttjas för friluftsliv bör inte fragmenteras eller avskärmas av vindkraftsutbyggnad. Om sådan påverkan inte kan undvikas bör åtgärder för att kompensera friluftslivsvärdena utredas och beaktas.	Målsättningen otydlig och bör omarbetas till en riktlinje.
Riktlinje: Vindkraftsverk påverkar rekreativa värden både negativt och positivt. Det negativa är inverkan på områdenas ostördhet genom visuell och ljudmässig påverkan. Det positiva är att tillgängligheten ökar genom anläggande av vägar som även kan nyttjas för det rörliga friluftslivet. I samband med etableringar av vindkraft kan en medveten planering också kompensera för intrång och tillföra nya värden.	Utgår och ersätts av ovanstående.	Detta är en konsekvensbeskrivning.

Tabell 10. Målsättningar och riktlinjer avseende kulturmiljö och vindkraft

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Målsättning: Utbyggnaden av vindkraft bör göras så att påverkan på kulturmiljöerna minimeras.	Ny riktlinje: "Vindkraftverk bör inte placeras i områden med höga kulturmiljövärden eller i närheten av sådana områden om verken riskerar att ha en negativ påverkan på de omgivande höga kulturmiljövärdena. Om sådan placering inte kan undvikas bör åtgärder för att kompensera intrånget i kulturmiljövärdena utredas och beaktas."	Målsättningen är inte ändamålsenlig för att kunna göra en avvägning mellan olika intressen.
Målsättning: Umeåregionens vindkraftplan bedöms påverka kulturmiljöer i begränsad omfattning. Fornlämningar i skogsmiljöerna kan påverkas. Kunskapen om fornlämningar i skogsmiljöer är dock bristfällig eftersom alla skogsområden inte inventerats. Till havs finns skyddade fornlämningar som skeppsvrak. Områden som bedöms känsliga för vindkraft är exempelvis gamla bymiljöer, ängs- och beteslandskap, bronsåldershögar, herrgårdsmiljöer eller kyrkliga miljöer. Föreslagna områden bedöms inte påverka kulturmiljöer i större omfattning	Utgår och ersätts av ovanstående.	Detta är inte en målsättning utan en konsekvensbedömning.

Tabell 11. Målsättningar och riktlinjer avseende rennärning och vindkraft

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Målsättning: Vindkraftsområden bör i första hand undvikas inom områden av riksintresse för rennärningen. Undantag kan göras under förutsättning att utbyggnaden av vindkraft kan ske med hänsyn till rennärningen och att vindpotentialen är särskilt gynnsam. .	Utgår. Se urvalskriterier.	Detta är ett urvalskriterium, inte en riktlinje.
Målsättning: Stora områden i Umeåregionen berörs av riksintressen för rennärningen. Det råder osäkerheter kring vilka konsekvenserna är för rennärningen men sannolikt är det påverkan genom byggandet av nya vägar och kraftledningar som stör renarna samtidigt som mark för betet krymper. .	Ny riktlinje som flyttas till avsnitt om Rennärning: "Vid planering av vindkraftsutbyggnad nära flyttleder eller inom områden som nyttjas för renbete ska påverkan på rennärningen utredas och beaktas."	Detta är inte en målsättning utan en konsekvensbedömning. Bör ersättas av en ny riktlinje.

Tabell 12. Målsättningar och riktlinjer avseende boende och vindkraft.

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
Målsättning: Utbyggnad av vindkraft inom Umeåregionen bör ske så att negativ påverkan på boendemiljöer undviks. .	Utgår.	Eftersom det i de generella riktlinjerna finns angivet att vindkraftverk inte ska placeras närmre än 1 000 meter från bostäder bör denna målsättning och nedanstående riktlinje anses beaktade .
Riktlinje: Med Umeåregionens riktlinje om minst 1000 meter till närmaste bostäder kan störningar som buller, skuggning, reflexer och visuell påverkan begränsas.	Utgår.	Detta är inte en riktlinje utan en konsekvensbedömning av de generella riktlinjerna.

Tabell 13. Målsättningar och riktlinjer avseende totalförsvaret och vindkraft

Målsättning eller riktlinje i gällande plan	Förslag till förändring	Kommentar
I hela Umeåregionen finns områden av stort värde för totalförsvaret. Enligt miljöbalken ska totalförsvarets intressen ges företräde. Det medför att vissa områden som är intressanta för vindbruk inte kunnat föreslås som lämpliga för vindbruk.	Utgår.	Detta är ett urvalskriterium, inte en riktlinje.

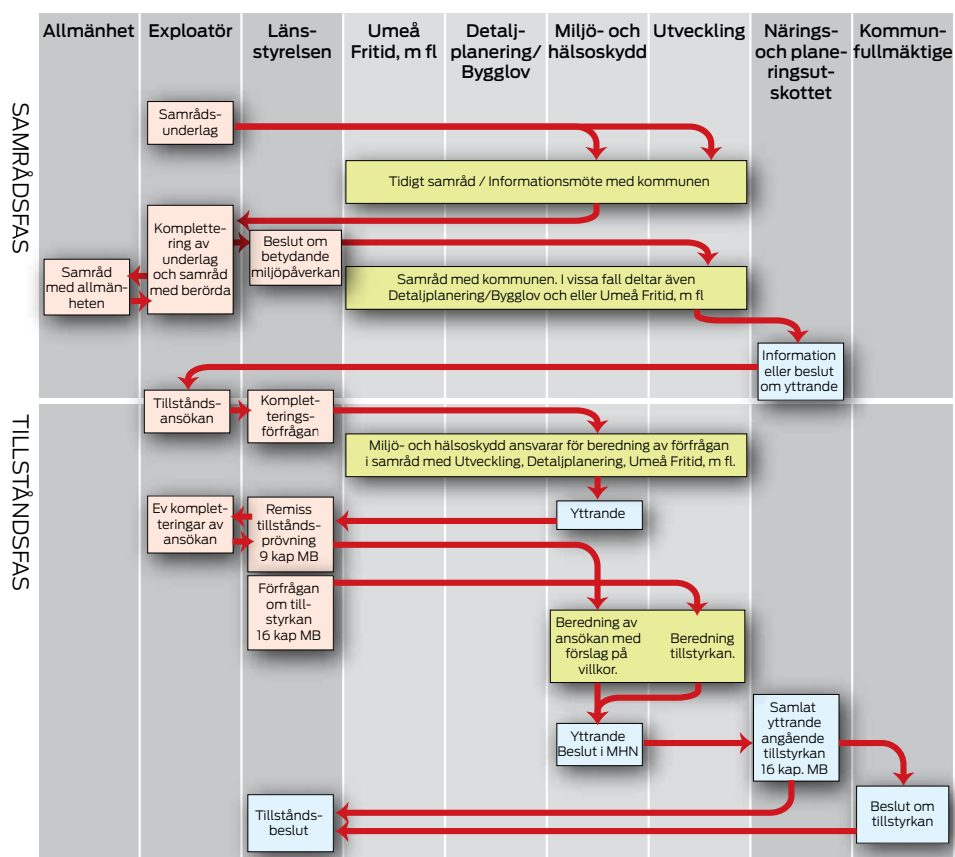
4.4 Förslag till riktlinjer

I Tabell 14-16 redovisas förslaget till aktualiserade riktlinjer efter översynen. Riktlinjerna är strukturerade efter berörd miljöaspekt, utifrån diskussionen i föregående avsnitt. Nationella riktlinjer är gulmarkerade.

Umeå kommun tog 2012 fram en rutin för processen kring tillståndspliktiga vindkraftsetableringar²⁷. Rutinen - som har tillägget till översiktsplanen som styrdokument - beskriver kommunens hantering av vindkraftsärenden under samrådets olika skeden och efter att en tillståndsansökan lämnats in.

Processen styrs på flera sätt av om en vindkraftsetablering ligger innanför eller utanför de områden som pekats ut i tillägget. Med de urvalskriterier som användes när de utpekade områdena valdes ut tillgodsåg man också många av riktlinjerna i tillägget och därmed är färre riktlinjer relevanta för vindkraft som planeras innanför utpekade områden.

27 Umeå kommun. 2012. Rutinbeskrivning för processen tillståndspliktiga vindkraftsetableringar.

Figur 20 Kommunens process för handläggning av tillståndspliktig vindkraft, Illustration baserad på kommunens processkarta.

Tabell 14. Förslag till aktualiserade riktlinjer avseende vindkraftens påverkan per miljöaspekt. Även på nästa sida.

Allmänt	Naturmiljö
<p>A1: Dessa riktlinjer bör i tillämpliga delar tillämpas på såväl vindkraftverken som kringverksamheter.</p>	<p>N1: Vindkraftverk bör inte placeras i områden med höga naturvärden eller i närheten av sådana områden om verken riskerar att ha en negativ påverkan på de omgivande höga naturvärdena. Om sådan placering inte kan undvikas ska åtgärder för att kompensera intrånget i naturvärdena utredas och beaktas.</p>
<p>A2: Vid all utredning och prövning av vindkraftverk bör, utöver vindkraftverken, samtliga kringverksamheter såsom tåkter, transformatorstationer, ställverk, vägar, ledningsgator etc. beaktas.</p>	<p>N2: Vindkraftverk bör inte placeras inom områden som är skyddade med anledning av områdets naturvärden (t.ex. naturreservat, Natura 2000). Om syftet med skyddet inte riskerar att skadas kan en placering inom sådana områden dock prövas.</p>
<p>A3: För anmälningspliktiga vindkraftsetableringar bör behovet och prövningen av dispens från områdesskydd enligt miljöbalken avgöras innan prövningen enligt plan- och bygglagen.</p> <p>Motsvarande bör gälla för tillståndspliktiga verksamheter, i de fall dispens alltså behövs och inte prövas inom ramen för tillståndet. Strandskyddsdispens behövs t.ex. inte om vindkraftverken också tillståndsprövas, se 7 kap. 16 § andra punkten miljöbalken.</p>	<p>N3: Etablering av vindkraftverk ska inte medverka till en negativ påverkan på värdefulla våtmarker (t.ex. av klass 1 och 2 enligt länsstyrelsen våtmarksinventering). Om påverkan bedöms bli begränsad kan placeringen dock prövas.</p>
Boende och verksamheter	Fåglar och fladdermöss
<p>B1: Vindkraftverk bör inte uppföras närmre än 1 000 meter från bostäder, eller sex gånger totalhöjden på planerade vindkraftverk från sammanhållen bebyggelse. Säkerhetsavstånd till andra verksamheter bör beaktas vid placering av vindkraftverk.</p>	<p>F1: Inventering av fåglar och fladdermöss ska genomföras och finnas tillgängligt som underlag för varje planerad utbyggnad av grupper med vindkraftverk. Även vid mindre (2-3 verk)grupper eller enstaka verk bör sådan inventering genomföras. Vid rovfågelinventering ska det säkerställas att den görs inom ett tillräckligt stort geografiskt område.</p>
<p>B2: Vindkraftverk bör inte placeras närmare än 200 meter från luftburen kraftledning. Placering av vindkraftverk under 50 meters totalhöjd kan dock prövas i närzonen (100-200 meter) från luftburen kraftledning. (Nationell riktlinje)</p>	<p>F2: För att reducera störning och kollisionsrisker bör vindkraftverk inte placeras nära viktiga lokaler för känsliga arter. I samråd med bl.a. ornitologisk sakkunskap ska skyddsavståndet till enskilda lokaler och flygstråk anpassas med hänsyn till födosöksområden, terräng, vindförhållanden m.m.”</p>
<p>B3: Vid placering av vindkraftverk ska eventuella prospekteringsintressen i eller i närheten av vindkraftsområdet utredas och beaktas.</p>	<p>F3: Kumulativa effekter och barriäreffekter ska alltid beaktas särskilt, både på stationära och flyttande fåglar och fladdermöss.</p>
<p>B4: Risken för iskast där människor vistas bör utredas och vid behov beaktas.</p>	<p>F4: Bästa möjliga teknik ska användas för att förhindra att fåglar och andra djur dödas eller skadas av elledningar, rotorblad och transformatorer.</p>
<p>B5: Vid etablering av nya vindkraftverk ska riktvärden för ljud från vindkraft (Naturvårdsverket rapport 6241:2009) tillämpas. (Nationell riktlinje)</p>	<p>F5: Inom redovisade områden för sträckande fågel ska eventuella konflikter med vindkraftsetableringar särskilt studeras och beaktas.</p>
<p>B6: Minsta avstånd till väg och järnväg ska vara verkets totalhöjd + 20 meter, dock minst 50 meter. (Nationell riktlinje)</p>	<p>F5: Dessa utredningar bör genomföras vid alla typer vindkraftsetableringar. I omprövningsärenden som gäller en ökad höjd på redan godkända eller tillståndsgivna verk, kan utredningen begränsas till den påverkan på fåglar och fladdermöss som uppstår till följd av vindkraftverkens högre höjd.</p>
<p>B7: Samråd ska ske med Umeå Airport vid lokalisering av vindkraftverk närmare än 55 km från flygplatsen.</p>	

Landskapsbild och utformning

L1: Vindkraftverk som medför krav på blinkande högintensiv hinderbelysning ska utvärderas ur landskapssynpunkt.

L2: Vindkraftverken ska lokaliseras så att de upplevs som en samlad grupp från de viktigaste betraktelsepunkterna i det omgivande landskapet.

L3: Vindkraftverkens lokalisering ska anpassas till och förstärka befintliga strukturer i landskapet, med särskild hänsyn till viktiga stråk och utblickspunkter i landskapet.

L4: Vindkraftsutbyggnad bör främst ske genom att vindkraftverk uppförs som grupp (3 eller fler verk) eller som komplettering till befintlig grupp. Vindkraftverk, särskilt enstaka verk, bör undvikas i sådana lägen där landskapet riskerar att fragmenteras.

L5: Vindkraftverk i grupp bör ordnas i ett geometriskt mönster. Detta ska också gälla vid komplettering av befintlig grupp.

L6: Grupper av vindkraftverk ska ha liknande utseende och storlek. De ska ha en färgsättning som harmonierar med omgivningen. Vid kompletteringar av befintliga grupper av vindkraftverk ska tillkommande verk anpassas efter de befintliga verken även utseendemässigt.

L7: Rotorbladen ska vara antireflexbehandlade.

L8: Vindkraftverken får inte förses med reklam eller annan information i text eller bild. Namn på fabrikat, vindkraftsexploator eller -ägare får dock finnas på maskinhuset..

Rekreation och friluftsliv

RF1: Vid planering av vindkraftverk bör befintligt friluftsliv och förutsättningarna för friluftsliv runt vindkraftverk utredas.

RF2: Områden som nyttjas för friluftsliv bör inte fragmenteras eller avskärmade av vindkraftsutbyggnad. Om sådan påverkan inte kan undvikas ska åtgärder för att kompensera friluftslivsvärdena utredas och beaktas.

Kulturmiljö

K1: Vindkraftverk bör inte placeras i områden med höga kulturmiljövärden eller i närheten av sådana områden om verken riskerar att ha en negativ påverkan på de omgivande höga kulturmiljövärdena. Om sådan placering inte kan undvikas ska åtgärder för att kompensera intrånget i kulturmiljövärdena utredas och beaktas.

K2: Vindkraftverk bör inte placeras inom områden som är skyddade med anledning av områdets kulturmiljövärden. Om syftet med skyddet inte riskerar att skadas kan en placering inom sådana områden dock prövas

K3: Vindkraft till havs ska beakta lagstiftningsmässigt skyddade fornlämningar som skeppsvrak.

Rennäring

R1: Vid planering av vindkraftsutbyggnad nära flyttleder eller inom områden som nyttjas för renbete ska påverkan på rennäringen utredas och beaktas.

R2: Uppförandet av verk inom ett renbetesområde bör ske under den tid då renarna inte befinner sig inom området.

R3: Möjligheten att markbereda kring verken, i syfte att förbättra renbeteslandet, ska utredas.

R4: Vid provning av vindkraftverk som kan påverka rennäringen ska samråd ske med berörda sambyar.

Tabell 15. Förslag till aktualiserade riktlinjer avseende skyddsåtgärder. Dessa berör i första hand inte platsens lämplighet i frågan om tillstyrkan utan främst remissen avseende förslag till villkor eller försiktighetsåtgärder.

Skyddsåtgärder
S1: Uppkomna överskottsmassor ska i första hand nyttiggöras inom projektet eller annat pågående projekt. I andra hand ska de omhändertas på ett sådant sätt att påverkan på naturmiljön och landskapsbilden blir begränsad.
S2: Innan vindkraftverk tas i drift ska området kring anläggningen förses med tydliga varningsskyltar med information om risk för nedfallande is och snö och den övriga information som är relevant i det enskilda fallet. Utformningen och placeringen av skyltarna bör ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
S3: Vid planering av vindkraftverk bör det utredas hur området lämpligast återställs eller på annat sätt åtgärdas efter att vindkraftverk nedmonterats.
S4: Elledningar och andra ledningar bör i första hand markförläggas. Samtliga ledningar bör samordnas med andra ledningsdragningar.
S5: Vindkraftverk över 45 meter ska hindermarkeras enligt Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Vindkraftverk ska markeras på flygkartan. (Nationell riktlinje)
S6: Hindermarkering för verk över 45 meter krävs enligt gällande föreskrifter. För att minska påverkan bör möjligheten att reducera ljusstyrkan dock alltid utredas. Med den föreslagna formuleringen blir riktlinjen tydligare.
U7: Möjligheten att reducera ljusstyrkan på hindermarkeringar ska alltid utredas om ljuset riskerar att beröra platser och områden där människor varaktigt vistas eller återkommande uppehåller sig i.

Tabell 16. Förslag till aktualiserade riktlinjer för gårdsverk. Dessa riktlinjer tillämpas i samband med bygglov eller byggnmälan samt anmälan enligt miljöbalken..

Gårdsverk
G1: Gårdsverk ska placeras i anslutning till den egna verksamheten eller fastigheten.
G2: Vid lokalisering inom område med restriktioner enligt annan lagstiftning, exempelvis strandskydd, ska ärendet först prövas i dessa avseenden.
G3: Vid lokalisering av gårdsverk bör särskilt påverkan på kulturmiljön beaktas.
G4: Gårdsverk ska på grund av risken för iskast m.m. placeras minst 2 gånger verkets totalhöjd (navhöjd + rotorradie) från egen bostad, den egna fastighetsgränsen vägar och kraftledningar. För verk som monteras på byggnad avgörs den sammantagna lämpligheten i samband med bygglovsprövningen.
G5: Gårdverk bör inte ha en navhöjd som överstiger 30 meter. Navhöjden bör anpassas efter förhållandena på den specifika platsen och hänsyn tas till befintlig byggnadsmiljö.

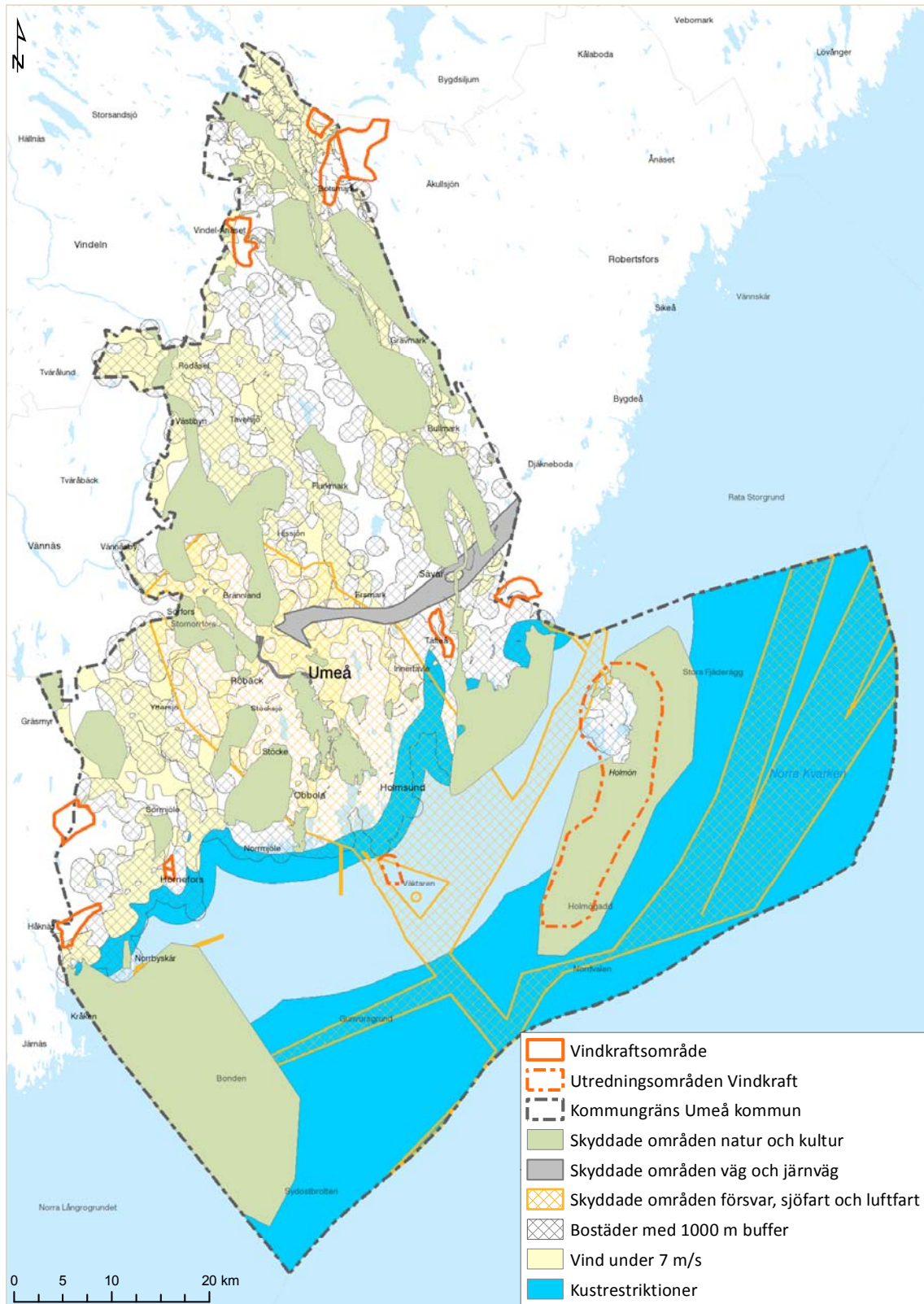
5 Områden för vindkraft i Umeå kommun

5.1 Översyn av urvalskriterier

För att utpeka möjliga områden för vindkraft användes ett antal urvalskriterier i samband med att översiktsplanetillägget togs fram 2009. Arbetet med översiktsplanen resulterade i åtta föreslagna områden med en area av totalt 4 300 ha inom Umeå kommun. Dessutom identifierades utredningsområdena Petlandsskär och Holmöarna, se Figur 2 på sidan 6. Beroende på föreslagna förändrade riktlinjer och beroende på förändrade planeringsunderlag i övrigt har urvalskriterierna också inkluderats i översynen, se Tabell 17.

Tabell 17. Förslag till aktualiserade urvalskriterier.

Urvalskriterium i gällande plan	Förslag till nytt urvalskriterium	Nytt planeringsunderlag
Området ska ha en årsmedelvind på över 7 m/s på 103 m höjd (enligt Uppsala universitets vindberäkningar enligt MIUU-modellen).	Området ska ha en årsmedelvind på över 7 m/s på 120 m höjd enligt Energimyrdighetens senaste vindkartering.	Energimyrdighetens vindkartering från 2011
Områdena ska i ytterkant ha ett avstånd av minst 1000 m från bostäder och fritidshus. Detta med hänsyn till säkerhetsavstånd för iskast, skuggor, reflexer, buller m.m	Området ska i ytterkant ha ett avstånd av minst 1000 m från bostadshus eller 1500 meter från sammanhållen bebyggelse (avståndet är baserat på landskapsbildspåverkan av vindkraftverk med totalhöjd på 240 meter).	Nya bostadshus har tillkommit. Fritidshus redovisas som bostadshus.
Området måste vara tillräckligt stort för att rymma minst 5 vindkraftverk, d.v.s. ha en area av minst 100 ha (1 x 1 km).	Området måste ha en area av minst 100 ha, inkl eventuellt angränsande område i annan kommun.	
Havsbaserade verk ska placeras minst 3 km från land och max 1,5 mil ut till havs.	Områden till havs ska vara på ett avstånd av minst 3 km och maximalt 15 km från kusten.	
Områden med väg- och järnvägsreservat har i största möjliga utsträckning undvikits.	Området ska inte vara inom inom väg- och/eller järnvägsreservat.	Reservatet för Norrbotniabanan har preciserats.
Områden som är av riksintresse för försvaret, sjöfarten och luftfarten har undvikits.	Området ska inte vara utpekat som riksintresse för försvaret, sjöfarten och luftfarten.	Riksintresse för Umeå flygplats håller på att preciseras.
Verken bör generellt inte placeras inom områden med andra riksintressen, Natura 2000-områden, naturreservat, o.s.v. där vindkraftverken kan komma att påverka områdets bevarandevärden negativt. Anläggande av vindkraft kan övervägas i områden som Energimyrdigheten utpekat som riksintressen för vindkraft även om områdena är utpekade som riksintressen för rennäringsen.	Området ska inte vara utpekat som Natura 2000, naturreservat eller riksintresse för naturvård. Området ska inte vara utpekat som riksintresse för kulturmiljövården. Området ska inte vara inom försvarsmaktens intresseområden, samt inom kontrollzonen för Umeå flygplats. Området ska inte vara utpekat som kärnområden av riksintresse för rennäringsen, om det inte samtidigt är utpekat som av riksintresse för vindkraft.	

Figur 21 Tillämpning av urvalskriterierna på Umeå kommun. De ytor som är helvita (till havs: ljusblå) uppfyller samtliga urvalskriterier utom kriteriet som avser områdesstorlek.

5.2 Översyn av utpekade områden

Beroende på att den aktualiserade vindkarteringen 2011 visar på bättre vindförhållanden i kommunen än motsvarande vindkartering 2007 innebär de föreslagna urvalskriterierna att ytterligare områden i kommunen kan bli aktuella att peka ut för vindkraftsutbyggnad.

Även översynen och preciseringen av övriga urvalskriterier innebär att avgränsningen av de redan utpekade områdena påverkas, se Figur 22 och Figur 23, nedan. För avståndskriteriet till bostäder har vi gjort analysen både med gällande riktlinje 1000 meter till bostadshus, men även med 1500 meter till samlad bebyggelse utifrån att de vindkraftverk som planeras idag är högre och dominerar landskapsbilden på större yta, se avsnitt 2.13. Analysen är baserad på kartunderlaget för samlad bebyggelse, som togs fram av kommunen från 2009, baserat på data från 2008. I Plan- och bygglagen har begreppet förändrats och heter nu "Sammanhållen bebyggelse" och riktlinje B1 är föreslagen utifrån den lydelsen.

Som framgår av översikten i Figur 8 på sidan 19 använder det absoluta flertalet av kommunerna i norra Sverige 1000 meter till bostadsbebyggelse som generell riktlinje. Arvidsjaur och Arjeplogs kommuner har den striktaste avståndsriktlinjen, 1200 meter eller tio gånger verkets totalhöjd. Nordanstigs kommun har riktlinjen 1000 meter till fritidsbostad och 1500 meter till permanentbostad.

Påverkan av dessa urvalskriterier på de utpekade vindkrafts- och utredningsområdena redovisas i Tabell 20 och på kommande sidor, med våra rekommendationer.

Figur 22 Utfallet av analysen (gröna områden uppfyller urvalskriterierna) och hur detta påverkar de områden som pekats ut i tillägget. Denna analys baserats på gällande riktlinje om 1000 meter till bebyggelse.

Figur 23 Motsvarande analys även med kriteriet 1500 meter till samlad bebyggelse (enligt 2009 års avgränsning). Detta innebär en ytterligare reduktion av områdena Sävarberg och Västamarken och även ytorna på Holmön.

Tabell 20. Rekommendationer efter översynen av utpekade vindkraftsområden och utredningsområden

Vindkraftsområde	Rekommendation	Utredningsområde	Rekommendation
Hästkälen	Tas bort pga vindkriteriet.	Holmöarna	Tas bort som utredningsområde. Delar ev möjliga som vindkraftsområden.
Höglundakälen	Reduceras något i väster, pga vindkriteriet.	Petlandsskär	Kvarstår som utredningsområde. Reduceras i norr, utökas i sydost.
Hörneå	Ev utökning i norr pga vindkriteriet.	Holmsund	Kvarstår
Ivarsboda	Anpassas till tillståndsgiven anläggning	Dåvamyran	Kvarstår
Loberget	Anpassas till tillståndsgiven anläggning.		
Sävarberg	Anpassas till tillståndsgiven anläggning		
Västamarken	Kvarstår oförändrat.		
Ängersjö- Bjännberg	Kvarstår oförändrat.		

5.3 Hästkälen

Områdesbeskrivning

Vindkraftsområdet Hästkälen ligger ca 6 km norr om Botsmark, öster om Ytteråträsk. Området är ett flackt bergsområde med myrmarker i sänkorna och är i huvudsak brukad skogsmark. Hela området hade goda vindförhållanden enligt vindenergiarteringen från 2007, men i vindarteringen från 2011 är vindförhållandena sämre. Inom området finns relativt få kända konkurrerande intressen. Sydost om området finns en våtmark av klass 2 och Rengårdsträskkammen, i Bjursjöområdet, som är av riksintresse för naturvården. I den sydvästra delen av området finns ett nyligen inventerat naturvårdesobjekt på Fjällsulebergets nordöstra sluttning. Bäckarna i området är en del av Sävaråns Natura 2000-område. Två lämningar av gårdstomter finns vid vändplanen i den norra delen av området. Området kan utgöra födosöksområde för kungsörn.

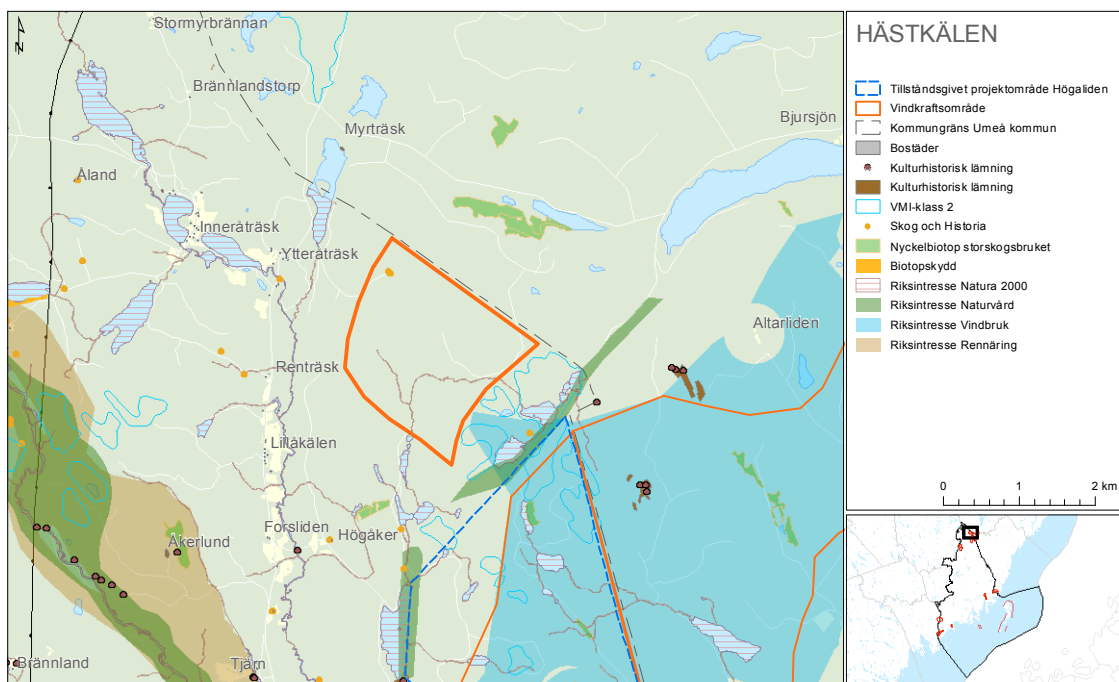
Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprövning

I tillägget beskrivs att området väster om vindkraftsområde kan vara av värde för rovfåglar varför konsekvenserna av en vindkraftsanläggning för häckande rovfåglar bör utredas. Området bör därför inte utökas västerut.

Rekommendationer efter översynen

Enligt Energimyndighetens vindartering från 2011 är medelvinden lägre än 7 meter per sekund på 120 meters höjd, förutom i en liten del närmast kommungränsen. Området tillhör därmed inte de områden som har bäst vindenergiförhållanden i kommunen och **bör därför utgå**.

Figur 24 Karta över vindkraftsområdet Hästkälén med skyddsintressen.

Figur 25 Området Hästkälén sett från öster. Foto: Lars Lindh, 3 oktober 2016.

5.4 Höglundakälen

Områdesbeskrivning

Vindkraftsområdet Höglundakälen ligger ca 5 km sydväst om Botsmark mot Vindel-Ånäset. Området är ett småkuperat skogsområde med bra vindförhållanden, även enligt vindkarteringen från 2011. En mindre del av den västra delen av området har lägre vindhastighet än 7 m/s på 120 meters höjd. Området ligger långt ifrån bebyggelse och nära en stamnätskraftledning som går öster om området. I området finns flera nyckelbiotoper med olika karaktärer. I norr och i söder finns kulturlämningar och utanför området i öster ligger Furunässjön som ingår i Sävaråns Natura 2000-område. Inget samråd avseende vindkraftutbyggnad har påbörjats i området.

I norr finns skog med höga naturvärden genom stor andel löv och lång skoglig kontinuitet och i de södra delarna växer gransumpskog runt en naturlig bäck samt äldre barrskog med kontinuitetskvaliteter.

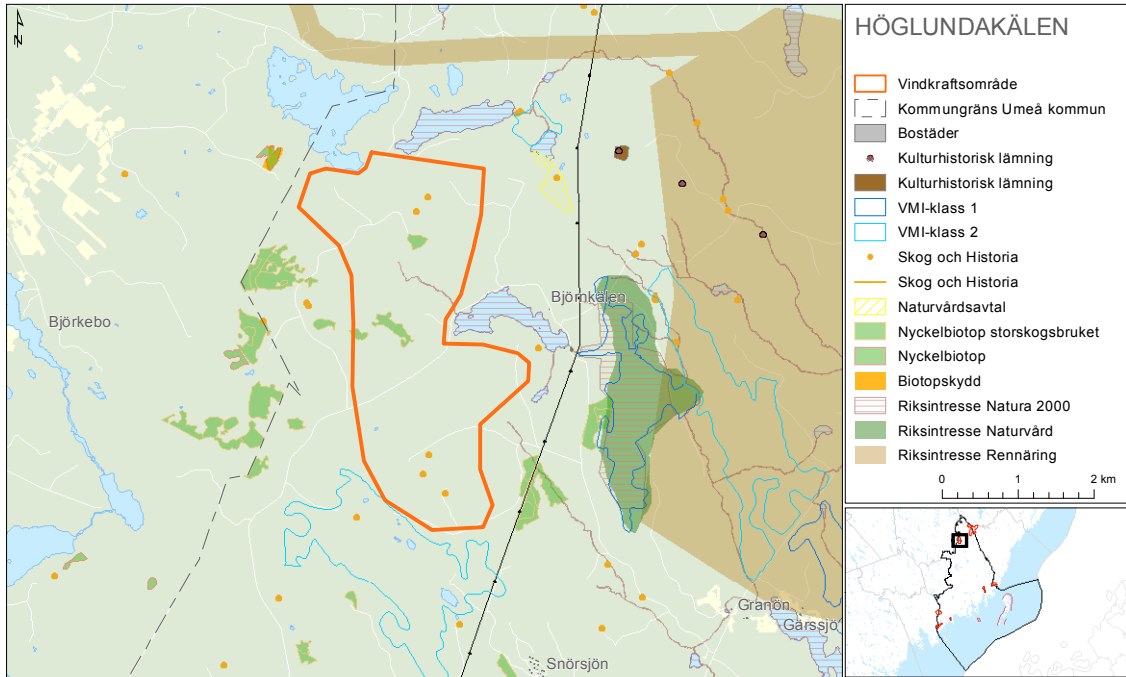
Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprövning

I tillägget anges för området Höglundakälen att hänsyn bör tas till nyckelbiotoperna, att närheten till grundvattenförekomster bör uppmärksammas i samband med exploatering samt att eventuella konflikter för sträckande fåglar längs Sävarån bör studeras.

Rekommendationer efter översynen

Planeringsförutsättningarna har inte förändrats på något betydande sätt sedan 2010. Att ingen exploatör påbörjat samråd avseende området kan dock betyda att det finns tekniska eller ekonomiska hinder för vindkraftsutbyggnad. Trots detta är rekommendationen att **området kvarstår**, eventuellt med en viss reduktion i väster beroende på sämre vindförhållanden.

Figur 26 Karta över vindkraftsområdet Höglundakälen med skyddsintressen.

Figur 27 Området Höglundakälen sett från väster. Foto: Lars Lindh, 3 oktober 2016.

5.5 Hörneå

Områdesbeskrivning

Vindkraftsområdet Hörneå ligger direkt söder om Botniabanan och genomskärs av vägen ut till Bådahällan. I sydväst finns ett område som i den fördjupade översiktsplanen för Hörnefors samhälle är ett reservområde för framtida bostäder.

I området finns idag elva vindkraftverk. Med dessa vindkraftverk bedöms området vara färdigutbyggt för vindkraft. På sikt kan en generationsväxling bli aktuell, men det ligger utanför översiktsplanens tidshorisont.

Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprovning

I tillägget anges att enstaka verk norr om området kan tillkomma om det kan göras med ringa intrång på natur- och fågelvärden.

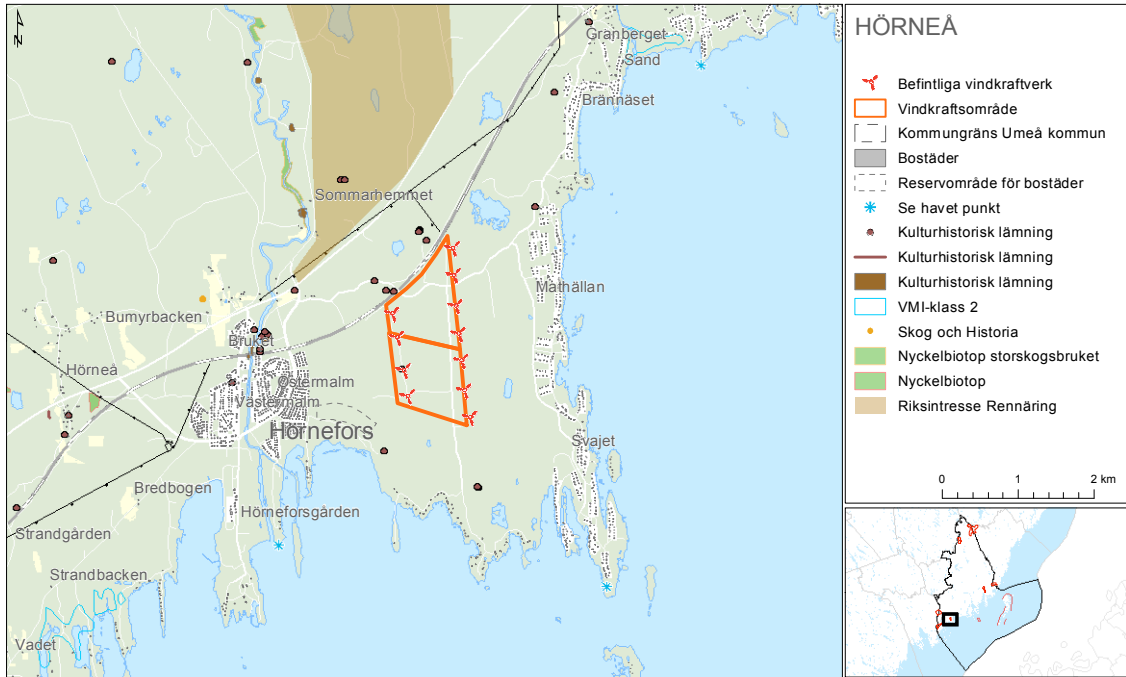
Rekommendationer efter översynen

Det utpekade området anses vara färdigutbyggt för vindkraft.

Området kan eventuellt **utökas norrut**. Ytterligare vindkraftverk bär då placeras i linje med befintliga vindkraftverk.

Vid tillståndsprovning av en utökning bör särskilt beaktas anläggningens kumulativa effekt på stäckande fåglar längs kusten.

Figur 28 Karta över vindkraftsområdet Hörneå (Etapp 1 och 2) med skyddsintressen.

Figur 29 Området Hörneå sett från söder. Foto: Lars Lindh, 3 oktober 2016.

5.6 Ivarsboda

Områdesbeskrivning

Vindkraftsområdet Ivarsboda ligger mellan E4 och länsväg 652, ca 4 km öster om Sävar. Det föreslagna området ligger inom Umeå och Robertsfors kommuner. Terrängen är flack med mycket myrmark och i norr finns våtmarker med höga naturvärden.

I området finns tillstånd för 40-45 vindkraftverk, varav flertalet är inom Robertsfors kommun. Energi- marknadsinspektionen har också beviljat linjekoncession mellan Sävar och Norrfjärden under förutsättning att denna vindkraftanläggning etableras. Norr om området handlägger Länsstyrelsen en ansökan om 7 vindkraftverk inom projektområdet Lantvallen.

Genom tillståndsansökningarna som skett för vindkraft och elnätskoncessioner är områdets värden väl kända och tillståndsvillkoren är också villkorade med att hänsyn ska tas till de lokala värdena. Det finns spridda kulturlämningar över hela området, framförallt längst i norr och i söder. Hela området har använts för jord- och skogsbruk i fler hundra år och här finns rikligt med fornlämningar. Utanför det föreslagna området finns både åretruntbebyggelse och längs kusten rikligt med fritidshus. Området har stort värde för jakt och rekreation.

Det som kommunen kan komma att ta ställning till är en ändringsansökan avseende totalhöjd eller hinderbelysningsvillkor, något som kan påverka vissa miljöaspekter som landskapsbild (dag- och nat-tetid), fåglar och fladdermöss och verksamhetens markanspråk.

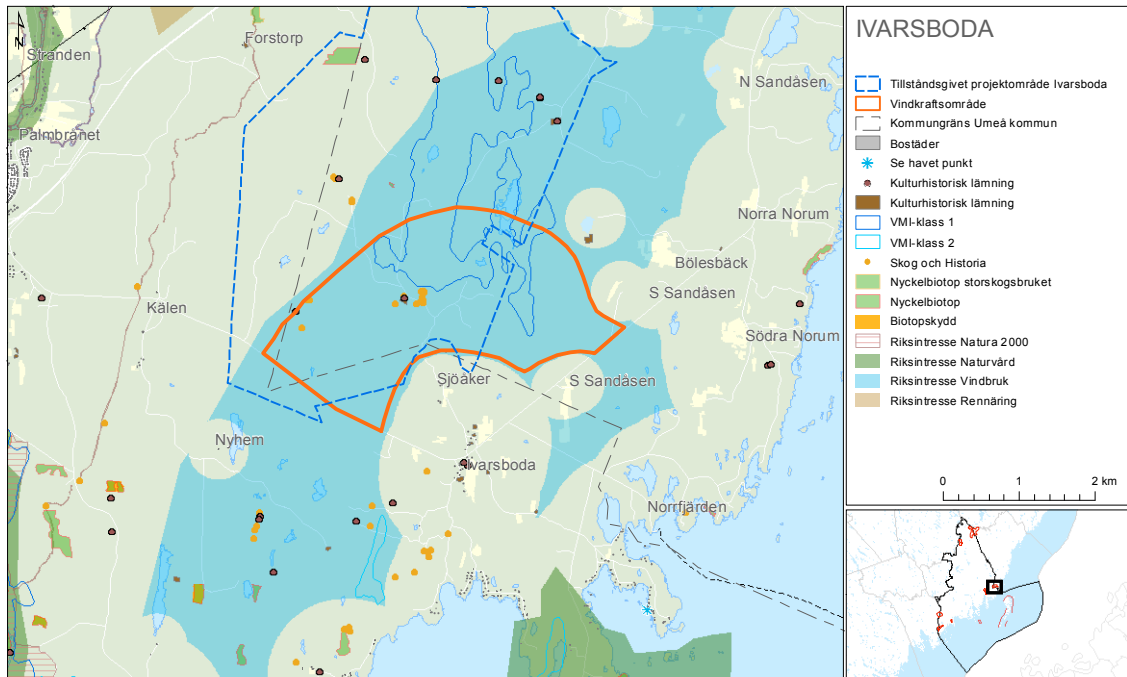
Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprövning

I tillägget anges områdesspecifika riktlinjer avseende hänsyn till fåglar, våtmarker, rekreationsområden och kulturvärden, samt att byn Ivarsboda inte ska omringas av vindkraftverk. Dessa riktlinjer har i all huvudsak beaktats vid tillståndsgivningen.

Rekommendation efter översynen

Rekommendationen är att **området kvarstår men att avgränsningen anpassas** efter det område som tillståndet avser och som kommunen har tillstyrkt.

Figur 30 Karta över vindkraftsområdet Ivarsboda med skyddsintressen.

Figur 31 Den del av området Ivarsboda som ligger inom Umeå kommun sett från öster. Foto: Lars Lindh, 21 september 2016.

5.7 Loberget

Områdesbeskrivning

Vindkraftsområdet Loberget ligger mellan Botsmark samhälle och Robertsfors kommun och innefattar ett flertal områden av våtmarker med höga naturvärden samt en del sumpskogar och mindre vattendrag. Vägutbyggnaden i området är mycket god. Nästan hela området är av riksintresse för vindbruk och medger goda förutsättningar för utbyggnad av vindkraft.

I den norra delen av området finns tillstånd för 22 vindkraftverk (projekt Högaliden). Efter en ändringsansökan har Länsstyrelsen beslutat om tillstånd för ökad totalhöjd för dessa vindkraftverk till 200 meter. Ansökan har överklagats och väntar nu på dom hos Mark- och Miljöödomstolen. Länsstyrelsen handlägger därutöver en ansökan för 19 vindkraftverk i den södra delen av området (projekt Botsmark), som nu avvaktar kommunens besked om tillstyrkan.

För det angränsande området Hög-Gravuliden i Robertsfors kommun (Projekt Högaliden 2) sker nu samråd om en vindkraftanläggning med upp till 35 vindkraftverk med en maximal totalhöjd om 220 meter.

Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprövning

I tillägget beskrivs att området inte bör utvidgas i söder med hänsyn till eventuell påverkan på rovfågel. Hänsyn bör tas till skyddsvärda våtmarker.

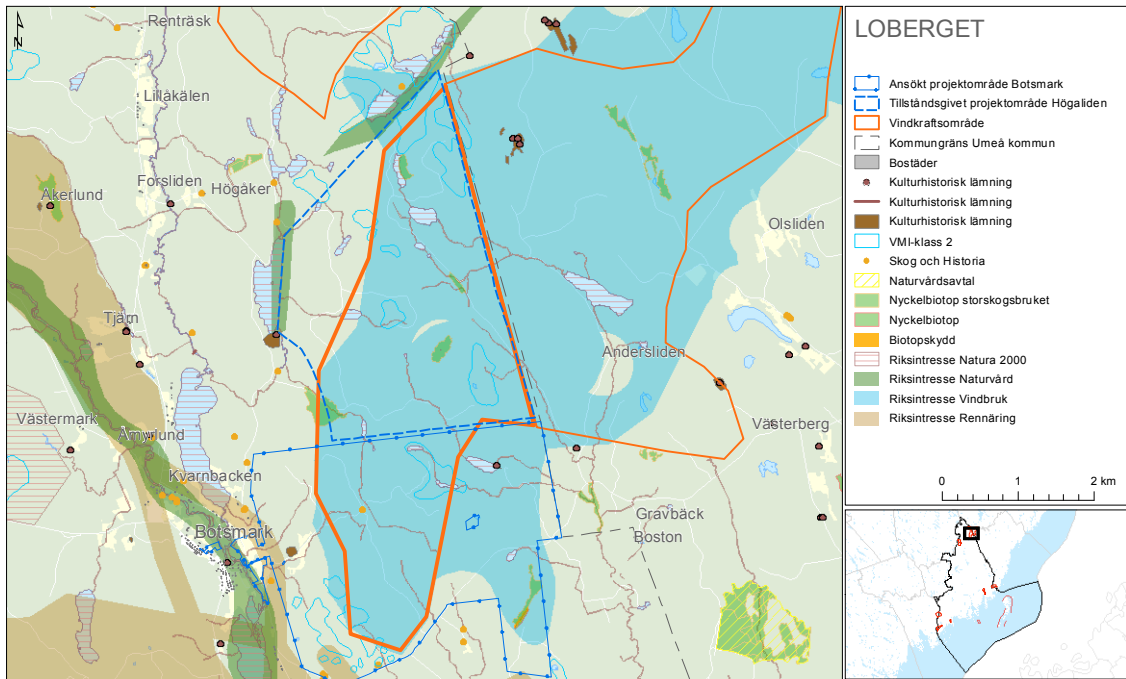
Inför en eventuell tillstyrkan av vindkraftetableringen i södra delen av området bör särskilt landskapsbild (dagtid och nattetid) och lokala samhällseffekter beaktas

Rekommendation efter översynen

Rekommendationen är att **området kvarstår**.

Avgränsningen i den norra delen bör anpassas efter det område som tillståndet avser och som kommunen har tillstyrkt.

Figur 32 Karta över vindkraftsområdet Loberget med skyddsintressen.

Figur 33 Vindkraftsområdet Loberget sett från Botsmark. Foto: Lars Lindh, 3 oktober 2016.

5.8 Sävarberg

Områdesbeskrivning

Området Sävarberg finns 3 våtmarker med höga naturvärden. Området ligger väster om Sävarån som är skyddad enligt Natura 2000, riksintresse naturvård, våtmark klass 1 etc. Hela området är utpekade som riksintresse för vindbruk.

De södra delarna av föreslaget område måste studeras särskilt kring konsekvenser för havsörnar. En utvidgning norrut mot E4 bör vara möjlig.

I den norra delen av området finns tillstånd för maximalt 11 vindkraftverk med en maximal totalhöjd på 190 meter.

Området ligger under terminalytan (TMA) för Umeå Airport men utanför flygplatsens kontrollzon (CTR). Långsamtgående flygtrafik med visuella flygregler mellan Umeå Airport och in- och utpasseringspunkt TAFTE i kontrollzonen passerar ovanför området. Flygplatsen bedömer att det är svårt att flytta in- och utpasseringspunkten utan att flygtrafiken på Umeå flygplats inre påverkas negativt. Flygplatsen förbereder ett yttrande avseende en förfrågan om ändrad totalhöjd från 190 till 230 meter.

Genom den pågående tillståndsprocessen för vindkraftsetableringen har kunskapen om områdets förutsättningar förbättrats. Vindkraftens konsekvenser bland annat avseende naturmiljö, rovfåglar, fladdermöss, kulturmiljö och landskapsbild har utretts. Detta har bland annat resulterat i att den södra delen av området tagits bort från tillståndsansökan och att vindkraftetableringen flyttat åt norr, delvis utanför det utpekade området.

Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprövning

I tillägget anges att området inte bör utvidgas åt söder med hänsyn till naturvärden och risk för konflikt med rovfåglar samt att hänsyn bör tas till skyddsvärda våtmarker.

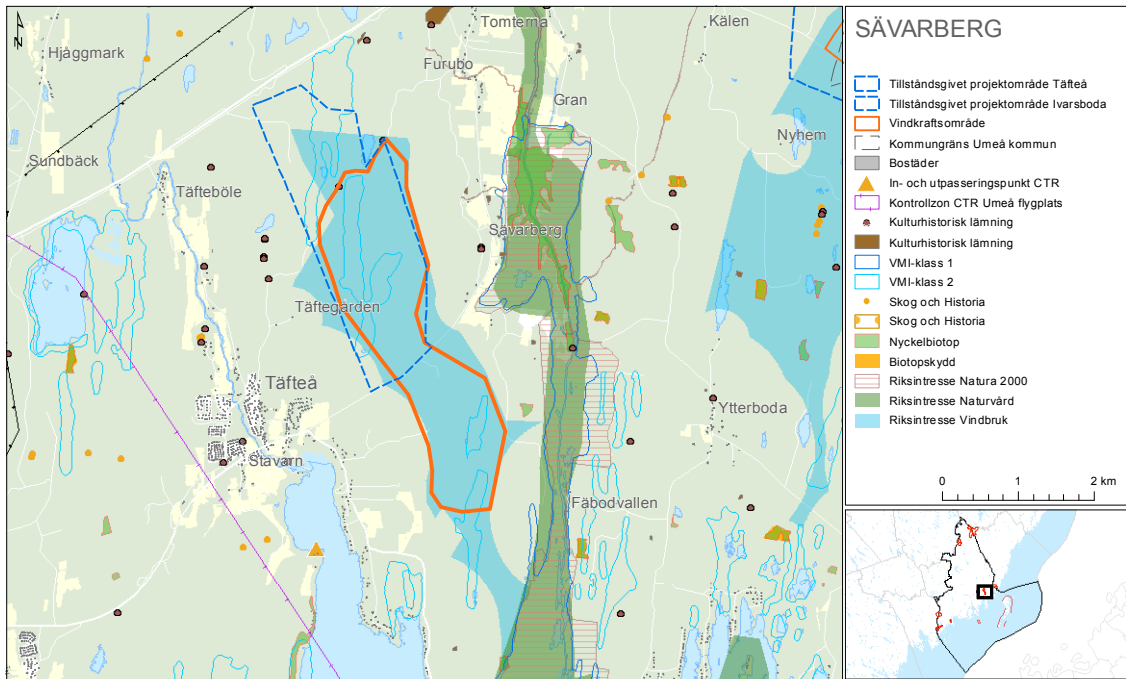
Vindkraftverk bör anpassas avseende totalhöjd och avståndet till inpasseringspunkten TAFTE så att inpasseringspunktens funktion inte riskeras.

Rekommendation efter översynen

Rekommendationen är att **området kvarstår men att avgränsningen anpassas till det tillståndsgivna området.**

Höjden på vindkraftverken skall anpassas så att flygtrafiken till och från Umeå flygplats inte påverkas negativt.

Figur 34 Karta över vindkraftsområdet Sävarberg med skyddsintressen.

Figur 35 Vindkraftsområdet Sävarberg sett från norr. Foto: Lars Lindh, 21 september 2016.

5.9 Västamarken

Områdesbeskrivning

Området Västamarken ligger i nära anslutning till Botniabanan och väg E4. Den senare är klassad som svår passage för Vapstens sameby. Området är värdefullt för rovfåglar och ligger inom flyttstråk för sträckande fåglar. Området är låglänt med insprängda myrar och sumpskogar i nord/sydlig riktning. Det finns ett antal mindre nyckelbiotoper, naturvärden och en våtmark med höga naturvärden.

Området var tidigare utpekad som riksintresse för vindbruk men togs bort i samband med riksintresseöversynen 2013.

Inget samråd avseende vindkraftutbyggnad har påbörjats i området.

Planeringsförutsättningarna har inte förändrats på något betydande sätt sedan 2010.

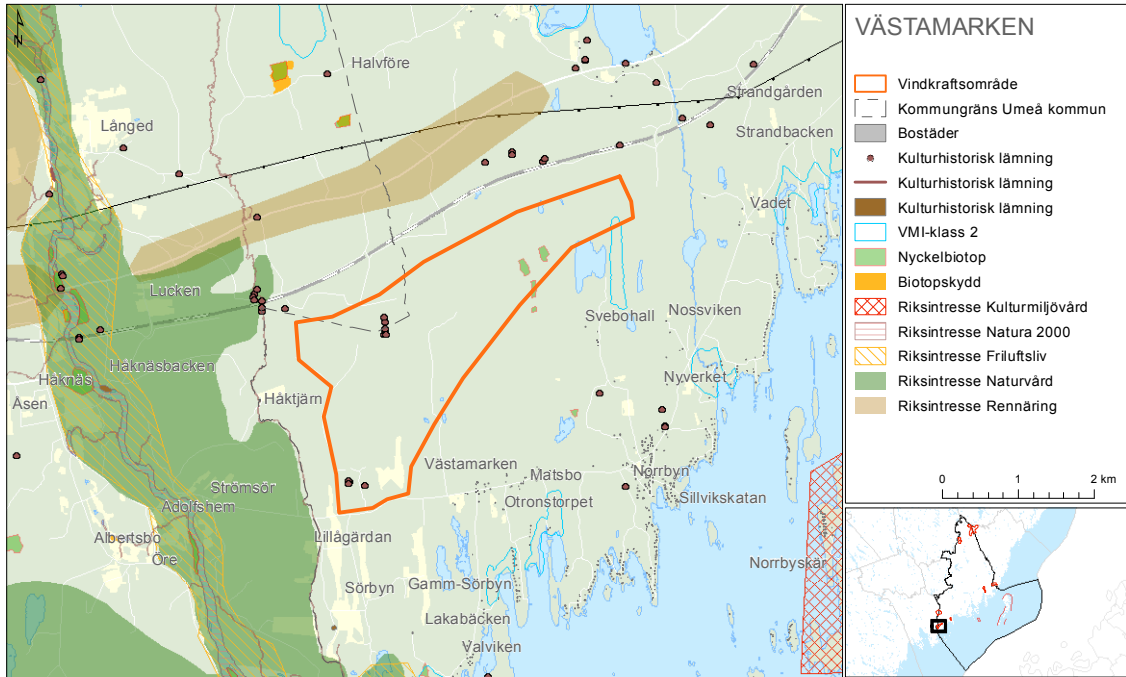
Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprövning

I tillägget anges att en fågelutredning bör genomföras innan exploatering samt att hänsyn bör tas till skyddsvärda våtmarker och nyckelbiotoper. Området ligger i kustnära stråk för flyttande fåglar.

Rekommendation efter översynen

Rekommendationen är att **området kvarstår**. Att ingen exploitör påbörjat samråd avseende området kan dock betyda att det finns tekniska eller ekonomiska hinder för vindkraftsutbyggnad.

Figur 36 Karta över vindkraftsområdet Västamarken med skyddsintressen.

Figur 37 Vindkraftsområdet Västamarken sett från sydväst. Vindkraftverken i Hörneå till höger i bakgrunden. Foto: Lars Lindh, 21 september 2016.

5.10 Ängersjö-Bjännberg

Områdesbeskrivning

Området Ängersjö-Bjännberg ligger på gränsen mellan Nordmalings och Umeå kommun, söder om byarna Bjännberg och Mullsjö och består av flack brukad skogsmark. Väster om området ligger en så kallad svår passage för rennaringen.

Det finns ett väl utbyggt vägnät och en kraftledning passerar området i sydväst. Området är belastat med undersökningstillstånd och det finns prospekteringsintressen för mineral enligt Bergsstaten.

En del mindre myrar bildar en mosaik i området med bl a Orrmyran, Skäftesmyran och Älgmyran. Det finns även ett antal mindre bäckar i området.

En del av området var tidigare utpekad som riksintresse för vindbruk men togs bort i samband med riksintresseöversynen 2013.

Inget samråd avseende vindkraftutbyggnad har påbörjats i området.

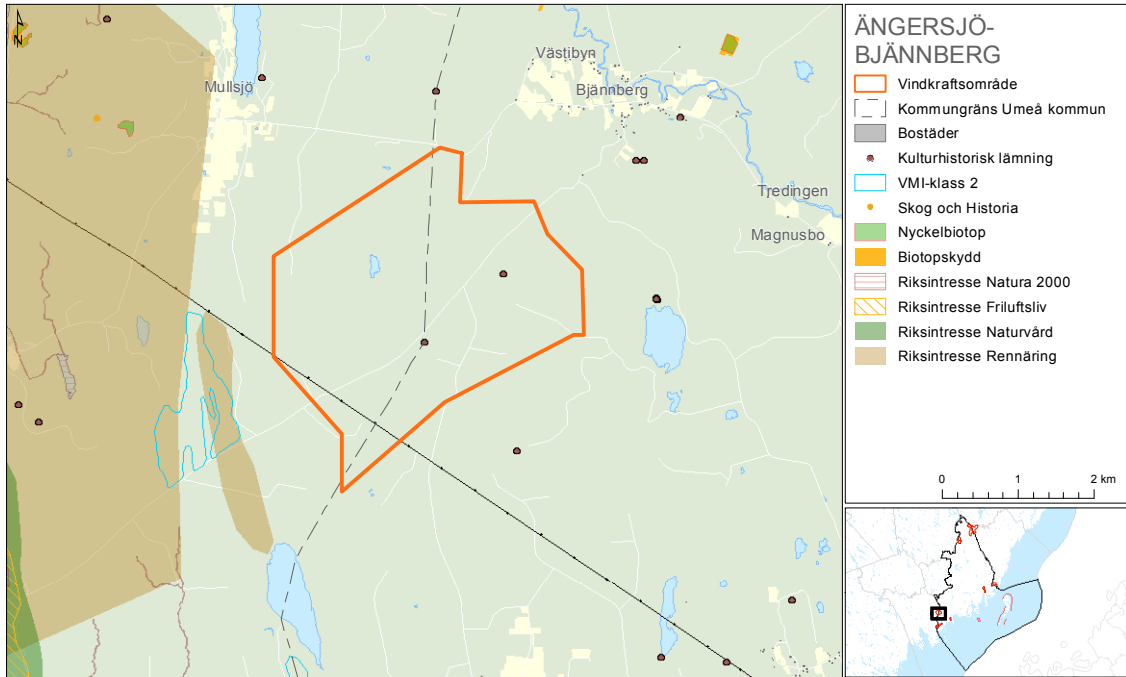
Områdesspecifika riktlinjer vid tillståndsprövning

I tillägget anges att Ängersjö-Bjännberg ligger inom ett flyttstråk för sträckande fåglar varför det är särskilt viktigt att studera en framtida vindkraftsanläggnings påverkan på fåglar. Området kan också utgöra en viktig häckningslokal för fjällvråk och berguv.

Rekommendationer efter översynen

Planeringsförutsättningarna har inte förändrats på något betydande sätt sedan 2010. Att ingen exploatör påbörjat samråd avseende området kan dock betyda att det finns tekniska eller ekonomiska hinder för vindkraftsutbyggnad. Trots detta är rekommendationen att **området kvarstår**.

Figur 38 Karta över vindkraftsområdet Ängersjö-Bjännberg med skyddsintressen.

Figur 39 Vindkraftsområdet Ängersjö-Bjännberg sett från öster. Sölpsjön i förgrunden. Foto: Lars Lindh, 21 september 2016.

5.11 Utredningsområdet Holmöarna

Områdesbeskrivning

Ögruppen Holmöarna är i tillägget utpekade som ett utredningsområde för vindkraft, främst beroende på de mycket goda vindförhållandena och att flera projektörer visat intresse för vindkraftetablering. På Holmöarna har det funnits vindkraftplaner sedan ca 2008. Samråd avseende planerad vindkraft har skett i flera omgångar, utifrån allt mer reducerade förslag till vindkraftsetablering, men också med högre totalhöjder på vindkraftverken. Det senaste projektförslaget avsåg 19 vindkraftverk med totalhöjd 204 meter. I samband med riksintresseöversynen 2013 pekade Energimyndigheten ut ett område på Holmön och ett område på Ångesön som riksintressen för vindbruk. Sedan det senaste samrådet 2014 pågår inte någon aktiv projektering av vindkraft på Holmöarna.

Anledningen till att kommunen inte pekade ut något vindkraftområde på Holmöarna i tillägget är de olika skyddsintressen som finns på ögruppen, se Figur 40 och Figur 41. Hela ögruppen omfattas av riksintresse för friluftslivet (sedan april 2016 även Holmögadd). Holmö by och Stora Fjäderägg är utpekade riksintressen för kulturmiljövården. Östra Holmön, samt en stor del av övriga ögruppen är naturreservat, riksintresse för naturmiljövården samt Natura 2000 enligt både fågel- och habitatdirektivet. En stor del av våtmarkerna på ögruppen är också högt klassade enligt länsstyrelsens våtmarksinventering. I tillägget var det främst frågan om fåglar och påverkan på Natura 2000 som lyftes fram. Det centrala för en eventuell miljöprövning är vilken påverkan en vindkraftetablering får på de bevarandevärden som anges i bevarandeplanen för Natura 2000-området.

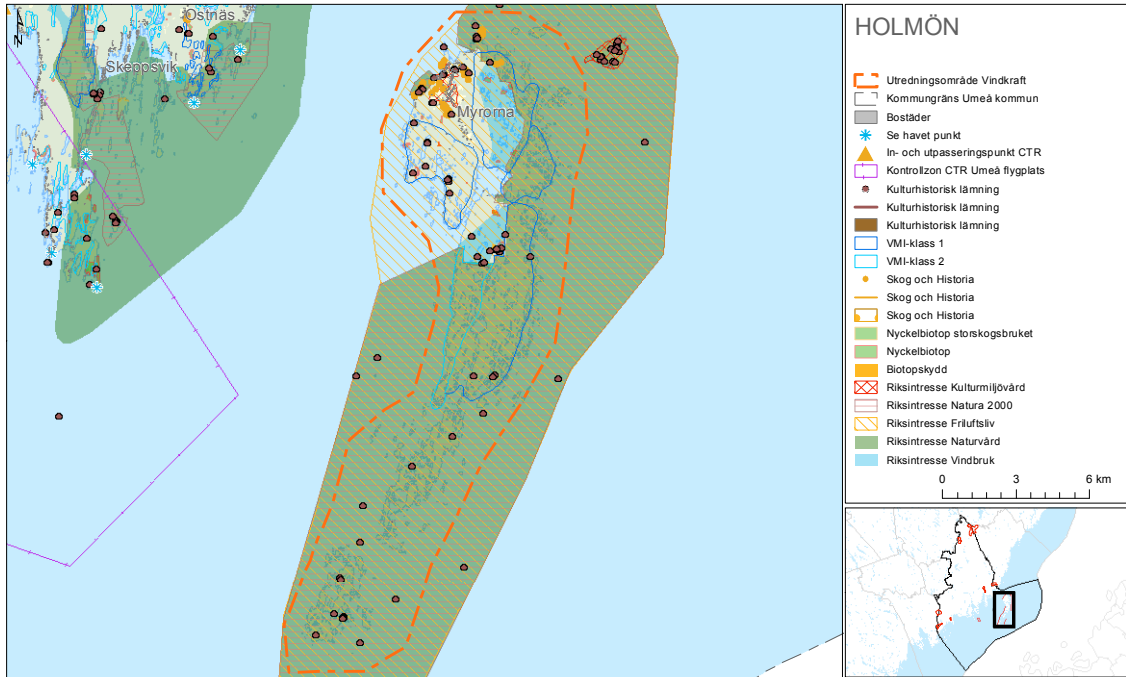
Kommunstyrelsen har beslutat om ett antal strategiska mål för Holmöns utveckling. I de övergripande målen ingår bland annat att det ska vara möjligt att bo, arbeta och bedriva verksamhet på Holmön med dagspendling från fastlandet. Holmöns natur- och kulturvården ska också tas tillvara, utvecklas och marknadsföras för rekreation och turism. Måldokumentet tar inte ställning för eller emot vindkraft på Holmöarna. Vindkraft är en särskild fråga som tillsammans med frågan om framtida transportalternativ för Holmöleden kommer att tas upp senare.

I samband med vindkraftprojekteringen har stora utredningsinsatser genomförts bland annat avseende kulturmiljö samt häckande och sträckande fåglar. Utredningarna har bland annat visat på växande bestånd av smålom och havsörn på ögruppen, men samtidigt på möjligheter till anpassning av vindkraftanläggningen till exempelvis havsörnars och smålommars observerade flygrörelser.

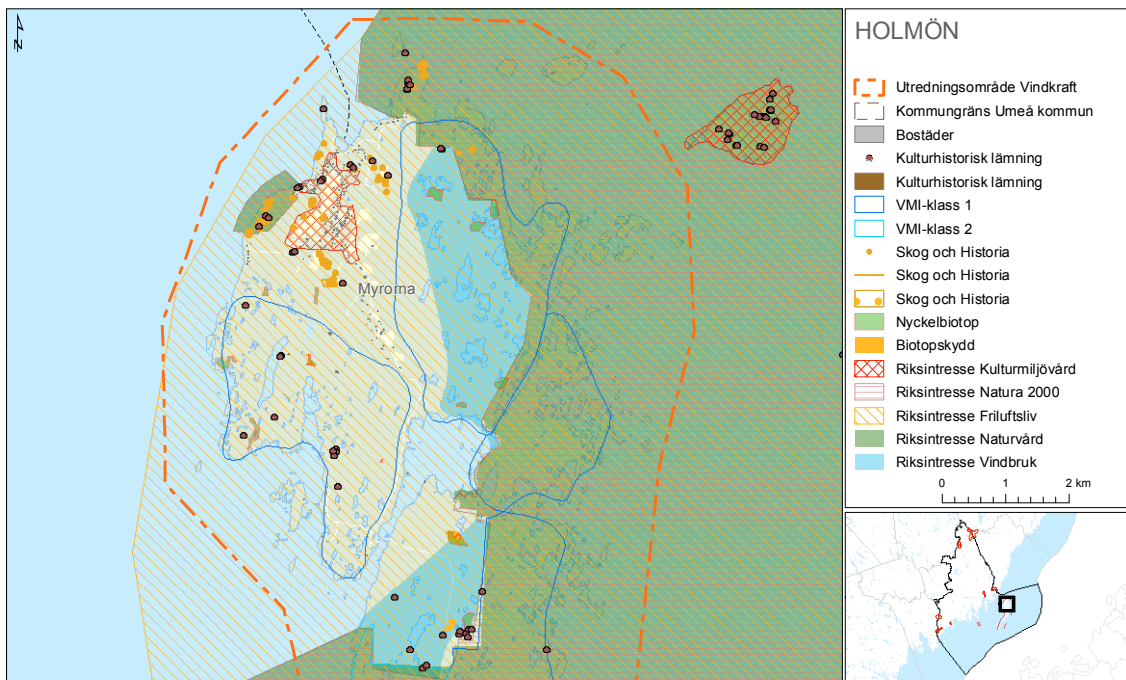
Rekommendationer efter översynen

Ett politiskt ställningstagande till vindkraft på Holmöarna bör ske i samband med en aktualisering av vindbruksplanen, se avsnitt 5.15 Nya områden.

Rekommendationen är att utredningsområdet i den omfattning som det anges i planen **tas bort**.

Figur 40 Utredningsområdet Holmöarna

Figur 41 Utredningsområdet Holmöarna. Förstoring av Holmön och norra delen av Ängesön där det finns utpekade riksintrasseområden för vindkraft.

5.12 Utredningsområdet Petlandsskär

I tillägget avgränsas utredningsområdet Petlandsskär enligt Figur 42. I området projekteras sedan ca 2008 en havsbaserad vindkraft-etablering med ca 30 vindkraftverk.

Projektet ligger delvis inom kontrollzonen för Umeå flygplats, och inom de stora flyttfågelsträcken längs kusten och över Kvarken. Längs kusten finns flera punkter som kallas Se Havet i kommunens fördjupade översiktsplan för Kusten. Utredningsområdet är emellertid skymt från den närmaste utblickspunkten Lövöudden.

Rekommendationer efter översynen

Området Petlandsskär kan **kvarstå** som utredningsområde. Om området skall utökas bör det ske söderut.

Särskild hänsyn bör tas till isförhållanden, sträckfåglar och flygplatsreservatet i Ström. Projektet kan också behöva ta hänsyn till en eventuell fast förbindelse till Finland.

5.13 Utredningsområdet Holmsunds hamn

I Holmsunds hamn finns sedan tidigare tre vindkraftverk. I tillägget anges att området bör kunna inrymma fler verk om det är möjligt att förena med utveckling av hamnen och inte inkräktar på flygets intressen. De befintliga vindkraftverken ligger inom kontrollzonen för flygplatsen, men utanför de hinderbegränsande ytorna (se Figur 7 på sidan 16).

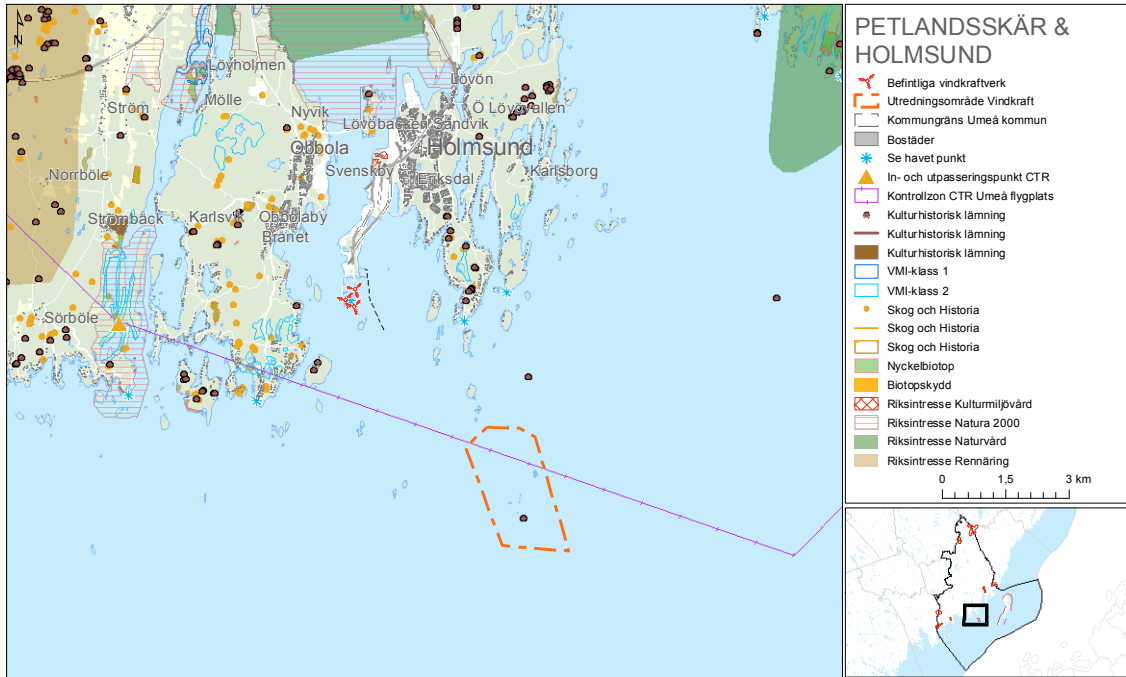
Kommunen kan få förfrågan om etablering av ytterligare vindkraftverk i området eller om generationsväxling, d v s att byta ut ett eller flera av vindkraftverken mot verk med effektivare produktion. Närmast till hands är då det minsta, nordliga vindkraftverket.

Rekommendation efter översynen

Utredningsområdet **kvarstår**. Rekommendationen kvarstår att området bör kunna inrymma fler verk om det är möjligt att förena med utveckling av hamnen och det inte inkräktar på flygets intressen.

5.14 Utredningsområdet Dåvamyran

I tillägget nämns även en möjlig vindkraftetablering i anslutning till kraftvärmeverket på Dåva. Detta kan fortsatt vara en intressant plats för att etablera enstaka vindkraftverk, beroende på att landskapsbilden redan är påverkad av kraftvärmeverket och att elanslutningsmöjligheterna är goda. Dock måste skyddsavstånd till väg och järnväg beaktas, även med hänsyn till järnvägskorridoren för Norrbotniabanan. Vindförhållandena vid kraftvärmeverket är relativt goda enligt vindkarteringen. De stora byggnadskropparna kan eventuellt påverka vindförhållandena inom industriområdet negativt.

Figur 42 Utredningsområdena Petlandsskär och Holmsunds hamn

Figur 43 Flygfoto över Holmsunds hamn *sedd från öster..*

5.15 Nya områden

De urvalskriterier och den geografiska analys som presenterades i avsnitt 5.1 och 5.2 innebär att ytterligare områden i Umeå kommun skulle kunna bli aktuella att peka ut som vindkraftsområden. Analysen bygger nu på ett generellt avstånd av minst 1000 meter till bostadshus.

Om kommunen väljer att öka skyddsavståndet (beroende på landskapsbildspåverkan från högre vindkraftverk) minskar områdenas storlek, men den övergripande bilden blir densamma.

Det största sammanhängande stråket går längs väg 364 hela vägen från Säverberg norrut till Lillsävarträsket med relativt goda vindförhållanden och få motstående intressen. Centralt i detta stråk pekade Energimyndigheten 2013 ut två nya områden av riksintesse för vindbruk. I den södra delen av stråket ligger Bäcksjön som kommunen pekat ut som ett särskilt tyst område där ljudkvaliteten är av särskild betydelse och i stråkets norra del är det nära till flera naturreservat. I hela stråket finns också många högt klassade våtmarker. Det är normalt möjligt att anpassa vindkraftanläggningar till de lokala, mindre naturvärdesobjekten i landskapet.

Flera områden som skulle kunna ses som intressanta ligger nära E4 och Botniabanan i stråket mellan kommungränsen och Sörmjöle. Dessa områden ligger i områden som kan vara intressanta för bebyggelseutveckling, men är också redan störda av de stora transportstråken och har relativt goda möjligheter till elnätsanslutning.

Det finns också områden som skulle kunna vara intressanta på Hössjöberget nära gränsen mot Nordmaling och på några höjdparter mellan Bullmark och kommungränsen mot Robertsfors.

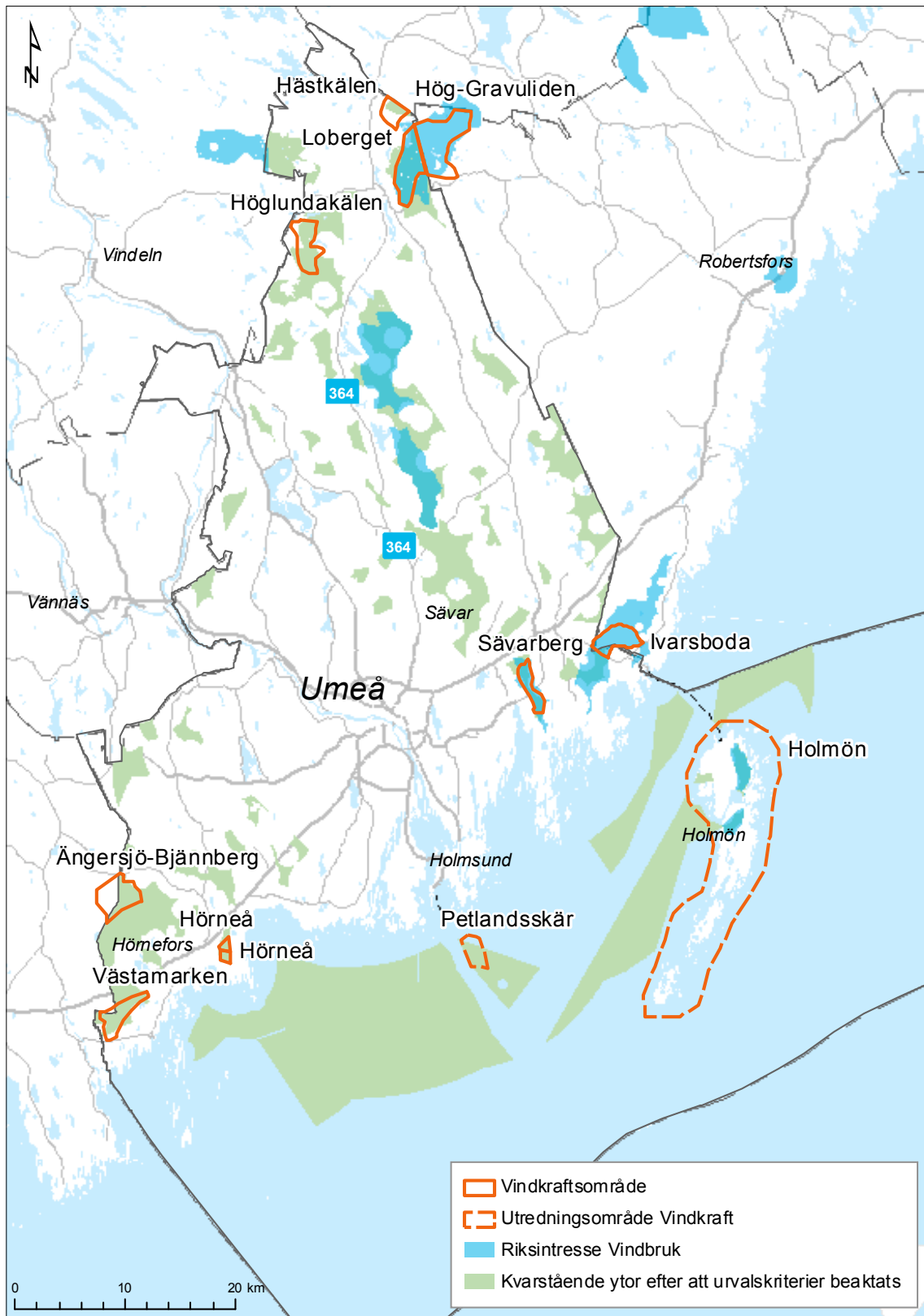
På Holmöarna resulterar urvalskriterierna i ungefär samma avgränsning som riksintesseområdena med tre mindre områden utanför naturreservaten.

När kommunen i en kommande aktualisering av vindbruksplanen ska samråda kring ytterligare vindkraftsområden är det lämpligt att endast studera ett urval av dessa ytor. Vi ser det som lämpligt att ta fram ett samrådsunderlag som bygger på befintliga utpekade områden, de områden som är utpekade som riksintesse och eventuellt något ytterligare område.

Rekommendation efter översynen

I en framtida aktualisering är det lämpligt att utgå från en analys enligt urvalskriterierna, med samråd i första hand kring de områden som är utpekade som riksintesse för vindbruk.

Figur 44 Riksintresseområdena öster om väg 364 samt de två riksintresseområdena på Holmöarna kan ingå i samrådet för en aktualisering av översiktsplanetillägget.

6 Slutsatser och rekommendationer för fortsatt arbete

Syftet med ett tematiskt tillägg för vindkraft är att skapa en beredskap hos kommunen att hantera förfrågningar om vindkraftetablering i kommunen. I dagsläget påbörjas få nya vindkraftprojekt i norra Sverige, men det är ändå angeläget att kommunens plan hålls aktuell.

Översynen har visat att:

- kunskapsläget och planeringsförutsättningarna har förändrats mycket sedan översiktsplanetillägget togs fram 2010.
- de riktlinjer som antogs i planen på många sätt kan tydliggöras för att planen bättre skall kunna fungera som ett stöd för kommunen i olika vindkraftärenden.
- utvecklingen mot större vindkraftverk innebär en förändrad miljöpåverkan och påverkan på kommunens intressen, vilket föranleder att berörda riktlinjer behöver anpassas till detta.
- de vindkraftsområden och utredningsområden som pekades ut i planen kan reduceras i omfattning, anpassas till beslutade miljötillstånd och eventuella kompletteras med ytterligare områden. Dessa förändringar behöver dock ske i en öppen planprocess.

När översynen nu är genomförd är det upp till kommunens tjänstemän och politiker att avgöra om och när en aktualisering av översiktsplanetillägget skall göras och i vilken mån de förslag som presenteras i denna rapport skall utgöra underlag för en sådan planprocess.

Vi rekommenderar att en aktualisering integreras i det fortsatta arbetet med den strategiska markanvändningsplaneringen, där även frågor om bebyggelseutveckling, näringslivsutveckling, infrastrukturutveckling, energiförsörjning, gröna korridorer, friluftsliv och turism mm ingår.

7 Källförteckning

- Ahlén, I. 2011. Fladdermusfaunan i Sverige - arternas utbredning och status -kunskapsläget 2011. *Fauna & Flora* 106:2, 2011.
- Bengtsson, J., Persson Waye, K., and Kjellberg, A. 2004. "Sound characteristics in low frequency noise and their relevance for the perception of pleasantness," *Acta. Acust. Acust.* 90, 171–180.
- Bergström, L., Kautsky, L., Malm, T., Ohlsson, H., Wahlberg, M., Rosenberg, R. & Åstrand Capetillo, N. 2012. Vindkraftens effekter på marint liv – en syntesrapport. Vindval. Naturvårdsverket rapport 6488.
- Bradley, J. S. 1994. "Annoyance caused by constant-amplitude and amplitude-modulated sound containing rumble," *Noise Control Eng. J.* 42, 203–208.
- De Lucas, M., Ferrer, M., Bechard, M. J. & Munoz, A. R. 2012. Griffon vulture mortality at wind farms in southern Spain: Distribution of fatalities and active mitigation measures. *Biological Conservation* 147:1. Sid 184-189.
- Energimyndigheten. 2016. Vägledning vid nedmontering av vindkraftverk, på land och till havs. Statens energimyndighet ET 2016:11. ISSN 1404-3343. September 2016
- Enetjärn Natur. 2008. Kontrollprogram för vindkraftanläggningens påverkan på rennärings. Vindkraft i Nordmalings kommun. Rapport på uppdrag av Svevind AB.
- Enetjärn Natur. 2010. Vindren - Så här kan vindkraft och rennärings samexistera. Svensk Vindenergi och Svenska Samernas Riksförbund. Rapporten finns att ladda ned på www.vindkraftbranschen.se.
- Enetjärn Natur 2014. Kontrollprogram fåglar Gabrielsberget 2007-2014. Vindkraft i Nordmalings kommun. Rapport på uppdrag av Svevind AB.
- Enetjärn Natur 2015. Kontrollprogram fåglar Gabrielsberget 2015. Vindkraft i Nordmalings kommun. Rapport på uppdrag av Svevind AB.
- Falkdalen, U., Falkdalen Lindahl, L. & Nygård, T. 2013. Fågelundersökning vid Storruns vindkraftanläggning Jämtland. Vindval. Naturvårdsverket rapport 6574.
- Finnåberget Vindkraft AB (2016). Vindkraftanläggning vid Finnåberget, Sollefteå och Ragunda kommuner, Väster-norrlands och Jämtlands län. Miljökonsekvensbeskrivning. Enetjärn Natur AB 2016-03-03.
- Fritzén, N.R. 2015. KvarkenBats - nya resultat som stöder hypotesen om kvarkenöverskridande fladdermusmigration. *OA-natur*, Årg. 17 (2015), sid 14-27.
- Haas, F., Ottvall, R. & Green, M. 2015. Metodkatalog för fågelinventering vid Vattenfalls vindkraftprojektering i Sverige. Rapport på uppdrag av Vattenfall.
- Helldin, J.O., Jung, J., Neumann, W., Olsson, M., Skarin, A. & Widemo, F. 2012. Vindkraftens effekter på landlevande däggdjur – en syntesrapport. Vindval. Naturvårdsverket rapport 6499.
- Hipkiss, T., Ecke, F., Dettki, H., Moss, E., Sandgren, C. & Hörnfeldt, B. 2013. Betydelsen av kungsörns hemområden, biotopval och rörelser för vindkraftsetablering. Vindval. Naturvårdsverket rapport 6589.
- Hjernquist, M.B. 2014. Effekter på fågellivet vid ett generationsskifte av vindkraftverk. Kontrollprogram Näsudden, Gotland 2009-2014.
- Kungsörn Sverige 2015. Kungsörn och vindkraft - vägledning för inventering, hänsynstagande och kontrollprogram av kungsörn i samband med vindkraftsexploatering.
- Larsson, Conny. 2014. Ljud från vindkraftverk, modell- validering-mätning. Slutrapport Energimyndigheten projekt 32437-1. Uppsala Universitet. 2014-12-30.
- Lehtonen, E. 2016. Breeding site selection and breeding success in red-throated divers (*Gavia stellata*): implications for wind power development. Examensarbete i biologi. Institutionen för ekologi och genetik, Uppsala universitet.
- Länsstyrelsen i Jämtlands län. 2016. Strategi för kungsörn och vindkraft i Jämtlands län. Dnr. 511-3703-2016.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län. 2010. Vindbruk och örn i Västerbottens län – förslag till strategi. Meddelande nr 8, 2010.

- Mark- och Miljödomstolen, Nacka tingsrätt. 2016. Dom 2016-06-02 i mål M 5993-15. Berör bl.a. att anti-kollisionssystemet DTBlrd inte anses tillräckligt säkert för att undanröja risker för kungsörn.
- Mark- och Miljödomstolen, Umeå tingsrätt. 2015. Dom 2015-12-10 i mål M 1423-14. Berör bl.a. hänsynsavstånd till kungsörn och spelplatser för skogshöns.
- Mark- och Miljödomstolen, Östersunds tingsrätt. 2015. Dom 2015-09-10 i mål M 1394-14. Berör hänsynsavstånd till kungsörn.
- Miljööverdomstolen, Svea hovrätt. 2013. Dom 2013-01-24 i överklagat ärende mål nr M 8236-12. Berör tekniska och faktiska möjligheter att innehålla det i praxis uppställda gränsvärdet 40 db(A) vid närmaste bostäder.
- Mark- och Miljööverdomstolen, Svea Hovrätt. 2016. Mål nr 11136-15. Dom 2016-10-11 i överklagat ärende mål nr M 296-15. Berör bl.a. vilka inventeringskrav av. fladdermöss man kan ställa.
- Naturvårdsverket 2015. Uppdatering av syntesrapporten Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Forskning/Vindval/Faglar-och-fladdermoss/>
- Naturvårdsverket. 2016a. Vindkraften i samhället. Vindvals lägesrapport 2016. Januari 2016.
- Naturvårdsverket 2016b. Sammanfattning av Vindvals pågående forskningsprojekt om vindkraft, fåglar och fladdermöss. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Forskning/Vindval/Faglar-och-fladdermoss/>. Besökt 2016-12-08.
- Noctula 2014. Fladdermusutredning Markbygden Etapp 3, Piteå kommun. Rapport på uppdrag av Enetjärn Natur.
- Ottosson, U., Ottvall, R., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Holmqvist, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Svensson, M., Svensson, S. & Tjernberg, M. 2012. Fåglarna i Sverige - antal och förekomst. SOF, Halmstad.
- Ottvall, R. & Green, M. 2016. Näsudden Öst – förnyelse av befintliga vindkraftverk på Näsuddens östra sida, Gotland. Bilaga 6. Placeringsrekommendationer. Underlag för samråd enligt 6 kap. 4 § miljöbalken.
- Petersen, I.K., Nielsen, R.D. & Mackenzie, M.L. 2014. Post-construction evaluation of bird abundances and distributions in the Horns rev 2 offshore wind farm area, 2011 and 2012. Rapport på uppdrag av DONG Energy.
- Pettersson, J. & Olsson, C. 2015. Kunskapsuppbyggnad om arterna smålom, storlom, havsörn och fiskgjuse och deras hemområden inför vindkraftsetableringar – en studie utförd på Holmön, Umeå kommun, Västerbottens län. Rapport på uppdrag av Uppsala universitet och Institutionen för ekologi och genetik.
- Regeringen. 1997. Miljöbalk. Prop. 1997/98:45. 1997-12-04.
- Regeringen. 2010. Framtidens friluftsliv. Prop. 2009/10:238. 2010-07-08.
- Regeringen. 2012. Mål för friluftspolitiken. Skr. 2012/13:51. 2012-12-20.
- Regeringen. 2015a. Budgetpropositionen för 2016. Förslag till statens budget för 2016, finansplan och skattefrågor. Prop. 2015/16:1. 2015-09-15.
- Regeringen. 2015b. Uppdrag att koordinera genomförandet av en grön infrastruktur i Sverige. Regeringsbeslut M2015/684/Nm 2015-02-05
- Rinkineva, L. & Bader, P. 1998. Kvarkens natur. Kvarkenrådets publikationer, 10. Kvarkenrådet.
- Rydell, J., Engström, H., Hedenström, A., Larsen, J. K., Pettersson, J. & Green, M. 2011. Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss – en syntesrapport. Vindval. Naturvårdsverket rapport 6467.
- Rönqvist. 2011. Vågar och markanspråk inom vindkraftsparker i Västerbottens län. Hur verkliga mått förhåller sig till vad som uppges i miljökonsekvensbeskrivningar. Examensarbete i Miljö- och hälsoskydd 15 hp. 2011-10-26.
- Sametinget. 2009. Sametingets syn på Vindkraft i Sápmi. Antagen av Sametingets plenum 090219 § 12.

- Schneider, M. 2015. Fladdermöss i Västerbottens län – kunskapsläget 2015. Skörvnöpparn 7 (2015), häfte 1, 9-12.
- SFS 1998:808. Miljöbalk
- Skarin, A. et al. 2013. Renar och Vindkraft. Studie från anläggningen av två vindkraftparker i Malå sameby. Naturvårdsverkets rapport 6564. Maj 2013. ISBN 978-91-620-6564-5.
- Skarin, A. et al. 2016. Renar och vindkraft II - Vindkraft i drift och effekter på renar och renskötsel. Institutionen för husdjurens utfodring och vård, Sveriges lantbruksuniversitet. Rapport 294. ISBN 978-91-576-9420-1.
- Skellefteå kommun. 2014. Vindkraft - Tematiskt tillägg till översiktsplan. Laga kraft 2014-06-17.
- SFS 1998:896. Förordningen om hushållning med mark- och vattenområden.
- SFS 1998:905. Förordning om miljökonsekvensbeskrivningar.
- SOF 2013. Sveriges ornitologiska förenings policy om vindkraft.
- Tagesson, M & Ek, P. 2005. Vindkraftverks störningar på sjöfartsradar och GPS. Examensarbete 10 poäng c-nivå. Sektionen för Ekonomi och Teknik Högskolan i Halmstad 2005-12-14.
- Trafikverket. 2013. Vindkraft och civil luftfart. En modell för prövning av vindkraftverk i närheten av flygplatser. Publikationsnummer: 2014:045. ISBN 978-91-7467-568-9
- Transportstyrelsen. 2013. Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd TSFS 2010:155 (ändrad genom TSFS 2013:9).
- Umeå Energi. 2012. Kontrollprogram för sträckande fåglar vid Hörnefors vindkraftanläggning - delrapport från 2011 års inventering och sammanfattning av resultaten 2003-2011. Enetjärn Natur på uppdrag av Umeå Energi.
- Översiktsplan Umeå kommun Fördjupning för kusten. Antagen av kommunfullmäktige 2013 06 17.
- Umeå kommun. 2016. Landskapsanalys av fladdermusbiotoper i Umeå kommun. Ecomom på uppdrag av Umeå kommun.

providing
natural capital solutions
to every business

enetjärn
n a t u r

Detta dokument är sekretessbelagt

Titel : Remiss - Vindkraftetablering Botsmark

Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess

Paragraf : Sekretess

Detta dokument är sekretessbelagt

Titel : Protokollsutdrag - Remiss - Vindkraftetablering Botsmark

Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess

Paragraf : Sekretess

Diarienumr: KS-2017/00116

Prissättning av kommunal tomtmark

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna principer för prissättning av kommunal tomtmark i enlighet med förslag i tjänsteskrivelsen.

att ge kommunstyrelsen i uppdrag att samordna och fatta beslut om markpriser enligt principerna, samt ge kommunstyrelsen rätt att vidaredelegera beslut om markpris till kommunstyrelsens utskott.

Ärendebeskrivning

Förslag till nya principer för prissättning av kommunal tomtmark

För alla typer av exploateringsområden föreslås följande:

- Kommunen fattar beslut om prisnivå inför markanvisning av varje separat område, d v s **ett beslut per område**.
- **Beslut om markpriser samordnas** till en nämnd.
- **Avsteg** från beslut om markpris får göras i det enskilda fallet, med hänsyn till rådande omständigheter. Om avsteg görs ska det återrapporteras till berörd nämnd.
- Mark och exploatering får i uppdrag att göra en **årlig översyn** av markpriserna och vid behov ta upp dem till nytt beslut.

Själva prissättningen föreslås utgå från nedanstående grunder.

Typ av tomtmark	Grund för bedömning av pris
Småhus	Försiktigt marknadsvärde
Flerbostadshus	Försiktigt marknadsvärde, utifrån byggrätt
	Prisreduktion 15% vid krav på hyresrätter

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2017/00116

	Direktanvisning – alltid oberoende värdering
	Om exploatören ska ansöka om plan anges ej pris
Industri	Jämförelse med andra kommuner, taxeringsvärden
Handel/kontor/hotell	Försiktigt marknadsvärde, utifrån byggrätt

Bakgrund

2005 beslutade kommunstyrelsens planeringsutskott att exploateringsverksamheten ska bedrivas som ett nollsummespel enligt självkostnadsprincipen, där intäkterna från försäljning av tomtmark över tid ska täcka exploateringskostnaderna, se KS000303/2005. Den principen har också följts, Umeå kommun kan uppvisa många år med en exploateringsverksamhet i balans.

De senaste årens kraftigt ökande fastighetspriser har dock gjort att skillnaden mellan marknadsvärde och kommunens markpris baserat på självkostnadsprincipen har blivit betydande i många exploateringsområden. För att komma tillrätta med detta och möjliggöra en bättre följsamhet i prissättningen föreslås ett antal nya principer för prissättning av kommunal tomtmark.

Gällande beslut om prissättning av kommunal tomtmark

Gällande beslut om markpriser är fattade i flera olika nämnder och utifrån flera olika principer.

Småhus:

- 2007 beslutade kommunfullmäktige att ge kommunstyrelsen i uppdrag att årligen uppdatera priset för småhustomter utifrån principen "försiktigt marknadsvärde", se KS000313/2007.
- 2015 beslutade kommunstyrelsen att grundbeloppet för småhustomter i nyexploateringsområden i Umeå tätort inkl Ersmark skulle vara 475 000 kr, i övriga områden 300 000 kr. Se KS-2015/00715.

Flerbostadshus:

- 2003 beslutade kommunstyrelsens planeringsutskott att tomtpriset skulle reduceras med 15% när mark säljs för byggande av hyresrätter, se KS000267/2003.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2017/00116

- 2016 beslutade kommunfullmäktige att godkänna *Policy för markanvisningar*, som bl a anger att priset på tomtmark i verksamhetsområden och småhusområden oftast baseras på genomsnittliga exploateringskostnader men att det i attraktiva lägen görs marknadsvärdebedömningar, samt att priset på mark i flerbostadshusområden baseras på marknadsvärdebedömningar och tillåten byggrätt. Se KS-2016/00048.

Industri:

- 2010 beslutade kommunfullmäktige om nya industrimarkspriser: nordvästra Ersboda och Klockarbäcken 150 kr/kvm tomtmark, östra Ersboda 150 kr/kvm och tätorten exkl nordvästra Ersboda 200 kr/kvm. Se KS000214/2010.

Kontor, hotell och handel:

- Särskilt beslut saknas.

Förslag till nya principer - beskrivning

Ett beslut per område innebär större följsamhet gentemot marknaden och bättre anpassning av priset till varje områdes förutsättningar. Kommunens kommande exploateringsområden är sinsemellan så pass olika att marknadsvärdena sannolikt kommer att variera ganska stort. Det är helt enkelt svårt att ange en enhetlig prisnivå som upplevs som rättvis och samtidigt följer principen om försiktigt marknadsvärde.

Samordning av beslut till en nämnd innebär att det blir tydligare hur beslut om markpriser fattas.

Avsteg från fattade beslut kan vara motiverat i enstaka fall när förutsättningarna för bebyggelse på en tomt avviker från området i övrigt, t ex i fråga om trafikorientering eller speciella markförhållanden.

Syftet med **en årlig översyn** av markpriserna är att undvika att stora differenser mellan marknadsvärde och kommunens prissättning byggs upp.

Försiktigt marknadsvärde

Gällande lagstiftning innebär att kommunen inte får sälja fastigheter under marknadsvärde. Genom ett stort markinnehav och höga ambitioner för tillväxten är Umeå kommun en betydande aktör när det gäller försäljning av tomtmark. För att undvika att bli prisledande föreslås att kommunens priser på mark för småhus, flerbostadshus och handel/kontor/hotell ska utgå från bedömningar av försiktigt marknadsvärde.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2017/00116

För områden med obebyggd industrimark är det mycket svårt att bilda sig en säker uppfattning om marknadsvärde, då antalet privata jämförelseköp är få. Här föreslås istället att bedömningen av markpris ska utgå från en jämförelse av markpriserna i jämförbara kommuner och taxeringsvärden i liknande områden.

För att kunna bedriva en ekonomiskt hållbar exploateringsverksamhet är det väsentligt att kommunens intäkter från försäljning av tomtmark över tid täcker exploateringskostnaderna. Det innebär att det alltid finns ett "lägstapris", motsvarande självkostnaderna för exploatering, som inte bör underskridas. Detta måste särskilt beaktas i områden med lägre attraktivitet och i de fall kommunen vill styra upplåtelseformen genom att ställa krav på byggande av hyresrätter (se nedan).

Pris utifrån byggrätt

Marknadsvärdet på tomtmark för flerbostadshus och handel/kontor/hotell är beroende av hur mycket som kan byggas på tomten, d v s den byggrätt som medges i detaljplanen. Kommunens prissättning föreslås utgå från denna byggrätt.

Direktanvisning

Vid direktanvisningar föreslås att priset alltid ska baseras på en värdering av oberoende part.

Prisreduktion vid krav på hyresrätter

Beslutet från 2003 om reducerat markpris i de fall kommunen begärt byggande av hyresrätter föreslås vara oförändrat. Syftet med att bibehålla ett lägre markpris vid byggande av hyresrätter är att i någon mån stimulera denna typ av upplåtelseform. Det är generellt sett svårare att få ekonomisk bärighet i hyresrättsprojekt än projekt med andra upplåtelseformer, vilket i sig innebär att markvärdet vid krav på uppförande av hyresrätter sannolikt är något lägre. Hyresrättskravet måste dock tydligt framgå i avtalen och kombineras med någon form av sanktionsmöjligheter.

När exploatören ska ansöka om detaljplan

I de fall detaljplan saknas eller behöver ändras och markanvisning sker till en exploatör som åtar sig att själv ansöka om planbesked är det inte relevant att ange markpris i markanvisningsavtalet. Tiden från markanvisning till markförsäljning blir nämligen så lång att prisnivån hinner bli inaktuell. I dessa fall bör istället anges i markanvisningen att marköverlåtelsen ska ske i enlighet med en värdering av byggrätten vid försäljningstidpunkten, samt att det är kommunens ansvar att bedöma värdet.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2017/00116

Enstaka tomter i äldre områden

Förslagen ovan avser tomtmark i större exploateringsområden. Det innebär dock inga förändringar vid försäljning av enstaka tomter i "etablerade" områden, utan dessa säljs även fortsättningsvis mot marknadsvärde och enligt gällande delegationer. Sådan försäljning kan t ex ske genom anbud till högstbjudande eller genom att tomten används som bytesobjekt vid markförvärv.

Beredningsansvariga

Stina Sjöblom, Per Westergren, Jenny Olsson och Helen Nilsson

Beslutet ska skickas till

Johan Gammelgård
Tillväxtdirektör

Helen Nilsson
Mark och
exploateringsingenjör

§ 85

Diarienumr: KS-2017/00116

Prissättning av kommunal tomtmark

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna principer för prissättning av kommunal tomtmark i enlighet med förslag i tjänsteskrivelsen.

att ge kommunstyrelsen i uppdrag att samordna och fatta beslut om markpriser enligt principerna, samt ge kommunstyrelsen rätt att vidaredelegera beslut om markpris till kommunstyrelsens utskott.

Reservation

Ulrika Edman (V) – reserverar sig mot beslutet att avslå Edmans tilläggsyrkande (se arbetsutskottets beslutsordning).

Ärendebeskrivning

Förslag till nya principer för prissättning av kommunal tomtmark

För alla typer av exploateringsområden föreslås följande:

- Kommunen fattar beslut om prisnivå inför markanvisning av varje separat område, d v s **ett beslut per område**.
- **Beslut om markpriser samordnas** till en nämnd.
- **Avsteg** från beslut om markpris får göras i det enskilda fallet, med hänsyn till rådande omständigheter. Om avsteg görs ska det återskopas till berörd nämnd.
- Mark och exploatering får i uppdrag att göra en **årlig översyn** av markpriserna och vid behov ta upp dem till nytt beslut.

Själva prissättningen föreslås utgå från nedanstående grunder.

Typ av tomtmark	Grund för bedömning av pris
Småhus	Försiktigt marknadsvärde

Flerbostadshus	Försiktigt marknadsvärde, utifrån byggrätt
	Prisreduktion 15% vid krav på hyresrätter
	Direktanvisning – alltid oberoende värdering
	Om exploatören ska ansöka om plan anges ej pris
Industri	Jämförelse med andra kommuner, taxeringsvärden
Handel/kontor/hotell	Försiktigt marknadsvärde, utifrån byggrätt

Bakgrund

2005 beslutade kommunstyrelsens planeringsutskott att exploateringsverksamheten ska bedrivas som ett nollsummespel enligt självkostnadsprincipen, där intäkterna från försäljning av tomtmark över tid ska täcka exploateringskostnaderna, se KS000303/2005. Den principen har också följts, Umeå kommun kan uppvisa många år med en exploateringsverksamhet i balans.

De senaste årens kraftigt ökande fastighetspriser har dock gjort att skillnaden mellan marknadsvärde och kommunens markpris baserat på självkostnadsprincipen har blivit betydande i många exploateringsområden. För att komma tillrätta med detta och möjliggöra en bättre följsamhet i prissättningen föreslås ett antal nya principer för prissättning av kommunal tomtmark.

Gällande beslut om prissättning av kommunal tomtmark

Gällande beslut om markpriser är fattade i flera olika nämnder och utifrån flera olika principer.

Småhus:

- 2007 beslutade kommunfullmäktige att ge kommunstyrelsen i uppdrag att årligen uppdatera priset för småhustomter utifrån principen "försiktigt marknadsvärde", se KS000313/2007.

- 2015 beslutade kommunstyrelsen att grundbeloppet för småhustomter i nyexploateringsområden i Umeå tätort inkl. Ersmark skulle vara 475 000 kr, i övriga områden 300 000 kr. Se KS-2015/00715.

Flerbostadshus:

- 2003 beslutade kommunstyrelsens planeringsutskott att tomtpriset skulle reduceras med 15% när mark säljs för byggande av hyresrätter, se KS000267/2003.
- 2016 beslutade kommunfullmäktige att godkänna *Policy för markanvisningar*, som bland annat anger att priset på tomtmark i verksamhetsområden och småhusområden oftast baseras på genomsnittliga exploateringskostnader men att det i attraktiva lägen görs marknadsvärdebedömningar, samt att priset på mark i flerbostadshusområden baseras på marknadsvärdebedömningar och tillåten byggrätt. Se KS-2016/00048.

Industri:

- 2010 beslutade kommunfullmäktige om nya industrimarkspriser: nordvästra Ersboda och Klockarbäcken 150 kr/kvm tomtmark, östra Ersboda 150 kr/kvm och tätorten exkl. nordvästra Ersboda 200 kr/kvm. Se KS000214/2010.

Kontor, hotell och handel:

- Särskilt beslut saknas.

Förslag till nya principer - beskrivning

Ett beslut per område innebär större följsamhet gentemot marknaden och bättre anpassning av priset till varje områdes förutsättningar. Kommunens kommande exploateringsområden är sinsemellan så pass olika att marknadsvärdena sannolikt kommer att variera ganska stort. Det är helt enkelt svårt att ange en enhetlig prisnivå som upplevs som rättvis och samtidigt följer principen om försiktigt marknadsvärde.

Samordning av beslut till en nämnd innebär att det blir tydligare hur beslut om markpriser fattas.

Avsteg från fattade beslut kan vara motiverat i enstaka fall när förutsättningarna för bebyggelse på en tomt avviker från området i övrigt, t ex i fråga om trafikorientering eller speciella markförhållanden.

Syftet med **en årlig översyn** av markpriserna är att undvika att stora differenser mellan marknadsvärde och kommunens prissättning byggs upp.

Försiktigt marknadsvärde

Gällande lagstiftning innebär att kommunen inte får sälja fastigheter under marknadsvärde. Genom ett stort markinnehav och höga ambitioner för tillväxten är Umeå kommun en betydande aktör när det gäller försäljning av tomtmark. För att undvika att bli prisledande föreslås att kommunens priser på mark för småhus, flerbostadshus och handel/kontor/hotell ska utgå från bedömningar av försiktigt marknadsvärde.

För områden med obebyggd industrimark är det mycket svårt att bilda sig en säker uppfattning om marknadsvärde, då antalet privata jämförelseköp är få. Här föreslås istället att bedömningen av markpris ska utgå från en jämförelse av markpriserna i jämförbara kommuner och taxeringsvärden i liknande områden.

För att kunna bedriva en ekonomiskt hållbar exploateringsverksamhet är det väsentligt att kommunens intäkter från försäljning av tomtmark över tid täcker exploateringskostnaderna. Det innebär att det alltid finns ett "lägstapris", motsvarande självkostnaderna för exploatering, som inte bör underskridas. Detta måste särskilt beaktas i områden med lägre attraktivitet och i de fall kommunen vill styra upplåtelseformen genom att ställa krav på byggande av hyresrätter (se nedan).

Pris utifrån byggrätt

Marknadsvärdet på tomtmark för flerbostadshus och handel/kontor/hotell är beroende av hur mycket som kan byggas på tomten, dvs den byggrätt som medges i detaljplanen. Kommunens prissättning föreslås utgå från denna byggrätt.

Direktanvisning

Vid direktanvisningar föreslås att priset alltid ska baseras på en värdering av oberoende part.

Prisreduktion vid krav på hyresrätter

Beslutet från 2003 om reducerat markpris i de fall kommunen begärt byggande av hyresrätter föreslås vara oförändrat. Syftet med att bibehålla ett lägre markpris vid byggande av hyresrätter är att i någon mån stimulera denna typ av upplåtelseform. Det är generellt sett svårare att få ekonomisk bärighet i hyresrättsprojekt än projekt med andra upplåtelseformer, vilket i sig innebär att markvärdet vid krav på uppförande av hyresrätter sannolikt är något lägre. Hyresrättskravet måste dock tydligt framgå i avtalen och kombineras med någon form av sanktionsmöjligheter.

När exploatören ska ansöka om detaljplan

I de fall detaljplan saknas eller behöver ändras och markanvisning sker till en exploatör som åtar sig att själv ansöka om planbesked är det inte relevant att ange markpris i markanvisningsavtalet. Tiden från markanvisning till markförsäljning blir nämligen så lång att prisnivån hinner bli inaktuell. I dessa fall bör istället anges i markanvisningen att marköverlåtelsen ska ske i enlighet med en värdering av byggrätten vid försäljningstidpunkten, samt att det är kommunens ansvar att bedöma värdet.

Enstaka tomter i äldre områden

Förslagen ovan avser tomtmark i större exploateringsområden. Det innebär dock inga förändringar vid försäljning av enstaka tomter i "etablerade" områden, utan dessa säljs även fortsättningsvis mot marknadsvärde och enligt gällande delegationer. Sådan försäljning kan t ex ske genom anbud till högstbjudande eller genom att tomten används som bytesobjekt vid markförvärv.

Beredningsansvariga

Stina Sjöblom, Per Westergren, Jenny Olsson och Helen Nilsson

Beslutet ska skickas till
KS-KF

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Ulrika Edman (V) – Tilläggsyrkande: Att exploateringsverksamheten fortsatt ska bedrivas enligt principen om ett nollsummespel enligt självkostnadsprincipen kvarstår, i enlighet med NP-beslut 2005, som innebär att där intäkter från försäljning av tomtmark över tid ska täcka nya markexploateringskostnader.

Hans Lindberg (S) – Avslag till Edmans tilläggsyrkande.

Anders Ågren (M) – Bifall till tjänsteskrivelsen.

Propositionsordning som godkänns

Ordföranden frågar först om arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsen och konstaterar att nämnden gör det. Därefter frågar ordföranden om arbetsutskottet bifaller eller avslår Edmans tilläggsyrkande och konstaterar att nämnden avslår Edmans tillägg.

Reservation

Ulrika Edman (V) – reserverar sig mot beslutet att avslå tilläggsyrkande enligt följande: När kommunen säljer mark för bostadsbyggande är det avgörande att långsiktigt säkra resurser för att köpa ny mark. Det handlar långsiktigt om att ha en kommunal rådighet över Umeås utveckling och inte överlämna den till godtyckliga marknadskrafter. Ett nollsummespel är viktigt, då det säkerställer en långsiktig demokratisk samhällsplanering. Det känns oroande att S börjar frånga detta tidigare gemensamma ställningstagandet. Vi vill inte ha en situation som i vissa Stockholms kommuner där inkomster från markförsäljning används som en kassako för kommunen eller till lyxinvesteringar.

Diarienumr: KS-2013/00660

Bildande av bolag - European CBRNE Training Center AB.

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att tillstyrka förslaget om likvidation av European CBRNE Training Center AB

Uppdraget att genomföra likvidationen får Umeå kommunföretag ABs vd.

Ärendebeskrivning

Beslut i KF 2013-08-26 § 146

Umeå Kommunföretag AB fick i uppdrag att bilda European CBRNE Training Center AB (ECTC) tillsammans med Umeå Universitets Holdingbolag.

Tanken var att ta tillvara de affärsmöjligheter som bedömdes finnas för utbildningar inom säkerhetsområdet. Tyvärr har bolaget inte utvecklats enligt sin affärsplan och den affärsmöjlighet som finns på marknaden kan ombesörjas av Umeå Universitet istället. Mot bakgrund av detta är båda huvudägarna överens om att en likvidation av bolaget under 2017 är lämplig. Umeå Kommunföretag har bidragit med ett utvecklingsbidrag på 300 tkr som är kostnadsfört. Vidare har UKF lånat ut 100 tkr som beräknas kunna återbetalas. UKF har satsat 50 tkr i aktiekapital och 250 tkr i aktieägartillskott. Bedömningen är att utöver lånet på 100 tkr kommer vi att återfå ca 100 tkr ytterligare. Det innebär att avvecklingen belastar UKF:s resultat med ca 200 tkr under 2017. Umeå Kommunföretags styrelse ställer sig bakom en likvidation av ECTC vid sitt styrelsemöte 20170206.

Beslutsunderlag

Underlag European CBRNE Training Center AB

Protokollsutdrag Umeå Kommunföretag AB 2017-02-06

Beredningsansvariga

Mikael Öhlund, vd UKF

Beslutet ska skickas till

Umeå kommunföretag AB

Seija Königsson

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2013/00660

Förnamn, Efternamn
Befattning

Assistent

Till

Kommunstyrelsen/Fullmäktige

Likvidation av European CBRNE Training Center AB

Bakgrund

Umeå Kommunföretag AB fick i uppdrag att bilda European CBRNE Training Center AB (ECTC) tillsammans med Umeå Universitets Holdingbolag. Tanken var att ta tillvara de affärsmöjligheter som bedömdes finnas för utbildningar inom säkerhetsområdet.

Tyvärr har bolaget inte utvecklats enligt sin affärsplan och den affärsmöjlighet som finns på marknaden kan ombesörjas av Umeå Universitet istället.

Mot bakgrund av detta är båda huvudägarna överens om att en likvidation av bolaget under 2017 är lämplig.

Umeå Kommunföretag har bidragit med ett utvecklingsbidrag på 300 tkr som är kostnadsfört. Vidare har UKF lånat ut 100 tkr som beräknas kunna återbetalas. UKF har satsat 50 tkr i aktiekapital och 250 tkr i aktieägartillskott.

Bedömningen är att utöver lånet på 100 tkr kommer vi att återfå ca 100 tkr ytterligare. Det innebär att avvecklingen belastar UKF:s resultat med ca 200 tkr under 2017.

Umeå Kommunföretags styrelse ställer sig bakom en likvidation av ECTC vid sitt styrelsemöte 20170206.

Förslag till beslut:

Att Umeå Kommunföretag AB rekommenderar fullmäktige att besluta om en likvidation av ECTC

Bilagor:

- Underlag European CBRNE Training Center AB (Åsa Fällman)
- Styrelseprotokoll UKF 20170206

Mikael Öhlund

4:6

Likvidation CBRNE

UKF:s styrelse beslutar:

Att ställa sig bakom en likvidation av ECTC.

Att rekommendera fullmäktige att besluta om en likvidation av ECTC.

4:6

Rapport från Vd

Wasalines ekonomiska resultat mycket positivt. En tidplan för när en ny båt krävs håller på att framarbetas.

Idun. Fastigheten är helt uthyrd.

Lekmannarevisionens rapport. Ett svar kommer att framarbetas inom kommunen. Sammanfattningsvis ökar administrationen kraftigt.

Green Umeå. Ett positivt arbetsklimat.

Beslöts att lägga informationen till handlingarna.

§ 5

Övriga frågor

5:1

Övriga frågor

5:2

Styrelseutvärdering 2016

UKF:s styrelse beslutar:

Att fastställa framarbetat förslag till styrelseutvärdering 2016.

5:3

Vd-utvärdering 2016

UKF:s styrelse beslutar:

Att fastställa framarbetat förslag till vd-utvärdering år 2016.

5:4

Besök av dotterbolag hos UKF och KS

UKF:s styrelse beslutar:

Att fastställa framarbetat förslag till besök av dotterbolagen hos UKF och KS.

Diarienummer: KS-2017/00012

KS - Anmälningssärenden mars 2017

Förslag till beslut

Anmälningssärenden föranleder inte några beslut.

Ärendebeskrivning

Protokoll

Regionrådsmöte sammanträdestider 2017

Regionrådsmöte 2016-12-09

Regionrådsmöte 2017-02-08

Region Västerbotten, utbildningsdelegationen 2017-02-08

Region Västerbotten, kollektivtrafikutskottet 2017-02-15

Region Västerbotten, primärkommunala delegationen 2017-02-02

Region Västerbotten, kulturberedningen 2017-02-09

Umeå kommuns pensionärsråd, 2017-02-17

Rapport

Svenska Kommun Försäkrings AB, granskning av kostnader avseende representation, resor, inköp av privat karaktär m.m – E&Y

Förnamn, Efternamn
Befattning

Anna Holmstedt
nämndsekreterare

Beslutade mötestider 2017

Umeåregionens Regionråd 2017

Ämne	Tid	
Regionrådsmöte möte feb	on 2017-02-08	09:00 - 15:00 ink nämnd
KS-seminarium vår 17 mars	to 2017-03-16	09:00 - 15:00
Regionrådsmöte möte maj	to 2017-05-24	09:00 - 15:00
Regionrådsmöte aug	on 2017-08-30	09:00 - 15:00
Aktivitet med Regionrådet okt	on 2017-10-25	to 2017-10-26
Regionrådsmöte möte nov	on 2017-11-29	09:00 - 15:00 ink nämnd

Umeåregionens kommunchefsgrupp 2017

Ämne	Tid	
KCmöte jan	to 2017-01-19	08:30-12:00
KCmöte mars	to 2017-03-02	08:30-12:00
KCmöte april	to 2017-04-06	08:30-12:00
KCmöte maj	on 2017-05-10	08:30-12:00
KCmöte juni	to 2017-06-08	08:30-12:00
KCmöte aug	ti 2017-08-17	08:30-12:00
KCmöte sept	to 2017-09-14	08:30-12:00
KCmöte okt	to 2017-10-12	08:30-12:00
KCmöte nov	to 2017-11-16	08:30-12:00
KCmöte dec	to 2017-12-14	08:30-12:00

Regionrådet

Dag 2017-02-08

Avsatt tid 0900-1500
12:00 Lunch

Plats Robertsfors, Spiran (<http://www.spiran.nu/sv/hem.htm>)
Sikeå 51
915 93 Robertsfors

Beslutande Ingemar Nyman, Bjurholms kommun
Dagmar Schröder, Bjurholms kommun
Madelaine Jakobsson, Nordmalings kommun, vice ordförande
~~Monica Jonsson, Nordmalings kommun~~
Patrik Nilsson, Robertsfors kommun
Lars Bäckström, Robertsfors kommun
Hans Lindberg, Umeå kommun, ordförande
Anders Ågren, Umeå kommun
Mathias Haglund, Vindelns kommun
Christer Lundgren, Vindelns kommun
Johan Söderling, Vännäs kommun
Ulf Eriksson, Vännäs kommun
~~Glenn Nordlund, Örnsköldsviks kommun~~
~~Anna Britta Åkerlind, Örnsköldsviks kommun~~

Övriga deltagande Håkan Wretling, Bjurholms kommun
Helen Sundström Hetta, Nordmalings kommun
Karin Ahnqvist, Robertsfors kommun
Jonas Jonsson, Umeå kommun
Per-Eric Magnusson, Vindelns kommun
Karolina Johansson, Vännäs kommun
Magnus Haglund, Örnsköldsviks kommun

Lisa Andersson Lindberg, Umeåregionens kansli, *sekreterare*

Externa deltagare Bertil Hammarstedth, INAB
Thomas Sikström, INAB
~~Lars Eriksson, Region västerbotten~~
Inger Olofsson, Vännäs kommun
Elisabeth Johansson, VAKIN
Emmy Sundin, Umeå kommun

Förslag till dagordning

1. Mötets öppnande

2. Föregående minnesanteckningar

3. Ekonomi – Information

4. Ökad regional konkurrenskraft - Presentation

5. Regionkommun

6. Nationell plan för transportsystemet 2018 – 2029 - Information

~~7. Digitala Västerbotten – Presentation~~

8. Arbetsmarknadskunskap i Umeåregionen– Presentation

9. Implementering av gemensamt PA-system - Lägesbeskrivning

10. Upphandling avfallshantering – Lägesbeskrivning

11. Nästa möte

12. Övriga frågor

13. Mötets avslutande

1. Mötets öppnande

Anteckningar

Ordförande förklarade mötet öppnat. Inga övriga frågor anmäldes. Ärende 7) Digitala Västerbotten utgick.

2. Föregående minnesanteckningar

Bilaga: 2) RR_anteckningar_2016-12-09

BESLUT

Minnesanteckningarna från Regionrådets möte 2016-12-09 noteras.

Anteckningar

Lisa Andersson Lindberg informerade om att några korrfel hittats i anteckningarna och ska åtgärdas. Minnesanteckningarna från Regionrådets möte 2016-12-09 godkändes.

3. Ekonomi

Föredragande: Lisa Andersson Lindberg

Bilagor: 3) Justerad budget KC 2017-01-19

BESLUT

Regionrådet godkänner justerad budget.

Anteckningar

Vid regionrådsmötet 2016-12-09 var det prognostiserade överskottet 800 000 kr. Regionrådet uppdrog kommunchefsgruppen att göra justeringar utifrån faktiskt utfall 2016-12-31 och i enlighet med prioriterade utvecklingsområden.

Överskottet 2016-12-31 blev 810 800 kr. Budgeten har justerats utifrån faktiskt utfall. Se bilaga. Kommunchefsgruppen hade fastslagit justeringar vid kommunchefsmötet 2017-01-19.

En fråga om den fasta delen i Umeåregionens fördelningsnyckel ställdes. Den fasta delen av den totala kostnad som fördelas är 2,5 % per kommun (7 kommuner delar lika på 17,5% av tot. kostnad). Resterande fördelas per kommun utifrån befolkning.

Regionrådet godkände justerad budget.

4. Ökad regional konkurrenskraft - Presentation

Föredragande: Thomas Sikström och Bertil Hammarstedt, INAB

Bilaga:

BESLUT:

Det finns en gemensam vilja i Umeåregionens regionråd att verka för en ökad regional konkurrenskraft genom en stärkt infrastruktur i såväl nord-sydlig som öst-västlig riktning. Umeåregionen som samarbetsorgan har en möjlighet att vara en koordinerad och stark röst för utveckling av infrastruktur till gagn för norra Sverige.

Denna viljeinriktning ska formuleras skriftligt och kan ligga till grund för ett fortsatt strategiskt samarbete.

Kommunchefsgruppen uppdras föreslå en formulering av den gemensamma viljeinriktningen.

Anteckningar

Bertil Hammarstedt och Thomas Sikström närvarade för att informera om det arbete som pågår för utvecklade kommunikationer och infrastruktur inom, och genom, Umeåregionen som funktionell region.

Sikström gav bland annat en information och bakgrundsbeskrivning till projektet ”Midway Alignment of the Bothnian Corridor”. Projektet har skapats för att främja tillväxt i norra Sverige genom att stärka förbindelserna i mellan Österbotten och Västerbotten. Vidare informerade Sikström också översiktligt om det pågående arbetet för Norrbotniabanan.

Stärkta förbindelser både längs kusten, genom Botnia- och Norrbotniabanan, och längs hela Blå Vägens sträckning är av stor vikt för utvecklingen av norra Sverige och av Umeåregionen som funktionell region. En breddad samverkan mellan olika parter i planeringsprocesser och i genomföranden av nya transportlösningar diskuterades. Att utmana etablerade synsätt på norra Sverige – ”vänd på kartan!” - lyftes också som avgörande för den fortsatta utvecklingen.

Ökad turism, effektivare och mer hållbara förbindelser för godstrafik och ökade möjligheter för arbetspendling var några av de positiva effekter som diskuterades.

Regionrådet tackade för en informativ föredragning.

Regionrådet slöt sig till att det finns en vilja i Umeåregionens regionråd att verka för en ökad regional konkurrenskraft genom en stärkt infrastruktur i såväl nord-sydlig som öst-västlig riktning. Denna viljeinriktning på övergripande nivå behöver formuleras skriftligt och kan ligga till grund för ett fortsatt strategiskt samarbete.

Regionrådet beslutade uppdra kommunchefsgruppen att föreslå formulering av den

gemensamma viljeinriktningen.

Resonemangen fortsatte under punkt 6) Nationell plan för transportsystemet 2018 – 2029.

Kl 10 ca **Bensträckare och kaffe**

5. Regionkommun

Föredragande: Hans Lindberg

Bilaga: -

Anteckning

Hans Lindberg initierade ett samtal om eventuellt bildande av en regionkommun där nuvarande Region Västerbotten slås samman med landstinget i Västerbotten.

Nya sätt för mellankommunal samverkan och olika möjliga lösningar för styrning diskuterades. Regionrådet resonerade också kring betydelsen av att alla kommuner bidrar till att bevaka det kommunala inflytandet över den regionala utvecklingen.

6. Nationell plan för transportsystemet 2018 – 2029 - Information

Föredragande: (Lisa Andersson Lindberg)

Bilaga <http://app.emarketeer.com/a/plink/rowa/v1-t13j3SHcM7SIH2F3JcxSVBxWO2kRW3KETIxYXx3Xh1I.html>

BESLUT: Regionrådet beslutar tacka ja Trafikverkets förfrågan om att kortfattat (10 minuter) presentera möjligheter och utmaningar för infrastruktur i ett Umeåregionalt perspektiv.

Den presentation som ska göras ska hållas generell och ha fokus på vikten av stärkt infrastruktur i både nord-sydlig riktning (Botnia- och Norrbotniabanan) samt i öst-västlig riktning (blå vägen och trafik över kvarken).

Presentationen skickas ut till regionrådet för möjligheten att ge synpunkter innan presentationen sker den 1 mars.

Anteckningar

I handlingarna till mötet fanns information om trafikverket i februari och mars 2017 genomför dialoger om Nationell plan för transportsystemet 2018–2029.

Dialogerna genomförs på både nationell och regional nivå och vänder sig till myndigheter, näringsliv, intresseorganisationer och beslutsfattare inom infrastruktur, transporter och resande. Inbjudan till dialogerna har skickats ut per mejl till berörda.

Den 1 mars hålls ”dialogmöte nord” i Skellefteå. Regionrådet resonerade om representation vid detta dialogmöte i relation till den tidigare frågan om ökad regional konkurrenskraft genom strategisk infrastrukturplanering både nord-sydlig

och i öst-västlig riktning.

Lisa A L informerade om att en förfrågan har kommit från Trafikverket om att kortfattat (10 minuter) presentera möjligheter och utmaningar för infrastruktur i ett Umeåregionalt perspektiv vid dialogmötet i Skellefteå.

Regionrådet beslutade att en presentation ska göras. Den presentation som ska göras ska ha fokus på infrastrukturens betydelse för utvecklingen av Umeåregionen som funktionell region.

Presentationen skickas ut till regionrådet för möjligheten att ge synpunkter innan presentationen sker den 1 mars.

Vad gäller deltagande vid dialogmötet den 1 mars konstaterades att anmälningstiden har gått ut. Var och en som inte redan har anmält sig tar kontakt med organisatören vid trafikverket.

7. Digitala Västerbotten – Presentation

Föredragande: Lars Eriksson, Digitala västerbotten

Bilaga: [en presentation kommer innan mötet]

Ärendebeskrivning

Vid kommunchefsmötet 2017-01-19 var Lars Eriksson och Andreas Skog inbjudna för att lyfta frågor om hur digitaliseringen förändrar förutsättningarna för den offentliga verksamheten. Information gavs också om hur projektet Digitala Västerbotten i samverkan vill arbeta för att nå målen i den regionala digitala agendan.

Lars Eriksson närvarar för att presentera projektet och det planerade arbetet.

8. Arbetsmarknadskunskap i Umeåregionen – Presentation

Föredragande: Emmy Sundin, Umeå kommun

Bilaga: 8) ArbetsmarknadskunskapiUmeregionen

8)Konceptet Arbetsmarknadskunskap vs 2017

BESLUT: Regionrådet beslutar medfinansiera projektet ”Arbetsmarknadskunskap i Umeåregionen” med 300 000 kr/år från Umeåregionens gemensamma medel år 2017-2019. Resterande kommunala medfinansiering fördelas enligt Umeåregionens fördelningsnyckel och beslutas i respektive kommun.

Anteckningar

Emmy Sundin, Umeå kommun, närvarade vid Regionrådsmötet för att presentera ett förslag till gemensamt projekt inom det prioriterade området ”Umeåregionen – En arbetsmarknadsregion”. Förslaget hade tidigare presenterats vid kommunchefsmötet 2017-01-19 där också Handelskammaren som projektägare närvarade.

Nordmalings kommun meddelade att man inte avser delta i projektet med egen finansiering eftersom man sedan ett antal år tillbaka bedriver ett liknande arbete i egen regi.

En fråga som lyftes var huruvida 2 st kommunikatörer kommer att räcka till för besök i samtliga deltagande kommuner. Den bedömning som gjorts är att det bör räcka men att justeringar i bemanning kan komma att göras under projektets gång.

Regionrådet ställer sig bakom en finansieringsmodell där projektet år 2017-2019 medfinansieras med 300 000kr/år av Umeåregionens gemensamma utvecklingsmedel. Resterande kommunala medfinansiering om 400 000kr/år fördelas enligt Umeåregionens fördelningsnyckel och beslutas i respektive kommun.

Bakgrund

Handelskammaren har tillsammans med offentliga och privata arbetsgivare sökt medel från Region Västerbotten 2017-2019 för att arbeta med Arbetsmarknadskunskap i skolan i Umeåregionen. Liknande satsningar har framgångsrikt testats på flera olika orter i Sverige, bland annat i Örnsköldsviks kommun. En projektansökan är framtagen och inskickad till region Västerbotten.

Arbetsmarknadskunskap i Umeåregionen är ett projekt vars övergripande mål är att säkra kompetensförsörjningen i Umeåregionen och förbättra matchningen på arbetsmarknaden samt att minska andelen könsstereotypa studieval.

9. Implementering av gemensamt PA-system - Lägesbeskrivning

Föredragande: Karin Anhqvist, Robertsfors kommun
~~Monica Vestberg, projektledare, Carina Andersson, lönechef~~
~~Umeåkommun~~

Bilaga: -

Ärendebeskrivning

Karin Anhqvist gav en nulägesbild för införandeprojektet för gemensamt PA-system. Beskrivningen gavs utifrån ett möte mellan kommunchefgruppen och projektledningen, Monica Vestberg och Carina Andersson, som hölls på morgonen strax innan regionrådsmötet.

Införandet i Umeå och i Örnsköldsvik har förskjutits. De nya driftsstartsdatumen för etapp 1 (Umeå och Vindeln) är 1 maj 2017 och etapp 2 (Örnsköldsvik med bolag) 1 oktober 2017. Etapp 3 (Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors och Vännäs) ligger kvar som tidigare planering med en driftsstart 1 oktober 2017.

Det finns ett behov av att synliggöra vilka resurser, i vilken omfattning och när i tid dessa resurser krävs för att varje kommun i god tid ska kunna planera och resurssätta på bästa sätt. Kommunchefgruppen har beskrivit behovet för projektledningen.

10. Upphandling avfallshantering – Lägesbeskrivning

Föredragande: Inger Olofsson, Vännäs kommun, Elisabeth Johansson, Renhållningschef VAKIN

Bilaga: 10) studieresa HEMAB Umeå regionen 2016-11-30
10) insamlingsansvar miljöministern.pdf
10) Avfallshantering RR 8 feb.ppt

Ärendebeskrivning

Inger Olofsson, Vännäs kommun, närvarade tillsammans med Elisabeth Johansson, Renhållningschef VAKIN, för att informera om läget när det gäller upphandling av avfallshantering. En konsult har anlåtats för att ta fram en förstudie inför en upphandling. Förstudien ska bland annat visa olika alternativa insamlingssystem och ge översiktliga indikatorer vad gäller kostnader för respektive kommun.

En information om Olofsson och Johansson poängterade att beslut behöver fattas i respektive kommun.

Ansvariga tjänstepersoner kommer att kontakta presidierna respektive kommun för fortsatta samtal inför beslut i respektive kommun. Beslut kommer att behöva vara fattade senast i oktober 2017.

.

11. Nästa möte

Bilaga: 11) Beslutade mötestider 2017 RR + KC

Ett förslag lyftes om att nyttja det avsatta datumet 25e och/eller 26e oktober 2017 för fördjupad dialog utifrån beslutade strategiska infrastrukturlplaner.

En planering för ett sådant evenemang bör påbörjas så snart som möjligt. Umeåregionens kansli återkommer i frågan.

Regionrådsmöte möte maj	to 2017-05-24 09:00 - 15:00 ink nämnd
Regionrådsmöte aug	on 2017-08-30 09:00 - 15:00
Aktivitet med Regionrådet okt	on 2017-10-25 to 2017-10-26
Regionrådsmöte möte nov	on 2017-11-29 09:00 - 15:00 ink nämnd

12. Övriga frågor

13. Mötets avslutande

Ordförande tackade för givande diskussioner och förklarade mötet avslutat

Regionrådet

Dag 2016-12-09

Avsatt tid 10.10 - 15:00
12:00 Jullunch

Plats Umeå folkets hus (lokal skyltas i foajén)

Beslutande ~~Ingemar Nyman, Bjurholms kommun~~
~~Dagmar Schröder, Bjurholms kommun~~
Madelaine Jakobsson, Nordmalings kommun, vice ordförande
Monica Jonsson, Nordmalings kommun
Patrik Nilsson, Robertsfors kommun
Lars Bäckström, Robertsfors kommun
Hans Lindberg, Umeå kommun, ordförande
Anders Ågren, Umeå kommun
Mathias Haglund, Vindelns kommun
Christer Lundgren, Vindelns kommun
Johan Söderling, Vännäs kommun
Ulf Eriksson, Vännäs kommun
~~Glenn Nordlund, Örnsköldsviks kommun~~
Anna-Britta Åkerlind, Örnsköldsviks kommun

Övriga deltagande Håkan Wretling, Bjurholms kommun
Helen Sundström Hetta, Nordmalings kommun
Karin Ahnqvist, Robertsfors kommun
Jonas Jonsson, Umeå kommun
Per-Eric Magnusson, Vindelns kommun
Karolina Johansson, Vännäs kommun
~~Magnus Haglund, Örnsköldsviks kommun~~

Lisa Andersson Lindberg, Umeåregionens kansli, *sekreterare*

Externa deltagare -

Dagordning

- 1. Mötets öppnande**
- 2. Föregående minnesanteckningar**
- 3. Ekonomi**
 - 3.1) Information - Utfall och prognos*
 - 3.2) Beslut – fördelningsnyckel 2017*
 - 3.3) Beslut – årsavgift 2017*
 - 3.4) Beslut – hantering av överskott/underskott 2016*
 - 3.5) Beslut – Budget 2017*
- 4. Kommunstyrelseseminarium**
 - 4.1) Uppföljning av kommunstyrelseseminarier 17-18 november*
 - 4.2) Beslut - Kommunstyrelseseminarium 2017*
- 5. Summering av 2016 samt direktiv till kommunchefsgruppen 2017**
- 6. Samordnat yttrande om kärnkraft?**
- 7. Information - "Plattform – Förebyggande insatser"**
En överenskommelse genom samordningsförbundet Umeåregionen
- 8. Övriga frågor**
- 9. Nästa möte – Beslut om plats**
- 10. Mötets avslutande**

1. Mötets öppnande

Ordförande förklarar mötet öppnat.

2. Föregående minnesanteckningar

Bilaga: 2) RR_anteckningar_20160909

Beslut

Minnesanteckningarna från Regionrådets möte 2016-09-09 noteras.

Ärendebeskrivning

Minnesanteckningarna från Regionrådets möte 2016-09-09 gicks igenom och godkändes.

3. Ekonomi

Föredragande: Lisa Andersson Lindberg

Bilagor: fördelningsnyckel 2017, Budget_förslag 2017

3.1) Information - Utfall och prognos

Tom oktober 2016 uppgick kostnaderna till 1 475 000 kr. Beräknat överskott vid årsskiftet 2016/2017 är 800 000 kr. Kostnad för KS-seminariet (ca 260 000kr) samt arvode för föredragshållare vid ledardagar på temat "Attraktiv arbetsgivare" (ca 60 000kr) har inte tagits tom oktober 2016 men har inkluderats i prognosen.

Utfall tom oktober 2016

Summa intäkter 2016	2 704,70
<i>Varav årlig avgift</i>	2 000,00
<i>överskott från tidigare år</i>	704,70
Summa kostnader tom oktober	-1 475,40
Återstående tom oktober	1 229,30

Prognos 2016

Summa intäkter 2016	2 704,70
<i>Varav årlig avgift</i>	2 000,00
<i>överskott från tidigare år</i>	704,70
Summa kostnader tom december	-1 904,70
Kvar vid årsskiftet	ca 800,00

3.2) Beslut fördelningsnyckel 2017

Bilaga: fördelningsnyckel 2017

Beslut

Regionrådet fastslog 2017 års fördelningsnyckel enligt bilagt förslag.

Ärendebeskrivning

2017 års fördelningsnyckel återfinns i bilaga. Befolkningstalen har uppdaterats utifrån SCBs tillgängliga statistik kvartal 3, 2016. Regionrådet fastslog fördelningsnyckeln för 2017 enligt bilagt förslag.

3.3) Beslut - årsavgift 2017

Bilaga: fördelningsnyckel 2017

Beslut:

Regionrådet beslutar att 2017 års avgift ska vara 2 000 000 kr att fördela enligt Umeåregionens fördelningsnyckel och faktureras respektive kommun.

Ärendebeskrivning

Kommunchefsgruppen hade föreslagit Regionrådet att 2017 års avgift ska uppgå till 2 000 000 kr och fördelas enligt beslutad fördelningsnyckel och faktureras respektive kommun. Regionrådet beslutade enligt förslag.

3.4) Beslut – hantering av överskott/underskott 2016

Bilaga: -

Beslut:

Regionrådet beslutar att överskott 2016 ska överföras och budgeteras 2017.

Ärendebeskrivning

Kommunchefsgruppen hade föreslagit Regionrådet att överskott 2016 ska överföras till 2017 och nyttjas i linje med prioriterade utvecklingsområden. Regionrådet beslutade enligt förslag.

3.5) Beslut – Budget 2017

Bilaga: Budget_förslag 2017

Beslut:

Regionrådet beslutar budget 2017 enligt bilagt förslag. Kommunchefsgruppen uppdras göra eventuella justeringar utifrån faktiskt utfall 2016-12-31 och i enlighet

med prioriterade utvecklingsområden.

Ärendebeskrivning

Föreslagen budget utgår från att regionrådet beslutar att överskott 2016 disponeras 2017.

Då utfall tom 2016-12-31 inte var fastställt vid regionrådsmötet 2015-12-09 ska justeringar att göras utifrån faktiskt utfall. Bilagt budgetförslag är uppdelat i bokade kostnader (röd-markerat) och medel fria att fördela enl. de prioriterade områden som görs (grön-markerat).

Regionrådet beslutade budget 2017 enligt bilagt förslag och uppdrog kommunchefsgruppen göra justeringar utifrån faktiskt utfall 2016-12-31 och i linje med prioriterade områden.

4. Kommunstyrelseseminarium

Föredragande: Lisa Andersson Lindberg

Bilaga: -

4.1) Uppföljning av kommunstyrelseseminarier 17-18 november

Ärendebeskrivning

Temat för kommunstyrelseseminarier 17-18 november 2016 var "Regionbildning – vad skulle det innebära i Umeåregionen?".

Regionrådet reflekterade kring seminariet vad gäller form, innehåll mm. Det konstaterades att kommunstyrelseseminarier var lyckat. Det samlade intrycket från dagarna var att en samsyn råder om att Umeåregionen är en viktig bas för mellankommunal samverkan oavsett om storregion bildas eller inte. Vid regionrådsmötet konstaterades att en storregion inte kommer bildas den närmaste tiden. Regionrådet konstaterade också att det finns goda förutsättningar att fortsätta utveckla ett funktionellt samarbete inom Umeåregionen. Motsvarande samverkansorgan finns i övriga länet. Viktigt blir också att tillsammans verka för att länsgränsen ska utgöra ett hinder för utveckling inom, och av, arbetsmarknadsregionen.

Totalt antal anmälda var 78 personer. Externa föredragande var Håkan Brynielsson, SKL, Lars Westin, CERUM och Aurora Lindberg, Kommunförbundet Västernorrland. Moderator var Clas Engström.

4.2) Kommunstyrelseseminarium 2017?

Beslut:

Regionrådet beslutar att inget kommunstyrelseseminarium hålls under våren 2017

Ärendebeskrivning

Regionrådet resonerade om ifall ett kommunstyrelseseminarium ska hållas under 2017.

Enligt mötesplaneringen fanns ett datum för kommunstyrelseseminarium planerat till

2017-03-16. Regionrådet konstaterade att ett seminarium det datumet blir allt för tätt inpå det seminarium som hölls i november 2017.

En möjlighet finns också att hålla ett seminarium under hösten 2017.

Regionrådet beslutade att inget kommunstyrelseseminarium hålls under våren 2017.

5. Summering av 2016 samt direktiv till kommunchefsgruppen 2017

Föredragande: Per-Eric Magnusson, Jonas Jonsson, Helen S Hetta, Karin Ahnqvist,
Lisa Andersson Lindberg

Bilaga: UR2016

Beslut:

Regionrådet beslutar att arbetet utifrån de prioriterade områdena 2016 ska fortsätta under 2017:

- Införande av gemensamt PA-system
- Flyktingmottagning och integration
- Attraktiv arbetsgivare
- Umeåregionen - En arbetsmarknadsregion

- Samordnad larmhantering

Särskilt fokus ska läggas på ”Umeåregionen – En arbetsmarknadsregion” samt att fortsätta arbeta för effektivisering av kommunal verksamhet.

Ärendebeskrivning

Lisa A L och kommunchefsgruppens kontaktpersoner för de olika prioriterade områdena sammanfattade året som gått. Utöver de prioriterade områdena har en rad andra frågor lyfts i kommunchefsgruppen och i regionrådet som exempelvis avfallshantering och landsbygdsutveckling. Se vidare bilaga.

Vid regionrådsmötet 2016-06-17 sammanfattade kommunchefsgruppen inriktningen för arbetet och att fyra av de fem områdena tydligt tangerar varandra;

- Införande av gemensamt PA-system
- Flyktingmottagning och integration
- Attraktiv arbetsgivare
- Umeåregionen - En arbetsmarknadsregion

- Samordnad larmhantering hanteras separat och drivs från Örnsköldsviks KAC.

Utifrån detta föreslog kommunchefsgruppen att de prioriterade områdena också fortsätter gälla under 2017.

Regionrådet resonerade kring de frågor som varit aktuella under året samt gav direktiv till fortsatt för kommunchefsgruppen och kansliet.

Frågan om effektivisering av kommunal verksamhet lyftes som en viktig del att fortsätta utveckla. Kommunchefergruppen uppmanades se över möjligheter till ytterligare samordning och samarbete för effektiviseringar.

Ett resonemang om vikten av att fokusera på utveckling av Umeåregionen som arbetsmarknadsregion fördes också. Kommunchefergruppen uppdrogs att intensifiera arbetet inom detta område under 2017 och framåt.

6. Samordnat yttrande om kärnkraft?

Föredragande: Johan Söderling

Bilaga: 6) Brev till alla kommuner i Norrbotten Västerbotten Västernorrland
12 september 2016

Ärendebeskrivning

Den 12 september 2016 skickades ett brev till samtliga kommuner i Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland från nätverket "Kärnkraftsfritt Bottenviken". Se bifogad fil. Avsikten med brevet är att uppmana folkvalda politiker att driva frågan om att stoppa byggandet av ett finsk-ryskt kärnkraftverk i Pyhäjoki, Finland.

Johan Söderling ställer frågan till Umeåregionens regionråd om intresset för att gemensamt ta ställning i frågan.

Det konstaterades att flera kommuner redan svarat. Inget gemensamt ställningstagande görs.

7. Information - "Plattform – Förebyggande insatser" En överenskommelse genom samordningsförbundet Umeåregionen

Föredragande:

Bilaga: 7) Plattform – Förebyggande insatser

Beslut:

Kommunchefergruppen uppdras ha dialog med samordningsförbundet i frågan om överenskommelse om "plattform – förebyggande insatser".

Ärendebeskrivning

Kommunchefergruppen lyfte en information vid senaste kommunchefergruppsmötet om att ett beslut har fattats om att ingå en lokal överenskommelse mellan Försäkringskassan, Samordningsförbundet Umeåregionen och Umeås, Vindelns, Vännäs, Nordmalings och Robertsfors kommuner.

Syftet med överenskommelsen är att skapa en utvecklingsarena för insatser/åtgärder som bidrar till att motverka sjukskrivningar inom kontaktyrken. Målet är att minska sjukskrivningarna hos aktuella arbetsgivare. Se vidare bifogad fil.

Frågan om insatser för att minska sjuktalen har lyfts under det prioriterade området "attraktiv arbetsgivare" i regionrådet, kommunchefergruppen och

personalchefsgruppen.

Utifrån detta ser kommunchefsgruppen det som viktigt att berörda har kännedom om den överenskommelse som tecknats genom Samordningsförbundet Umeåregionen.

Kommunchefsgruppen uppdrogs föra dialog med samordningsförbundet i frågan.

8. Övriga frågor

8.1 Socialt företagande

Beslut:

Regionrådet beslutar bjuda in någon att ge information om möjligheter vad gäller socialt företagande till ett kommande regionrådsmöte.

Johan Söderling informerade om det pågående arbetet om socialt företagande som pågår genom samordningsförbundet.

Regionrådet beslutar bjuda in någon att ge information om möjligheter vad gäller socialt företagande till ett kommande regionrådsmöte.

9. Nästa möte – beslut om plats

Datum: Onsdag 2017-02-08

Tid: 09:00 - 15:00 ink nämndssammanträde

Plats: Robertsfors

10. Mötets avslutande

Ordförande förklarar mötet avslutat

§ 9.

Länsprislista 2017 för gymnasieutbildningar i Västerbottens län

Dnr: 17RV0026

UTBILDNINGSDELEGATIONENS BESLUT

Utbildningsdelegationen rekommenderar länets kommuner besluta att i tillämpliga delar använda den gemensamt framtagna länsprislistan för gymnasieutbildningar i Västerbottens län år 2017.

Ärendebeskrivning

Utbildningsdelegationen beslutade 2011-11-09 att rekommendera länets kommuner att, i tillämpliga delar, använda en gemensamt framtagen länsprislista som presenterades vid presidie- och skolchefskonferensen 2011-09-30.

Beräkningsmodellen utgår från samverkansavtal om gymnasieutbildning i Västerbottens län. Från och med 2012 samordnar Gymnasieantagningen kommunernas arbete med inrapportering till länsprislistan.

Skälen till länsprislistan är att:

- skapa den transparens i kommunernas interkommunala avgifter som inte minst kommuner utan egen gymnasieskola efterfrågar
- länsprislistan används som underlag för tilldelningsbeslut för bidrag till fristående skolor

Bifogat finns länsprislistan för 2017, som dels är utskickad till kommunerna, men också publicerade på Gymnasieantagningens hemsida.

Beslutsunderlag

- Länsprislistan 2017 gymnasieutbildningar i kommunerna i Västerbottens län.
- Jämförelsetal IKE mellan utbildningar.

Beslutsexpediering

Kommunerna i Västerbottens län

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Sammanträdesdatum	Torsdagen den 8 februari 2017
Sammanträdestid	kl 10:00-14:30
	Sammanträdet ajourneras för lunch 11:40-12:50
Sammanträdesplats	Tallen, Region Västerbotten, Umeå.
Beslutande	Enligt närvarolista
Övriga närvarande	Tobias Thomson, utbildningsstrateg Region Västerbotten Petter Lundberg, chef MediaCenter Region Västerbotten Ann-Christine Gradin, utbildningsdirektör Umeå kommun, § 3 Lennart Tafvelin, Gymnasieantagningen, §§ 15-18 Helena Sandström, Gymnasieantagningen, §§ 15-18 Inger Gidlund, Gymnasieantagningen, §§ 15-18
	Katrine Andersson, nämndsekreterare Region Västerbotten
Justerade paragrafer	§§ 1-18
Underskrifter	
	Sekreterare Katrine Andersson
	Ordförande Lars Ohlsson (S)
	Justerare Peter Sedlacek (L)

BEVIS OM ANSLAG

Justering har tillkännagivits genom anslag på Region Västerbottens anslagstavla.

Myndighet	Utbildningsdelegationen	
Sammanträdesdatum	2017-02-08	
Anslaget	har satts upp 2017-02-16	tas ner 2017-03-10
Förvaringsplats för protokollet	Region Västerbottens kansli, Umeå	
Underskrift	 Katrine Andersson	

Närvarolista

Namn	Parti	N ä r v a r o	Reservation Omröstning		Anteckningar/ Tjänstgörande ersättare
			§	§	
			Ja	Nej	
Ledamöter (7)					
Lars Ohlsson, ordf	S	1			
Peter Sedlacek, vice ordf	L	1			Justerare.
Moa Brydsten	S	1			
Fredrik Stenberg	S	-			Peter Åberg
Viveka Abramsson	S	1			
Madelaine Jakobsson	C	-			Jonny Kärkkäinen
Kenneth Isaksson	M	1			
Insynsplatser (4)					
Peter Vigren	S	-			
Peter Åberg	S	1			Tjänstgörande
Sonja Eriksson	S	-			
Hans Lindgren	S	-			
Jonny Kärkkäinen	KD	1			Tjänstgörande Ute 13:20-14:00 (§ 15).
Anna-Karin Nilsson	M	-			
Andreas Westerberg	L	-			
Insynsplatser (4)					
Elisabet Zachrisson	V	-			
Ann-Louise Hansson	MP	1			
Jonny Kärkkäinen	KD	-			Tjänstgörande, se ovan.
MatsErik Westerlund	DKL	1			

Justerare			Utdragsbestyrkande
-----------	--	--	--------------------

§ 5.

Justering av taxan i Ultratrafiken från 2017-05-01

Dnr: 16RKTM0109

KOLLEKTIVTRAFIKUTSKOTTETS BESLUT

Kollektivtrafikutskottet beslutar genomföra justering av taxan i Ultra-trafiken från 2017-05-01 i enlighet med utarbetat förslag från Umeå kommunföretag.

Ärendebeskrivning

Umeå Kommunföretags styrelse beslutade den 12 december 2016 att föreslå en justering av taxan i Ultra-trafiken.

Behovet av att årligen justera taxan hänger samman med löpande kostnadsökningar i kombination med behov att finansiera pågående utbyggnad av lokaltrafiken i Umeå.

Sammantaget bedöms föreslagen justering resultera i en helårseffekt på ca 3 % av intäkterna eller ca 2,2 Mkr.

Bakgrund

Ultra-trafiken finansieras till delar via de trafikintäkter som resandet genererar och till delar av den uppdragsersättning som kommer via Umeå kommun.

Strategin vid taxejusteringar är att hälften av biljettyperna justeras år 1 och resterande biljettyper år 2.

Beslutsunderlag

Umeå kommunföretag. Förslag till justering av taxan i Ultra-trafiken från 2017-05-01

Beslutsexpediering

Länstrafiken i Västerbotten AB
Umeå kommun

Justerare		Utdragsbestyrkande
-----------	---	--------------------

Sammanträdesdatum	Onsdagen den 15 februari 2017
Sammanträdestid	kl. 09:00-11:10
Sammanträdesplats	Tallen, Region Västerbotten
Beslutande	Enligt närvarolistan på sidan 2
Övriga närvarande	Heidi Thörnberg, chef kollektivtrafikmyndigheten Harriet Söder, VD Länstrafiken i Västerbotten AB, kl 10:00-11:10 Maria Högländer, VD Norrtåg AB, kl 10:00-10:30 Olle Tiderman, Teknisk chef Norrtåg AB, kl 10:00-10:30 Katrine Andersson, nämndsekreterare, Region Västerbotten
Justerade paragrafer	§§ 1-7

Underskrifter

Sekreterare.....
Katrine Andersson

Ordförande.....
Peter Olofsson (S)

Justerare.....
Maria Kristoffersson (C)

BEVIS OM ANSLAG

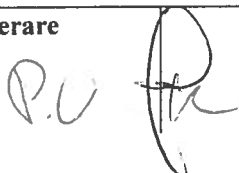
Justering har tillkännagivits genom anslag på Region Västerbottens anslagstavla.

Myndighet	Förbundsstyrelsens kollektivtrafikutskott	
Sammanträdesdatum	2017-02-15	
Anslaget	har satts upp 2017-02-21	tas ner 2017-03-15
Protokollets förvaringsplats	Region Västerbottens kansli, Umeå	
Underskrift	 Katrine Andersson	

Närvarolista

Namn	Parti	N ä r v a r o	Reservation Omröstning		Anteckningar/ Tjänstgörande Ersättare
			§	§	
			Ja	Nej	
Ledamöter (7)					
Peter Olofsson, ordf	S	1			
Maria Kristoffersson, vice ordf	C	1			Via videolänk. Justerare.
Hans Lindberg	S	1			
Lilly Bäcklund	S	-			Johan Söderling
Lorents Burman	S	1			Via videolänk.
Christer Rönnlund	M	1			
Peder Westerberg	L	1			
Ersättare (7)					
Caisa Abrahamsson	S	-			
Johan Söderling	S	1			Tjänstgörande ersättare
Maria Marklund	S	-			
Hans-Inge Smetana	KD	-			
Robert Boström	C	-			
Nicklas Sandström	M	-			
Anders Hård	MP	-			

Justerare 	Utdragsbestyrkande
--	--------------------

Sammanträdesdatum Torsdagen den 2 februari 2017

Sammanträdestid kl 10:00-12:10

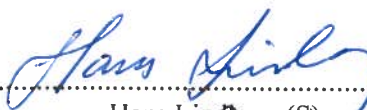
Sammanträdesplats Offerhällan, Kulturhuset, Åsele

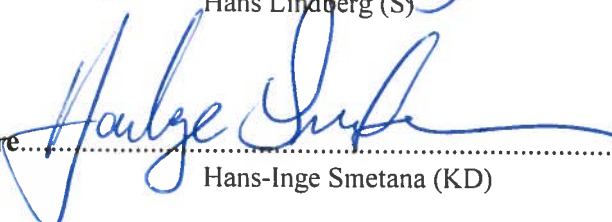
Beslutande Enligt närvarolista

Justerade paragrafer §§ 1-11

Underskrifter

Sekreterare
Katrine Andersson

Ordförande
Hans Lindberg (S)

Justerare
Hans-Inge Smetana (KD)

BEVIS OM ANSLAG

Justering har tillkännagivits genom anslag på Region Västerbottens anslagstavla.

Myndighet

Primärkommunala delegationen

Sammanträdesdatum

2017-02-02

Anslaget

har satts upp
2017-02-17

tas ner
2017-03-13

Förvaringsplats för protokollet

Region Västerbottens kansli, Umeå

Underskrift

Katrine Andersson

Närvarolista

Namn	När- varo	Tjg ers	Reservation Omröstning		Anteckningar/ Tjänstgörande Ersättare
			§	§	
			Ja	Nej	
Ledamöter					
Hans Lindberg (S), ordf	1				
Hans-Inge Smetana (KD), vice ordf	1				
Gunilla Johansson (S)	1				
Åke Nilsson (S)	1				
Lorents Burman (S)	-				Karin Malmfjord
Ingemar Nyman (M)	-				Ersättare saknas.
Jonny Holmgren (FP)	-				Ersättare saknas.
Ersättare					
Karin Malmfjord (S)	1				Tjänstgörande
Vakant	-				
Dagmar Schröder (S)	-				
Andreas Lundgren (S)	-				
Lars Bäckström (C)	-				
Johan Söderberg (M)	-				
Charlotta Enqvist (KD)	-				
Insynsplats					
Nasser Mosleh (MP)	1				
Agneta Hansson (V)	-				
MatsErik Westerlund (DKL)	1				
Lars Bäckström (C)	-				

Övriga deltagare:

Jonas Lundström, tf enhetschef Näringsliv och samhällsbyggnad, Region Västerbotten

Linnéa Lindberg, kommunalråd Åsele kommun, §§ 1-3

Nils-Petter Grenholm, kommunchef Åsele kommun, §§ 1-3

Anita Helgesson, strateg Vård- och omsorg, Region Västerbotten (via telefon), § 7

Katrine Andersson, nämndsekreterare, Region Västerbotten

Justerare

Utdragsbestyrkande

Ärendelista	Sida
§ 1 Val av protokolljusterare	4
§ 2 Fastställande av dagordningen	5
§ 3 Dialog med Åsele kommun	6
§ 4 Ekonomisk rapport. Primärkommunala delegationen bokslut 2016	8
§ 5 Information om budget för primärkommunala delegationen år 2017	9
§ 6 Redogörelse för primärkommunala delegationens arbete under 2016	10
§ 7 Äldreplan Västerbotten	11
§ 8 Primärkommunala delegationen. Viktiga händelser som kan komma att påverka budget år 2018	12
§ 9 Region Norrland	13
§ 10 Remiss Parlamentariska Landsbygdskommitténs slutbetänkande SOU 2017:1	15
§ 11 Information om meddelanden/delgivningar	16

Justerare			Utdragsbestyrkande
			

§ 1.
Val av protokolljusterare

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen utser Hans-Inge Smetana (KD) att tillsammans med ordföranden justera protokollet.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 2.
Fastställande av dagordningen

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen fastställer dagordningen enligt förslag.

Ärendebeskrivning

Primärkommunala delegationen har att fastställa dagordningen för sammanträdet.

Inledningsvis uppmärksammas att Martin Noréhn (S) sedan förra sammanträdet tyvärr gått bort. Martin Noréhn var som ersättare i Primärkommunala delegationen och förtroendevald i länet mycket uppskattad för sina insatser. En reflektion över hans gärning görs vid sammanträdet öppnande.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 3

Dialog med Åsele kommun

Dnr: 17RV0010

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen tackar för informationen och tar med sig de frågeställningar som lyfts under dialogen i Primärkommunala delegationens fortsatta arbete.

Ärendebeskrivning

Primärkommunala delegationen beslutade vid sammanträdet den 27 februari 2015 att förlägga två av årets sammanträden till kommuner i Västerbottens län. Syftet är att fånga upp angelägna frågeställningar om mellankommunal samverkan. Linnéa Lindberg, kommunstyrelsens ordförande och Nils-Petter Grenholm kommunchef Åsele kommun, deltar vid sammanträdet.

För tillfället möter kommunen en kärv situation inom VA-sektorn.

Kompetensförsörjningen inom VA-sektorn är en stor utmaning, och här ser man från kommunens sida behov av framtida samverkan. Bland annat nämns behov av VA-konsult och VA-ingenjör. Skulle det vara möjligt att samarbeta mellan kommuner på ett mer strukturerat sätt med dessa kompetensförsörjningsfrågor? Det är stora ekonomiska utmaningar som man kommer att möta i framtiden, som inte bara kommer att kunna finansieras via avgifter. Vid diskussionen konstateras att det ofta handlar om två delar – en del som består av planering och administration, som är lite lättare att samverka kring då det inte förutsätter geografisk närhet. Sedan finns det även en del som förutsätter arbete på plats, där tjänsterna är platsberoende. Samverkan kräver också att man hittar arbetsformer som understödjer samverkan mellan kommuner bland annat när det gäller delade tjänster.

Åsele kommun har snart avslutat ett projekt med vattentäkter, där man byggt staket och skyltat runt vattentäakterna. Det handlar om grundvattentäkter.

Avloppsledningarna dokumenteras och kartläggs genom filmning, där en konsult håller på att uppdatera informationen. När förbättringar görs, så minskar drifttimmarna på pumpstationerna direkt. Planen är att årligen renovera och uppdatera mekaniskt en i Åsele och en i Fredrika varje år. Nästa steg är att se över styrsystemen. Det finns biologiska reningsverk på flera ställen. I en del byar finns det reningsanläggningar som kommunen har rustat upp. Per capita är det dock stora investeringar som görs, det är ett problem som man måste förhålla sig till.

Vid dialogen konstateras att behov av att bygga om vissa reningsverk utifrån dimensionering efter befolkning, handlar om att möta en förändrad verklighet. Omdimensionering kan behöva göras både utifrån en växande och en minskande befolkning som nyttja anläggningen.

Sedan 2015 har flyktingmottagningen varit en stor utmaning för kommunen att hantera. Nu har det lugnat ner sig. Delegationen informeras om att Åsele kommun nu ska försöka ta

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

emot ensamkommande i egen regi. Ett eget stödboende, det är en högre ålder på de som är kvar. Det ses som en möjlighet.

Dialogen med Migrationsverket kommenteras. Det har varit en slags dialog, men det försvåras av att ha kontakt med flera olika avdelningar samtidigt. För närvarande fokuserar man på kommunplacering. Förläggningen ska avvecklas innan den 17 februari.

Många barnfamiljer vill stanna kvar i Åsele, men ges inte möjlighet att bo kvar av Migrationsverket. Det finns skäl för detta, samtidigt är det synd att inte möjliggöra för de som vill stanna kvar att göra det. Bostadsläget kommenteras. I Fredrika finns det lägenheter att tillgå. I Fredrika finns det ett överskott, i Åsele är det en normalnivå. Men det finns andra frågor att hantera då också, som tillgång till SFI, skolgång mm. Man måste upp i en viss volym för att det ska vara möjligt att genomföra.

Dialogen med Migrationsverket har varit alltför bristfällig för att kunna göra ett bra strukturerat mottagande.

Den största utmaningen när det gäller integration är att jobba med sysselsättningen, fånga upp kompetenserna och få in dem i samhället. En arbetsmarknadsenhet startade förra året, där integrationservice är en del. Målet är att bistå människorna på bästa sätt att integreras. Kommunens verksamheter ska bistå med praktikplatser. En rätt stor del av budgeten avsätts, även om arbetsmarknadsenheten också varit duktiga på att söka projektmedel.

En annan viktig fråga för Åsele är digitaliseringsfrågan. Frågan är dock hur man gör det med begränsade resurser och kompetenser?

Från Region Västerbottens sida arbetar man med digitalisering för länet på olika sett. Dels så har en ny tjänst som bredbandskoordinator tillsatts. Sedan har Västerbotten som ett av tre län utpekats vara del i regeringens satsning på Digilyft. De företag som skulle komma ifråga för denna satsning är företag i Västerbottens inland. Digitala coacher, som varit upphandlade från Umeå och Skellefteå, har verkat i sin helhet i Västerbottens inland. I digitaliseringsarbetet kommer det att finnas mer utrymme för att arbeta med kommunerna och framförallt inlandskommunerna. Digitaliseringsfrågan är otroligt levande och en av de viktiga frågorna för framtiden. Det konstateras att satsningar på teknik och tjänsteinnehåll måste gå hand i hand. Utvecklingen är snabb, och det blir en konkurrensfaktor inom en mängd olika branscher.

Vid dialogen lyfts även en fråga om Räddningstjänsten. I Åsele bemannar Räddningstjänsten även akutbil. Erfarenheten är att det varit svårare att lösa bemanningen av akutbilen när personal försvinner, att det är svårt att få in ny bemanning. Fyra-fem personer söks till Räddningstjänsten, kommunen försöker även att få in fler kvinnor. Bemanning finns både i Fredrika och Åsele – tack vare en bra och engagerad personal, så går det runt.

Primärkommunala delegationen tackar för den genomförda dialogen.

Justerare			Utdragsbestyrkande
			

§ 4.

Ekonomisk rapport, Primärkommunala delegationen

Dnr: 17RV0011

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen tackar för informationen.

Ärendebeskrivning

En ekonomisk rapport för Primärkommunala delegationen lämnas vid sammanträdet i form av preliminärt årsbokslut 2016-12-31. Bokslutet kommenteras kort.

Beslutsunderlag

Bilaga Årsbokslut 161231 PkD

Justerare

Utdragsbestyrkande

§ 5.

Information om budget för primärkommunala delegationen 2017

Dnr: 17RV0011

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen tackar för informationen.

Ärendebeskrivning

Förbundsfullmäktige fastställde den 1 december 2016 budget för Regionförbundet Västerbottens län 2017 samt budgetplan för 2018-2019.

Vid sammanträdet lämnas information om fastställd budget för primärkommunala delegationen år 2017.

Beslutsunderlag

Förbundsfullmäktige 2016-12-01 § 40 Budget 2017 och budgetplan 2018-2019 med bilaga

Justerare

Utdragsbestyrkande

§ 6.

Redogörelse för primärkommunala delegationens arbete under 2016

Dnr: 17RV0012

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen fastställer redogörelse för primärkommunala delegationens arbete 2016 samt överlämnar den till förbundsstyrelsen.

Ärendebeskrivning

Primärkommunala delegationens uppgift är att vara ett samverkans- och intresseorgan för länets kommuner i primärkommunala frågor av gemensamt intresse.

I reglemente för primärkommunala delegationen förtydligas delegationens uppgifter vara att

- bistå kommunerna i deras verksamhet samt stödja och bidra till den kommunala demokratin och självstyrelsen,
- fånga upp aktuella primärkommunala frågor och vid behov föra dem vidare till styrelsen och andra organ,
- genom utbildnings- och informationsinsatser samt erfarenhetsutbyte bidra till att förtroendevalda och anställda i länets kommuner har en hög kompetens
- initiera och bidra till samverkan mellan länets kommuner samt ta initiativ till gemensamma utrednings- och utvecklingsprojekt, och slutligen, minst en gång per år informera förbundsstyrelsen om sin verksamhet.

Fyra sammanträden har hållits under 2016, varav ett sammanträde i Nordmalings kommun. Under året har primärkommunala delegationen bland annat bjudit in ledande förtroendevalda och tjänstepersoner i länets kommuner till en dialogkonferens i Lycksele i syfte att stärka mellankommunal samverkan. Året präglades även av ett intensivt förberedelsearbete inför en eventuell storregionbildning, med anledning av de förslag som lämnades i delbetänkandet i utredningen om en ny regional indelning. Primärkommunala delegationen hade givits en samordnande roll som plattform gentemot kommunerna i det förberedande arbetet. I slutet av året kom dock beskedet att en storregionbildning inte längre var aktuell. Andra frågor om mellankommunal samverkan som behandlats av primärkommunala delegationen under året var bland annat VA-samverkansgruppens arbete kring en gemensam VA-plan för länets kommuner, information om en läns-gemensam aktivitets- och handlingsplan för riktade insatser inom området psykisk hälsa, mm. I syfte att ytterligare stärka mellankommunal samverkan inom samhällsbyggnadssektorn, uppdrog primärkommunala delegationen även åt kansliet att färdigställa en projektansökan som även beviljades medel senare under året. Se bilaga, förslag till redogörelse för primärkommunala delegationens arbete under 2016.

Beslutsunderlag

Förslag Redogörelse för primärkommunala delegationens arbete under 2016

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 7.
Äldreplan Västerbotten
Dnr: 17RV0011

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT
Primärkommunala delegationen tackar för informationen.

Ärendebeskrivning

I slutet av 2010 togs initiativ till en regional äldreplan. Den regionala äldreplanen belyser områden som vänder sig till äldre i Västerbotten, men planen syftar även till att vara ett styrdokument för berörda huvudmän. Planen ska antas av Västerbottens läns landsting och länets femton kommuner, och den ska följas upp regelbundet. Det politiska samverkansorganet AC Konsensus beslutade 2016 att revidera Äldreplanen utifrån aktuella förutsättningar.

En politisk styrgrupp utsågs med representanter från både landstinget och kommunerna: För Västerbottens läns landsting utsågs Harriet Hedlund, Liv Granbom, Janeth Lundberg, Marita Fransson, Andreas Löwenhök och Roland Sjögren. För länets kommuner utsågs Sonja Eriksson (Vännäs), Magnus Eriksson (Norsjö), Kenneth Fahlesson (Skellefteå), Annika Wibrell (Vilhelmina), Janet Ågren (Umeå) samt Gunilla Johansson (Lycksele).

AC Konsensus beslutade den 12 december 2016 att godkänna Äldreplan Västerbotten 2016, med en rekommendation till Västerbottens läns landsting och länets kommuner att anta Äldreplan Västerbotten 2016 i respektive styrelse under 2017. En rekommendation har skickats till länets kommuner.

Enligt beslut den 27 maj 2016 i AC Konsensus har en uppföljning av Äldreplanen genomförts under hösten 2016. Äldreplan Västerbotten har konkretiserats utifrån aktuella förutsättningar som gäller från år 2016 och framåt. Planen ska utgöra ett stöd vid strategisk planering för landstinget och kommunerna med målet att bidra till jämlik och jämställd hälsa i ett inkluderande samhälle för innevånare i Västerbotten. Äldreplanen ska gälla under en mandatperiod, utifall det uppstår behov av uppföljning under pågående mandatperiod ges ett uppdrag från AC Konsensus till Länssamordningsgruppen avseende behovet.

Äldreplan Västerbotten bör ses som ett redskap för att utveckla samarbete på många olika plan utifrån de förutsättningar som finns lokalt. Medborgarna ska känna sig trygga i att åldras i Västerbotten. Planens målbild visar på dessa möjligheter.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 8.

Primärkommunala delegationen. Viktiga händelser som kan komma att påverka 2018 års budget

Dnr: 17RV0013

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen överlämnar synpunkter kring viktiga händelser och prioriteringar inom ansvarsområdet som kan komma att påverka 2018 års budget till arbetsutskottet.

Ärendebeskrivning

Presidiet i primärkommunala delegationen bjuds in till budgetdialog med arbetsutskottet i samband med arbetsutskottets sammanträde den 16 februari 2017.

Primärkommunala delegationen ges möjlighet till diskussion vid dagens sammanträde om viktiga händelser och prioriteringar av primärkommunalt intresse som kan påverka 2018 års budget.

Beslutsexpediering

Jonas Lundström, tf chef Näringsliv och samhällsbyggnad Region Västerbotten
Lena Nordling, Ekonomiansvarig Region Västerbotten
Arbetsutskottet

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 9.

Region Norrland

Dnr: 16RV0263

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen beslutar ändra datum för kommande sammanträde till den 31 mars 2017.

I samband med nästa sammanträde bjuder Primärkommunala delegationen in ledande förtroendevalda och tjänstemän från länets kommuner till en dialogkonferens, likaså representanter för Trekom, Umeåregionen och Region 8. Syftet med dialogkonferensen är att diskutera kommunernas behov av samverkan och framtida organisation för detta, samt informations- och kunskapsutbyte.

Ärendebeskrivning

Vid sammanträdet konstateras att ingen regionbildning kommer att ske.

Det efterfrågas en träff under våren för att diskutera kommunernas framtida samverkan och organisation i framtiden. Det konstateras att kommunerna även fortsättningsvis bör ha ett stort inflytande i den regionala utvecklingen, och hur skapar man i så fall en sådan organisation? I samband med diskussionen föreslås att Primärkommunala delegationen bjuder in till ett dialogmöte i likhet med det möte som kommunerna bjöds in till under 2016. Syftet med ett sådant dialogmöte skulle då vara att diskutera den framtida organisationen. Det faller inom Primärkommunala delegationens uppdrag inom regionförbundet som samverkansorgan för primärkommunala frågor. Det konstateras även att partierna äger frågan om framtida organisation, dock bedöms det vara nödvändigt att bjuda in länets kommuner till en dialog om samverkan i framtiden – detta står inte i något motsatsförhållande. För att kunna föra en konstruktiv dialog om kommunal samverkan i framtiden måste synpunkter och önskemål kunna lyftas fram.

Primärkommunala delegationen är enig om att bjuda in till ett dialogmöte som förläggs i samband med nästa sammanträde i Primärkommunala delegationen.

För att skapa bättre förutsättningar för ett brett deltagande föreslås att dialogmöte och sammanträde förläggs till Lycksele, samt att datum för nästa sammanträde tidigareläggs till den 31 mars 2017.

Dialogkonferensen ska rikta sig till samma målgrupp som tidigare genomförd konferens, det vill säga ledande förtroendevalda (kommunstyrelsernas presidier) och ledande tjänstemän i kommunerna. Inbjudan ställs till kommunstyrelsen i respektive kommun. Deltagande sker till självkostnadspris. Till förra dialogkonferensen bjöds även företrädare från Trekom, Umeåregionen och Region 8. Primärkommunala delegationen uppdrar till tjänstemannaorganisationen att utarbeta ett program som förankras med Primärkommunala delegationens presidium.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Några punkter föreslås vid sammanträdet:

- olika former av organisation och vad de innebär
- erfarenheter från regionombildning i andra delar av landet
- tydliggörande av kommunernas behov

Det är önskvärt att inbjudan skickas så snart ett program färdigställts, samt att en första information om datum skickas till kommunerna så snart som möjligt.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 10.

Remiss Parlamentariska Landsbygdskommitténs slutbetänkande SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Dnr: 17RV0062

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen tackar för informationen.

Ärendebeskrivning

Vid sammanträdet lämnas kort information om remiss Parlamentariska Landsbygdskommitténs slutbetänkande SOU 2017:1 och beredningsgången inom Region Västerbotten. Det konstateras bland annat att förutsättningarna skiljer sig stort inom länet, vilket innebär att de förslag som upplevs som hot av vissa kommuner, upplevs som möjligheter av andra kommuner - det kan finnas behov av nyanser. Det är viktigt att lägga de remisser som inkommit under samma period – jämlik hälsa med flera bredvid varandra för att sätta utvecklingen i ett helhetsperspektiv för att minska risken att fastna i ett strukturtänk.

Eventuella synpunkter på slutbetänkandet, förslagen och dess konsekvenser ska lämnas till Näringsdepartementet senast den 22 mars 2017, vilket innebär att remissförfarandet med yttrande behöver anpassas utifrån detta.

Beslutsunderlag

Sammanfattning SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Remissmissiv

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 11.

Information om meddelanden/delgivningar

Dnr: 17RV0014

PRIMÄRKOMMUNALA DELEGATIONENS BESLUT

Primärkommunala delegationen godkänner information om meddelanden och delgivningar samt lägger dessa till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Delgivningarna finns att ta del av vid sammanträdet.

Rubrik: Primärkommunala delegationen Skrivelse angående förberedelsearbetet inför eventuell regionombildning

Dnr: 16RV0263-2

Rubrik: Skrivelse från Primärkommunala delegationen. Kommunala frågor i regionbildningsprocessen

Dnr: 16RV0263-6

Rubrik: Sorsele kommun Svar på skrivelse från Primärkommunala delegationen Kommunala frågor i regionbildningsprocessen

Dnr: 16RV0263-10

Rubrik: Umeå kommun Svar på skrivelse Kommunala frågor i regionbildningsprocessen

Dnr: 16RV0263-9

Rubrik: Vännäs kommun Remiss från Region Västerbotten om kommunala frågor i regionbildningsprocessen

Dnr: 16RV0263-11

Rubrik: Remiss av Boverkets rapport 2016:32 En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet N2016/08167/PBB

Dnr: 17RV0005-1

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Rubrik: Näringsdepartementet Uppdrag respektive erbjudande om regionala
broadbandskoordinatorer
Dnr: 15RV0317-5

Rubrik: Näringsdepartementet. Regeringsbeslut Uppdrag att ta fram en regional
handlingsplan för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det
regionala tillväxtarbetet

Rubrik: Näringsdepartementet. Regeringsbeslut Uppdrag att främja nyanländas
företagande i Sverige

Rubrik: Reseriktlinjer Region Västerbotten.
Dnr: 16RV0379-1

Justerare

Utdragsbestyrkande

Sammanträdesdatum Torsdagen den 9 februari 2017
Sammanträdestid kl 10:00-14:35

Sammanträdesplats Tallen, Region Västerbotten, Umeå.

Beslutande Enligt närvarolista

Justerade paragrafer §§ 1-5, 8-13, 16, 18-21

Underskrifter

Sekreterare.....

Katrine Andersson

Ordförande.....

Nina Björby (S)

Justerare.....

Mattias Larsson (C)

BEVIS OM ANSLAG

Justering har tillkännagivits genom anslag på Region Västerbottens anslagstavla.

Myndighet

Kulturberedningen

Sammanträdesdatum

2017-02-09

Anslaget

har satts upp

2017-02-16

tas ner

2017-03-10

Förvaringsplats för protokollet

Region Västerbottens kansli, Umeå

Underskrift

Katrine Andersson

Närvarolista

Namn	Parti	N ä r v a r o	Reservation Omröstning		Anteckningar/ Tjänstgörande Ersättare
			§	§	
			Ja	Nej	
Ledamöter					
Nina Björby, ordförande	S	1			Ordförande §§ 1-5, 7-21
Mattias Larsson, vice ordförande	C	1			Justerare §§ 1-5, 7-21 Ordförande § 7
Marita Fransson	S	1			§§ 1-6, 8-21 Justerare § 7
Emilia Hallin	S	-			Lena Carneland
Peter Vigen	S	-			Ersättare saknas
Ingalill Jonsson	M	-			Roland Sjögren
Jeanette Gustafsson	L	-			Ersättare saknas
Ersättare					
Lena Carneland	S	1			Tjänstgörande ersättare
Per B Johansson	S	-			
Sven-Åke Penning	S	-			
Roger Marklund	S	-			
Roland Sjögren	KD	1			Tjänstgörande ersättare
Liv Granbom	M	-			
Lilian Tegnander	L	-			
Insynsplats					
Marie Bergström	V	1			
Roland Sjögren	KD	-			Tjänstgörande ersättare
MatsErik Westerlund	DKL	-			
Anders Hård	MP	-			

Övriga närvarande

Ingela Gotthardsson, chef för Regional kulturverksamhet, Region Västerbotten

Katrine Andersson, nämndsekreterare, Region Västerbotten

Barbro Granberg, controller, Region Västerbotten, §§ 1-12

Marita Brantmo, kulturstrateg, Region Västerbotten, §§ 1-13

Fredric Larson, verksamhetsledare Film i Västerbotten, § 12

Ulrica Grubbström, VD för Västerbottens museum AB, § 13

Justerare 		Utdragsbestyrkande
--	---	--------------------

Ärendelista	Sida
§ 1 Val av justerare.....	4
§ 2 Fastställande av dagordningen	5
§ 3 Information från Regionkulturchef	6
§ 4 Årshjul för Regional kulturverksamhet.....	7
§ 5 Kulturberedningen. Information om bokslut 2016 för Regional kulturverksamhet.....	8
§ 6 Fördelning av statliga anslag till regionala kulturverksamheter i Västerbottens län år 2017 – se upprättat protokoll för omedelbart justerade §§	
§ 7 Fördelning av statliga anslag till regionala kulturverksamheter i Västerbottens län år 2017 – se upprättat protokoll för omedelbart justerade §§	
§ 8 Tilläggsbeslut till fördelning av post inom statliga anslag till regionala kulturverksamheter i Västerbottens län år 2017 – se upprättat protokoll för omedelbart justerade §§	
§ 9 Kulturberedningen. Årsrapport för Regional kulturverksamhet år 2016	9
§ 10 Information om ägarsamråd	10
§ 11 Information om Kulturrådets utvecklingsbidrag mm 2017	11
§ 12 Information från Film i Västerbotten	12
§ 13 Information om ny museilag	13
§ 14 Information om uppföljning av ägardirektiv	14
§ 15 Överenskommelse mellan Västerbottens Idrottsförbund/SISU Idrottsutbildarna och Regionförbundet Västerbottens län – se upprättat protokoll för omedelbart justerade §§	
§ 16 Överenskommelse mellan Folkbildning Västerbotten och Regionförbundet Västerbottens län – se upprättat protokoll för omedelbart justerade §§	
§ 17 Viktiga händelser som kan komma att påverka budget år 2017	15
§ 18 Remiss En inkluderande kulturskola på egen grund, SOU 2016:69 – se upprättat protokoll för omedelbart justerade §§	
§ 19 Information om konferenser och andra förrättningar	16
§ 20 Konferenser och andra förrättningar	17
§ 21 Delgivning och meddelanden.....	19

Justerare			Utdragsbestyrkande
			

§ 1.
Val av justerare

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen utser Mattias Larsson (C) att justera protokollet tillsammans med ordföranden.

Kulturberedningen utser Marita Fransson (S) att justera § 7 tillsammans med ordförande för § 7, Mattias Larsson (C).

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 2.
Fastställande av dagordningen

KULTURBEREDNINGENS BESLUT
Kulturberedningen fastställer dagordningen enligt förslag

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 3.

Information från Regionkulturchef

Dnr: 17RV0029

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Regionkulturchef Ingela Gotthardsson informerar om aktuella verksamhetsfrågor vid sammanträdet.

Utlysning av Barentsstipendium 2017

Ett stipendium kommer att delas ut vartannat år i de länder som ingår i det regionala Barentssamarbetet. Dessa är Norge, Sverige, Finland och Ryssland. 2017 blir första året som stipendier delas ut. Utdelningen sker i Archangelsk, Ryssland, som för närvarande innehar det regionala ordförandeskapet för Barentssamarbetet. Det är öppet för alla konstater, utgångspunkten är dock samarbete mellan länderna. Stipendiet finansieras av länsstyrelserna i Norrbotten och Västerbotten. Norrbotten och Västerbotten kommer gemensamt att utse stipendiat från Sverige.

Projekt Bild och form och avslut av projekt

En kort lägesrapport lämnas om projekt Bild och form i Västerbotten. Projektledare har saknats under en tid, dock kommer nu Kerstin Hamre att tillträda som projektledare. Två projekt kommer att avslutas inom kort, Story Regions och Det litterära Västerbotten där Anders Karlsson varit projektledare.

Projektinitering kring samarbete med Karelen

Kulturberedningen informeras om en projektinitering som lämnats in, för ett projekt som avser samverkan med ryska Karelen om samverkan inom biblioteksverksamhet.

Projekt inom ICLD (lokal demokrati i Kenya)

Regionala kulturenheten har involverats utifrån att samarbetsprojektet även omfattar en del kulturfrågor. Från den regionala kulturenheten deltar Bella Lawson och Ingela Gotthardsson.

Avslutningsvis kommenteras att processen med att ta fram en ny kulturplan för Västerbottens län inletts, samt att arbete med projektet Kreativa platser påbörjats. Jörn och Ålidhem ingår i dessa kreativa platser.

Kort information lämnas även om personalförändringar inom Regionala kulturenheten. En tjänst har konverterats från administration till att arbeta med läsfrämjande bland annat. Det pågår för närvarande en översyn av titulatur inom Regionförbundet. Arbete pågår även med kvalitativ och kvantitativ uppföljning utifrån Kulturrådets krav.

Justerare			Utdragsbestyrkande
-----------	---	---	--------------------

§ 4.
Årshjul för Regional kulturverksamhet
Dnr: 17RV0030

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Kulturberedningen informeras om årshjul för 2017 som beskriver den struktur för uppföljning och hur hanteringen av de uppdrag som faller inom regional kulturverksamhet fördelas över året. Planeringsarbetet avseende uppdrag att bedriva regional kulturverksamhet omfattar bland annat rapporter, verksamhetsplaner, dialoger och uppföljning av överenskommelser, uppdrag och kultursamverkansmodellen.

Beslutsunderlag

Årshjul KB 2017
Förklaring struktur årshjul KB 2017

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 5.

Kulturberedningen. Information om bokslut 2016 för Regional kulturverksamhet

Dnr: 17RV0030

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Verksamheterna inom regional kultur visar på ett positivt resultat på 27 tkr för 2016. Den största positiva avvikelsen står Länsbiblioteket för, 157 tkr. Verksamheten hade ett ännu större överskott men har fått sätta av 190 tkr till projektverksamhet. Det stora överskottet inom Länsbiblioteket beror på sjukskrivningar och på lägre verksamhetskostnader än budgeterat.

Regional kulturverksamhet med Regional kulturchef och kulturstrategier har ett resultat på -54 tkr. Det beror på att extra personalkostnader i samband med rekryteringar. Mångkulturverksamheten har fått flytta över överskjutande stadsbidrag (120 tkr) till 2017. Kulturberedning hade ett underskott mot budget med -85 tkr. Avsättningen till politikernas pensioner har inte varit budgeterade. 2016 gjordes en avsättning med 50 tkr av politikernas pensioner för åren 2015 och 2016. Från och med 2016 finns politikernas pensionskostnader budgeterade. Ytterligare budgetavvikelse finns för resor och deltagaravgifter.

Sammanträdets behandling av ärendet

Mattias Larsson (C) vill tillföra ärendet en protokollsanteckning:

”Det är helt oacceptabelt att Kulturberedningen i december 2016 påförs extra pensionskostnader på 50 000 kr avseende pensionskostnader för 2015 och 2016. Kostnader som härrör sig från ingångna avtal som ej lagts in i budgeten.

Vi anstränger oss i beredningen att följa den budget vi fått (notera att beredningen ej själv äger budgeten) och i detta arbete måste lita på att de underlag vi fått är korrekta och att övriga delar av Region Västerbottens verksamheter gjort rätt så att underlagen stämmer. Denna typ av fadäser minskar i alla fall mitt förtroende för hur det fungerar med ordning och struktur inom Region Västerbottens verksamheter!”

Beslutsunderlag

Kulturberedningen ekonomiskt utfall 2016
Protokollsanteckning Mattias Larsson (C) 2017-02-09

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 9.

Kulturberedningen. Årsrapport för Regional kulturverksamhet år 2016

Dnr: 16RV0245

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen godkänner information om årsrapporten för regional kulturverksamhet med tillägg, och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Enligt förbundsordningen ansvarar regionförbundet för regional kulturverksamhet. Kulturberedningen har i uppdrag att vara beredningsorgan till Förbundsstyrelsen i att bedriva regional kulturverksamhet. Minst en gång per år ska kulturberedningen rapportera hur de fullgjort uppdrag som förbundsstyrelsen lämnat.

Årsrapporteringen av regional kulturverksamhet är en uppföljning dels av de verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen och dels av övriga anslag inom regional kulturverksamhet.

Västerbottens läns kulturplan 2016 – 2019 är en beskrivning av länets regionala kulturverksamheter och dess utvecklingsområden samt en beskrivning av länets kulturpolitiskt prioriterade insatsområden. Kulturplanen fungerar även som underlag för det statliga stödet till regional kulturverksamhet och en förutsättning för Västerbottens läns deltagande i kultursamverkansmodellen.

Bakgrund

Förbundsfullmäktige fastställde den 27 november 2014 regionplanen innehållande mål och strategiska inriktningar för perioden 2015–2020. I regionplanen har ett antal inriktningsmål definierats. Den regionala kulturverksamheten svarar bland annat emot inriktningsmålet ”att alla invånare har tillgång till ett regionalt kulturutbud av hög kvalitet och erbjuds likvärdiga möjligheter att skapa och utöva kultur samt har likvärdiga förutsättningar att påverka, delta och medverka i samhällslivet”. Västerbottens läns kulturplan som gäller 2016–2019 bidrar till uppfyllelse av dessa inriktningsmål i regionplanen.

Sammanträdets behandling av ärendet

Vid sammanträdet föreslås ett tillägg till årsrapporten för regional kulturverksamhet med en redovisning av filmprojekt.

Kulturberedningen är överens om tillägget.

Beslutsunderlag

Årsrapport 2016

PPT Kulturberedningen Årsrapport 2016

Beslutsexpediering

Förbundsstyrelsen

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 10.

Information om ägarsamråd

Dnr: 17RV0030

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Kulturberedningen ges kort information om kommande ägarsamråd och det arbete som pågår med att förbereda inför ägarsamråd. Ett gemensamt ägarsamråd kommer att hållas i maj för kulturbolagen.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 11.

Information om Kulturrådets utvecklingsbidrag mm 2017

Dnr: 17RV0030

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Enligt Kulturrådets regleringsbrev för budgetåret 2017 bör myndigheten genom utvecklingsbidrag bland annat uppmärksamma projekt som leder till

- breddad delaktighet i kulturlivet
- insatser för att stödja regionalt utvecklingsarbete inom bild- och formområdet
- interregionala samarbeten

Kulturrådet vill veta hur ett barn- och ungdomsperspektiv samt ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv har integrerats i projekten.

I Kulturrådets regleringsbrev för 2017 anges också att medel avsedda för regional kulturverksamhet får användas för insatser för att ge stöd till läsfrämjande aktiviteter inför och under skollov. Utlysningen kommer att ske integrerat med utlysningen om utvecklingsbidrag till regional kulturverksamhet. Aktörer som har regional förankring och vars verksamhet har regional spridning kommer att prioriteras. Kulturrådet ser gärna ansökningar som avser:

- läsfrämjande aktiviteter som når nya, även läsovana, målgrupper och stärker möjligheten för alla barn och unga att ta del av lustfyllda läsoplevelser
- aktiviteter som uppmuntrar fri läsning, delaktighet och utgår från barnets läsintresse
- läsfrämjande som uppmuntrar läsaktivitet där hela familjen involveras
- samarbeten mellan olika aktörer som vill uppmuntra läsning, till exempel skol- eller folkbibliotek, fritidshem, idrottsföreningar, kulturinstitutioner och andra inom den regionala kulturverksamheten

Ansökningsperioder för 2017 års utvecklingsbidrag och läsfrämjande aktiviteter

23 februari – 23 mars 2017

15 augusti – 12 september 2017

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 12.

Information från Film i Västerbotten

Dnr: 17RV0030

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Kulturberedningen informeras om Film i Västerbottens verksamhet.

Film i Västerbotten arbetar med fyra större verksamhetsområden, varav ett är talangutveckling. Medel fördelas till produktion, men även kompetensutvecklande insatser. Den stödjande verksamhet som bedrivs inom Film i Västerbotten röner stor nationell och internationell verksamhet. Bland annat nämns produktionen "Sameblod" som har premiär 3 mars 2017. Filmen har visats på en mängd internationella filmfestivaler som Toronto, Sundance Film Festival, filmfestivalen i Venedig, den kommer även att visas i Berlin. De produktioner som Film i Västerbotten har bidragit till, får ofta uppmärksamhet vid Berlins filmfestival och Sundance Film Festival. 2016 stöttades totalt trettio filmer av Film i Västerbotten. Tittar man på övriga aktörer i Sverige som stöttar filmproduktion, undantaget regionala filmcentran, så finns det ingen annan aktör som befinner sig på samma nivå som Film i Västerbotten. Filmskaparna i Västerbotten håller en väldigt hög nivå.

Kulturberedningen informeras även om ett antal projekt som bedrivits, bland annat ett projekt som riktat sig till nyanlända "New filmers – welcome". Åtta träffar har genomförts i Umeå. LYNX sommarläger arbetar för att stärka tjejjers och kvinnors situation inom filmen i Sverige. En animationsworkshop för unga har även genomförts.

En utmaning med verksamheten är att de kommuner som kanske skulle behöva stöttning från Film i Västerbotten mest, upplevs sakna resurser för att ta Film i Västerbottens resurser i anspråk. Man arbetar därför mycket med att försöka hitta arbetsformer för att underlätta, olika sätt för att möjliggöra för skolor att ta in externa aktörer i skolan. Arbetet börjar nu ge frukt. Film i Västerbotten stöttar även att antal filmarrangemang runtom i länet, bland annat Sápmi Indigenous film & art festival.

Avslutningsvis nämns ett antal prioriterade områden i kulturplanen:

- Förnyelse av filmpedagogiken nämns: Man kommer att sätta samman en trupp med filmpedagoger med en gemensam bas.
- Stärka biografers och visningsorganisationers kompetens. Man kommer att arrangera en konferens om detta.
- Arkivera och framtidssäkra film från Västerbotten. En praktikant från Umeå universitet kommer att bistå i detta arbete. Det är dock ett jättarbete.
- Stärka den professionella produktionen av långfilm och tv-drama genom länsöverskridande samarbeten
- Kompetensstärkande insatser för filmskapare.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 13.

Information om ny museilag

Dnr: 17RV0030

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Kulturberedningen ges information om ny museilag. Ulrica Grubbström, VD för Västerbottens museum AB, informerar.

Med lagrådsremissen Kulturarvspolitik – En samlad kulturarvspolitik – tar regeringen för första gången ett helhetsgrepp om kulturarvsområdet som eget politikområde. Remissen innehåller en historisk bakgrund om kulturarvsområdets framväxt som visar hur det blev en del av den moderna kulturpolitiken. Lagrådsremissen innehåller också en beskrivning av de samhällsförändringar som gjort att kulturarvsfrågorna idag är viktigare än någonsin tidigare. Syftet med en ny museilag är att skapa ett långsiktigt ramverk för museerna so självständiga kunskapsinstitutioner med uppdrag att vidga och utveckla det offentliga samtalet. Lagen omfattar det allmänna museiväsendet samt museer vars ledningar i huvudsak utses av det allmänna. I lagen förtydligas att politiken inte ska ha inflytande över innehåll eller perspektiv i museiverksamheterna. Remissen bygger till viss del på tidigare utredningar – museiutredningen Ny museipolitik SOU 2015:89 och Kraftsamling, museikoordinatorns betänkande SOU 2009:15.

”Kulturarv kan förstås som spår och uttryck från det förflutna som tillskrivs värde och används i samtiden. Kulturarvet är inte något statiskt utan förändras över tid”.

Varför då en ny politik? Bland annat för att svara mot samhällsomvandlingar och nya utmaningar, strukturella (infrastruktur, socialekonomiska, internationell påverkan) förändringar i Sverige. Det finns andra historiebruk och ett ideellt engagemang som gör anspråk på att vara en del av kulturarvet. Uppdraget har blivit bredare. Remissen talar även om behovet av en ökad tillgänglighet och behov av gemenskap.

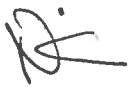
- Det gemensamma kulturarvet blir en angelägenhet för alla
- Det offentliga samtalet ska vidgas och fördjupas
- Medskapande och engagemang främjas.

Även bibliotek och arkiv nämns i remissen. Remissen berör förutom ändringar i kulturmiljölagen även en förstärkning av Riksantikvarieämbetet (RAÄ). Bland annat får RAÄ ett ansvar att samordna kulturarvssektorns digitaliseringsfrågor. I slutet av februari väntas en proposition. Museilagen träder i kraft 1 juli 2017. Förslag kring organisatoriska förändringar träder helt i kraft 1 januari 2018.

Beslutsunderlag

Presentation

Urklipp lagtext

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 14.

Information om uppföljning av ägardirektiv

Dnr: 17RV0030

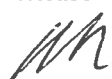

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Kulturberedningen ges kort information om hur arbetet med att följa upp ägardirektiven fortskrider.

Arbete pågår med att systematisera formerna för uppföljning. En översyn genomförs för att säkerställa att eventuella behov att revidera ägardirektiven behandlas inför samråd med övriga ägare.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 17.

Viktiga händelser som kan komma att påverka budget år 2017/8

Dnr: 17RV0013

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen överlämnar synpunkter kring viktiga händelser och prioriteringar inom ansvarsområdet som kan komma att påverka 2018 års budget till Arbetsutskottet, genom Kulturberedningens presidium.

Ärendebeskrivning

Förbundsstyrelsens ordförande bjuder in presidiet i Kulturberedningen den 16 februari 2017 till budgetdialog med Arbetsutskottet kring viktiga händelser och prioriteringar inom ansvarsområdet som kan komma att påverka budgeten.

Kulturberedningen ges möjlighet till diskussion vid dagens sammanträde om viktiga händelser och behov inom verksamhetsområdet som kan komma att påverka 2018 års budget.

Underlaget överlämnas till Arbetsutskottet i samband med den årliga budgetdialogen med Arbetsutskottet som budgetberedning, samt delges Förbundsstyrelsen.

Sammanträdets behandling av ärendet

Vid sammanträdet framkommer följande händelser och behov som viktiga att uppmärksamma Arbetsutskottet på:

- Film
- Egna projektmedel till kulturområdet
- Skogsmuseet i Lycksele
- Idrotten
- Fria teatrarna
- Digitalisering
- Bild- och formområdet

Beslutsexpediering

Arbetsutskottet

Delges Förbundsstyrelsen

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 19.

Information från genomförda konferenser och andra förrättningar

Dnr: 17RV0063

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen tackar för informationen och lägger den till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Kulturberedningen ges möjlighet att informera från genomförda förrättningar såsom deltagande vid kurser och konferenser.

Assembly of European Regions (AER), subkommitté 3 kultur

Information lämnas om att Nina Björby är ordförande för subkommitté kultur. Ytterligare information om Assembly of European Regions och dess betydelse för Västerbotten kommer att lämnas vid ett kommande sammanträde.

Inbjudan till Nordiskt informationskontor

Extra medel till Nordiskt informationskontor har möjliggjort att Västerbotten har kunnat delta vid en träff med Nordiskt informationskontor i Finland.

Träff med Kulturrådet

En träff har hållits med Kulturrådet där information och erfarenheter bytts. Nina Björby och Ingela Gotthardsson representerade Regionförbundet Västerbottens län.

Länsmusik – regional musik i Sverige

Nina Björby informerar om Folk och kultur, ett arrangemang som genomfördes samtidigt som Folk och försvar arrangerades i Åre. Kulturrådet uppmärksammade arrangemanget, och har beviljat medel för 2018. Kulturberedningen uppmanas notera att ett kulturpolitiskt konvent arrangeras i Eskilstuna den 7-10 februari 2018.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	---------------------------

§ 20.

Konferenser och andra förrättningar

Dnr: 17RV0032

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen utser Nina Björby att representera Kulturberedningen vid partiveckan i Almedalen 2-9 juli 2017.

Kulturberedningen beslutar att ordinarie ledamöter bereds möjlighet att delta i utbildningsdagen HBT(Q) och normkritisk kompetens den 2 maj 2017, Hotell Höga kusten. Ersättning utgår i form av förrättningsarvode samt resekostnader i det fall kostnader ej ersätts på annat sätt. Om ordinarie ledamot saknar möjlighet att vara med, så kan ersättare erbjudas plats.

Kulturberedningen utser ordförande Nina Björby samt ytterligare en representant att utses vid senare tillfälle av oppositionen att representera Kulturberedningen vid Bok- och biblioteksmässan i Göteborg 2017.

Ärendebeskrivning

Kulturberedningen har att ta ställning om representation vid följande konferenser och förrättningar:

- Almedalen

Kulturberedningen föreslås ta ställning för representation vid partiveckan i Almedalen för Kulturberedningens räkning. Partiveckan i Almedalen äger rum den 2-9 juli 2017.

- HBTQ-utbildning

Den 2 maj 2017, hålls en heldagsutbildning HBTQ och normkritisk kompetens. Utbildningen anordnas på Hotell Höga kusten (Västernorrland) och riktar sig till regionala kulturinstitutioner/bolag och kulturkonsulenter, arkiv, regionala förtroendevalda och styrelseledamöter i Jämtland Härjedalen, Västerbotten och Västernorrland.

Kulturberedningen föreslås ta ställning för att samtliga ordinarie ledamöter bereds möjlighet att delta vid utbildningsdagen för Kulturberedningens räkning. I det fall ordinarie ledamot saknar möjlighet att vara med, så föreslås platsen kunna erbjudas ersättare.

Bok- och biblioteksmässan 28 september-1 oktober 2017

Bok- och biblioteksmässan genomförs årligen i Göteborg. Varje år medverkar över 2000 författare, forskare, serietecknare, politiker, journalister och kulturpersonligheter. År 2017 har Bok- och biblioteksmässan "Bildning" i fokus. Den finländska litteraturen kommer också att få stort utrymme med anledning av Finlands 100-årsjubileum som egen nation.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Sammanträdets behandling av ärendet

Almedalen

Kulturberedningens ordförande föreslås representera Kulturberedningen vid partiveckan i Almedalen.

HBTQ-utbildning

Kulturberedningen är överens om att samtliga ordinarie ledamöter ska beredas möjlighet att delta vid utbildningsdagen för Kulturberedningens räkning. I det fall ordinarie ledamot saknar möjlighet att vara med, erbjuds platsen till ersättare.

Bok- och biblioteksmässan

Kulturberedningen utser ordföranden samt ytterligare en representant att utses vid senare tillfälle av oppositionen.

Beslutsunderlag

HBTQ och normkritisk kompetens infoblاد 2017

—

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 21.

Delgivningar och meddelanden

Dnr: 17RV0033

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen godkänner information om delegeringsbeslut och meddelanden, samt lägger dessa till handlingarna.

En påminnelse lämnas om att Kulturberedningen har att utse hedersstipendiat 2017.

Kort information lämnas även om remisser som är att vänta under året.

Ärendebeskrivning

Rubrik: Beslut om deltagande vid konferens Migration och kultur
Dnr: 16RV0009-9

Rubrik: Protokoll styrelsemöte 2016-11-21 Norrlandsoperan AB
Dnr: 16RV0131-6

Rubrik: Styrelseprotokoll 2016-09-15 Västerbottens museum AB
Dnr: 16RV0117-4

Rubrik: Styrelseprotokoll 2016-09-12 Skellefteå museum AB
Dnr: 16RV0174-4

Rubrik: Styrelseprotokoll 2016-09-16 NorrlandsOperan AB
Dnr: 16RV0131-5

Rubrik: Uppdrag till kulturbolagen inför Ägarsamråd 2017
Dnr: 16RV0343-3

Rubrik: Styrelseprotokoll 2017-01-13 Västerbottens museum AB
Dnr: 17RV0047-1

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Rubrik: Styrelseprotokoll 2016-12-12 Västerbottens museum AB
Dnr: 16RV0117-6

Rubrik: Styrelseprotokoll 2016-11-21 Skogsmuseet i Lycksele AB
Dnr: 16RV0128-6

Rubrik: Styrelseprotokoll 2016-11-01 Västerbottens museum AB
Dnr: 16RV0117-5

Rubrik: Västerbottensteatern AB Samlingsdokument till förbundsstyrelsen

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Sammanträdesdatum Torsdagen den 9 februari 2017

Sammanträdestid kl 10:00-14:35
Sammanträdet ajourneras för lunch kl 12:00-12:55.

Sammanträdesplats Tallen, Region Västerbotten, Umeå.

Beslutande Enligt närvarolista

Omedelbart justerade §§ 6-8, 15-16, 18

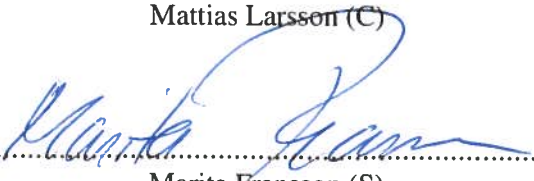
Underskrifter

Sekreterare.....
Katrine Andersson

Ordförande.....
Nina Björby (S)

Ordförande § 7.....
Mattias Larsson (C)

Justerare §§ 1-6, 8-21.....
Mattias Larsson (C)

Justerare § 7.....
Marita Fransson (S)

BEVIS OM ANSLAG

Justering har tillkännagivits genom anslag på Region Västerbottens anslagstavla.

Myndighet

Kulturberedningen

Sammanträdesdatum

2017-02-09, omedelbart justerade §§ 6-8, 15-16, 18

Anslaget

har satts upp
2017-02-15

tas ner
2017-03-07

Förvaringsplats för protokollet

Region Västerbottens kansli, Umeå

Underskrift

.....
Katrine Andersson

Närvarolista

Namn	Parti	N ä r v a r o	Reservation Omröstning		Anteckningar/ Tjänstgörande Ersättare
			§	§	
			Ja	Nej	
Ledamöter					
Nina Björby, ordförande	S	1			Ordförande §§ 1-5, 7-21
Mattias Larsson, vice ordförande	C	1			Justerare §§ 1-5, 7-21 Ordförande § 6
Marita Fransson	S	1			§§ 1-6, 8-21 Justerare § 6
Emilia Hallin	S	-			Lena Carneland
Peter Vigren	S	-			Ersättare saknas
Ingalill Jonsson	M	-			Roland Sjögren
Jeanette Gustafsson	L	-			Ersättare saknas
Ersättare					
Lena Carneland	S	1			Tjänstgörande ersättare
Per B Johansson	S	-			
Sven-Åke Penning	S	-			
Roger Marklund	S	-			
Roland Sjögren	KD	1			Tjänstgörande ersättare
Liv Granbom	M	-			
Lilian Tegnander	L	-			
Insynsplatser					
Marie Bergström	V	1			
Roland Sjögren	KD	-			Tjänstgörande ersättare
MatsErik Westerlund	DKL	-			
Anders Hård	MP	-			

Övriga närvarande

Ingela Gotthardsson, chef för Regional kulturverksamhet, Region Västerbotten

Katrine Andersson, nämndsekreterare, Region Västerbotten

Barbro Granberg, controller, Region Västerbotten, §§ 1-12

Marita Brantmo, kulturstrateg, Region Västerbotten, §§ 1-13

Fredric Larson, verksamhetsledare Film i Västerbotten, § 12

Ulrica Grubbström, VD för Västerbottens museum, § 13

Justerare			Utdragsbestyrkande
-----------	---	---	--------------------

§ 6.

Fördelning av statliga anslag till regionala kulturverksamheter i Västerbottens län år 2017

Dnr: 15RV0295

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen föreslår Arbetsutskottet föreslå Förbundsstyrelsen föreslå Förbundsfullmäktige godkänna upprättat förslag till fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet 2017 med undantag för punkten punkt Riksteatern Västerbotten enligt kultursamverkansmodellen.

Kulturberedningen föreslår Arbetsutskottet föreslå Förbundsstyrelsen att delegera beslut om fördelning av posten kulturell infrastruktur till Kulturberedningens presidium.

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Ärendebeskrivning

Statens kulturråd beslutade den 24 januari 2017 att bevilja Regionförbundet Västerbottens län statsbidrag med 79 520 tkr år 2017 att fördelas i enlighet med förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. För 2 618 tkr av de beviljade medlen gäller särskilda villkor (se Kulturrådets beslut). Anslaget är uppräknat 1,14 % i förhållande till 2016 års nivå. Därutöver beviljas 700 tkr som avser förstärkning till regional verksamhet som ökar tillgänglighet och skapar förutsättningar för ökad kvalitet och förnyelse och utvecklar den regionala infrastrukturen samt använder nya arbetssätt och samverkar. De områden som lyfts fram är arbetet inom interregional samverkan och till filmkulturell verksamhet. Fördelning enligt bilaga.

Därutöver har Kulturrådet beviljat Regionförbundet Västerbotten 1695 tkr i förstärkning som syftar till ett brett utbud av musik av hög kvalitet och god tillgänglighet till musikverksamhet, beloppet ska fördelas till Norrlandsoperan.

Förbundsfullmäktige godkände den 3 december 2015, § 96, (15RV0295) Västerbottens läns kulturplan 2016 – 2019. Kulturplanen är det underlag som krävs för att erhålla det statliga anslaget till regional kulturverksamhet enligt kultursamverkansmodellen. Medlen ska fördelas till verksamhetsområden som ingår i kultursamverkansmodellen.

De områden som omfattas är följande:

- Professionell teater-, dans- och musikverksamhet
- Museiverksamhet
- Biblioteksverksamhet och litteraturfrämjande verksamhet
- Konst- och kulturfrämjande verksamhet
- Regional enskild arkivverksamhet
- Filmkulturell verksamhet
- Främjande av hemslojd

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Sammanträdets behandling av ärendet

Ordföranden yrkar på ändring av begrepp till kulturell infrastruktur från interregional samverkan.

Inga motförslag lämnas.

Ordföranden yrkar på tillägg till beslut om att fördelning av posten kulturell infrastruktur delegeras till presidiet för Kulturberedningen att fatta beslut om.

Inga motförslag lämnas.

Beslutsunderlag

Kulturrådets beslut fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet för år 2017 inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet av scenkonsten år 2017.

Förslag A Fördelning av statligt anslag

Beslutsexpediering

Arbetsutskottet/Förbundsstyrelsen/Förbundsfullmäktige
Kulturrådet

Justerare 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	---------------------------

§ 7

Tilläggsbeslut: Fördelning av statliga anslag till regionala kulturverksamheter i Västerbottens län år 2017, punkt Riksteatern Västerbotten

Dnr: 15RV0295

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen föreslår Arbetsutskottet föreslå Förbundsstyrelsen föreslå Förbundsfullmäktige fördela 315 253 kronor till Riksteatern Västerbotten.

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Ärendebeskrivning

Ur det statliga anslaget för Regional kulturverksamhet år 2017 föreslås 315 253 kronor tilldelas Riksteatern Västerbotten.

Ordförande Nina Björby anmäler delikatessjäv på punkten Riksteatern Västerbotten. Vice ordförande Mattias Larsson (C) träder in som ordförande.

Till justerare för § 6 utses Marita Fransson (S).

Beslutsunderlag

Kulturrådets beslut fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet för år 2017 inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet av scenkonsten år 2017.

Förslag A Fördelning av statligt anslag

Beslutsexpediering

Arbetsutskottet/Förbundsstyrelsen/Förbundsfullmäktige
Kulturrådet

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 8.

Tilläggsbeslut till fördelning av post inom statliga anslag till regionala kulturverksamheter i Västerbottens län år 2017

Dnr: 15RV0295

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen föreslår Arbetsutskottet föreslå Förbundsstyrelsen föreslå Förbundsfullmäktige att godkänna att ur det statliga anslaget som fördelas till Västerbottens museum AB vidarebefordras 312 100 kronor till Skellefteå museum AB och 156 100 kronor till Skogsmuseet i Lycksele AB.

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Ärendebeskrivning

Hela det statliga stödet till länsuppdraget för museum är fördelat till Västerbottens museum AB. Ur detta statliga anslag föreslås 312 100 kronor vidarebefordras till Skellefteå museum AB, och 156 100 kronor till Skogsmuseet i Lycksele AB.

Sammanträdets behandling av ärendet

Marita Fransson (S) anmäler jäv och lämnar sammanträdet under behandlingen av ärendet.

Beslutsunderlag

Kulturrådets beslut fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet för år 2017 inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet av scenkonsten år 2017.

Förslag B Fördelning av statligt anslag

Beslutsexpediering

Arbetsutskottet/Förbundsstyrelsen/Förbundsfullmäktige

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 15.

Överenskommelse mellan Västerbottens idrottsförbund, studieförbundet SISU Idrottsutbildarna och Regionförbundet Västerbottens län 2017-2019

Dnr: 17RV0031

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen föreslår Arbetsutskottet föreslå Förbundsstyrelsen anta överenskommelse mellan Västerbottens idrottsförbund, SISU Idrottsutbildarna Västerbotten och Region Västerbotten åren 2017 – 2019.

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Ärendebeskrivning

Region Västerbotten, Västerbottens idrottsförbund och SISU Idrottsutbildarna Västerbotten har tagit fram en överenskommelse för åren 2017 – 2019. Överenskommelsen har sin grund i Västerbottens läns utvecklingsstrategi 2014 – 2020, Regionplan 2015 – 2020, Västerbottens läns kulturplan 2016 – 2019 och Riksidrottsförbundets verksamhetsinriktning för idrotten samt Svensk idrotts strategi 2025.

Överenskommelsen syftar till att genom utvecklad samverkan och ökad dialog mellan Region Västerbotten, Västerbottens idrottsförbund och SISU Idrottsutbildarna Västerbotten bidrar till att Västerbotten är en attraktiv region med hög livskvalitet som attraherar alla åldrar.

Vid sammanträdet föreslås en redaktionell justering av överenskommelsen som Kulturberedningen är överens om.

Beslutsunderlag

Förslag till Överenskommelse mellan Västerbottens idrottsförbund, SISU Idrottsutbildarna Västerbotten och Region Västerbotten för åren 2017 – 2019

Beslutsexpediering

Arbetsutskottet/Förbundsstyrelsen
Västerbottens idrottsförbund
Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna
Ingela Gotthardsson, Regionkulturchef

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 16.

Överenskommelse mellan Folkbildning Västerbotten och Regionförbundet Västerbottens län 2017-2019

Dnr: 17RV0032

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen föreslår Arbetsutskottet föreslå Förbundsstyrelsen anta överenskommelse mellan Folkbildning Västerbotten och Region Västerbotten åren 2017 – 2019.

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Ärendebeskrivning

Region Västerbotten och Folkbildning Västerbotten har tagit fram en överenskommelse för åren 2017 – 2019. Överenskommelsen har sin grund i Västerbottens läns utvecklingsstrategi 2014 – 2020, Regionplan 2015 - 2020 och Västerbottens läns kulturplan 2016 - 2019. Även statens syfte med statsbidrag till folkbildningen ligger till grund för överenskommelsen.

Överenskommelsen syftar till att genom utvecklad samverkan och ökad dialog mellan Region Västerbotten, Folkbildning Västerbotten, folkhögskolorna och studieförbunden bidrar till att Västerbotten är en attraktiv region med hög livskvalitet som attraherar alla åldrar.

Vid sammanträdet föreslås en redaktionell justering av överenskommelsen som Kulturberedningen är överens om.

Beslutsunderlag

Förslag till Överenskommelse mellan Folkbildning Västerbotten och Region Västerbotten åren 2017 – 2019

Beslutsexpediering

Arbetsutskottet/Förbundsstyrelsen

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

§ 18.

Remiss En inkluderande kulturskola på egen grund, SOU 2016:69

Dnr: 16RV0396

KULTURBEREDNINGENS BESLUT

Kulturberedningen föreslår arbetsutskottet föreslå förbundsstyrelsen avge yttrande över SOU 2016:69 En inkluderande kulturskola på egen grund.

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Ärendebeskrivning

Utredningen tillsattes med uppdraget att göra en översyn av den kommunala kulturskolan. Utredningens utgångspunkt är att kulturskolans legitimitet grundas på att den erbjuder en verksamhet som vilar på barns och ungas intresse för kultur. Utredningen vill med sina förslag förstärka och tydliggöra kulturskolans särart och identitet genom att den fortsätter att vara en separat kommunal verksamhet som på en förtydligad och egen grund arbetar i samverkan med andra verksamheter på kommunal, regional och nationell nivå. I betänkandet av kulturskoleutredningen beskrivs verksamhetens historik och nuvarande verksamhet och vilka hindren är för barn och ungas deltagande. Förslagen avser det som handlar om kulturskolornas kärnverksamhet dvs. den undervisning, de projekt och övrig verksamhet som genomförs på barns och ungas fria tid. I yttrandet som utarbetats av Region Västerbotten tillsammans med kulturansvariga i länets kommuner betonas vikten av en likvärdig kulturskola i hela landet, där hänsyn i högre utsträckning bör tas till geografiska avstånd, som avstånd till centralort, och glesbefolkning. Formerna för undervisningen bör ske utifrån lokala behov och förutsättningar. Det gäller både undervisning på olika instrument och den generella samverkan som finns mellan kulturskolor och skolan. Vidare lyfts vikten av en kulturskola som kan erbjuda undervisning såväl enskilt som i grupp, och där deltagandet inte bara är reglerat till den fria tiden. Region Västerbotten stödjer inrättandet av nationella mål för kulturskolan och ser dem som angelägna i relation till utredningens övriga förslag om vad en kulturskola på egen grund kan vara, och där kulturskolan som kulturaktör stärks. Det är angeläget att säkerställa de professionella kulturskaparnas roll i relation till kulturskolan i och med den föreslagna placeringen inom kultursamverkansmodellen.

Sammanträdets behandling av ärendet

Ordföranden föreslår justering i yttrande, att tydliggöra att regionen har ett samordningsuppdrag för länets femton kommuner samt redaktionell justering av undertecknande till yttrande med tillägg för ordförande.

Mattias Larsson (C) föreslår ett förtydligande av vad samordningsuppdrag skulle innebära.

Kulturberedningen är överens om ändringarna.

Justerare 			Utdragsbestyrkande
--	---	--	--------------------

Beslutsunderlag

Förslag till yttrande

Bilaga sammanfattning SOU 2016:69 En inkluderande kulturskola på egen grund

Beslutsexpediering

Arbetsutskottet/Förbundsstyrelsen

Kulturdepartementet

Justerare 			Utdragsbestyrkande
---	---	--	---------------------------

Umeå kommuns pensionärsråd (UPR)

Tid: Fredag 17 februari 2017 kl. 9:00-12.00

Plats: Maskrosen, Storgatan 76

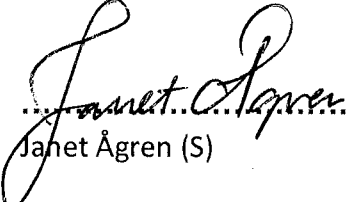
Ordförande: Janet Ågren (S)

Deltagare: Se sidan 2

Utses att justera: Bo Sjöstedt, PRO

Justeringstid: Fredag 24 februari kl. 11.30

Sekreterare:
Ann Siklund

Ordförande:
Janet Ågren (S)

Justerare:
Bo Sjöstedt, PRO

Deltagare

Ordinarie ledamöter

Janet Ågren (S) ordförande, äldrenämnden
Greger Knutsson (M), äldrenämnden
Ari Leinonen (S), fritidsnämnden
Håkan Johansson (S), tekniska nämnden
Ulrik Berg (M), byggnadsnämnden
Eila Horsmajärvi (S), kulturnämnden
Christer Lindvall (S), kommunstyrelsen
Bo Sjöstedt, vice ordförande, PRO
Leif Rolén, PRO
Britt Jacobsson, PRO
Curt Wiklund, PRO,
Lisa Johansson, SKPF
Bengt Roukus, SKPF
Gun Jonsson, SPF
Roger Näslund, SPF
Gun Granberg, tj. ers. för Harry Engman, RPG
Jaakko Honkanen, Finska klubben
Irene Sixtensson, Umeå demensförening

Ej tjänstgörande ersättare

Lotta Holmberg (L), äldrenämnden
Åsa Bäckström (V), äldrenämnden
Lennart Johansson (M), fritidsnämnden
Alireza Mosahafi (MP), byggnadsnämnden
Marianne Löfstedt (M), kulturnämnden
Veronica Kerr (KD), kommunstyrelsen
Barbro Kjellberg, SKPF
Christer Fredriksson, SPF
Ann-Charlott Idahl, Umeå demensförening

Tjänstemän

Ann Siklund, nämndsekreterare äldrenämnden
Marie Frostvinge, trafikplaneringschef Gator och parker
Fredrik Forsell, kollektivtrafikchef UKF
Jonna Segrén, enhetschef avd bad, Umeå Fritid
Pernilla Helmersson, samhällsplanerare, Övergripande planering
Åsa Jernbom, planeringssekreterare, Enheten för stöd och utveckling
Frida Hald, utredare, Enheten för stöd och utveckling

1. Upprop, val av justerare och justeringstid samt godkännande av dagordning

Bo Sjöstedt (PRO) väljs till att justera protokollet fredag 24 februari kl. 11.30.

UPR godkänner förslaget till dagordning. Övriga frågor anmäls till ordförande för behandling i slutet av mötet.

2. Genomgång av föregående protokoll

Ordförande Janet Ågren (S) går igenom förra sammanträdet's protokoll.

3. Korta punkter

Beslut

Umeå kommuns pensionärsråd beslutar att godkänna verksamhetsberättelsen för 2016 samt i övrigt godkänna informationen.

Ärendebeskrivning

Verksamhetsberättelse för Umeå kommuns pensionärsråd 2016

UPR godkänner verksamhetsberättelsen för 2016 som kommer att skrivas under av ordförande och vice ordförande och sedan anmälas till kommunfullmäktige.

Svar från länstrafiken ang. möjligheter att köpa tågbiljetter i Hörnefors

Ordförande informerar om den skrivelse UPR skickade till kommunstyrelsen som därefter skickades vidare till UKF, som i sin tur skickade en skrivelse till Länstrafiken. Nu har Länstrafiken hörsammat UPRs skrivelse och skickat svaret till UKF. Det är nu möjligt att köpa länstrafikens biljetter via ett ombud, vilket är ett steg i rätt riktning.

Umeå kommuns bostadsförsörjningsprogram

Ordförande informerar om det bostadsförsörjningsprogram som skickats ut för kännedom tillsammans med yttrandet från äldrenämnden. Näringslivs- och planeringsutskottet har skickat ut programmet till nämnderna att komma med synpunkter innan beslut tas i kommunstyrelsen.

Christer Hansson (UPR) uttrycker en önskan för UPR att få möjlighet att komma med synpunkter på programmet. Ordförande informerar om att remisstiden denna gång är för kort för att hinna skickas till UPR, men att det finns möjlighet att komma med synpunkter via de olika partigrupperna som finns representerade. Det ges också möjlighet att ställa frågor direkt till Pernilla Helmersson som närvarar under punkt 7.

4. Förändringar i färdtjänsten

Beslut

Umeå kommuns pensionärsråd beslutar att godkänna informationen.

Ärendebeskrivning

Marie Frostvinge, trafikplaneringschef på Gator och parker, informerar om förändringar avseende medhavda förflyttningshjälpmedel i färdtjänsten.

Tekniska nämnden gav ett uppdrag till Gator och parker att utreda möjligheten att ta med förflyttningshjälpmedel i färdtjänsten. I november 2016 redovisades uppdraget i nämnden. Vid samma tillfälle gavs ett uppdrag att förändra de generella föreskrifterna och villkoren. Förslaget lyftes för beslut i tekniska nämnden december 2016 och slutgiltigt beslut kommer att tas i kommunfullmäktige februari 2017.

Frågan avser möjligheten att få resa med förflyttningshjälpmedel (elrullstol med tre hjul och styrstång samt manuell rullstol med drivaggregat). Personer som har en förskriven elrullstol med tre hjul och styrstång kan gå kortare sträckor och behöver därför inte hjälpmedlet för resans genomförande – därmed beviljas de färdtjänst med personbil, inte färdtjänst i fordon med rullstolsplats. Manuell rullstol med drivaggregat är tung och av arbetsmiljöskäl (tung lyft) nekas dessa vid resa i personbil. Trots det är det många som önskar ha med sig dessa hjälpmedel.

Tekniska nämnden beslutade därför om tillägget att personer som beviljas kommunal färdtjänst i personbil och har intyg på föreskrivet förflyttningshjälpmedel av ovannämnda slag erbjuds möjlighet att ta med det i specialfordon.

Marie informerar även om att det finns en ny entreprenör inom riksfärdtjänst till oktober 2018. Riksfärdtjänst är något man kan ansöka om att få om man har stor eller varaktig funktionsnedsättning och inte klarar att resa med allmänna kommunikationer. Det gäller för ändamålet fritid, rekreation eller annat enskilt ärende av fritidskaraktär.

Ordförande ställer en fråga kring bemötande. Marie förklarar att handläggarna är otroligt måna om bemötandefrågor. I en årlig enkät ställs frågor om bemötande och visar en nöjdhetsfaktor över 90 procent.

Beredningsansvariga

Marie Frostvinge, Gator och parker

Bilagor

Presentation: Förändringar inom färdtjänst - resa med rullstol

5. Kollektivtrafik - Regler och priser

Beslut

Umeå kommuns pensionärsråd beslutar att godkänna informationen.

Ärendebeskrivning

Fredrik Forsell, kollektivtrafikchef i Umeå kommun, informerar om organisationen samt taxan för att åka kollektivt i Umeå.

Formellt beslut om taxan i länet fattas av Region Västerbotten. Ultra har en enhetstaxa där förköp rabatteras medan regiontrafikens taxa är km-baserad.

Taxan är åldersrelaterad. Gränsen för att räknas som pensionär går vid 65 år (var tidigare 67 år). Tidigare fanns endast barn och vuxna. Ungdomar och seniorer betalar idag samma pris. Totalt har förändringen inneburit en taxesänkning.

Fredrik informerar om att det är stor beläggning hela dagen. För 2016 var satsningen på Ultras kollektivtrafik 59 miljoner och för den interkommunala regiontrafiken (Sävar, Holmsund och Hörnefors) var satsningen 24,5 miljoner. Ca 42 procent av intäkterna kommer från skatteintäkter, medan 58 procent är intäkter från biljettförsäljning.

En upphandling är gjord för att mäta kvalitetsfrågorna. Turtätheten kollas med jämna mellanrum och vid behov sker förändringar.

UPR lyfter att arbetsmiljön för chaufförer är en viktig fråga för att pensionärer ska känna sig trygga när de åker buss.

Fredrik Forsell tar upp en fråga med anledning av att översiktsplanen för Umeå kommun är ute på samråd. I den framkommer att det ska vara allt fler tunga stråk. Konsekvensen blir att det blir längre gångavstånd till busshållplatserna. Flera busshållplatser har redan tagits bort. Lennart Johansson (M) informerar om att frågan även har lyfts i funktionshinderrådet där en specifik hållplats har diskuterats.

En fråga ställs om vad gratis kollektivtrafik för pensionärer skulle kosta. Fredrik lovar att återkomma med en beräkning till UPR.

Beredningsansvariga

Fredrik Forsell, Umeå kommunföretag

Bilagor

Presentation: Kollektivtrafik i Umeå kommun

6. Plan för fysisk aktivitet 2017-2018

Beslut

Umeå kommuns pensionärsråd beslutar att godkänna informationen.

Ärendebeskrivning

Jonna Segrén, enhetschef inom avdelning bad på Umeå fritid, informerar om den plan för fysisk aktivitet för 2017-2018 som har tagits fram på uppdrag av äldrenämnden och ska beslutas i nämnden den 23 mars.

I äldrenämndens budget för 2017 tillskötts ekonomiska medel om 300 tkr för att arbeta med ökad fysisk aktivitet för framför allt personer som bor kvar i sina egna hem. Detta samarbete sker tillsammans med Umeå fritid som även tillskjutit medel för detta om 200 tkr.

Syftet är att stärka kommuninvånare över 65 års förmåga att leva ett självständigt liv genom förebyggande arbete, tidiga insatser och ett rehabiliterande arbetssätt. Målet är att skapa förutsättningar för äldre som bor hemma att kunna bo kvar med bibehållen livskvalitet. Målgruppen är således icke-aktiva pensionärer som är hemmaboende.

De anläggningar som kommer användas för aktiviteter på land och i vatten är Vallabadet i Hörnefors, Sävar Simhall, Hemgårdens bad, Storsjöhallen i Holmsund och Navet i Umeå. Kompetenser finns inom fysioterapi, personlig träning, gruppträning, rehabilitering, friskvård och hälsa, kost och fysisk aktivitet.

Jonna visar planen för 2017- 2018 och de olika anläggningarnas möjligheter för de planerade aktiviteter. Exempel på aktiviteter är till exempel gymintroduktion i små grupper, inspirationsdagar, prova-på, simskola för äldre, dans, boule etc. Start är officiellt den 22 mars med kick-off på de olika anläggningarna.

Under våren kommer informations- och dialogtillfällen att ske på träffpunkterna. Information kommer även i Hallå Senior.

Ordförande informerar om att frågan varit uppe i äldrenämndens arbetsutskott och en synpunkt var att uppföljning behöver ske för att kunna följa gruppaktiviteterna samt att föreningslivet behöver involveras i arbetet.

UPR är positiva till satsningen och håller med om att det är viktigt med marknadsföring för att nå ut. Pensionärsföreningarna ställer sig positiva till att hjälpa till med marknadsföringen via mejl till alla medlemmar. Jonna kommer att genom sekreteraren skicka ut information till alla föreningar.

Beredningsansvariga

Jonna Segrén, Umeå Fritid

Bilagor

Presentation: Plan för användande av medel 2017-2018.

7. Översiktsplan Umeå kommun samt Tematiskt tillägg för landsbygden

Beslut

Umeå kommuns pensionärsråd beslutar att godkänna informationen.

Ärendebeskrivning

Pernilla Helmersson, samhällsplanerare på Övergripande planering, informerar om den Översiktsplan för Umeå kommun som tillsammans med Tematiskt tillägg för landsbygden och Fördjupning för Umeå nu är ute på samråd till den 13 april 2017.

Den ska antas i kommunfullmäktige årsskiftet 2017/2018 och ersätter den tidigare kommuntäckande översiktsplanen från 1998 (kallad ÖPL98) samt revidering för Umeå (antagen 2011).

En *översiktsplan* utgör en vision för ett områdes utveckling och anger grunddragen i mark- och vattenanvändning samt är ett verktyg för dialog med staten kring de allmänna intressena. Den anger strategier för bebyggelser, infrastruktur, grönstruktur och parker, förskolor och skolor m.m. I nästa steg antas ett *program* som beskriver hur det ska genomföras och därefter en *plan* som anger det konkreta genomförandet.

Översiktsplanen för Umeå kommun är övergripande och innehåller sedan 14 fördjupningar för olika områden samt tematiska delar- t.ex. landsbygd. Målsättningar är att vara en hållbar attraktiv stad, få ökad attraktionskraft, god framförhållning för framtida organisationsbehov, stärka Umeås roll som regionalt centrum och att vara en tillväxtmotor i norr etc. Den innehåller ett avsnitt vardera om att bygga staden, trafikplanering, utveckling av landsbygden och övriga tätorter, hållbar utveckling av kusten samt älven som resurs.

Tematiskt tillägg för landsbygden anger målsättningar för landsbygdsutveckling och gäller hela kommunen. De är att vara en attraktiv landsbygd, attraktiv plats för boende, näringsliv, föreningar och besökare m.m. En konkretisering i ett kommande program kan till exempel vara att utveckla utbudet av boendeformer på landsbygden för personer med omsorgsbehov.

Pernilla tar upp exemplet Röbbäck och att det ofta finns konflikterande intressen. Bebyggelseutveckling på landsbygden är i grunden positiv. Det centrala är att markägaren vill utveckla – det gäller i staden likväl som på landsbygden.

Umeå kommuns pensionärssråds synpunkter

UPR ser gärna att landsbygden som är utanför tätorterna uppmärksammas. Det är viktigt att få både äldre och unga att vilja bo kvar i den tätortsnära landsbygden. Detta kan ses till exempel i den norra delen av kommunen, så som i Bullmark och Botsmark. En fråga ställs också kring hur landsbygd definieras i Umeå kommun.

UPR ser positivt på kommunikeringen av översiktsplanen och landsbygdsdelen i olika befintliga nätverk, genom till exempel bygderråd.

Kommunen har ett uppdrag att planera för bland annat förskolor och vård- och omsorgsboenden. Den tuffa bostadsmarknaden för äldre föranleder också behovet av att mark avsätts samt att planering sker för olika mellanboendeformer för äldre, exempelvis trygghetsboenden, servicebostäder etc. Det finns ett stort behov av billiga bostäder för äldre, ett behov som behöver matchas med det som faktiskt byggs på ett bättre sätt.

Ordförande informerar om att äldrenämnden har antagit en lokalförsörjningsplan som uttrycker behovet av att utveckla dessa boendeformer och att privata entreprenörer och det kommunala bostadsbolaget Bostaden har en viktig roll i att fler sådana boenden skapas.

Beredningsansvariga

Pernilla Helmersson, Övergripande planering

Beslutet ska skickas till

Övergripande planering

Bilagor

Presentation: Fördjupad översiktsplan och landsbygdsöversiktsplan

Länk: www.umea.se/oversiktsplan

8. Övriga frågor

Hallå senior

Beredningsgruppen har fått i uppdrag att utse två representanter att vara med i en arbetsgrupp för framtagande av årets Hallå senior. Vilka två som utses meddelas till sekreteraren.

Själv mord bland äldre

Christer Hansson (PRO) ställer en fråga med anledning av det yttrande om självmord bland äldre som äldrenämnden beslutade om våren 2016 respektive i fullmäktige hösten 2016 samt att det skulle komma en nationell utredning om nolltolerans mot självmord. Ordförande informerar om att frågan varit uppe i SÖK (ett samverkansforum mellan kommun och landsting) och att nationellt sker ett ökat fokus på psykisk hälsa för äldre. Veronica Kerr (KD), som var den som lämnade in motionen, menar att det finns anledning att återkomma till frågan. Förslaget tas till beredningsgruppen.

Granskning av vården för multisjuka äldre

Christer Hansson (PRO) frågar om UPR får möjlighet att yttra sig över revisionsrapporten - Granskning av samverkan mellan landstinget och kommunen i vården om multisjuka äldre? Ordförande informerar om det var kort svarstid för äldrenämnden att yttra sig. Revisorerna kommer att presentera rapporten på nämnden i februari, att nämnden kommer att yttra sig i mars och att UPR kommer att delges yttrandet.

Budget- och verksamhetsplanering för äldrenämnden

Christer Hansson (PRO) önskar att UPR på lämpligt sätt och med lämpliga intervaller ska få ta del av budget- och verksamhetsplaneringen för äldrenämnden. Ordförande informerar om att frågan tas till beredningsgruppen. Det är den naturliga kanalen att via respektive representant lyfta ärenden till UPR.

Svenska Kommun Försäkrings AB

Granskning av kostnader avseende representation,
resor, inköp av privat karaktär m.m.

6 mars 2017

Building a better
working world

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
1.1 Regelverk.....	5
1.2 Ansvar.....	7
1.2.1 Kostnader betalade av bolagets VD	7
1.2.2 Kostnader betalade av bolagets RM-ansvariga	7
2 Inledning.....	8
2.1 Bakgrund.....	8
2.2 Syfte.....	8
2.3 Metod.....	9
2.3.1 Bakgrundsundersökning.....	9
2.3.2 Granskning av styr- och policydokument	9
2.3.3 Intervjuer	10
2.3.4 Granskning av fakturor och underlag.....	10
2.4 Avgränsningar	11
3 Granskning av styr- och policydokument	13
3.1 Attestordning	13
3.1.1 EYs kommentar – Attestordning.....	14
3.2 Regler för representation Svenska Kommun Försäkrings AB.....	14
3.2.1 Representationspolicy 2012-2013	14
3.2.2 Representationspolicy 2014-2016	15
3.2.3 EYs kommentar – regler för representation	16
3.3 Etiska riktlinjer	16
3.4 Arbetsordning för styrelsen.....	17
3.5 Resepolicy för Gävle kommunkoncern	17
4 Intervjuer.....	18
4.1 Intervjuer avseende attestering av VD-kostnader	18
4.1.1 Intervju med styrelsens ordförande i SKFAB, perioden 2012-05-25 - 2014-05-23	18
4.1.2 Intervju med styrelsens ordförande i SKFAB, perioden 2014-05-23 - 2015-05-18	18
4.1.3 Intervju med styrelsens nuvarande ordförande i SKFAB	19
4.2 Intervjuer med personal på ekonomiavdelningen	20
4.2.1 Intervju med ekonomichef under perioden 2010-2016.....	20
4.2.2 Intervju med ekonomichef under perioden 2014-2015 samt dec 2016-feb 2017.....	21

5	Kostnader betalade med VDs kreditkort.....	22
5.1	Logi.....	22
5.1.1	St Pancras Renaissance Hotel, september 2013	23
5.1.2	Novotel Bryssel och Clarion Hotel, oktober 2014.....	23
5.1.3	Grand Hotel Dino, september 2014	24
5.1.4	Överstrukna namn på kvitton.....	25
5.2	Representation.....	25
5.2.1	Havfruen och San Sebastian, 22 november 2012	26
5.2.2	Restaurang Naglo, 10 september 2013.....	27
5.2.3	Restaurang Brasserie Absint, 2 december 2014	28
5.2.4	Gavlerinkens restaurang, den 7 januari 2013	29
5.2.5	Restaurang Reena Matbaren och Egon Solsiden, 9 juli 2014.....	29
5.2.6	Restaurang 2 Rom & Kjøkken, 4 mars 2015.....	31
5.2.7	Restaurang Tasting, 8 december 2015.....	32
5.2.8	Alkohol utan middag.....	32
5.2.9	Inköp av starksprit	33
5.2.10	Representation där respektive har deltagit	34
5.2.11	Personalfest Brynäs Arena, 8 december 2012	35
5.2.12	Personalfest Hotell City Gävle, 18 december 2014	37
5.3	Taxi.....	38
5.4	Övrigt	39
5.5	Parkering.....	40
5.6	Teknik	40
5.7	Fordon.....	40
5.8	Resor	40
5.9	Kontantuttag.....	41
5.10	Utanordning av VD-kostnader	41
6	Transaktioner genomförda av RM-ansvarig i SKFAB	42
6.1	Representation.....	42
6.1.1	Trondheim december 2012	44
6.1.2	Trondheim maj 2013	48
6.1.3	Trondheim september 2014	50
6.1.4	Trondheim maj 2015	52
6.1.5	Trondheim maj 2016	53
6.1.6	Övernattning Ishotellet Jukkasjärvi	53
6.1.7	Inköp av dyra vinflaskor.....	54
6.1.8	Alkohol utan middag.....	54
6.1.9	Försäkringsutbildning 1 oktober 2014.....	56
6.2	Logi.....	57

6.3	Parkering.....	57
6.4	Fordon.....	58
6.5	Taxi.....	58
6.6	Övrigt.....	59
6.7	Teknik.....	59
6.8	Resor.....	59
6.8.1	Attestering av kostnader som avser RM-ansvarig.....	60
7	RM-konferens och styrelsemöte, 24-25 september 2014.....	61
8	Aktivitet i samband med styrelsemöte SKFAB.....	63
9	SKFAB – matchvärd Brynäs Arena.....	65
10	Verksamhetsplaneringsresor - SKFAB.....	66
10.1	Luxemburg 2014.....	66
10.2	London 2016.....	68
10.3	München 2013.....	68
11	Kostnader i samband med styrelsemöten KSFAB/KGRe.....	72
11.1	Styrdokument för KFSAB och KGRe.....	72
11.2	Styrelsemöte mars 2014.....	72
11.3	Styrelsemöte oktober 2014.....	73
11.4	Styrelsemöte mars 2015.....	74
11.5	Styrelsemöte mars 2016.....	76
11.6	Övrigt kvitto.....	76
12	Slutsatser och rekommendationer.....	78
12.1	Slutsatser.....	78
12.2	Rekommendationer.....	79
12.3	Framtida revision av rese- och representationskostnader.....	79

Sammanfattning

Vi har i denna rapport sammanställt våra observationer från vår granskning av resor och representation, samt andra inköp gjorda av anställda inom Svenska Kommun Försäkrings AB ("SKFAB", eller "bolaget") och Kommungaranti Skandinavien Försäkrings AB ("KSFAB"). Rapporten omfattar vidare våra observationer avseende kostnader i samband med möten och konferenser som styrelserna för SKFAB, KSFAB och Kommun Garanti Reinsurance S.A. ("KGRé") under åren 2012-2016 har genomfört.

Vi har noterat ett flertal avsteg från bolagets regelverk, vilka beskrivs nedan. Dessa har pågått under samtliga de år som vår utredning har omfattat.

1.1 Regelverk

Det finns ett antal policyer som styr bolagets verksamhet. Den mest betydande för vårt uppdrag har varit representationspolicyn.

Fram till och med den 22 maj 2014 hade bolaget en representationspolicy som hade en tämligen liberal inställning till alkoholkonsumtion. Policyn tillät till exempel representation med starksprit. Förvisso stod det att alkohol skall serveras med återhållsamhet, och att sprit bara bör serveras i samband med representation till utländska gäster.

Den 23 maj 2014 skärptes policyn och representation i samband med luncher skall vara alkoholfri, om inte beslut om undantag har fattats¹. Vid middagar och supéer kan representation med vin och starköl förekomma under iakttagande av måttfullhet och sparsamhet. Vidare står det att bolagets representation skall vara spritfri.

De avsteg mot bolagets policyer som vi noterat avser främst bestämmelsen om att "All representation skall utövas under ansvar samt med iakttagande av största möjliga

¹ Av policyn framkommer inte när och av vem beslut om undantag kan fattas.

sparsamhet”. Både bolagets VD och RM²-ansvariga har enligt vår bedömning brutit mot denna bestämmelse vid ett flertal tillfällen. Det gäller bland annat:

- Frekvent representation mot samma motparter
- Inköp av alkohol utan samtidig servering av middag
- Representation där anställdas respektive har medverkat, trots att representationen har uppgetts avse interna diskussioner om t.ex. strategi
- Representation med stor mängd alkohol
- Dyr representation

Det är svårt att göra en beloppsmässig bedömning av den ekonomiska skadan för bolaget, då det inte finns någon beloppsgräns som avgör när man har överstigit ”största möjliga sparsamhet”.

Bolagets representationspolicyer använder ett antal generella uttryck som kan tolkas på olika sätt beroende på vem det är som tolkar dem. Exempel är ”största möjliga sparsamhet”, ”måttfullhet” och ”bör”. Hur dessa uttryck tolkas är till stor del beroende på den företagskultur som finns inom ett företag eller en organisation och hur den ”etiska kompassen” är kalibrerad.

Baserad på vår erfarenhet så anser vi att företagskulturen inom SKFAB har visat avvikelser mot vad vi har sett i andra bolag som är kommunalt ägda. Även om representationspolicyen för SKFAB har skärpts de senaste åren så förefaller inte företagskulturen förändrats i fråga om representation.

Vi bedömer att flera styrelseaktiviteter (middagar/resor/styrelseaktiviteter) som har genomförts i SKFAB, KSFAB och KGRe har stridit mot bolagens policyer om ”största möjliga sparsamhet” och spritförbud.

Vi har identifierat inköp avseende VD och avseende bolagets RM-ansvariga som helt eller delvis kan anses vara privata levnadsomkostnader, och därmed borde återkrävas eller förmånsbeskattas.

² Risk-Manager.

Vi har noterat hotellnätter i samband med³ att VD har deltagit i konferenser utomlands för vilka det affärsmässiga syftet kan ifrågasättas.

1.2 Ansvar

Bolaget använder sig av det som kallas "fyra ögons princip" avseende godkännande av kostnader som betalats med bolagets betalkort. Denna princip innebär att förutom den person som genomfört inköpen (främst via bolagets VISA Business Gold kort), skall även utsedd attestant och utanordnare godkänna kostnaderna.

1.2.1 Kostnader betalade av bolagets VD

Styrelsens ordförande ska attestera VDs kostnader. Det har förekommit en i vår mening, oacceptabelt lång fördröjning i godkännande av VDs kostnader. Fördröjningen har under tidigare ordföranden regelmässigt varit sex månader.

VD och nuvarande ordförande har inte haft en fungerande rutin för att säkerställa att alla VD-kostnader delges ordförande för godkännande. Med anledning av detta har attestering uteblivit i 20 månader. Vi anser att ansvaret för detta åligger båda parter.

Kostnader som har betalats med VDs kreditkort har utanordnats av VD. Vi bedömer att detta strider mot bolagets Attest- och utanordningsinstruktion av vilken framgår att utanordningsberättigad person inte får utanordna kostnader som varit förknippad med hans egen person.

1.2.2 Kostnader betalade av bolagets RM-ansvariga

Ansvaret för att säkerställa att de inköp som utgör dessa kostnader har följt bolagets regelverk åligger både den tjänsteman som betalat för inköpen, men i lika stor utsträckning på bolagets VD som har attesterat kostnaderna och är ansvarig för verksamheten.

³ Innan/efter noterade konferensdatum

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Arbetsbladet⁴ har genomfört en genomgång av representationskostnader inom SKFAB. Resultatet av denna genomgång har redovisats i ett antal artiklar under januari och februari 2017. Enligt artiklarna har främst VD och ytterligare en anställd i bolaget representerat frekvent, med enligt tidningen, stora och dyra inköp av alkohol.

Bolagets styrelse har med anledning av dessa uppgifter beslutat att beställa en utredning kring händelserna. Ernst & Young AB ("vi") har kontrakterats för att genomföra utredningen.

SKFABs VD är även VD i två andra bolag, med delvis samma ägare som SKFAB (en "systemkoncern"); Kommungaranti Skandinavien Försäkrings AB (KSFAB) och Kommun Garanti Reinsurance S.A. (KGRé). Administrationen av dessa bolag sköts av SKFAB.⁵ Med anledning av detta har även dessa bolag inkluderats i utredningen.

Uppdraget har omfattat granskning av kostnader såsom representation, resor, taxi, logi och konferenser. Med anledning av att majoriteten av kostnader som avser representation, konferenser och resor har bekostats av SKFAB har utredningen i de delar som avser granskning av styrdokument, attesteringsprocess etc. avsett SKFAB. Kostnader som avser representation och konferenser har granskats för alla tre bolag. Resultatet av genomförd utredning presenteras nedan.

2.2 Syfte

Utredningen har syftat till att besvara nedan frågeställningar;

- Har kostnader i bolaget attesterats enligt fastställd attestförfordning?
- Har kostnader varit förenliga med bolagets regelverk (policyer, regelverk, affärsmässighet, etc.)?
- Finns det privata levnadsomkostnader som belastat bolaget?

⁴ En av två dagstidningar som ges ut i Gävle.

⁵ Bokföring avseende KGRé sköts dock av AON i Luxemburg.

- Bör bolagets styrelse i framtiden ge specifika instruktioner till sina revisorer att granska de poster som har inkluderats i denna granskning. Och i så fall, till vilka av bolagets olika revisorer⁶?

2.3 Metod

Uppdraget har genomförts genom en kombination av insamlingsmetoder. Vi har utfört följande granskningssteg:

2.3.1 Bakgrundsundersökning

Vi har genomfört en bakgrundskontroll avseende. Sökningar i offentliga källor och register hos domstolar, Skatteverket, Kronofogden, Bolagsverket, sociala media och internet har genomförts i syfte att identifiera eventuella varningssignaler för vidare utredning.

Granskningen har genomförts avseende de personer som har omnämnts i Arbetarbladets artiklar⁷.

Vid de sökningar i offentliga källor och register som har genomförts avseende har inga varningssignaler med betydelse för uppdragets syfte uppmärksammats.

2.3.2 Granskning av styr- och policydokument

Vi har granskat följande av kommunens styr- och policydokument som har ansetts relevanta för utredningens syfte:

- Regler för representation Svenska Kommun Försäkrings AB 2012-2016
- Instruktion för verkställande direktören (VD) i Svenska Kommun Försäkrings AB 2012-2016
- Attest och utanordningsinstruktion 2012-2016
- Etiska riktlinjer
- Resepolicy för Gävle kommunkoncern

⁶ Bolaget granskas idag av a) Revisorer valda enligt aktiebolagslagen, b) Förtroendevalda kommunrevisorer och c) Revisorer som utför granskning enligt krav från Finansinspektionen.

⁷ Bolagets VD och ytterligare en anställd person.

De delar i ovan styrdokument som har ansetts vara av betydelse för utredningens syfte redogörs för i avsnitt 3.

2.3.3 Intervjuer

Vi har genomfört intervjuer med två nuvarande och tidigare anställda/konsulter inom SKFAB och med fem nuvarande och tidigare styrelseledamöter/styrelseordföranden i SKFAB, KSFAB och KGRé. Genomförda intervjuer framgår av bilaga EY1.

Intervjuerna har genomförts i syfte att erhålla information om eventuella händelser kopplade till utredningen. Under intervjuerna har två konsulter från EY medverkat.

Vi har efter överenskommelse med vår uppdragsgivare kommit överens om att varken intervjua VD eller den RM-ansvariga tjänstemannen.

Sammanfattande iakttagelser från genomförda intervjuer presenteras i avsnitt 4 nedan.

2.3.4 Granskning av fakturor och underlag

Vi har granskat samtliga fakturor och underliggande handlingar såsom kvitton och noteringar av syften etc. avseende Visa Business Gold⁸ för VD och RM-ansvarig under perioden 1 januari 2012 – 31 december 2016⁹. Samtliga transaktioner har dokumenterats och analyserats. Vi har grupperat transaktionerna baserat på vad de avser i nio olika grupper (sorterat i fallande beloppsordning), se avsnitt 5.

Vi har även granskat transaktioner som avser VDs betalkort i KSFAB och KGRé.

För övriga anställda i bolaget har vi, enligt överenskommelse med bolaget, stickprovsvis granskat ett urval av kreditkortsfakturor och underliggande handlingar. Urvalet har gjorts från det material som gjorts tillgängligt för oss i det material som Arbetarbladet har begärt ut.

⁸ Som är det betalkort som används inom bolaget.

⁹ Tidsperioden är vald för att överensstämma med den period för vilken Arbetarbladet begärt ut handlingar, 1 januari 2012 – ca 30 juni 2016, dessutom har EY tillsammans med bolaget beslutat att inkludera även andra halvåret 2016.

Vi har översiktligt granskat styrelsemedlemmars reseräkningar som gjorts tillgängliga för oss i det material som Arbetarbladet begärt ut. Vi har också granskat samtliga leverantörsfakturer avseende taxikostnader som funnits i detta material.

Vi har stickprovsvis granskat leverantörsfakturer som bokförts på konton "extern representation", "intern representation" och "seminarier och konferenser" för SKFAB och KSFAB.

2.4 Avgränsningar

Granskningen har begränsats till att avse tidsperioden 2012-2016 och baseras på det material och som gjorts tillgängligt för oss samt information som har framkommit vid intervjuer.

I det material som vi tillhandahållits noterade vi att kvitton uppgående till totalt ca 34 000 kr saknades. Vi har stickprovsvis begärt saknade kvitton för transaktioner som med anledning av inköpsställe eller belopp förefaller intressanta för utredningens syfte. Samtliga stickprovsvis begärda kvitton har återfunnits i bolagets bokföring, varför vi konkluderat att kvitton har saknats i det material vi har erhållit med anledning av att dessa kvitton inte begärts av Arbetarbladet (dessa kvitton har, i de flesta fall, varit av mindre belopp och har framförallt avsett kostnader såsom parkering och taxi etc.). Vi har, med ledning av de kontroller vi gjort, inte haft anledning att misstänka att bolaget (i någon större omfattning) har godkänt och debiterats kostnader utan att kvitton har lämnats in.

Vi har noterat ett flertal transaktioner där det, p.g.a. otydliga/oläsliga noteringar, inte går att utläsa t.ex. vilka som har medverkat vid representation eller vad syftet med representation har varit. Hade samtliga inköp haft underliggande verifikationer samt samtliga representationskvitton haft läsliga noteringar, är det troligt att de belopp som anges i denna rapport hade justerats något. Det är dock inte troligt att våra slutsatser hade varit annorlunda.

Vi har genomgående utgått ifrån att de personer som noterats som deltagare vid representation och resor också har deltagit. Vi har dock inte haft någon möjlighet att

kontrollera detta.¹⁰ Vi har noterat att i samband med styrelsemöten och resor där ett större antal personer har deltagit, har hela deltagarförteckningen för mötet/resan/konferensen lämnats som underlag även för deltagande i restaurang/bar-besök där det är uppenbart att endast ett par av de personer som framgår av deltagarförteckningen deltagit. Vi har inte heller haft möjlighet att kontrollera vilka av personerna som framgår av deltagarförteckningen specifika kvitton avser. I dessa fall har vi i denna rapport noterat samtliga som framgår av deltagarförteckningen.

Vi har, i denna rapport, uppgett samtliga belopp, avseende kostnader betalade med betalkort, inklusive mervärdesskatt, baserat på VISA fakturor samt underliggande kvitton/fakturor. Anledningen till att beloppen är inklusive mervärdesskatt är att vi vill belysa beloppen ur den anställdes perspektiv. Vi vet dessutom av erfarenhet att momsbeloppen som anges på fakturor från betalkortsföretag inte alltid är korrekta, eller saknas. Detta beror på vilken information som det kortmottagande företaget skickar till betalkortsföretaget.

Denna rapport är i första hand avsedd att användas intern inom bolaget. Vi tar inget ansvar för hur någon annan part eventuellt använder denna rapport.

Uppdraget är inte att betrakta som en revision enligt ISA eller översiktlig granskning enligt ISRE med syfte att bestyrka den ekonomiska redovisningen eller de granskade rutinerna och kan inte åberopas som sådan. Rådgivningen i sin helhet samt innehållet i vår rapport utgör inte någon juridisk rådgivning.

¹⁰ Det har dock kommit till vår kännedom att exempelvis vid resa till München har en person som säger sig inte deltagit på resan framgått av deltagarförteckningen. Det är möjligt att det finns fler sådana exempel.

3 Granskning av styr- och policydokument

3.1 Attestordning

Av styrdokumentet "Attest och utanordningsinstruktion" framgår att instruktionen utarbetats för att reglera kontroll avseende handhavande av bolagets tillgångar som ett försäkringsaktiebolag är skyldig att ha inbyggd i sina interna rutiner.

Av styrdokumentet framgår även att attest är den namnteckning eller signatur på en faktura eller ett bokföringsdokument eller liknande med vilken en person bekräftar att en utgift är sakligt motiverad och får belasta ett visst kostnadsställe, projekt eller konto.

Attesten har två syften:

- Den ska ge en person möjlighet att avgöra om han för sin del accepterar att en utgift belastas det kostnadsställe, projekt eller konto som han bär ansvaret för,
- Den utgör ett led i det interna kontrollsystemet i och med att den upplyser utanordningsberättigad person om att utgiftsunderlaget har godkänts av attestberättigad person.

Av styrdokumentet framgår dessutom att utanordning innebär att person med sin namnteckning eller signatur bekräftar att attesterad utgiftsverifikation eller annat utgiftsunderlag får betalas. Den som utanordnar ett belopp till betalning ska se till:

- Att utbetalningen är rimlig
- Att utgiften är attesterad av därtill behörig person
- Att sådan person icke attesterat utgift som varit förknippad med hans egen person
- Att likvida medel finns.

Av styrdokumentet framgår att utanordningsberättigad person inte får godkänna betalning till sig själv eller närstående eller utgift som varit förknippad med hans egen person. I sådant fall ska godkännande införskaffas av annan därtill berättigad person.

3.1.1 EYs kommentar – Attestordning

Av styrdokumentet framgår en/två ordinarie attestberättigade personer (ekonomichef/ t.f. ekonomichef) samt tre-fem ersättare (övriga anställda inkl. assistenter)¹¹. Vi anser att bolagets policy i denna del är bristfällig. Vår erfarenhet är att attest och utanordning ska genomföras av överordnad chef för att säkerställa att attestering genomförs på ett objektivt sätt.

Avseende utbetalning förknippad med VD framgår att sådan kostnad ska attesteras av styrelsens ordförande i SKFAB. Av policyn framgår dock inte med vilken frekvens attestering ska genomföras. Av bokföringslagens 5 kapitel¹² framgår att affärshändelser ska bokföras så snart det kan ske. Det innebär att affärshändelser som inträffat under en kalendermånad ska bokföras senast under den påföljande månanden. Vår bedömning är att attestering delvis tappat sitt syfte om underlag/verifikationer bokförs utan att vara attesterade. Vi bedömer att avsaknad av uppgift kring frekvens för attestering även det utgör en brist i bolagets styrdokument.

3.2 Regler för representation Svenska Kommun Försäkrings AB

3.2.1 Representationspolicy 2012-2013

Av bolagets policy för representation för åren 2012-2013¹³ framgår att representation utövas vid besök som främjar bolagets intressen från företrädare för kommun, statlig myndighet, institution eller företag samt när representation framstår som motiverad av särskilda skäl.

Representation kan, enligt denna policy, bestå av måltid, mottagning, kultur-/idrottsinslag och dylikt eller något av detta i förening. Servering av spritdrycker, vin och starköl ska ske med återhållsamhet. Starkare drycker än vin och starköl bör begränsas till representation vid besök av utländska gäster.

Vid interna möten, när gäst utanför bolaget inte deltar, gäller reglerna i tillämpliga delar.

¹¹ Antalet berättigade personer har varierat under åren.

¹² Bokföringslag (1999:1078) kap 5 §2.

¹³ Gällande t.o.m. 2014-05-22.

Vid representation ska syftet med representationen framgå samt deltagarlista bifogas.

3.2.2 Representationspolicy 2014-2016

Av bolagets policy för representation för åren 2014¹⁴-2016 framgår att med representation avses de tillfällen då SKFAB är värd för gäst/gäster som inte är anställda eller har styrelseuppdrag i bolaget. All representation skall utövas under ansvar samt med iakttagande av största möjliga sparsamhet. Bolagets representation skall vara spritfri.

Representation kan utövas vid följande tillfällen:

- När representanter för annat bolag, kommun, statlig myndighet, organisation, institution eller företag besöker bolaget i angelägenheter, som rör bolaget.
- I samband med bolagets förlagda årsmöten, styrelsemöten eller konferenser,
- Vid utländska besök med anknytning av särskilt intresse,
- I andra fall när representation framstår som motiverad av särskilda skäl.

När representation består av en måltid bekostar bolaget inte servering av vin eller starköl vid luncher, om inte beslut om undantag har fattats. Endast vid middagar och supéer kan servering av vin och starköl förekomma under iakttagande av måttfullhet och sparsamhet.

Vid representation företräds bolaget som värd av VD eller styrelsens ordförande eller utsedd ersättare.

Intern representation riktar sig enbart till bolagets anställda eller styrelsemedlemmar. För personalfester gäller maximalt två fester per år och interna kurser, konferenser och informationsmöten maximalt fyra gånger per år. Då bolaget arrangerar kurser och konferenser med medverkan av ej anställd personal räknas dessa ej som intern representation.

¹⁴ Gällande fr.o.m. 2014-05-23.

3.2.3 EYs kommentar – regler för representation

Vi har noterat att det av styrdokumentet framgår att all representation ska genomföras med största möjliga sparsamhet. Inga beloppsgränser som beskriver bolagets syn på största möjliga sparsamhet framgår av policyn.

Av policyn framgår vidare att servering av vin och starköl förekomma under iakttagande av måttfullhet och sparsamhet. Ingen konkret instruktion avseende hur många glas vin eller antal starköl som bolaget anser utgöra måttfullhet och sparsamhet framgår av policyn.

Vi har noterat att bolagets representationspolicy är utformad efter styrdokumentet "Riktlinjer för kommunal representation i Gävle kommun". Av detta styrdokument framgår dock, till skillnad från bolagets representationspolicy, att "en gemensam förutsättning för all med kommunens medel utövad representation skall vara att den i varje enskilt fall kan anses försvarbar med hänsyn till att fråga är om användande av allmänna medel".

Av policyn framgår inte heller huruvida bolaget accepterar representation där respektive eller annan familjemedlem till anställd eller styrelserepresentant deltar.

Vidare framgår inga instruktioner avseende huruvida bolaget accepterar att drinks lämnas vid representation eller storlek på densamma.

Av policyn framgår inte heller instruktion kring återkommande representation mot samma person eller information kring att det finns risk för att sådan representation betraktas som personlig gästfrihet.

3.3 Etiska riktlinjer

Av bolagets etiska riktlinjer framgår avseende måltider att luncher eller middagar av normalt slag i samband med arbetet godtas. Särskilt påkostad representation i form av överdrivet dyra middagar och likande är inte tillåtna.

Av riktlinjen framgår avseende droger och alkohol att alkoholdrycker inte får förtäras under tjänstetid annat än i samband med representation. Vid sådan ska alltid restriktivitet med alkohol iakttas.

3.4 Arbetsordning för styrelsen

Av styrdokumentet "Arbetsordning för styrelsen SKFAB" framgår avseende intern kontroll att VD svarar för den löpande bedömningen av bolagets interna kontroll för att säkra kvaliteten i de beslutsunderlag och den information som föreläggs styrelsen.

3.5 Resepolicy för Gävle kommunkoncern

Av styrdokumentet "Resepolicy för Gävle kommunkoncern" framgår att denna gäller alla resor som företas i tjänsten för alla anställda i förvaltningar och kommunala bolag.

Av policyn framgår att kollektiva förbindelser ska användas i första hand istället för taxi vid regionala resor där färdmedel behövs till och från huvudresan.

4 Intervjuer

4.1 Intervjuer avseende attestering av VD-kostnader

4.1.1 Intervju med styrelsens ordförande i SKFAB, perioden 2012-05-25 - 2014-05-23

Vid intervju med styrelsens ordförande under perioden 2012-05-25 -2014-05-23, har avseende attestering av VD-kostnader framkommit att dessa har attesterats manuellt en gång per halvår. Tidigare styrelseordförande har uppgett att han har varit av uppfattningen att det var den rutin avseende attestering som bolaget tillämpade. Tidigare styrelseordförande har uppgett att han har varit medveten om att attestering har genomförts när majoriteten av kostnaderna redan har varit betalda. Tidigare ordförande har uppgett att han vid ett tillfälle har tillfrågat VD om syftet för en kostnad. VD har då lämnat förklaring till kostnaden och tidigare styrelseordförande har utifrån denna förklaring konstaterat att kostnaden har varit affärsmässig. I övrigt har tidigare styrelseordförande inte noterat att VDs kostnader för representation har varit vidlyftig eller icke affärsmässig.

Tidigare styrelseordförande har inte genomfört någon elektronisk attest utan har endast signerat manuellt direkt på fakturor.

Vid intervju har vidare framkommit att bolagets policy avseende representation har uppdaterats vid styrelsemöte i maj 2014. Förändringen i policy har inte föränletts av någon särskild händelse utan detta har genomförts vid den årliga genomgången av bolagets styrdokument. Styrelsen har aldrig diskuterat representationskostnader direkt. VD har inte gjort styrelsen medveten om att det skulle förekomma representation bland anställda som inte är affärsmässigt relevant eller som bryter mot bolagets representationspolicy.

4.1.2 Intervju med styrelsens ordförande i SKFAB, perioden 2014-05-23 - 2015-05-18

Vid intervju med styrelsens ordförande under perioden 2014-05-23 – 2015-05-18 har framkommit att tidigare ordförande har fått en lista från bolagets ekonomiansvarige där alla VD-kostnader har varit inlagda tillsammans med verifierande underlag så som kvitton. Attesterings av dessa kostnader har genomförts halvårsvis. Tidigare ordförande har uppgett att, såvitt hon minns, har inga kostnader förefallit extravaganta eller icke affärsmässiga.

Tidigare ordförande minns inte att hon har ifrågasatt några kostnader eller bett om ytterligare förklaring kring kostnader.

Tidigare ordförande har inte reflekterat över att bolagets, vid tidpunkten gällande rutin där attestering av VD-kostnader har genomförts halvårsvis, har inneburit att fakturor har betalats trots att attestering av desamma har genomförts långt senare. Styrelsen har inte diskuterat arbetssättet avseende attestering av VD-kostnader. Tidigare ordförande har uppgett att eftersom kostnader inte har attesterats löpande har det varit långa listor med tillhörande lappar och kvitton som ibland har varit svåra att läsa.

Reseräkningar har dock erhållits löpande för attest. Dessa har tidigare ordförande erhållit direkt från VD.

4.1.3 Intervju med styrelsens nuvarande ordförande i SKFAB

Vid intervju med styrelsens nuvarande ordförande har framkommit att det sedan nuvarande ordförande tillträdde¹⁵ har funnits en överenskommelse om att ekonomiavdelningen ska skicka e-post till ordförande med information om att det finns kostnader att attestera.

Avseende reseräkningar har VD skickat sådana kontinuerligt till ordförande för attest. Ordförande har varit av uppfattningen att reseräkningarna har varit mycket noggrant dokumenterade.

Förutom reseräkningar har ordförande inte attesterat några VD-kostnader sedan sitt tillträde. Ordförande har inte fått några meddelanden om att det finns kostnader att attestera. Ordförande har med anledning av detta varit av uppfattningen att det inte har funnits några kostnader att attestera.

Den 3 januari 2017 fick ordförande e-post från bolagets t.f. ekonomichef med information om att det fanns oattesterade VD-kostnader avseende VDs kreditkort. Det visade sig då att det fanns kostnader som var över 1,5 år gamla som inte blivit attesterade.

¹⁵ Tillträdde vid årsstämman 2015-05-18.

Ingen styrelseledamot eller VD har, enligt styrelsens ordförande, uppgett att bolaget och dess anställda upplever svårigheter i att följa representationspolicyn. Inga signaler eller synpunkter på att den bör göras striktare har framförts och VD har inte heller flaggat för förekomst av överdriven representation/alkoholkonsumtion.

4.2 Intervjuer med personal på ekonomiavdelningen

4.2.1 Intervju med ekonomichef under perioden 2010-2016¹⁶

Vid vår intervju med tidigare ekonomichef framkom det att det inte har funnits någon fastställd rutin för attestering av kostnader som debiterats anställdas kreditkort. Fakturor har tillsänts bolagets ekonomiassistent som har administrerat fördelning av fakturor till rätt person. Kortägaren har fäst kvitton¹⁷ på baksidan av fakturan och återlämnat faktura inklusive underlag för bokföring. Från och med augusti 2014 har attestering skett elektroniskt, innan dess attesterades kostnader manuellt med stämpel direkt på fakturan. Ekonomichefen har ibland attesterat kostnader som avser mindre belopp såsom fika, fordonskostnader m.m. VD har för det mesta attesterat större belopp¹⁸. Det har inte funnits någon rutin som fastställer attestering av kostnader beroende på belopp eller kostnadens art. Ekonomichefen bestämmer till vilken person faktura/delkostnad går för attestering.

Enligt tidigare ekonomichefen har kvitton som har avsett kostnader som debiterats bolagets RM-ansvariges kreditkort lämnats med dröjsmål. Detta har inneburit att bokföring av dessa kostnader har skett flera månader efter fakturan kommit in. Ekonomichefens uppfattning är inte att det har saknats kvitton i någon större omfattning men kvitton har kommit in sent och efter påminnelse. RM-ansvarige har enligt tidigare ekonomichefen haft stor arbetsbelastning, detta är enligt hennes uppfattning anledningen till att kvitton har lämnats sent.

Vid intervjun framkom det även att det inte finns någon dokumenterad rutin på ekonomiavdelningen för att säkerställa att information om att det finns VD-kostnader att attestera går iväg till styrelsens ordförande i SKFAB.

¹⁶ Föräldraledig i två omgångar.

¹⁷ På kvitton har kortägaren också noterat syften med representation, vilka som deltagit etc.

¹⁸ Det finns inga definitioner av mindre, respektive större belopp.

4.2.2 Intervju med ekonomichef under perioden 2014-2015¹⁹ samt dec 2016-feb 2017

Vid intervju har framkommit att det inte har funnits någon rutin avseende attestering. Vem som attesterat vad har enligt ekonomichefen bestämts utifrån "magkänsla" på ekonomiavdelningen. Ekonomichefen har uppgett att hon inte har läst attesteringspolicyn utan har använt det arbetssätt som hon har blivit instruerad av tidigare ekonomichef. Större kostnader har gått till VD för attestering. Representation har för det mesta attesterats av VD men ekonomichef har ibland också attesterat sådana kostnader om VD inte varit på kontoret eller liknande.

Avseende bolagets RM-ansvarig har framkommit att det sedan 2015 har förelegat en muntlig överenskommelse mellan ekonomichef/t.f. ekonomichef och VD om att attestering av kostnader avseende RM-ansvarigs kreditkort alltid ska gå till VD för attest.²⁰ Arbetssättet har uppkommit med anledning av att ekonomichef/t.f. ekonomichef, inte har ansett att de haft kunskap att avgöra om de kostnader som ibland förekommit på fakturor avseende RM-ansvarigs kreditkort, har varit affärsmässiga eller inte. Av denna anledning har samtliga kreditkortsfakturor istället gått till VD för attest sedan 2015.

När ekonomichefen tillträdde som t.f. i december 2016 fanns en pärm med oattesterade VD-kostnader som var upp till 1,5 år gamla.

Varken ekonomichef eller VD kontrollerar att kostnaderna faktiskt attesterats, med anledning av det är ekonomichefen av uppfattningen att VD troligen inte känt till att attestering av kostnader uteblivit under 1,5 år. Enligt ekonomichefen har VD varit medveten om rutinen att ordförande i SKFAB attesterat VD-kostnader halvårsvis och att betalning av kostnader därmed genomförs innan kostnaden har godkänts av behörig attestant.

¹⁹ T.f. för föräldraledig ekonomichef.

²⁰ Arbetssättet har inte dokumenterats skriftligt.

5 Kostnader betalade med VDs kreditkort

Vi har granskat samtliga Visa Business Gold fakturor och underliggande handlingar (kvitton) som avser bolagets VD under tidsperioden 2012-2016.

Vi har fördelat kostnaderna i enlighet med oftast förekommande kostnadsslag såsom logi, restaurang, resor, fordon etc. Kategorierna presenteras i nedan tabell.

Tabell 1: Totala kostnader per kategori som debiterats VDs kreditkort.

Kategori	Total kostnad, kr
Logi	215 755
Restaurang	103 573
Taxi	54 785
Övrigt	48 069
Parkering	32 787
Teknik	17 799
Fordon	12 997
Resor	12 627
Kontantuttag	4 222
Total	502 614

Våra iakttagelser avseende kostnader i respektive kategori presenteras nedan.

5.1 Logi

Kostnader för logi har under granskad period uppgått till 215 755 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att kostnader för logi framförallt avser hotellövernattningar i samband med resor till Stockholm och bolagets ägarkommuner. Syften med övernattningar har frekvent saknats, vilket innebär att det inte har varit möjligt för oss att kontrollera det affärsmässiga syftet. Vid datumkontroll har framkommit att övernattningar har främst genomförts under veckodagar och i städer som inte föranleder oss att tro att övernattningar har genomförts av annan, än affärsmässig, anledning.

Vi har dock noterat ett antal transaktioner som möjligen felaktigt/delvis felaktigt har debiterats bolaget.

5.1.1 St Pancras Renaissance Hotel, september 2013

Av faktura/kvitto från St Pancras Renaissance Hotel (London, Storbritannien) daterad den 26 september 2013 framgår kostnader för logi den 22-26 september 2013 (söndag-torsdag) i samband med AON-konferens där VD har deltagit. Kostnaden har uppgått till 14 674 kr (1 377,50 GBP). Kostnader avseende inköp i bar som uppgår till 282 kr (26,5 GBP) och inköp av tele och bredband som uppgår till 543 kr (51 GBP) ingår i beloppet.

Enligt underlag till fakturan ägde Aon Risk Symposium 2013 rum den 22-24 september 2013 (måndag-tisdag). Enligt konferensprogrammet pågick konferensen från måndag morgon kl. 08.00 fram till tisdag kväll kl. 16.30. Vi bedömer att det är möjligt att boende i London efter konferensen avslutats (25-26 september) inte är affärsmässigt motiverad och att bolaget har haft kostnader som är att avse som VDs privata levnadsomkostnader. Det finns ingen dokumentation som styrker att VD skall ha arbetat under de två sista dagarna. Det finns inte heller några representationsnotor, som skulle kunna styrka att han arbetat i London dessa dagar.

Kostnaden har debiterats VDs Business Card och vidarefakturerats 40 % SKF, KSF 20 % och KGRe 40 % enligt notering på kvittot. Inga noteringar finns på fakturan om att några kostnader har fakturerats VD privat.

För faktura och konferensprogram, se bilaga EY2.

5.1.2 Novotel Bryssel och Clarion Hotel, oktober 2014

Av faktura/kvitto från Novotel Hotel i Bryssel daterad den 21 oktober 2014 framgår kostnader för logi 17-21 oktober 2014 (fre-tis). Kostnaden har uppgått till 5 406 kr. Av notering på kvittot framgår "Ferma conference 17-21 oct 2014".

Av Fermas hemsida framgår att konferensen pågått mellan 20-21 oktober 2014²¹.

Av kvitto från Clarion Hotel på Arlanda daterat den 17 oktober 2014 framgår kostnader för logi 16-17 oktober 2014, d.v.s. natten innan avresa till Bryssel. Utcheckning från hotellet har

²¹ <http://www.ferma.eu/ferma-seminar-2014/>

skett kl. 10.15²². På kvittot har den boendes förnamn strukits över. Endast VDs efternamn framgår.

Vi bedömer att det är möjligt att boende i Bryssel över helgen innan konferensen börjat inte är affärsmässigt motiverad. Vi bedömer vidare att det är möjligt att det överstrukna förnamnet på kvitto från Clarion Hotel dagen innan avresa till Bryssel inte avser VD eftersom förnamnet har strukits över.

För faktura från Novotel och kvitto från Clarion Hotel, se bilaga EY3.

5.1.3 Grand Hotel Dino, september 2014

Av faktura/kvitto från Grand Hotel Dino (Baveno, Italien) daterat den 2 oktober 2014 framgår kostnader för logi 26 september till 2 oktober 2014 (fredag-torsdag). Kostnaden har uppgått till ca 13 000 kr (Euro 1 408). Kostnad som avser inköp i bar uppgående till 21 Euro ingår i beloppet. Kostnaden har fakturerats KGR och 40 % har vidarefakturerats SKFAB. Av notering på kvittot framgår "40 % av kostnaden för AON Conference 2014"

Av Aon's hemsida framgår att Aon Risk Symposium 2014 har ägt rum på Grand Hotel Dino mellan 28-30 september 2014 (söndag-tisdag).²³ Kostnader för logi avseende tre/fyra nätter utöver de datum när konferensen har ägt rum har således bekostats av bolaget. Av kvittot som bifogats framgår att city tax har debiterats för 2 personer per dygn. Av deltagarlistan som finns tillgänglig på Aon's hemsida framgår endast VD som deltagare för SKFAB.

Vi bedömer således att det är möjligt att boende under dagar utöver de dagar som krävts för deltagande i konferens inte är affärsmässigt motiverad och att bolaget har haft kostnader för ytterligare en person utöver VD.

Enligt uppgift från bolagets administratör i Luxemburg har ingen del av fakturan fakturerats VD privat. För faktura, se bilaga EY4.

²² Vilket innebär att flyget inte avgått så tidigt att det hade varit en stor olägenhet att åka från VD's bostad samma morgon.

²³ <https://starcite.smarteventscld.com/rsvp/invitation/invitation.asp?id=/m1312d79-3WYKVPV4W4GAN>

5.1.4 Överstrukna namn på kvitton

Vi har noterat fem kvitton där boendes för- eller efternamn har strukits över och enbart VDs för- och/eller efternamn framgår av kvittot. Inget syfte har noterats på kvittona.

Tabell 2: Kvitton avseende logi där namn på kvitton har strukits över.

Hotell	Datum	Kommentar	Pris totalt, kr
Clarion Hotel	160224-160225	Förnamn överstruket på en gäst av totalt två gäster	2 232
Clarion Hotel	121009-121010	Förnamn och efternamn överstruket på en gäst av totalt två gäster	2 220
Clarion Hotel	141016-141017	Förnamn överstruket på en gäst av totalt en gäst	2 052
Clarion Hotel	160612-160613	För- och efternamn överstruket på en gäst av totalt två gäster	1 692
Clarion Hotel	130806-130807	För- och efternamn överstruket på en gäst av totalt två gäster	1 584
Total			9 780

Vi bedömer att kostnaderna möjligen avser ytterligare person utöver VD.

För kvitton, se bilaga EY5.

5.2 Representation

Kostnader för representation har under granskad period uppgått till 103 573 kr.

Vår allmänna uppfattning är att VDs representation ofta har avsett luncher där bolaget har stått kostnader för mat. Ingen alkohol har förekommit i samband med luncher och kostnaderna har varit att bedöma som måttfulla. Vi har inte identifierat representation där VD frekvent har representerat återkommande personer.

Vi har dock identifierat tillfällen där kostnaden i samband med middagar kan anses strida mot bolagets policy om iakttagande av största möjliga sparsamhet. Flera av dessa tillfällen har innehållit servering av vin och starköl i större omfattning än vad som kan anses rymmas inom representationspolicyns instruktioner om måttfullhet och sparsamhet. Samtlig sådan representation som har betalats med VDs Business Gold kreditkort presenteras nedan;

5.2.1 Havfruen och San Sebastian, 22 november 2012

Av nedan kvitto från Havfruen (samt kvitto från San Sebastian samma kväll) framgår inköp av alkoholhaltiga drycker som inte bedöms utgöra normal alkoholförbrukning vid middagsrepresentation.

Tabell 3: Kvitto som avser tre personer, från restaurang Havfruen den 22 november 2012, kl. 23.28.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
3	Lutefisk	499	1 497
2	Kaffe	42	84
11	Dahls julöl	74	814
10	Trondheims Aq	110	1 100
2	Hennessy Fine Dricks	125	250 155
Total NOK			3 900
Total kr			4 678

Av ytterligare kvitto från samma kväll (San Sebastian) framgår ytterligare inköp av 4 st. 0,5 L Dahls (öl) för totalt 304 NOK (377 kr) kl. 17.19.

Av deltagarlistan som bifogats de två kvittona framgår att fem personer deltagit²⁴. På kvittonen har noterats "genomgång Trondheim kommuns försäkring 2012".

Av kvitto från Havfruen framgår endast kostnader för tre mat. Av kvitto från San Sebastian framgår inköp av fyra öl. Vi bedömer således att det med ledning av de inköp som gjorts, inte är troligt att fem personer deltagit. Beräknat på tre deltagare har kostnaden uppgått till 1 685 kr per person (inkl. ca 7 öl/vin/sprit per person).

²⁴ Carl-Jacob Midttun (Trondheim kommune, kommunaldirektör Finans), Jan-Ivar Bjørnli (Trondheim kommune, inköpschef), Stein A Ytterdahl (Trondheim kommune, rådgivare), Ingrid Fagerholt (Trondheim kommune, inköpsrådgivare) samt Björn Ryd (VD SKFAB)

5.2.2 Restaurang Naglo, 10 september 2013

Av nedan kvitto från restaurang Naglo framgår inköp av mat och dryck som inte kan anses rymmas inom representationspolicyns instruktioner om måttfullhet och sparsamhet.

Tabell 4: Kvitto som avser tre personer, från restaurang Naglo den 10 september 2013, kl. 21.47.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
3	Carlsberg	58	174
2	Hummersoppa	155	310
1	Röding	175	175
2	Hjortfilé	295	590
1	Biff Rydberg	315	315
2	Gl. Chateauneuf du P	170	340
1	Gl. Tim Adams	150	150
1	Gl. Moscatel d´Oro	80	80
1	Gl. Moscato d´asti	85	85
1	Gl. Brown Brothers	115	115
1	Creme Brulee	115	115
1	Chokladfondant	145	145
1	Sockerkaka	105	105
Total			2 699

Av notering på kvitto framgår att tre personer deltagit²⁵. På kvittot har noterats "Disk. ÅF 2014".

Beräknat på tre deltagare har kostnaden uppgått till 900 kr per person.

²⁵ Björn Ryd (VD SKFAB), Kurt Llendenmann (Senior underwriter SCOR) och K-O Andersson (VD Marsch)

5.2.3 Restaurang Brasserie Absint, 2 december 2014

Av nedan kvitto från restaurang Brasserie Absint framgår inköp av mat och dryck som vi bedömer inte kan anses rymmas inom representationspolicyns instruktioner om måttfullhet och sparsamhet. Vidare framgår inköp av alkoholhaltiga drycker som inte bedöms utgöra normal alkoholförbrukning vid middagsrepresentation.

Tabell 5: Kvitto som avser tre personer, från Brasserie Absint den 2 december 2014, kl. 18.20.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
3	Klassiker meny	475	1 425
1	Bond Syrah (flaska)	328	328
1	Cappuccino	34	34
1	Dubbel Espresso	32	32
3	Bontheur Chardonnay	85	255
3	Bond Syrah	82	246
	Dricks		30
Total			2 350

Av notering på kvitto framgår att tre personer deltagit²⁶. På kvittot har noterats "Sammanfattning dag 1, VD-möte Caplivebolagen".

Kostnaden har uppgått till 785 kr per person (inkl. ca 3 glas vin per person).

²⁶ Björn Ryd (VD SKFAB), Jan Willgård (VD S:t Erik Försäkring) samt Tore Kalmegård (VD Stockholmsregionens Försäkring AB)

5.2.4 Gavlerinkens restaurang, den 7 januari 2013

Av nedan kvitto från Gavlerinkens restaurang framgår inköp av dryck som inte kan anses rymmas inom representationspolicyns instruktioner om måttfullhet och sparsamhet.

Tabell 6: Kvitto som avser fem personer, från Gavlerinkens restaurang, den 7 januari 2013 kl. 19.33

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
5	Loge matchmeny	345	1 725
7	Höga Kusten 50 cl	65	455
2	Husets röda	245	490
5	Kaffe	10	50
Total			2 720

Av notering på kvitto framgår att fem personer deltagit²⁷. På kvittot har noterats "Information om SKFAB och Kommungarantis verksamhet".

Av uppgift från folkbokföringen framgår att de två personer som har uppgetts vara "assistenter" är sammanboende med Kristina Söderman²⁸ respektive Nalle Rydstrand. Vi bedömer därmed att affärsmässigheten i att respektive för de två affärskontakterna deltar kan ifrågasättas. Kostnaden har uppgått till 544 kr per person (inkl. ca 3 glas vin/starköl per person).

5.2.5 Restaurang Reena Matbaren och Egon Solsiden, 9 juli 2014

Av nedan kvitton från restaurang Reena Matbaren och Egon Solsiden framgår inköp av mat och dryck som inte kan anses rymmas inom representationspolicyns instruktioner om måttfullhet och sparsamhet. Vidare framgår inköp av alkoholhaltiga drycker som inte bedöms utgöra normal alkoholförbrukning vid middagsrepresentation (ca 4 glas vin/öl/sprit per person).

²⁷ Björn Ryd (VD SKFAB), Kristina Söderman (Advokat, Ahlford Advokatbyrå), Mikael Eriksson (assistent, Ahlford Advokatbyrå), Nalle Rydstrand (VD, Effect Plus) samt Nina Holm (assistent, Effect Plus)

²⁸ Kristina Södermans man heter enligt Folkbokföringen Mikael Söderman. Vi bedömer det troligt att Mikael Eriksson, med anledning av att han flera gånger noterats som medföljande till Kristina Söderman, avser Mikael Söderman. Vi har inte noterat någon assistent på Ahlford Advokatbyrå som heter Mikael Eriksson.

Dessutom strider inköpet av konjak och calvados mot den policy som infördes i maj 2014, då den innehåller ett uttryckligt förbud mot representation med sprit.

Tabell 7: Kvitto som avser två personer, från restaurang Reena Matbaren den 9 juli 2014, kl. 17.13.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
1	Bertelsen VSOP	103	103
1	Blåskjell Sherry (starkvin)	175	175
1	Calvados Dup	90	90
2	Dahls fat	82	164
1	Espresso	27	27
1	Kaffe	29	29
2	Kveite	289	578
1	Sitron/valmuekake	110	110
1	Valrhona manjari	115	115
1	Vin	650	650
	Dricks		34
Total NOK			2 075
Total kr			2 334
Avgår fakturerat VD			- 217
Total kr			2 117

Av notering på kvitto framgår att två personer deltagit²⁹. På kvittot har noterats "Genomgång Trondheim kommune 2014/2015".

Av ytterligare kvitto från samma kväll, den 9 juli 2014, framgår inköp av två 0,75 L fatöl kl. 20.25 på Egon Solsiden. Kostnaden har uppgått till 281 kr.

På fakturan har noterats att 217 kr har fakturerats Björn Ryd. Ingen notering avseende vilken del av kvittot det fakturerade beloppet avser framgår. Vi bedömer, trots att 217 kr (troligen avseende starkspriten) av beloppet har återbetalats av VD att inköpen strider mot bolagets

²⁹ Björn Ryd (VD SKFAB) samt Jan-Ivar Björnli (Inköpschef Trondheim kommun)

representationspolicy i fråga om "största möjliga sparsamhet". Kostnaden har uppgått till 1 199 kr per person (inkl. ca 4 glas vin/öl/sherry per person).

5.2.6 Restaurang 2 Rom & Kjøkken, 4 mars 2015

Av nedan kvitton från restaurang 2 Rom & Kjøkken framgår inköp av mat och dryck som inte kan anses rymmas inom representationspolicyns instruktioner om måttfullhet och sparsamhet. Av kvittot framgår inköp av tre flaskor vin för vilka kostnaden har uppgått till 895 NOK (1 st.) respektive 795 NOK (2 st.).

Tabell 8: Kvitto som avser fem personer, från restaurang 2 Rom & Kjøkken den 4 mars 2015 kl. 19.18.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
1	Cremant	440	440
4	Kongekrabbe	175	700
1	Kamsjell	179	179
1	Piggvar	325	325
1	Kveite	325	325
1	Dagens kött	299	299
2	Skrei	285	570
2	Munkeby ost	125	250
2	Limekrem	145	290
1	Sjokoladeterte	145	145
1	Palladius (vin)	895	895
2	Brunello Baricci (vin)	795	1 590
5	Tokaji (vin)	90	450
	Dricks		242
Total NOK			6 700
Total kr			7 329

Av notering på kvitto framgår att fem personer deltagit³⁰. Inget syfte med genomförd representation har noterats på kvittot.

³⁰ Björn Ryd (VD SKFAB), Olaf Ljöfberg³⁰ (Kommundirektör Finans Trondheim kommun), Carl-Jakob Midttag (styrelseledamot Trondheim kommun), Rune Herrgård (Risk manager, SKFAB) samt Jan-Ivar Björnli (Inköpschef Trondheim kommun).

Kostnaden har uppgått till 1 466 kr per person (inkl. ca 3,4 glas vin per person).

5.2.7 Restaurang Tasting, 8 december 2015

Av nedan kvitton från restaurang Tasting framgår inköp av 4 Trondhjems Aquavit (starksprit). Vi bedömer att detta strider mot bolagets policy som beslutades i maj 2014, av vilken ett uttryckligt förbud mot representation med starksprit framgår.

Tabell 9: Kvitto som avser tre personer, från restaurang Tasting, den 8 december 2015

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
4	Dahls	78	312
4	Trondhjems aq	95	380
3	Lutefisk	399	1 197
2	Erdinger alkoholfritt	55	110
	Dricks		101
Total			2 100

Av notering på kvitto framgår att tre personer deltagit³¹. Syfte har noterats vara ”diskussion om premieåterbäring och skadeförebyggande arbete för Trondheim 2016”.

5.2.8 Alkohol utan middag

Vi har identifierat ett mindre antal transaktioner som avser inköp av alkohol utan ett direkt samband med middag. Av bolagets representationspolicy framgår att servering av vin och starköl endast kan förekomma i samband med middagar.

³¹ Björn Ryd (VD SKFAB), Olaf Ljöberg³¹ (Kommundirektör Finans Trondheim kommun) samt Jan-Ivar Björnli (Inköpschef Trondheim kommun). Med reservation för felstavning, handskrivna notering av namn svårt att läsa.

De inköp av alkohol som inte har genomförts i samband med middagar presenteras nedan.

Tabell 10: Inköp av alkohol som inte har genomförts i samband med middag.

Datum	Restaurang	Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr	Tid	Deltagare	Syfte
2015-05-15	Clarion Sign	2	Export 50 cl	72	144	23.28	Björn, Gunther	N/A
2015-06-17	Scandic Park	2	Mariestads	69	138	22.28	Björn Ryd, Rune Herrgård	Diskussion frågeställningar från IF info- förnyelse 2016
2015-09-24	Queens Head	2	Skotten/0,5 HP okt, jordnötter	79	188	17.38	Björn Ryd, K-O Andersson	Genomgång inför ÅF-möte med Swiss Re i Sthlm
2016-09-29	Aron Solsiden AS	3	Hansa IPA 0,5	108	326	16.25	Björn Ryd, Hans Lindberg, Per Nylén	Planering införande försäkringspolicy i Umeå och Ö-viks kommuner
2015-09-29	Sotbar AS	3	Brooklyn/Dahls	80	239	22.08	Björn Ryd, Rune Herrgård, Jan-Ivar Björnli	Diskussion Trondheim olycksfallsförsäkring
2015-10-01	Elite Knaust	9	Wisby Pills/Guinness 0,5/Strongbow/San Adams/Fullers	124/74/69/65/74	640	21.47–22.40	18 deltagare ³²	Sammanfattning strategidagar SKFAB den 1/10 2015, Sundsvall

5.2.9 Inköp av starksprit

Vi har identifierat ett fåtal fakturor och inköp av starksprit relaterade till VD efter att spritförbud infördes i bolagets representationspolicy i maj 2014. Två inköp är betalade med VDs kreditkort och resterande transaktioner har identifierats på fakturor i det underlag vi mottagit avseende KGRé.

³² Åsa Wiklund Lång, Måns Montell, Peder Björk, Mats-Johan Adner, Ann-Catrin Fredriksson, Per Nylén, Fredrik Ahlstedt, Paul Åkerlund, Elin Ask, Jan-Ivar Björnli, Karl-Ove Andersson, Rolf Elamsson, Bengt Ek, Björn Ryd, Eva Karlsson, Rune Herrgård, Ulrica Kjellman och Chatrine Karlsson.

Tabell 11: VDs inköp av starksprit efter att spritförbud införts i representationspolicy.

Kort	Datum	Artikel på kvitto	Antal alkoholhaltig dryck	Pris totalt, EUR	Pris totalt, kr	Kommentar
N/A	141007	Lolita	1	18	170	Fakturerat VDs hotellrum i Luxemburg. KGRe
N/A	141007	Goldfinger	1	18	170	Fakturerat VDs hotellrum i Luxemburg. KGRe
N/A	141007	Irish Coffee	1	10	95	Fakturerat VDs hotellrum i Luxemburg. KGRe
N/A	150728	Grappa Chardonnay	2	18,4	174	Discussion Amtrust proposal. VD & vVD "Gävle 50 %, Sundsvall 50 %" KGRe
Björn Ryd	151208	Trondheims Aq	4	N/A	380	Extern rep. Middag i Trondheim
Björn Ryd	161222	Trondheims Aq	5	N/A	550	Möte SKFAB Trondheim kommun
Total kr					1 540	

5.2.10 Representation där respektive har deltagit

Vi har identifierat transaktioner som har betalats med VDs kreditkort som avser kostnader där anställda och styrelsemedlemmar har deltagit i representation tillsammans med make/maka/sambo. Vi bedömer inte att affärsnyttan för sådan representation är förenlig med bolagets policy om "största möjliga sparsamhet".

5.2.10.1 Brynäs Arena, 28 februari 2014

Vi har identifierat kostnader för middag och dryck i Brynäs Arena den 28 februari 2014. Av kvittot framgår att styrelsens arbetsutskott har genomfört ett möte innan middag och hockey har tagit vid. Vid denna del av kvällen har respektive deltagit.

Av notering på nedan kvitto framgår att tio personer deltagit³³. På kvittot har noterats "Syfte: Arbetsutskottsmöte - strategier kommunförsäkringsbolagen".

³³ Björn Ryd (VD, SKFAB), Elisabeth Nyman (medföljande), Karl-Ove Andersson (Marsh, ledamot AU), Monica Andersson (Willis, försäkringsmäklare), Mats-Johan Adner (Sundsvall kommun, ordförande ledamot AU), Monica Rydell (medföljande), Kristina Söderman (Ahlford Advokatbyrå), Mikael Eriksson (medföljande), Carina Blank (Gävle kommun, KS ordf. vice ordf. SKFAB) och Peter Modig (medföljande)

Tabell 12: Kvitto som avser tio personer, Läkerol Arena, Brynäs Arena AB, den 28 februari 2014 kl. 22.20

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
1	Cola	26	26
10	3 rätters	435	4 350
4	Husets röda (flaskor)	255	1 020
2	Husets vita (flaskor)	255	510
12	Öl	67	804
4	Loka Naturell	26	104
Total			6 814

Av kvittot som avser tio personer framgår att sex flaskor vin och 12 öl har köpts in. Detta innebär ca 3,6 glas vin/starköl per person.

Vi har även identifierat ett kvitto från samma kväll kl. 00.39 från Clarion Winn Hotell om 370 kr. Enligt notering på kvittot har sex personer deltagit³⁴. På kvittot har noterats "Syfte: Arbetsutskottsmöte - strategier kommunförsäkringsbolagen".

Vid intervjuer har framkommit att inga arbetsdiskussioner har förts vid det efterföljande mötet där VD samt två styrelsemedlemmar i SKFAB har deltagit med respektive. Vid intervju har istället framkommit att tillfället uteslutande har avsett social samvaro. Att ange ett syfte på ett kvitto som inte överensstämmer med det verkliga syftet skulle av myndigheter kunna anses utgöra antingen försvårande av skattekontroll eller osant intygande.

5.2.11 Personalfest Brynäs Arena, 8 december 2012

Vi har identifierat kostnader som enligt notering på kvitton har avsett kostnader i samband med personalfest 2012. Av notering på kvitton framgår att respektive har deltagit vid bolagets personal/julfest.

³⁴ Björn Ryd (VD, SKFAB), Elisabeth Nyman (medföljande), Karl-Ove Andersson (Marsh, ledamot AU), Monica Andersson (Willis, försäkringsmäklare), Mats-Johan Adner (Sundsvall kommun, ordförande, ledamot AU) och Monica Rydell (medföljande)

Av faktura från Brynäs Arena AB daterad 1 oktober 2012 framgår kostnader för 16 julbord - silver á 1 117 kr, 16 biljetter till utomhusmatch á 360 kr samt 16 biljetter till efterfest i entréhall á 150 kr. Fakturabeloppet uppgår till 26 032 kr inkl. moms. Av fakturan framgår att kostnaden avser utomhusmatch och julbord den 8 december 2012.

Av deltagarlistan framgår att fem anställda med respektive samt två styrelseledamöter med respektive har deltagit på evenemanget. Därtill har en f.d. vik. Economichef med respektive deltagit.

Vi har identifierat nedan två kvitton som avser inköp av alkohol den 8 december 2012. Inköpen har debiterats VDs kreditkort.

Tabell 13: Kvitto som avser personalfest på Restaurang Arena den 8 december 2012 kl. 22.08.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
7	Starköl 50 cl	65	455
4	Rött glas	65	260
1	Kaffe 15	15	15
1	Läsk	25	25
Total			755

Ytterligare kostnader för alkohol framgår enligt nedan kvitto.

Tabell 14: Kvitto som avser personalfest på Restaurang Arena den 8 december kl. 22.55.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
1	Starköl 50 cl	65	65
3	Rött glas	65	195
4	Starköl 50 cl	65	260
1	Läsk	25	25
Total			545

Av notering på de två kvittona framgår att femton 15 personer deltagit³⁵. På kvittot har noterats "Personalfest SKFAB Brynäs 100 år" och på deltagarlistan " Jubileumshockey 8 dec SKFAB".

I samband med julfesten har bolaget betalat övernattnig för tre personer med respektive á 1 810 kr (totalt 5 430 kr).

5.2.12 Personalfest Hotell City Gävle, 18 december 2014

Nedan framgår kvitto från Hotell City Gävle där bolagets anställda med respektive har deltagit i julfest.

Tabell 15: Kvitto som avser 13 gäster, inkl. respektive, från Hotell City Gävle den 18 december 2014 kl. 21.55.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
13	Hits for you II	200	2 600
13	Julbord	495	6 435
Total			9 035

Av notering på kvittot framgår att tretton personer deltagit³⁶. På kvittot har noterats "Syfte: Julmiddag, inklusive underhållning – Personalfest".

Samma kväll har vi noterat ett kvitto från Clarion Hotell som uppgår till 650 kr. Kvittot är till stora delar oläsligt men av notering på kvittot framgår att fyra personer deltagit³⁷. På kvittot har noterats "Syfte: Avslutande diskussion strategi SKFAB nästa 10 år".

³⁵ Björn Ryd (VD SKFAB), Elisabeth Nyman (respektive), Ulrica Kjellman (SKFAB), Stefan Kjellman (respektive), Jenny Krause (SKFAB), Thomas Krause (respektive), Eva Karlsson (SKFAB), Ola Hestnes (respektive), Therese Carlsson (SKFAB), Mikael Gustafsson (respektive), Arne Andersson (Gävle kommun), Bibbi Andersson (respektive), Karl-Ove Andersson (Marsh Management), Monica Andersson (respektive), Birgitta Vestberg (Gävle kommun) och Lars Erik Wall (respektive)

³⁶ Björn Ryd (SKFAB), Elisabeth Nyman (gäst), Rune Herrgård (SKFAB), Ulrika Kjellman (SKFAB), Stefan Kjellman (gäst), Therese Carlsson (SKFAB), Mikael Gustafsson (gäst), Jenny Krause (SKFAB), Chatrine Karlsson (SKFAB), Roger Nyman (SKFAB), Matilda Holm (Marsh AB), Karl-Ove Andersson (Marsh AB) och Monica Andersson (gäst)

³⁷ Björn Ryd (SKFB), Elisabeth Nyman (gäst), Karl-Ove Andersson (Marsh Management AB) och Monica Andersson (gäst)

Vid intervjuer har framkommit att inga diskussioner avseende det syfte som har noterats på kvittot har genomförts. Vid intervjun har istället framkommit att tillfället uteslutande karaktäriserats av social samvaro. Att ange ett syfte på ett kvitto som inte överensstämmer med det verkliga syftet skulle av myndigheter kunna anses utgöra antingen försvårande av skattekontroll eller osant intygande.

5.3 Taxi

Kostnader för taxi som har betalats med VDs kreditkort har uppgått till 54 785 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att taxiresor har genomförts med nedan taxibolag och belopp. Av underlagen har inte start/slutdestination framgått. Syften har genomgående saknats för resor med taxi. I stort sett samtliga resor har genomförts under veckodagar och under dagtid.

Tabell 16: Sammanställning av taxiresor betalade med VDs kreditkort.

Taxibolag	Belopp, totalt, kr
Taxi Stockholm	27 491
Troender Taxi AS	3 631
Stjordal Taxi	5 376
OrnTaxi AB	1 590
Taxi Kurir Stockholm	1 543
Dantaxi	1 431
NorgeTaxi	1 203
Verifone Taxi Private	1 020
Taxi Kastrup	992
Taxi 020	770
Övriga, enstaka mindre belopp	9 738
Total	54 785

Av ovan tabell framgår att största delen av kostnaderna avser taxiresor genomförda i Stockholm.

Utöver ovan taxikostnader, vilka har betalats med VDs kreditkort, har fakturerade kostnader för taxiresor som avser bolagets VD under tidsperioden 2012 – 2016 noterats. Vi har

identifierat nedan sammanlagt 68 transaktioner avseende taxiresor med referens till bolagets VD. Bolagets VD är skriven på adressen Utvalnäs väg 116 i Gävle³⁸.

Tabell 17: Sammanställning taxiresor betalade via faktura

Antal	Sträcka - avser bägge riktningar	Belopp, kr
11	Utvalnäs väg 116 - Arlanda Flygplats	24 616
26	Utvalnäs väg 116 - Övriga platser	11 059
6	Övriga - Arlanda Flygplats	9 371
19	Utvalnäs väg 116 – Stadshuset	7 396
6	Övriga sträckor ³⁹	5 483
Total		57 925

Vi bedömer avseende resor till/från VDs bostad i Gävle till/från Arlanda, att det kan ifrågasättas huruvida dessa resor istället borde ha genomförts med VDs tjänstebil alternativt med kollektiva färdmedel. Enligt uppgift från bolaget har bolaget dessutom bekostat en parkeringsplats på Arlanda vilken VD har haft möjlighet att nyttja.

VDs kostnader för taxiresor har sammanlagt uppgått till 112 710⁴⁰ kr under granskad period.

5.4 Övrigt

Kostnader som avser övrigt har under granskad period uppgått till 48 069 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen består av inköp uppgående till mindre belopp på Ica och Time Gävle City. Kostnaderna avser troligen inköp av förbrukningsvaror till kontoret⁴¹. Vi har identifierat följande transaktioner som vi bedömer vara av privat karaktär.

³⁸ Enligt information från Folkbokföringen.

³⁹ Övriga platser till vilka VD har företagit resor med taxi är Resecentrum Gävle, Gavlerinken, Centralen Gävle, Läkerol Arena, Clarion Hotell, Länsförsäkringar och Winn Hotell.

⁴⁰ 54 785 kr + 57 925 kr = 112 710 kr.

⁴¹ Kvitton avseende dessa inköp har inte funnits i det material vi har erhållit. Vi har inte heller bedömt att det har varit väsentligt att begära dessa.

Tabell 18: Inköp som bedöms möjligen vara av privat karaktär.

Datum	Belopp	Inköpsställe	Beskrivning
120410	1 899	Stadium	Asics Gel Nimbus, löparskor friskvårdsbidrag
130809	1 866	Intersport Gävle	Asics Gel Nimbus, löparskor friskvårdsbidrag
141220	1 299	Stadium Valborg	Asics Gel Nimbus, löparskor friskvårdsbidrag
150807	1 499	Froztlandet AB	Portfölj
160829	6 350	Trend optik	Glasögon
Total	12 913		

Vi bedömer att löparskor, portfölj och glasögon bör bedömas som skattepliktig förmån. För kvitton avseende ovan transaktioner, se bilaga EY6.

5.5 Parkering

Kostnader som avser parkering har under granskad period uppgått till 32 787 kr.

Granskning av kostnader har visat att syfte saknas för i stort sett samtliga transaktioner. Bedömning av huruvida kostnaderna har varit av icke affärsmässigt relevant karaktär har därmed inte kunnat genomföras. Vi bedömer dock att risken för detta är att anse som liten.

5.6 Teknik

Kostnader som avser teknik har under granskad period uppgått till 17 799 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen består av telefontillbehör (såsom telefonladdare, billaddare m.m.), iCloudlagring, kostnader för internet utomlands, HDMI-kabel, Office 365, dataväska, 4 st. externa hårddiskar, USB-minne m.m. Ingen del av kostnaden har avsett inköp som vi har kunnat identifiera som uppenbart privata kostnader.

5.7 Fordon

Kostnader som avser fordon har under granskad period uppgått till 12 997 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen framförallt består av inköp av spolarvätska och tvätt av tjänstebil. Ingen del av den granskade kostnaden har bedömts vara av icke affärsmässigt relevant karaktär.

5.8 Resor

Kostnader som avser resor har under granskad period uppgått till 12 627 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen består av inköp av resor med SJ, Arlanda Express samt enstaka flygresor. Ingen del av den granskade kostnaden har bedömts vara av icke affärsmässigt relevant karaktär.

Vi har noterat att det av styrdokumentet resepolicy för Gävle kommunkoncern framgår att alla beställningar av biljetter, hotellrum, buss, tåg, flyg m.m. görs hos den resebyrå kommunstyrelsen har antagit som leverantör.

5.9 Kontantuttag

Kostnader som avser kontantuttag har under granskad period uppgått till 4 222 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att kontantuttagen har genomförts i samband med resor till München, London och Bryssel. Kvitton avseende taxi har lämnats som underlag för genomförda kontantuttag. Ingen del av den granskade kostnaden har bedömts vara av icke affärsmässigt relevant karaktär.

5.10 Utanordning av VD-kostnader

Vi har noterat att VDs kreditkortsfakturor har utanordnats av VD. Enligt bolagets attest- och utanordningsinstruktion får utanordningsberättigad person inte godkänna utgifter som har varit förknippad med hans egen person. Av styrdokumentet framgår därmed att VD-kostnader ska attesteras av styrelsens ordförande och utanordnas av ekonomichef. Vi bedömer att VD, genom att utanordna sina egna utgifter, har brutit mot bolagets attest- och utanordningsinstruktion.

6 Transaktioner genomförda av RM-ansvarig i SKFAB

Vi har granskat samtliga Visa Business Gold fakturor och underliggande handlingar (kvitton) som avser bolagets RM-ansvarige/risk manager under tidsperioden 2012-2016.

Vi har fördelat kostnaderna i enlighet med oftast förekommande kostnadsslag såsom logi, restaurang, resor, fordon etc. Kategorierna presenteras i nedan tabell.

Tabell 19: Totala kostnader per kategori som debiterats kreditkort som avser RM-ansvarig i SKFAB.

Kategori	Total kostnad, kr
Restaurang	321 418
Logi	179 483
Parkering	52 818
Fordon	39 255
Taxi	34 368
Övrigt	15 430
Teknik	5 252
Resor	4 969
Total	652 993

Våra iakttagelser avseende kostnader i respektive kategori presenteras nedan.

6.1 Representation

Kostnaden för representation har under granskad period uppgått till 321 418 kr.

Vi har noterat representation som uppgår till höga belopp och som genomförs frekvent med återkommande personer.

Vi har uppmärksammat att frekvent representation framförallt sker med företrädare för Trondheims kommun, företrädare för bolagets underleverantör Garde samt med representant för bolagets leverantör Crawford & Company.

Av nedan sammanställning framgår antal kvitton där respektive person, enligt notering på kvittot, har deltagit.

Tabell 20: Sammanställning av antal kvitton avseende frekvent deltagande personer.

Namn	2012	2013	2014	2015	2016	Totalt
Torstein Sneisen, Garde	15	19	9	16	8	67
Per Moen, Trondheim kommun	18	16	6	11	1	52
Berndt Jansson, Crawford	15	3	10	2	3	33
Jan-Ivar Björnli, Trondheim kommun ⁴²	4	6	5	4	3	22
Gurli Claussen, Garde	1	3	3	4	3	14

Eftersom flera kvitton i vissa fall har avsett inköp under samma kväll, har vi beräknat respektive persons deltagande vid enskilda tillfällen⁴³. Enligt denna summering har Torstein Sneisen deltagit vid representation vid 56 tillfällen, Per Moen har deltagit vid 43 tillfällen, Berndt Jansson har deltagit vid 25 tillfällen, Jan-Ivar Björnli har deltagit vid 16 tillfällen (exklusive deltagande vid styrelsemiddagar) och Gurli Claussen har deltagit vid 11 tillfällen.

I näringslivet är det vanligare att en leverantör bjuder ut sina kunder, än tvärtom. Följaktligen ifrågasätter vi varför SKFAB så frekvent bjuder sina två leverantörer/underleverantörer på middag⁴⁴.

Vi har noterat att kostnaden för representation i Trondheim, där ovan representanter för Trondheim kommun och Garde deltagit, har varit dyr och innehållit mycket alkohol.

Det är vår förståelse att de möten som SKFABs RM-ansvarige har i Trondheim är i form av arbetsmöten/avstämningsmöten och att dessa inte har handlat om att försöka att öka försäljningen till Trondheims kommun. Med beaktande av frekvensen på representationen till

⁴² Av de tillfällen som framgår avseende Jan-Ivar Björnli (inköpschef Trondheim kommun) i denna tabell har totalt 10 kvitton betalats med VDs Business Card. Det är vår förståelse att Trondheims kommuns kommunchef, ekonomichef och inköpschef årligen har träffat SKFABs VD i Trondheim för statusmöten och diskussioner kring framtida försäkringsplaceringar.

⁴³ Lunch och middag samma dag har bedömts utgöra två tillfällen.

⁴⁴ Vi har inte tillgång till information huruvida dessa leverantörer bjuder den RM-ansvariga på middag, och i så fall hur ofta.

vissa av de medverkande anser vi inte att den är affärsmässigt betingad utan att den istället karaktäriseras av social samvaro och personlig gästfrihet.

Vi bedömer därför att samtliga representationstillfällen nedan har inneburit avsteg från bolagets policy avseende iakttagande av återhållsamhet och sparsamhet.

För att påvisa omfattningen avseende representation i Trondheim har vi valt att presentera ett exempel per år som avser representation i Trondheim. Totalt uppgår representationskostnaden för dessa exempel till ca 51 000 kr, av representationskostnader på totalt ca 140 000 kr i Trondheim. Vår uppfattning är att även övrig representation i Trondheim motsvaras av liknande inköp (och med samma personer) som de som framgår av våra exempel nedan.

6.1.1 Trondheim december 2012

Av nedan kvitto från Britannia Hotel framgår inköp av dryck som inte kan anses rymmas inom representationspolicyns instruktioner om måttfullhet och sparsamhet.

Tabell 21: Kvitto som avser sju personer, från Britannia Hotel den 10 december 2012, kl. 18.54.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
9	Dahls	59	531
3	Munkholm	44	132
13	Gammel Opland (starksprit)	87	1 131
7	Lutefisk	525	3 675
7	Karamellpudding	120	840
4	Tesseron VSOP (starksprit)	95	380
Total NOK			6 689
Total kr			8 040

Av notering på kvitto framgår att sju personer har deltagit⁴⁵. Kostnaden har uppgått till 1 148 kr per person (inkl. ca 4 öl/starksprit per person).

⁴⁵ Andiarä Fleischer (Crawford), Per E Strand (Crawford), Reidar Lausen (Crawford), Torstein Sneisen (Garde). Per Moen (Trondheim kommune), Rune Herrgård (SKFAB) och Jenny Krause (SKFAB)

Dagen efter, den 11 december 2012, har vi identifierat följande kvitto med notering på kvitto om deltagare från Garde och Trondheim kommun. Torstein Sneisen (Garde) deltar vid båda tillfällena.

Tabell 22: Kvitto som avser sex personer, från Britannia Hotel den 11 december 2012, kl. 21.22

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
6	Julebord	725	4 350
3	Julöl	77	231
7	Dahls	59	413
5	Akevi	87	435
9	Gammel Opland (starksprit)	87	783
1	Tio Pepe	67	67
3	Bache Gab XO	115	345
1	Boulard Pays d'Âu	95	95
1	Baileys	77	77
Total NOK			6 796
Total kr			8 155

Av notering på kvitto framgår att sex personer har deltagit⁴⁶.

Av ytterligare kvitto samma kväll (den 11 december 2012) framgår följande inköp;

Tabell 23: Kvitto som avser sex personer, från Britannia Hotel den 11 december 2012, kl. 18.06

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
3	Dahls	79	237
1	Kilkenny	85	85
1	Chilinötter	30	30
1	GT	104	104
1	Dahls	40	40
	Dricks		54
Total NOK			550
Total kr			660

⁴⁶ Jan-Ivar Björnli (Trondheim kommune), Jarid Bye (Trondheim kommune), Torstein Sneisen (Garde), Hakon Gjefner (Garde), Rune Herrgård (SKFAB) och Jenny Krause (SKFAB)

Av notering på kvitto framgår samma deltagare som ovan samma kväll. Sammanlagd kostnad avseende middag och fördrink har uppgått till 1 470 kr per person (inkl ca 7 öl/starksprit per person).

Dagen efter, den 12 december 2012, har vi identifierat följande kvitto med notering på kvitto om deltagare från Garde och Trondheim kommun. Per Moen (Trondheim kommun) och Torstein Sneisen (Garde) och deltar vid detta samt ett respektive två tillfällen dagarna innan.

Tabell 24: Kvitto som avser sex personer, från Britannia Hotel den 12 december 2012, kl. 21.48

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
7	Julebord	725	5 075
6	Gammel Opland	87	522
3	Dahls	59	177
1	Munkholm	44	44
6	Kunstner Hvit	81	486
1	Tesseron VSOP	95	95
1	Bache Gab XO	115	115
Total NOK			6 514
Total kr			7 889

Av notering på kvitto framgår att sju personer deltagit⁴⁷. Av ytterligare kvitton samma kväll framgår följande inköp:

⁴⁷ Eva Karlsson (SKFAB), Anne Acker (Trondheim Kommune), Per Moen (Trondheim Kommune), Torstein Sneisen (Garde), Guri Claussen (Garde), Jenny Krause (SKFAB) och Rune Herrgård (SKFAB)

Tabell 25: Kvitto som avser sex personer, från Britannia Hotel den 12 december 2012, kl. 18.11

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
3	Dahls	79	237
1	Kilkenny	85	85
2	Jordnötter	30	60
1	Munkholm	44	44
1	Kunstner Hvit	81	81
Total NOK			507
Total kr			614

För nedan transaktioner från samma kväll (12 december 2012) saknas samtliga kvitton, endast kortslipar av vilka totalbelopp framgår har bifogats.

Tabell 26: Kortslipar för vilka kvitton saknas, 12 december 2012.

Klockslag	Restaurang	Notering på kvitto	Pris totalt, NOK
22.15	Prinsen Hotell	N/A	146
23.11	Prinsen Hotell	N/A	225
00.22	Carl Johan Pub	2 st. öl Per Moen, Torstein Sneisen	154
Total NOK			525
Total kr			632

Total kostnad avseende fördrink, middag och öl efter middag har uppgått till 1 522 kr per person (inkl. ca. 6 öl/starksprit per person).

6.1.2 Trondheim maj 2013

Nedan kvitton har identifierats vid resa till Trondheim i maj 2013.

Tabell 27: Kvitto som avser fem personer, från Söstrene Karlsen den 28 maj 2013.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
1	Glass Harmonie	92	92
2	Munkholm	44	88
1	Löyrom	215	215
2	Biff Tartar	165	330
2	Östers 1/2 dussin	195	390
2	Oksekam	395	790
2	Grillet Entrecote	285	570
1	Glass Harmonie	92	92
1	0,5	84	84
1	Chianti Classico	520	520
1	Munkholm	44	44
6	0,5	84	504
2	Espresso dbl	38	76
1	Brownie	115	115
2	Smulpaj	95	190
1	Kaffe	32	32
2	Otard VS 4 cl	98	196
1	Calvados	96	96
3	Mojito	110	330
1	Virgin Daquiri	75	75
1	Munkholm	44	44
3	0,5	84	252
2	Kaffe	32	64
Total NOK			5 189
Total kr			6 015

Av notering på kvittot framgår att fem personer deltagit⁴⁸.

⁴⁸ Arne Aerker (Trondheim Kommune), Per Moen (Trondheim Kommune), Jan-Ivar Björnli (Trondheim Kommune), Torstein Sweinsen (Garde) samt Rune Herrgård (SKFAB)

Ytterlige 3 öl á 64 kr har köpts in samma kväll (på samma restaurang) kl. 23.14. Kostnaden har uppgått till 324 kr. Totalt belopp för representationen har således uppgått till 6 339 kr vilket innebär en kostnad om 1 267 kr/person (inkl. ca 5,2 öl/vin/starksprit per person).

Dagen efter, den 29 maj 2013 har vi identifierat följande kvitto från Söstrene Karlsen.

Tabell 28: Kvitto som avser tre personer, från Söstrene Karlsen den 28 maj 2013, kl. 19.40

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
1	Barbera d Alba (vin)	490	490
3	Grillet Entrecote	285	855
1	Glass Barbera d Alba (vin)	98	98
2	Munkholm	44	88
2	Bringebaeris	25	50
1	Vaniljeis	25	25
2	Otard XO Gold 4 cl	190	380
2	Mojito	110	220
2	Vanileis	25	50
6	0,5 (öl)	84	504
Total NOK			2 760
Total kr			3 177

Av notering på kvittot framgår att tre personer deltagit⁴⁹. Kostnaden har uppgått till 1 059 kr per person (inkl. ca 5,3 glas öl/vin/starksprit per person).

⁴⁹ Per Moen (Trondheim Kommune), Torstein Sweinsen (Garde) samt Rune Herrgård (SKFAB)

6.1.3 Trondheim september 2014

Nedan kvitton har identifierats vid resa till Trondheim i september 2014.

Tabell 29: Kvitto som avser fem personer, från Tregården Restaurant den 2 september 2014.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
8	Hansa Pils 0,5 fatöl	76	608
2	Munkholm	42	84
3	Indrefilet	289	867
2	Kveite	259	518
4	Kaffe	29	116
4	Äpplekaka Dricks	76	304 103
Total NOK			2 600
Total kr			3 002

Av notering på kvitto framgår att fem personer har deltagit⁵⁰.

Av kvitto från samma kväll, den 2 september 2014, framgår nedan inköp;

Tabell 30: Kvitto från Dråpen Solsiden AS, den 2 september 2014, kl. 20.36

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
8	Barmudapils	96	768
1	Carlsberg	49	49
Total, NOK			817
Total, kr			874

Av ytterligare kvitto från samma kväll, den 2 september 2014, framgår nedan inköp;

Tabell 31: Kvitto från Dråpen Solsiden AS, den 2 september 2014, kl. 22.54

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
3	Barmudapils	96	288
Total NOK			288
Total kr			308

⁵⁰ Reidar Larsen (Crawford), Per Moen (Trondheim Kommune), Torstein Sneisen (Garde), Rune Herrgård (SKFAB) samt Håkon Grante (Garde)

Dricks för 12 öl har betalats med 95 NOK. Kostnaden har uppgått till 1 385 kr.

Av dessa kvitton framgår inte deltagare men vi bedömer det rimligt att anta att kostnaden avser inköp för middagsgästerna efter avslutad middag. Detta innebär att den totala kostnaden för middag inkl. dryck samt dryck efter avslutad middag har uppgått till 4 387 kr, d.v.s. 877 kr per person.

Totalt har 22 öl köpts in under kvällen där fem personer har deltagit.

Dagen efter, den 3 september 2014, har vi identifierat nedan kvitto från restaurang "To Rom og Kjøkken".

Tabell 32: Kvitto som avser fyra personer, från To Rom og Kjøkken, den 3 september 2014, kl. 19.30

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
3	Gravet Hjort	175	525
1	Dagens forret	125	125
2	Ishavsroye	295	590
1	Torsk	285	285
1	Dagens kött	299	299
3	Snitt 0,25 L	43	129
1	Glas Sancerre	102	102
2	Barbera D'asti Gironda	430	860
1	Kaffe	38	38
1	Kaffe	38	38
	Dricks		109
Total NOK			3 100
Total kr			3 580

Av notering på kvitto framgår att fyra personer har deltagit⁵¹. Kostnaden har uppgått till 895 kr per person.

⁵¹ Jan-Ivar Bjørnli (Trondheim Kommune), Gurli Clausen (Garde), Torstein Sneisen (Garde) samt Rune Herrgård (SKFAB)

Av kvittot framgår att två flaskor vin á 430 NOK samt ytterligare ett glas Sancerre á 102 NOK har köpts in. Fyra personer har deltagit.

6.1.4 Trondheim maj 2015

Nedan kvittan har identifierats vid resa till Trondheim i maj 2015.

Tabell 33: Kvitto som avser fem personer, från Una Pizzeria Bar den 11 maj 2015, kl. 21.45

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
3	Dahls	81	243
2	Glas Prosecco	89	178
1	Vino Nobile Polizian	590	590
3	Bistecca disossata	295	885
2	Ippoglosso	270	540
1	Affogata al caffe	60	60
1	Tiramisu	105	105
3	Caffe	29	87
1	Cappuccino	36	36
1	Greco di Tufo	95	95
	Dricks		81
Total NOK			2 900
Total kr			3 263

Av ytterligare kvitto från samma kväll framgår nedan inköp.

Tabell 34: Kvitto från Söstrene Karlsen den 11 maj 2015, kl. 22.04.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
6	0,5 L öl	93	558
2	Glas Harmonie	98	196
	Dricks		26
Total NOK			780
Total kr			881

Av notering på kvitto framgår att fem personer deltagit.⁵² Total kostnad för middag samt öl/vin efter avslutad middag har uppgått till 1 036 kr per person (inkl. ca 3,4 glas öl/vin per person).

6.1.5 Trondheim maj 2016

Nedan kvitto har identifierats vid resa till Trondheim i maj 2016.

Tabell 35: Kvitto som avser sex personer, från restaurang Söstrene Karlsen den 11 maj 2016.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, NOK	Pris totalt, NOK
13	Dahls	84	1 092
4	Glas Chablis	120	480
2	Glas Calles jazz riesling	110	220
1	Izadi Reserva (vin)	550	550
4	Entrecote	365	1 460
1	Thaisoppa	179	179
1	Kycklingsallad	225	225
1	Kaffe	35	35
	Dricks		159
Total NOK			4 400
Total kr			4 511

Av notering på kvitto framgår att sex personer deltagit⁵³. Kostnaden har uppgått till 752 kr per person. Totalt har 13 öl, 1 flaska vin och ytterligare fem glas vin köpts in, sex personer har deltagit.

6.1.6 Övernattning Ishotellet Jukkasjärvi

Vi har identifierat kostnader som avser övernattning för två personer på ishotellet i Jukkasjärvi den 25-26 mars 2013. Av faktura med fakturanummer 1158433 (betalad med RM-ansvariges kreditkort) framgår att kostnaden avser övernattning på ishotellet inkl. frukost samt skoteroverall, skor och vantar. Kostnaden har uppgått till 3 500 kr. Ingen anledning till varför kostnader för skoteroverall, skor och vantar har debiterats framgår.

⁵² Bente Kusta (Crawford), Torstein Sneisen (Garde), Gurli Claussen (Garde), RM-ansvarig samt ytterligare ett oläsligt namn.

⁵³ Gurli Claussen (Garde), Torstein Sneisen (Garde), Per Moen (Trondheim kommun), Ole-John (?) Stokke (Trondheim kommun), Maria Scheele (SKFAB) och Rune Herrgård (SKFAB)

Vi har vidare identifierat kostnader som avser middag på Ishotellet. Kostnaden uppgår till 1 871 kr. Av kvittot framgår kostnader för förrätt (ingefärsgravad röding á 169 kr, Løjrom & Sikrom á 275 kr), huvudrätt (2 st. älgfilé á 310 kr), en flaska Chianti Classico á 494 kr, ett glas vin á 90, en Kallholmens lager á 59 kr samt fyra Matusalem 15y Gran Reset á 30 kr.

Av notering på kvitto framgår deltagare enligt följande: Lars Yilienjärvi⁵⁴ samt Rune Herrgård (SKFAB). På fakturan har noterats "Arbetsmiddag brandskada Kiruna"⁵⁵.

Vi anser inte att SKFAB skall betala hotellkostnader (inklusive hyra av skoterutrustning) för en konsult inom försäkringsbranschen, således bedömer vi att ovan inköp har inneburit avsteg från bolagets policy avseende iakttagande av återhållsamhet och sparsamhet.

6.1.7 Inköp av dyra vinflaskor

Vi har noterat flera inköp av dyra viner vid middagsrepresentation. Den 11 maj 2015 köptes en flaska Vino Nobile Polizian á NOK 590, den 30 maj köptes två flaskor Amarone á kr 595 (9 personer). Vi bedömer att dessa inköp utgör avsteg från bolagets representationspolicy avseende måttfullhet och sparsamhet.

6.1.8 Alkohol utan middag

Vi har identifierat ett stort antal transaktioner som avser inköp av alkohol utan middag. Av bolagets representationspolicy framgår att servering av vin och starköl endast kan förekomma i samband med middagar.

Ett urval av de inköp av alkohol som inte har genomförts i samband med middagar presenteras nedan. I ett par fall så har inköp skett samma kväll som en middag har genomförts, men nu på en ny restaurang/bar. Vi bedömer att inte heller sådan representation har varit i linje med bolagets policy eftersom den inte har varit i direkt samband med middag.

⁵⁴ Boende i Luleå, driver enskild firma Skadekonsult Yilienjärvi.

⁵⁵ Enligt uppgift från bolagets styrelse hade bolaget en brandskada i Kiruna vid denna tidpunkt.

Tabell 36: Kvittor som avser inköp av alkohol utan att vara i samband med middag.

Datum	Plats	Antal	Artikel på kvitto	Pris totalt, kr	Tid	Deltagare	Syfte
2014-09-15	Scandic hotels	2	Norrlands guld/Newcastle	138	18.23	Bernt Jansson, Rune Herrgård	Genomgång utb.
2015-02-17	Scandic Swania	1	Mariestads	69	18.04	Bengt Källman, Sofia Karlsson, Mats Björk, Madelene Andersson, Rune Herrgård	Extern rep middag. Försäkringsseminarium Trollhättan
2015-02-17	Scandic Swania	2	Mariestads/Le Village, nötter	177	17.53	Bengt Källman, Sofia Karlsson, Mats Björk, Madelene Andersson, Rune Herrgård	Extern rep middag. Försäkringsseminarium Trollhättan
2015-03-04	Rica Nidelven	2	Dahls 0,5	180	16.43	Jan Ivar Björnli, Carl, Olof (oläsliga efternamn), Björn Ryd, Rune Herrgård	Extern rep.
2015-03-04	Rica Nidelven	3	Dahls 0,5	270	18.50	Jan Ivar Björnli, Carl, Olof (oläsliga efternamn), Olof, Björn Ryd, Rune Herrgård	Extern rep.
2015-04-15	Scandic Hotels Ferrum	11	Mariestads/Norrlands, Le Village, snacks	864	18.08	Curt Borgström, Anders Bergström, Jan Lundmark, Peter Granberg, Rune Herrgård	Energiträff Kiruna 14-16 april. Extern rep. Skade- och konferensdiskussion
2015-04-15	Scandic Hotels Ferrum	5	Melleruds 0,4/Mariestads	332	22.30	Curt Borgström, Anders Bergström, Jan Lundmark, Peter Granberg, Rune Herrgård	Energiträff Kiruna 14-16 april. Extern rep. Skade- och konferensdiskussion
2015-05-06	Radisson BLU Arlandia	2	Gästöl fat 50 cl	144	18.17	Bernt Jansson, Rune Herrgård	Extern rep. Genomgång utb.material Entreprenadutb 7/5-15
2015-06-02	Nova Park Conference	4	Primator Premium Fat	272	22.38	N/A	Extern rep. VA Konferens
2015-06-03	Nova Park Conference	5	Primator Premium Fat	340	22.54	N/A	Extern rep. VA Konferens
2015-06-03	Nova Park Conference	9	2* glas rött vin, 7 * Primator Premium Fat	646	23.33	N/A	Extern rep. VA Konferens
2015-06-04	Nova Park Conference	3	Primator Premium Fat	204	00.04	N/A	Extern rep. VA Konferens
2015-06-04	Nova Park Conference	3	Carlsberg Hof	174	00.53	N/A	Extern rep. VA Konferens
2015-09-15	Scandic Hotels Lerkendal	4	Dahls 0,6/Fontana Bricc	460	22.22	Torstein Sneisen, Fredrik Thoms, Ann-Sofie Kaunista, Rune Herrgård	Planering -oläsligt- RM-möte Trondheim 16-17 sept.

2015-09-16	Baklandet Skydsstation	7	Dahls 0,5/glas vitt vin/Mineral vatten	540	16.45	N/A	N/A
2015-09-16	Baklandet Skydsstation	3	Dahls 0,5	230	17.37	N/A	N/A
2015-10-01	Elite Knaust/The Bishops Arms	5	Fullers/Bombargler/Wisby Pills/U&ME PA, jordnötter	420	16.26	N/A	N/A
2015-10-01	Elite Knaust/The Bishops Arms	2	Whisby Pills	130	21.50	N/A	N/A
2015-11-09	Radisson BLU Royal Garden	7	Dahls 0,5/Munkholm, Nötter	630	18.28	Reider Lausen, Per Moen, Torstein Sneisen, Rune Herrgård	Extern rep. Försäkrings & skadegenomgång
2015-11-17	O'Learys Trollhättan	3	Staropramen	207	21.50	Bengt Kallmark, Mats Björk, Rune Herrgård	Extern rep. Säkerhetsgenomgång
2015-12-07	Scandic Nidelven	3	Dahls/nötter	309	18.34	Per Moen, Torstein Sneisen, Rune Herrgård	Extern rep.
2015-12-08	Prinsen Hotel	2	Jacobsen Naked (julöl)	488	18.35	Per Moen, Torstein Sneisen, Rune Herrgård	Extern rep. Försäljning- och skadeanalys 2005-2015. Avtackning Per Moen
2016-01-27	Clarion Hotel Arlanda	9	Carlsberg Export 0,5/Fuedo arancio Grillo/Cava Vuilla Clara	800	23.53	N/A	Extern rep. Oläslig förklaring
2016-01-27	Clarion Hotel Arlanda	2	Carlsberg Export /Fuedo arancio Grillo	174	21.54	N/A	Extern rep. Oläslig förklaring
2016-01-28	Clarion Hotel Arlanda	4	Carlsberg/Fuedo arancio Grillo (vin)	350	21.10	Reider Lausen, Jane Ilmo, Rune Herrgård, Leif Nilsson	Försäkringsskada Trondheim

Vi har noterat att även VD har deltagit i ett antal av ovan tillfällen som endast avser inköp av alkohol. Vi anser att det är olämpligt att högsta chef inte betalar för inköp där han/hon medverkar. Detta kan anses vara ett tillvägagångssätt för att undvika transparens.

6.1.9 Försäkringsutbildning 1 oktober 2014

Vi har noterat att i samband med försäkringsutbildning den 1 oktober 2014 i Helsingborg, har en båtutflykt (Scandlines) inklusive middag genomförts den 30 september 2014. Kostnad för båtutflykt och middag har uppgått till 6 868 kr. Av deltagarlista som bifogats framgår inte vilka deltagare som har medverkat på utflykten. I samband med försäkringsutbildningen har vi

identifierat två kvitton (kl. 16.58 och 18.02) den 30 september från Elite Hotels i Helsingborg, som avser totalt sju öl (475 kr). Enligt notering deltog tre personer⁵⁶.

Den 1 oktober 2014 har vi identifierat ett kvitto där samma tre deltagare ätit middag på Olson´s Skafferi. Av kvittot framgår inköp av en flaska vin (322 kr) samt tre glas Prosecco (177 kr). Samma kväll finns ytterligare ett kvitto kl. 21.11 som avser inköp av tre öl (186 kr) på Elite Hotels i Helsingborg.

Vår bedömning är att alkoholinköpen inte är i enlighet med bolagets policy om största möjliga sparsamhet.

6.2 Logi

Kostnader för logi har under granskad period uppgått till 179 483 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att kostnader för logi framförallt avser hotellövernattningar i samband med resor till bolagets ägarkommuner. Syften med övernattningar har frekvent saknats. Vid datumkontroll har framkommit att övernattningar har genomförts under veckodagar och i städer som inte föranleder oss att tro att övernattningar har genomförts av annan än affärsmässig anledning.

6.3 Parkering

Kostnader för parkering har under granskad period uppgått till 52 818 kr.

Granskning av kostnader har visat att syfte saknas för flera transaktioner. Ingen del av den granskade kostnaden har dock bedömts vara av icke affärsmässigt relevant karaktär.

⁵⁶ Rune Herrgård (SKFAB), Bernt Jansson (BJ Skadeingenjör) och Curt Borgström (Skeppsbrömlarna). Dessa har enligt uppgift på konferensprogram varit föreläsare under försäkringsutbildningen.

6.4 Fordon

Kostnader som avser fordon har under granskad period uppgått till 39 255 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen framförallt består av inköp av spolarvätska och tvätt av tjänstebil. Ingen del av den granskade kostnaden har bedömts vara av icke affärsmässigt relevant karaktär.

6.5 Taxi

Kostnader för taxi har under granskad period uppgått till 34 368 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att taxiresor har genomförts med nedan taxibolag och belopp. Av underlagen har inte start/slutdestination framgått. Syften har genomgående saknats för resor med taxi. I stort sett samtliga resor har genomförts under veckodagar och under dagtid.

Tabell 37: Sammanställning taxiresor betalade med RM-ansvarigs kreditkort

Taxibolag	Kostnad, kr
Stjordal Taxi AS	7 381
Troender Taxi AS	6 466
Autofakt AS	5 448
Taxi Kiruna Aktiebolag	2 530
Taxi Skåne	1 930
Taxi Stor och Liten	1 651
Taxi Göteborg	1 520
Gävle Taxi	895
Övriga, enstaka resor	6 547
Total	34 368

Granskning av kostnader har visat att syfte saknas för flera transaktioner. Ingen del av den granskade kostnaden har dock bedömts vara av icke affärsmässigt relevant karaktär.

6.6 Övrigt

Kostnader i denna kategori har under granskad period uppgått till 15 430 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen består av inköp uppgående till mindre belopp på Time Gävle City, Posten, Ica m.m. Kostnaderna avser troligen inköp av förbrukningsvaror till kontoret⁵⁷.

Vi har identifierat följande transaktioner som vi bedömer vara av privat karaktär.

Tabell 38: Inköp som bedöms möjligen vara av privat karaktär.

Datum	Belopp	Inköpsställe	Beskrivning
130508	1 599	Naturkompaniet	N/A / "Friskvård"
140822	5 930	Synsam	Handskrivet "terminalglasögon" ⁵⁸
141022	1 399	XXL Sport	Tränings skor
Total	8 928		

Vi bedömer att ovan inköp bör betraktas som skattepliktig förmån.

För kvitton, se bilaga EY7.

6.7 Teknik

Kostnader som avser Teknik har under granskad period uppgått till 5 252 kr.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen framförallt består av telefonladdare. Vi har noterat inköp av 2 st. refillkort för mobiltelefon á 500 kr som möjligen kan vara av privat karaktär.

6.8 Resor

Kostnader som avser Resor har under granskad period uppgått till 4 969 kr.

⁵⁷ Kvitton avseende dessa inköp har inte funnits i det material vi har erhållit. Vi har inte heller bedömt att det har varit väsentligt att begära dessa.

⁵⁸ Det är av kvittot inte möjligt att avgöra om inköpet verkligen avser terminalglasögon. Vår uppfattning är dock att kostnaden överstiger normal kostnad för terminalglasögon varför det inte är orimligt att tro att inköpet istället avser inköp av vanliga glasögon.

Granskning av kostnaderna har visat att inköpen består av kostnader för hyrbil, färjebiljetter samt flygbuss. Ingen del av den granskade kostnaden har bedömts vara av icke affärsmässigt relevant karaktär.

6.8.1 Attestering av kostnader som avser RM-ansvarig

Vi har genomfört kontroll av attestering avseende RM-ansvarigs representationskostnader. Kontrollen har visat att VD har attesterat majoriteten av de fakturor som vi har kontrollerat. Attestering har genomförts manuellt fram till april 2015. Enligt information som framkommit vid intervjuer med ekonomichefer har attestering av kostnader genomförts med utgångspunkt i "magkänsla". Vissa kostnader har attesterats av ekonomichef medan andra kostnader⁵⁹ har attesterats av VD. Vi har inte kunnat härleda vilka delbelopp som har attesterats av respektive person för fakturor fram till april 2015. Majoriteten av fakturorna har dock stämplat och signerats av VD.

Avseende fakturor som avser tidsperiod efter april 2015 har ekonomichefer attesterat fakturor som avser april 2015, augusti-september 2015, november-december 2015 samt juni 2016. Fakturor avseende resterande månader har attesterats av VD.

⁵⁹ Kostnader som uppgår till högre belopp eller avser representation enligt uppgift från ekonomichefer.

7 RM-konferens och styrelsemöte, 24-25 september 2014

SKFAB anordnar RM-konferenser med olika teman. Den 24-25 september genomfördes en RM-konferens i Gävle med temat "Säkerhet och försäkring". Deltagare var säkerhetschefer/ansvariga och försäkringshandläggare inom ägarkommunerna.

Av faktura från Clarion Hotel Winn daterad den 3 oktober 2014 framgår kostnader för mat och dryck under konferensen. Av fakturan framgår inte vilka drycker som avser lunch och vilka som avser middag. Av fakturan framgår inköp av 10 starksprit (whiskey, Fernet Branca, Jägermeister och Löjtens aquavit), 10 öl och 11 vinflaskor⁶⁰. Inköpet av sprit är inte förenligt med den representationspolicy som gällde vid tidpunkten för konferensen.

Tabell 39: Faktura mat och dryck/RM konferens på Clarion Hotell Winn den 24 september 2014

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
20	Konferenslunch	130	2 600
4	A.C. Riesling	396	1 584
7	Punta Primotivo (vin)	360	2 520
27 ⁶¹	Meny två rätters	365	9 855
1	Ramlösa	27	27
1	Eriksberg	64	64
2	Dalwinnie (Whiskey)	96	192
8	Carlsberg 50cl	70	560
1	Eriksberg karaktär	76	76
1	IPA 50cl	78	78
2	Fernet Branca (starksprit)	76	152
4	Jägermeister (starksprit)	64	256
2	Löjtens aquavit (starksprit)	68	136
22	Kaffe	65	1 430
Total			19 530

Enligt deltagarlistan deltog 25 deltagare på middagen den 24 september⁶².

⁶⁰ Vi förutsätter dock att inköpen avser dryck till middag.

⁶¹ 25 deltagare enligt deltagarlista.

⁶² Fredrik Thomas, Per Moen, Torstein Sneisen, Lars Johansson, Gunnar Åberg, Mathias Sjödin, Jan Edblad, Monica Eriksson, Sten Orre, Mats Björk, Madelene Andersson, Jan Lundmark, Jens Gagge, Linda Sjölund, Krister Östrén, Mats-Johan Adner, Olov Säfström, Silvia Sandin Viberg, Lennart Holmlund, Carl-Jakob Midttun, Micael Dahlberg, Björn Ryd, Rune Herrgård och Jenny Krause.

Kvällen innan konferensens start, den 23 september har vi identifierat nedan två kvitton, som bl.a. avser inköp av alkohol, vilka har debiterats Rune Herrgårds Business Card. På kvitton framgår endast notering "Extern rep", inget övrigt syfte framgår.

Tabell 40: Kvitto för fem personer på Helt Enkelt Bar och Kök den 23 september 2014 kl. 22.13.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
2	Lättöl	25	50
4	Melleruds Pilsner	60	240
1	Sleepy Bulldog	60	60
4	Robbans heta fräsare	185	740
1	Köket bestämmer	195	195
5	Kaffe	22	110
Total			1 395

Nedan framgår ytterligare inköp av fyra öl.

Tabell 41: Kvitto för fem personer från Clarion Hotell Gävle den 23 september 2014

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
2	Carlsberg	84	168
1	IPA 60cl	88	88
1	Kaffe	27	27
1	Eriksberg	64	64
Total			347

Enligt notering på kvittot har fem personer deltagit⁶³.

Av fakturan från Clarion Hotell Winn daterad den 3 oktober 2014 framgår följande kostnader för mat och dryck som avser SKFAB styrelsemöte. Av deltagarlistan framgår att 18 personer deltog i middagen⁶⁴.

⁶³ Per Moen (Trondheim), Torstein Sneisen (Garde), Mats Björk (Trollhättan), Madelene Andersson (Trollhättan) och Rune Herrgård

⁶⁴ Jan Lundmark (Kiruna), Carina Blank (Gävle), Mats Johan Adner (Sundsvall), Ann-Catrin Fredriksson (Kiruna), Fredrik Ahlstedt (Uppsala), Olof Säfström (Trollhättan), Silvia Sandin Viberg (Örnsköldsvik), Lennart Holmlund (Umeå), Carl-Jakob Midttun (Trondheim), Karl-Ove Andersson (Marsh AB), Micael Dahlberg (Gävle), Jan Ivar Bjornli (Trondheim), Joachim Danielsson (Uppsala),

Tabell 42: Faktura mat och dryck/styrelsemöte på Clarion Hotel Winn den 25 september 2014

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, kr	Pris totalt, kr
20	Kaffe	27	540
19 ⁶⁵	Meny 3 rätters	455	8 645
1	IPA 50cl	78	78
3	Carlsberg 50cl	70	210
1	Ramlösa	27	27
4	Baron De Ley Blanco (vin)	328	1 312
6	Zonneblom Laureat (vin)	398	2 388
Total			13 200

Kostnaden för middag i samband med styrelsemöte har uppgått till 695 kr per person (inkl. ca 2,3 glas vin/öl per person).

I samband med styrelsemötet den 25 september 2014 anordnades även en whiskeyprovning på Mackmyra som styrelseaktivitet. Se avsnitt 8 nedan.

8 Aktivitet i samband med styrelsemöte SKFAB

Av faktura daterad den 10 december 2014 från Marsch Management Service Sweden AB till SKFAB som uppgår till 8 550 kr framgår av fakturabeskrivning "aktivitet vid styrelsemöte 25 september 2014". Fakturan har utanordnats av VD.

Vid intervjuer har framkommit att fakturan avser whiskeyprovning och rundtur vid Mackmyra whiskydestilleri i samband med styrelsemöte i Gävle. Kostnaden har, på uppdrag av VD och vice VD, betalats på plats vid Mackmyra av bolagets t.f. ekonomichef som varit anställd av Marsch, och därmed inte haft något VISA Business Gold kort i SKFABs namn. Kostnaden har därefter fakturerats SKFAB från Marsch. Av fakturan framgår inte att kostnaden avser whiskeyprovning.

Björn Ryd (SKFAB), Rune Herrgård (SKFAB), Jenny Krause (SKFAB), Matilda Holm (SKFAB) och Chatrine Karlsson (SKFAB).

⁶⁵ Enbart 18 namn är noterade på deltagarlistan

Vid intervju med styrelsens dåvarande ordförande i SKFAB har framkommit att aktiviteten inte var känd för henne eller övriga styrelsen innan aktiviteten genomfördes.

Baserat på vår erfarenhet så är det inte ovanligt att företag låter leverantörer ta kostnader som sedan fakturerats till kunder. Syftet med detta är ofta att minska transparensen och/eller kringgå attestregler.

Det finns dessutom en risk att en ej avdragsgill kostnad redovisas som avdragsgill om texten på fakturan inte överensstämmer med vad som borde stå på fakturan.

Vi bedömer att aktiviteten strider mot bolagets representationspolicy av vilken spritförbud framgår. Vi bedömer vidare att aktiviteten inte är i linje med bolagets policy om "största möjliga sparsamhet".

9 SKFAB – matchvärd Brynäs Arena

Vi har noterat att bolaget, i vart fall tre gånger under den granskade perioden, har bjudit in politiker och kommunala cheftjänstemän att delta vid middag i den loge som SKFAB har disponerat som matchvärd. Kostnad för mat och dryck har uppgått till ca 12 000 kr per tillfälle. Av deltagarlistor framgår att politiker, höga tjänstemän i kommunala bolag samt kommunala tjänstemän har bjudits in för att delta vid middagar i samband med hockeymatch. Vid varje tillfälle har ca 18-20 personer deltagit.

Vi bedömer att denna typ av aktiviteter strider mot bolagets policy avseende "största möjliga sparsamhet".

10 Verksamhetsplaneringsresor - SKFAB

SKFAB har årligen genomfört verksamhetsplaneringsresor utomlands⁶⁶. Nedan beskriver vi de kostnader i samband med verksamhetsplaneringsresor som vi identifierat och bedömt relevanta med beaktande av granskningens syfte, för övriga år finns inget att rapportera.

10.1 Luxemburg 2014

Vi har identifierat kostnader som har vidarefakturerats SKFAB av Kommun Garanti Reinsurance S.A. avseende verksamhetsplanering i Luxemburg den 9-11 september 2014. Kostnaden för två hotellövernattningar avseende nio personer har uppgått till 4 361 EUR (ca 41 000 kr). Av hotelfaktura från Sofitel Luxury Hotels framgår att inköp om 128 EUR (ca 1 200 kr) från Dinner Bar/Boisson har debiterats VDs hotellrum. Inget kvitto som visar vad inköpet avser eller vilka som har medverkat, har bifogats hotelfakturan.

Vi har identifierat två kvitton som avser två middagar under verksamhetsplaneringsresan till Luxemburg. Kvitton som avser den 9 september framgår enligt nedan.

⁶⁶ Luxemburg 2012, Köpenhamn 2013, Luxemburg 2014, Luxemburg 2015 och London 2016.

Tabell 43: Kvitto som avser 8 gäster på restaurang Batucada den 9 september 2014.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
3	Mojito	9,0	27,0
1	Ipanema (Cocktaildrink)	7,0	7,0
2	Coupe Cremant (mousserande)	7,5	15,0
1	Royal Mojito	10,0	10,0
4	Scampis Creme	15,0	60,0
4	Soupe Avocats	16,0	64,0
1	Scampis Geants	29,5	29,5
1	Brochette Saumon	26,5	26,5
1	Calidetrada Brasileira	25,5	25,5
3	Feijoada Mariscos	26,5	79,5
2	Feijoada de Carnes Brasileira	29,5	59,0
2	Brochette fruits	10,0	20,0
1	Fondante Chocolate	12,0	12,0
1	Cafe Gourmand Soir	12,0	12,0
4	Viva 50cl	3,5	14,0
1	Rosport Blue 50 cl	3,5	3,5
2	Biere petite	3,0	6,0
2	Biere grande	5,0	10,0
1	Marques Concha Cabernet (vin)	38,0	38,0
2	Escudo Blanc (vin)	32,0	64,0
1	Cafe	2,5	2,5
1	Espresso	2,5	2,5
1	Lait Russe	4,0	4,0
2	Cappuccino Italien	3,0	6,0
Total EUR			597,5
Total kr			5 600

Kostnaden uppgår till ca 700 kr per person. Vi bedömer att ovan inköp har inneburit avsteg från bolagets policy avseende iakttagande av återhållsamhet och sparsamhet. Av kvittot framgår inköp av tre flaskor vin, 4 öl, 5 drinkar och 2 glas mousserande vilket innebär ca 2,8 glas per person. Vi bedömer att inköp av drinkar strider mot bolagets representationspolicy av vilken förbud avseende starksprit framgår vid tidpunkten för middagens genomförande.

10.2 London 2016

Vi har identifierat kostnader för resa och logi (Imperial Hotel) i samband med bolagets verksamhetsplaneringsresa till London (7-9 juni 2016). Kostnaden har uppgått till 127 310 kr. Av deltagarlistan framgår att tio personer har deltagit på resan. Av konferensprogrammet framgår att ett studiebesök (fm den 8 juni) hos återförsäkringsbolaget GeneralRe har genomförts. I övrigt har konferensprogrammet bestått av workshops och team-building aktiviteter i konferenslokaler på hotellet.

Enligt uppgift från bolagets vVD har bolaget ingen verksamhet i London och de arbetar inte med något Londonbaserat försäkrings-/återförsäkringsbolag.

Tre restaurang/barkvitton som uppgår till mindre belopp har noterats på VDs Business Card (totalt 1 016 kr). Utöver dessa har vi inte noterat kostnader för middagar eller övriga aktiviteter. Vi har noterat att kostnaden för verksamhetsplaneringsresan har uppgått till i vart fall ca 12 700 kr person. Vi bedömer att syftet med att genomföra en verksamhetsplaneringsresa som kostar över 12 000 kr per person inte är förenligt med bolagets policy avseende "största möjliga sparsamhet".

10.3 München 2013

Vi har identifierat en studieresa med strategi- och styrelsemöte i München den 19-22 september 2013. Enligt deltagarlistan deltog bolagets anställda samt styrelse i resan, totalt 22 personer⁶⁷.

Den totala kostnaden för resan uppgår till 429 680 kr enligt nedan tabell.

⁶⁷ Carina Blank, Micael Dahlberg, Mats-Johan Adner, Peder Björk, Ann-Catrin Fredriksson, Ulf Krabisch, Anna Liedholm, Peter Roslund, Paul Åkerlund, Carl-Jakob Middtun, Jan-Ivar Bjornli (framgår av deltagarförteckning men var enligt egen uppgift inte med på resan), Lennart Holmlund, Fredrik Ahlstedt, Joacim Danielsson, Silvia Sandin Viberg, Karl-Ove Andersson, Björn Ryd, Rune Herrgård, Eva Karlsson, Jenny Krause, Ulrica Kjellman och Therese Carlsson.

Tabell 44: Fakturor avseende resa till München

Faktura	Fakturadatum	Kommentar	Belopp, kr
First Card	2013-05-01	Deposition på hela hotellkostnaden samt 30 % på flyg	191 000
Modern Tours and Event	2013-05-26	Oktoberfest	36 309
First Card	2013-09-01	Flyg, konferenspaket, transfer och logi Arlanda	127 655
First Card	2013-10-01	Flyg styrelsemöte München	15 267
First Card	2013-10-01	Flygtaxi, tåg, busstransfer, konferenslokal, lunch och middag	64 058
First Card	2013-11-01	Kredit bussresa, "bussen kom aldrig".	- 2 083
First Card	2013-12-01	N/A	- 2 525
Total kr			429 680

Faktura daterad 2013-10-01 som uppgår till 64 058 kr innehåller kostnader för en middag. Kostnaden för middag har uppgått till 25 740 kr, varav dryckespaket har kostat 7 590 kr. Detta motsvarar en kostnad på 1 160 kr per person, varav dryckespaket 345 kr. Datum för middagen framgår inte av fakturan eller följesedel.

Faktura daterad 26 maj 2013 som uppgår till 36 309 kr avser kostnader för Oktoberfest den 21 september 2013 i München. Enligt underlag till fakturan har 21 personer deltagit, vilket innebär att kostnaden har uppgått till 1 729 kr per person. Fakturan innehåller ingen specifikation över inköp av mat/dryck. Officiellt startdatum för oktoberfestfirandet i München 2013 var den 21 september 2013.

Förutom de fakturor vi har erhållit enligt ovan, har vi identifierat följande kvitton i samband med vistelsen i München.

Tabell 45: Kvitton den 19-21 september i München

Datum	Tid	Kort	Syfte	Restaurang	Artikel på kvitto	Antal alkohol	Pris totalt, EUR	Pris totalt, kr
2013-09-19	N/A	Ulrica Kjellman	Inköp till 10-års jubileum SKFAB i München	Eurostars Book Hotel	Bar	20	100	874
2013-09-19	19.25	Rune Herrgård	N/A	Eurostars Book Hotel	Hendrick's Gin/Whisky/N/A	8	70	613
2013-09-19	19.00	Rune Herrgård	N/A	Eurostars Book Hotel	Artadi Vinad red/N/A	2	12	100
2013-09-19	13.36	N/A	Björn Ryd drycker lunch, SKFAB Styrelsemöte München	Eurostars Book Hotel	Kaffe/Mineralvatten /öl	5	89	773
2013-09-20	13.58	Ulrica Kjellman	Lunch SKFAB Strategimöte München	Cafe Reitschule	Lunch + öl/vin	13	121	1056
2013-09-20	N/A	Björn Ryd	"Diskussion strategi 2014-2017 SKFAB" Björn Ryd, Fredrik Ahlstedt, Lennart Holmlund, Peder Björk	Eurostars Book Hotel	Bar/Lingerie	4	26	230
2013-09-20	00.12	Rune Herrgård	N/A	Eurostars Book Hotel	Fernet Branca/N/A	6	32	277
2013-09-21	14.33	Rune Herrgård	Lunchmöte	Italian 5 Gastronomie	Lunch + öl	5	73	641
2013-09-21	00.25	Rune Herrgård	N/A	Eurostars Book Hotel	N/A	4	20	175
2013-09-22	N/A	Björn Ryd	Diskussion strategi 2014-2017 SKFAB. Björn Ryd, Fredrik Ahlstedt, Lennart Holmlund, Peder Björk	Eurostars Book Hotel	Minibar	4	13	109
Total EUR								555
Total kr								4 849

Vi har även identifierat ett kvitto om 812 kr på Elite hotels i Gävle den 17 september 2013 med notering "genomgång efter förmöte strategi München". Inköpen består av middag och kaffe för tre personer samt fyra lättöl och två Staropramen starköl⁶⁸.

Enligt uppgift från bolagets styrelse genomför bolaget årligen en konferensresa i september/oktober. Resan till München har genomförts dels med anledning av bolagets årliga strategimöte, dels för att träffa bolagets återförsäkrare MunichRe och SwissRe. Dessa möten har genomförts i syfte att "sälja in" SKFAB som en "trusted partner" och beskriva

⁶⁸ Deltagare är enligt notering på kvittot Björn Ryd, Rune Herrgård och Mats-Johan Adner.

bolagets förebyggande skadearbete. Dessa möten framgår av det konferensprogram vi har tagit del av.

Att besöka München i samband med oktoberfest är väldigt populärt och hotellpriserna är högre än under övriga september/oktober. Vi har gjort en snabbanalys på Hotels.com för 2017 och konstaterat att priserna för ett ****-hotel⁶⁹, är åtminstone 20-25 % dyrare under oktoberfest än veckan innan. Det är troligt att även restaurang- och andra priser också är högre under oktoberfest än normalt. Det kan sålunda anses att det inte är förenligt med bolagets policy att förlägga en resa till München under de veckor oktoberfest pågår. Kostnadens storlek för denna resa påvisar detta. Dessutom anser vi att konsumtionen av spritdrycker, vin och starköl inte har skett med återhållsamhet. Slutligen saknas representationens syfte på flera av kostnaderna relaterade till vistelsen i München.

⁶⁹ Det hotel de bodde på 2013, Eurostar Book hotel har ****.

11 Kostnader i samband med styrelsemöten KSFAB/KGRe

I detta avsnitt presenteras våra iakttagelser avseende vår granskning av representationskostnader i samband med styrelsemöten i Luxemburg.

11.1 Styrdokument för KFSAB och KGRe

Vi har inte tagit del av styrdokument avseende representation för KFSAB och KGRe. Vi har dock fått information om att representationspolicyer för dessa bolag motsvarar den representationspolicy som gäller för SKFAB⁷⁰.

11.2 Styrelsemöte mars 2014

Nedan framgår kostnader för middag och dryck under styrelsemöte 10-12 mars 2014.

Vi har identifierat nedan inköp av sju glas vin som troligen avser fördrink innan middag. Vilka som har deltagit framgår inte.

Tabell 46: Inköp på Sofitel Le Grand Ducal "Bar Coco Mango" den 11 mars 2014 kl. 19.25.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
1	V. Cuvee Napa	17	17
3	V. Pinot Gris	12	36
3	Cp. Laur.Perrier	18	54
1	25 cl Rosport Pl.	5	5
Total EUR			112
Total kr			1 060

Samma kväll har vi identifierat ett kvitto från Claire Fontaine Restaurant om 1 307 EUR (ca 12 300 kr). Kvittot är inte specificerat mer än Menu Gourmand (1 Coupe, 3 V. Vins, ½ Eau, 1 Cafe Par Pe). Av notering på kvittot framgår att tio personer deltagit⁷¹.

⁷⁰ I vart fall sedan 15 oktober 2013 då kommunrevisionen påpekade att KGRe och dess moderbolag har en mer tillåtande representationspolicy än vad som fastställts av de två ägarkommunernas fullmäktige.

⁷¹ Mats-Johan Adner (Director), Jonas Borg (Director), K-O Andersson (Director), Björn Ryd (Director), Carina Blank (Director), Micael Dahlberg (Director), Anders Larsson (Director), Eva Karlsson (SKFAB), Ulrica Kjellman (SKFAB) och Elisabeth Holmström (ALM Lux)

Total kostnad för fördrink och middag avseende tio personer har således uppgått till ca 13 300 kr vilket innebär en kostnad om ca 1 300 kr per person. Vi bedömer att ovan inköp har inneburit avsteg från bolagets policy avseende iakttagande av återhållsamhet och sparsamhet.

11.3 Styrelsemöte oktober 2014

I oktober 2014 har följande kvitton identifierats i samband med styrelsemöten i Luxemburg. Inga noteringar finns på följande kvitton gällande deltagare eller syfte. Av nedan kvitton framgår troligtvis inköp av fördrink innan middag.

Tabell 47: Kvitto på Sofitel le Grand Ducal, Coco Mango Soir den 6 oktober 2014 kl. 19.02.⁷²

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
2	V. Riesl. Cl. D. Ro	17	34
1	V.St J. Offerus	16	16
Total EUR			50
Total kr			470

Vi bedömer att inköp av vin som kostar 16/17 Euro per glas utgör avsteg från bolagets policy om största möjliga sparsamhet.

Av nedan kvitto från den 7 oktober 2014 framgår nedan inköp av starksprit.

⁷² Kvittot avseende restaurangbesöket samma kväll har inte föranlett någon anmärkning

Tabell 48: Kvitto på Sofitel le Grand Ducal, Coco Mango Soir den 7 oktober 2014 kl. 19.41.⁷³

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
13	Cp. Laur. Perrier (vin)	18	234
1	Lolita (cocktail)	18	18
1	Goldfinger (cocktail)	18	18
1	Irish Coffee	10	10
1	Bofferding	5,5	5,5
1	25 cl Rosport Bl.	5	5
Total EUR			290,5
Total kr			2 700

Ovan inköp strider mot bolagets policy avseende spritfri representation.

11.4 Styrelsemöte mars 2015

I samband med styrelsemöte i mars 2015 har vi identifierat följande kvitto.

Tabell 49: Kvitto för 13 personer på Restaurang Basta Così, den 10 mars 2015 kl.22.50.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
2	Carpaccio di Tonno Entree	13,9	27,8
5	Vitello Tonnato Entree	13,5	67,5
1	Mozza in Carozza	11,5	11,5
3	Carpaccio Manzo Entree	13,5	40,5
1	Croccante di Scampi	11,5	11,5
1	Zuppa di Pomodoro	10,5	10,5
1	Garganelli Crudato Bufala Plat	16,5	16,5
1	Linguine Scampi Plat	18,9	18,9
1	Spagetti Del Pescatore	21,9	21,9
1	Penne Al Formaggio e BRSA Plat	14,9	14,9
1	Gnocchi Tartufata	14,9	14,9
2	Risotto Al Chianti Costolette	24,9	49,8
2	Saltimbocca	23,9	47,8
1	Scampi Dorati Aglio	24,5	24,5
1	Risotto Alle Capesante	23,9	23,9
2	Creme Brulee	8,5	17,0
1	Tiramisu	7,9	7,9
3	Mousse Choco	6,9	20,7

⁷³ Kvittot avseende restaurangbesöket samma kväll har inte föranlett någon anmärkning

1	Semifreddo Al Torroncino	8,5	8,5
1	Panna 25 cl	2,5	2,5
3	San Pellegrino 1 L (vatten)	6,5	19,5
2	Panna 1 L	6,5	13,0
2	Chardonnay Puglia 2011 (vin)	29	58,0
3	Tenuta Cavatina Riserva (vin)	44	132,0
2	Prosecco Brut (Prosecco)	44	88,0
2	Espresso	2,2	4,4
1	Double Espresso	3,6	3,6
3	Cappuccino	3,5	10,5
5	Caffe Latte	3,3	16,5
2	Pappardelle Burro Pistac Plat	16,5	33,0
Total EUR			837,5
Total kr			7 900

Av notering på kvittot framgår att tretton personer deltagit⁷⁴. På kvittot är noterat "Board Meeting KGRé". Totalt uppgår kostnaden för fördrink och middag till ca 800 kr per deltagare.

Vi har identifierat två kvitton från den 10 mars 2015 där inköp av alkoholhaltiga drycker har debiterats vice VDs hotellrum (utgör troligen fördrink innan middag). På kvittona finns ingen notering om deltagare eller syfte. Bägge kvitton har signerats av vice VD.

Tabell 50: Kvitto Sofitel Le Grand Ducal, Bar LÓbs, den 10 mars 2015 kl. 18.25.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
1	Hendricks (gin)	17	17
1	F-T Tonic Water	4	4
4	Bofferding (öl)	5,5	22
Total EUR			43
Total kr			400

Ytterligare ett kvitto har avsett inköp av alkohol den 10 mars 2015.

⁷⁴ Mats-Johan Adner (Vice Chairman, Sundsvall kommun), Peder Björk (member, Sundsvalls kommun), Anders Larsson (member, Gävle kommun), Karl-Ove Andersson (member, Marsh AB), Anders Johansson (member, Sundsvall kommun), Åsa Wiklund Lång (member, Gävle kommun), Måns Montell (member, Gävle kommun), Björn Ryd (CEO, KSFAB), Ulrica Kjellman (Executive Assistant, KSFAB), Matilda Holm (Finance Manager, KSFAB) och Elisabeth Holmström (Account Manager, AON Global), Roger Nyman och Mikael Dahlberg

Tabell 51: Kvitto Sofitel Le Grand Ducal, Bar LÓbs, den 10 mars 2015 kl. 23.18.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
1	Bombay (gin)	12	12
1	F-T Tonic Water	4	4
Total EUR			16
Total kr			151

Vi bedömer att inköpen som avser inköp av starksprit utgör avsteg från bolagets representationspolicy.

11.5 Styrelsemöte mars 2016

Vi har identifierat en transaktion från den 8 mars 2016 som avser middag för 12 personer på restaurang Le Bouquet Garni i Luxemburg. Kostnaden har uppgått till 1 860 EUR (17 600 kr) vilket innebär en kostnad om 155 EUR (1 460 kr) per person. Inget mer specificerat kvitto finns.

Enligt deltagarlista deltog tolv personer⁷⁵. På deltagarlistan framgår notering "Styrelsemöte Luxembourg 8-9 mars 2016 KG Re".

Vi har identifierat att samma kväll, den 8 mars, har alkoholhaltiga drycker för 24 EUR debiterats Mats-Johan Adners hotellrum och fakturerats KSFAB. Inget specificerat kvitto på inköpet finns.

11.6 Övrigt kvitto

Vi har noterat nedan kvitto från restaurang Come Prima i Luxemburg. Av kvittot som avser två personer framgår inköp av en flaska vin och två Grappa Chardonnay (starksprit).

⁷⁵ Måns Montell (Chairman, Gävle kommun), Peder Björk (Vice Chairman, Sundsvall kommun), Mats-Johan Adner (member, Sundsvalls kommun), Åsa Wiklund Lång (member, Gävle kommun), Anders Johansson (member, Sundsvall kommun), Anders Larsson (member, Gävle kommun), Karl-Ove Andersson (member, Marsh AB), Björn Ryd (CEO, KSFAB), Eva Karlsson (CFO, KSFAB) och Elisabeth Holmström (Account Manager, AON Global)

Kvitto 52: Kvitto för två gäster på Come Prima den 28 juli 2015.

Antal	Artikel på kvitto	Pris per vara, EUR	Pris totalt, EUR
1	Riesling Remich Bastian	27	27
1	Vittel	4	4
2	La Salade de courgette	16	32
2	La minute de maigre	26	52
2	Grappa Chardonnay (starksprit)	9,2	18
Total EUR			133
Total kr			1 250

Av notering på kvittot framgår att två personer deltagit⁷⁶. Notering "Discussion Amtrust proposal" och "Gävle 50 %, Sundsvall 50 %) framgår av kvittot.

Vi bedömer att inköpen som avser inköp av starksprit strider mot bolagets representationspolicy.

⁷⁶ Karl-Ove Andersson (MD Marsh Sweden) och Björn Ryd (MD KGRé)

12 Slutsatser och rekommendationer

12.1 Slutsatser

Granskningen har visat att inköp som strider mot bolagets representationspolicy har genomförts vid ett stort antal tillfällen av VD och bolagets RM-ansvariga. De avsteg mot bolagets policyer som vi noterat avser främst bestämmelsen om att "All representation skall utövas under ansvar samt med iakttagande av största möjliga sparsamhet". Både bolagets VD och RM-ansvariga har enligt vår bedömning brutit mot denna bestämmelse vid ett flertal tillfällen. Det gäller bland annat:

- Frekvent representation mot samma motparter
- Inköp av alkohol utan samtidig servering av middag
- Representation där anställdas respektive har medverkat, trots att representationen har uppgetts avse interna diskussioner om t.ex. strategi
- Representation med stor mängd alkohol
- Dyr representation

Vi har noterat kostnader som bör bedömas utgöra privata inköp för VD och RM-ansvarig.

Granskningen har vidare visat att styrelseordförandens attestering av VDs kostnader inte har fungerat på ett tillfredställande sätt i SKFAB. Attesteringsprocessen har tidigare genomförts med regelmässig eftersläpning om sex månader. Attesteringsprocessen av VDs kreditkortsfakturer har under nuvarande ordförande uteblivit helt sedan maj 2015. VD och nuvarande ordförande har inte haft en fungerande rutin för att säkerställa att VD-kostnader har lämnats till ordförande för godkännande. Vidare har kostnader som har betalats med VDs kreditkort utanordnats av VD. Detta strider mot bolagets Attest- och utanordningsinstruktion.

Attesteringsprocessen av fakturer avseende RM-ansvarigs kreditkortsfakturer har genomförts av ekonomichefer och VD. Av intervjuer har framkommit att ekonomichef och VD under 2015 har överenskommit att VD ska attestera RM-ansvarigs kreditkortsfakturer.

Vi har noterat fakturerade kostnader som vi bedömer utgöra avsteg från bolagets policy om "största möjliga sparsamhet" i samband med bolagets verksamhetsplaneringsresor utomlands.

Vi har vidare noterat en aktivitet i samband med styrelsemöte för SKFAB (september 2014) som strider mot bolagets policy om spritfri representation.

Flera avsteg från bestämmelser om "iakttagande av största möjliga sparsamhet" samt "spritfri representation" har noterats i samband med styrelsemöten för KSFAB och KGRé i Luxemburg.

12.2 Rekommendationer

Vi rekommenderar bolaget att;

- Säkerställa att kostnader avseende anställda attesteras av överordnad.
- Säkerställa att anställdas kostnader attesteras av överordnad så snart det kan ske, dock minst en gång per månad.
- Fastställa en rutin som säkerställer kontroll av att VD-kostnader har överlämnats till styrelsens ordförande för attest minst en gång per månad.

12.3 Framtida revision av rese- och representationskostnader

I samband med att bolagets revisorer upprättar sin revisionsplan är det möjligt att risken för att en granskning av bolagets rese- och representationskostnader inte inkluderas, p.g.a. risk och materialitetskonklusioner.

Bolaget har i samband med detta uppdrag meddelat EY att de vill ha en rekommendation om hur de kan säkerställa att revisionen innehåller en sådan granskning. Vår rekommendation är därför att de begär att den valda revisorn, via ett uppdrag om utökad granskning utför ett sådant uppdrag.

Vi anser att den auktoriserade revisorn (eller det företag han/hon representerar) är mest lämpade att utföra ett sådant uppdrag. Det baserar vi på att de troligtvis har störst kompetens

avseende aktuell skatte- och mutlagstiftning, samt att de bör ha kunskap om hur ”vindarna blåser” hos andra kommunägda bolag.

Vi anser att revisionen bör fokusera på;

- Rese- och representationskostnader för ledande befattningshavare
- Efterlevnad av policier, framförallt avseende representation
- Processen för attest- och utanordning av VD-kostnader

Bilageförteckning

Bilaga EY1 – Förteckning över intervjuade personer

Bilaga EY2 – Faktura St Pancras Renaissance Hotel samt Aon konferensprogram

Bilaga EY3 – Faktura från Novotel och kvitto från Clarion Hotel

Bilaga EY4 – Faktura från Grand Hotel Dino

Bilaga EY5 – Överstrukna namn på kvitton

Bilaga EY6 – Inköp som bedöms möjligen vara av privat karaktär avseende VD

Bilaga EY7 – Inköp som bedöms möjligen vara av privat karaktär avseende RM-ansvarig